ANNA ELLORY

SCRISOAREA PIERDUTĂ DE LA AUSCHWITZ

CORINT FICTION

Berlin, 1989. În vreme ce zidul dintre Est și Vest se prăbușește, Miriam Winter îl îngrijește pe tatăl ei, Henryk, aflat pe moarte. Când acesta strigă, în agonie, numele Frieda – și fiica sa descoperă pe încheietura lui un tatuaj de la Auschwitz, ascuns sub cureaua ceasului –, istoria secretă a lui Henryk începe să iasă la iveală.

Căutând indicii despre trecutul tatălui ei, Miriam găsește o uniformă de deținută din lagărul pentru femei de la Ravensbrück, ascunsă printre lucrurile mamei sale. În tivul rochiei, ea descoperă pitite scrisorile Friedei către Henryk, din care află adevărul răscolitor despre fetele supuse experimentelor medicale în lagăr. Și, pe fundalul poveștilor despre sacrificiu și rezistență ale acelor tinere, Miriam pune cap la cap o poveste de dragoste rămasă ascunsă aproape cincizeci de ani în inima tatălui ei.

Inspirată de femeile acelea extraordinare, Miriam se străduiește să dărâme zidurile pe care și le-a ridicat în jur. Pentru că speranța supraviețuiește chiar și în vremurile cele mai întunecate.

ROMAN TRADUS ÎN 14 LIMBI

„O lectură emoționantă, terifiantă și sfâșietoare."
JILL MANSELL, autoarea romanului *Greșelile Mirandei*

„Debutul în forță al lui Ellory... dezvăluie adevărul tulburător despre femeile acelea și despre puterea, sacrificiile și rezistența lor."
Heat Magazine

„Un roman extraordinar și puternic, care m-a captivat și emoționat până la sfârșit."
MARY CHAMBERLAIN, autoarea romanului *Crottoreasa de la Dachau*

„Înspăimântător, dar în același timp minunat."
POLLY CROSBY, autoarea romanului *The Illustrated Child*

Partener media:
CATCHY
CORINT FICTION
www.edituracorint.ro

„Rareori mi se întâmplă să dau peste o carte care să mă surprindă, pe care să o citesc până noaptea târziu și, odată ajuns la ultima pagină, să fiu nevoit să mă întorc în grabă la prima pagină ca s-o savurez din nou. Exact asta s-a întâmplat când *Scrisoarea pierdută de la Auschwitz* a ajuns pe biroul meu.

[...]

Cel mai mult la acest roman mi-a plăcut mesajul său principal: că speranța supraviețuiește în vremurile cele mai grele, că solidaritatea și tăria înfrâng dezbinarea, iar dragostea învinge totul. Este un mesaj la fel de important azi ca atunci când Henryk și Frieda au făcut sacrificiul suprem. Sper că veți prețui această poveste."

Editorul cărții în engleză

ANNA ELLORY

locuiește în Bath și a obținut un masterat în Scriere creativă la Bath Spa University, după ce, în trecut, a fost asistentă maternală. Pentru scrierea romanului *Scrisoarea pierdută de la Auschwitz*, s-a inspirat din puținele relatări ale femeilor și copiilor care au trecut prin experiența Holocaustului. Al doilea roman al ei este *The Puzzle Women*.

Mai multe despre autoare, puteți citi aici:
Twitter @AnnaEllory

ANNA ELLORY

SCRISOAREA PIERDUTĂ DE LA AUSCHWITZ

Traducere din limba engleză de
PETRIDEAN

CORINT
FICTION

Redactare: Mihaela Sofonea
Tehnoredactare: Mihaela Ciufu
Design copertă: Emma Rogers

Anna Ellory
RABBIT GIRLS
Text copyright © 2019 by Anna Ellory
All rights reserved.

Această carte este o operă de ficțiune. Orice referire la evenimente istorice, persoane sau locuri care există în realitate este făcută în mod fictiv. Alte nume, personaje, locuri sau evenimente sunt produsul imaginației autoarei, iar orice asemănare cu evenimente, locuri sau persoane reale, în viață sau decedate, este în întregime întâmplătoare.

Toate drepturile asupra ediției în limba română
aparțin CORINT FICTION,
un imprint al CORINT BOOKS,
str. Mihai Eminescu nr. 54A, București.

www.edituracorint.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ELLORY, ANNA
Scrisoarea pierdută de la Auschwitz / Anna Ellory; trad. din lb. engleză de Ioana Petridean. - București: Corint Fiction, 2021

I. Petridean, Ioana (trad.)

Această carte este dedicată tuturor femeilor
pe care timpul le-a uitat.

„Rotindu-se, rotindu-se într-o spirală din ce în ce mai largă,
Şoimul nu mai aude şoimarul.
Părţile se desfac; centrul nu le mai poate ţine;
Anarhia se răspândeşte-n lume,
Mareea sângelui vlăguit încetează să pulseze – pretutindeni
Ceremonia inocenţei a devenit inutilă;
În timp ce oamenilor buni le lipsesc convingerile,
Ticăloşii sunt plini de pasiuni intense."

WILLIAM BUTLER YEATS, *A doua venire*[1]

[1] Traducere de Petru Dimofte, sursa citapedia.ro (n. tr.).

Ianuarie 1945

Lucrurile nu puteau fi grăbite.

Chircită într-un capăt al patului, concentrată asupra uniformei pe care o ținea în poală, a mai desfăcut o cusătură a tivului, cu degetele ei dolofane și amorțite. Încet, încet de tot, a strecurat înăuntru peticul de hârtie.

Trebuia să stea drept. Bine ascuns în pliul tivului.

A mai îndesat unul de-a lungul cusăturii, până în capăt, a verificat fața materialului, apoi spatele și pliul tivului. A mai așezat înăuntru un petic de hârtie, și încă unul, iar în cele din urmă a ajuns și la ultimul.

Încheiase.

Timpul se scurgea cu repeziciune. Se apropia sfârșitul.

Degetele ei se grăbeau să treacă ața prin urechile acului, dar firul era subțire, iar acul fin. Strigătele și urletele se auzeau tot mai aproape, tot mai puternice, din ce în ce mai alarmante. Mâinile ei șoviăiau, iar asta se vedea în tremurul bărbiei și al buzelor și în bătăile inimii.

Erau ascunse de-acum.

În siguranță.

Și-a înfășurat cu pricepere firul în jurul degetului și a înfipt acul în materialul tivului. Împungea cusătură după cusătură, închizându-l.

Nu mai era nimic de făcut, în afară de...

1
MIRIAM

Decembrie 1989

Zidul dintre Est şi Vest s-a deschis. Uşa care o desparte de restul lumii s-a închis. A fost încuiată şi verificată de două ori. Îşi lasă degetele să alunece de-a lungul fantei dintre uşă şi toc, verificând dacă pana micuţă şi moale se află la locul ei. Degetele ei urmează fibra lemnului tocit, până la clanţă. O încearcă pentru a treia oară. Încuiată.

Ridică receptorul interfonului şi ascultă.

Tăcere.

Un covor gros acoperă holul care duce spre camera lui. Fără să privească măcar către el, mângâie draperiile de catifea, înainte de a le da la o parte, lăsând la vedere imaginea unui cer de culoarea lavandei. Ploaia a curăţat aerul, iar adierea vântului îi face bine.

— E o zi frumoasă, şopteşte, dorindu-şi să fie adevărat.

Clădirea de vizavi se conturează în toată splendoarea ei clasică, cu faţada îngrijită şi ferestrele închise. Lumina se scurge prin crăpături, împiedicată în drumul ei de balustradele vechi, răsucite. *Berlinul e Berlin din nou.* Iar Miriam e acasă.

Trotuarele pietruite ale Klausenerplatz sclipesc după ploaia de peste noapte. Când foşnetul saltelei pneumatice se transformă într-un zgomot alb, îşi întoarce privirea dinspre fereastră, către bărbatul culcat pe pat. Stă întins pe spate, învelit în aşternuturile albe.

Miriam se opreşte în loc.

Circuitele se reconectează şi, uşurat, corpul ei urmează traseul familiar.

— Ai dormit bine?

Nu-şi poate lăsa buzele să amuţească, de teamă că în tăcerea aceea gândurile ei vor exploda.

Ia de pe măsuţă un exemplar al ziarului *BZ*, datat 10 noiembrie; de atunci nu a mai cumpărat niciunul. Mirosul cuvintelor îi declanşează un val de nostalgie.

Citeşte titlul scris cu litere îngroşate, „Cu toţii îi mulţumim lui Dumnezeu", după care dă pagina. Feţe zâmbind, râzând, plângând, oameni îmbrăţişându-se, sticle de bere ridicate în aer, iar pe fundal: Zidul.

— Ce zici, tată? Tu crezi că Dumnezeu are vreo legătură cu asta? întreabă ea, cu ziarul foşnindu-i în mână.

Zâmbeşte, pentru că ştie ce răspuns i-ar fi dat el. Sau cel puţin crede că ştie.

— Oamenii îi numesc „ciocănitori de zid" pe cei care-l sparg cu ciocane şi dălţi. Le va lua zece ani să ajungă pe partea cealaltă în felul ăsta, dar priveşte...

Miriam întoarce ziarul în aşa fel încât, dacă ar fi ca el să deschidă ochii, ar putea să vadă fotografia alb-negru a unui băieţel ţinând în mână un ciocan micuţ. Îşi imaginează loviturile ciocănitorilor de toate vârstele în betonul zidului.

— Ar trebui să vezi asta, şopteşte ea.

Nu primeşte niciun răspuns, nici măcar vreun semn de recunoaştere.

Fusese mereu un bărbat ocupat; nu stătuse niciodată locului. Până acum. Avusese o minte ageră, dar i se întâmpla adesea să se izbească de diferite obiecte, corpul trădându-i vârsta, pe când mintea îi era sclipitoare.

Miriam împătureşte ziarul şi-l aşază la loc, suspendată în timp. Lumea continuă să se învârtă în jurul ei; magnitudinea ştirilor e uriaşă, de nemăsurat. Euforia, fericirea... Zidul Berlinului a căzut, dar lucrul acesta nu are cine ştie ce relevanţă pentru ea, emoţia evenimentelor n-o atinge, pentru că are de curăţat, de îngrijit, de schimbat.

O rutină care se va încheia, şi asta curând.

— Te ridic.

Se apleacă deasupra patului şi-l cuprinde cu braţele de subsuori, evitând să-i privească faţa. Se opinteşte, sprijinindu-şi propria greutate de pieptul lui, ridicându-l câţiva centimetri. Îi aşază pernele şi-l reazemă de ele. Ajutat de mâinile ei mici, bărbatul se odihneşte stând în capul oaselor.

— Foarte bine, zice ea, turnând apă dintr-o carafă de plastic într-un pahar. Înghiţituri mici, spune.

Îi aşază un prosopel curat sub bărbie.

Conform opiniei medicilor, gura oblică a paharului şi cele două toarte îl ajută să soarbă mai uşor, dar apa se prelinge pe lângă buzele strânse şi i se scurge pe barbă. Medicii vorbesc şi despre „echilibrul fluidelor", despre „hidratare" sau „confort". Feţele lor exprimă plictiseală. Dezinteres. Rutină. Privesc, dar nu văd. Vorbesc, dar nu aud. Ar trebui să rămână într-o stare de echilibru şi bine hidratat, iar tot ceea ce intră şi iese ar trebui măsurat. Cu toate astea, nu

ar fi trebuit să trăiască mai mult de câteva zile. Şi iată-l totuşi, câteva săptămâni mai târziu, încă în viaţă, deşi singurul prognostic e moartea. În încercarea ei de a-i face această experienţă cât mai „confortabilă" cu putinţă, simte că totul este la fel de nefolositor precum aplicarea unui plasture.

— Câteva înghiţituri. Încă puţin.

Asistentele o încurajaseră să-l bărbierească atunci când fusese internat în spital, dar un astfel de gest i s-a părut prea intim, aşa încât barba a continuat să-i crească, iar acum apa i se prelinge de pe bărbia nerasă pe prosop.

Miriam goleşte punga cateterului într-un recipient în formă de rinichi şi o scoate din cameră, atentă la pragul dintre dormitor şi baie. Lichidul clipoceşte, în timp ce împrăştie un miros înţepător deopotrivă pentru nări şi stomac; încearcă să nu vomite. După ce-l aruncă la toaletă şi curăţă recipientul, se aşază pe marginea căzii, aşteptând ca apa să se încălzească. În timp ce îi alunecă pe degete, jetul trezeşte în ea dorinţa de a se spăla pe mâini cât aşteaptă.

Se întoarce în dormitor ducând un lighean cu apă. Începe să-l dezbrace şi să-l spele. Nu vorbeşte în timp ce face asta.

Niciodată.

Îl spală, îl şterge cu un prosop alb, moale şi îi unge cu cremă escarele. Salteaua pneumatică îşi schimbă poziţia când aerul dinăuntru se mişcă, sub greutatea bărbatului.

Ridicându-i braţul stâng, Miriam i-l strecoară prin mâneca unui bluze de pijama curate. În timp ce-i întoarce încheietura, observă că ceasul de la mâna lui s-a oprit. Loveşte uşor cadranul, dar limbile nu se mişcă. Ceasul lui vechi, cu limbile şi cadranul aurite şi cifrele negre, şterse de trecerea vremii.

Miriam îi întoarce încă o dată încheietura şi îi aşază mâna pe pat, încercând să găsească locul în care se desface brăţara ceasului. Brăţara lată şi aurită nu pare a avea aşa ceva. Aplecându-se pentru a o observa mai bine, încearcă s-o pipăie bucată cu bucată.

Atentă la ceas, mângâindu-i încheietura în căutarea mecanismului, nu observă că respiraţia lui se modifică. Nu observă mişcarea abia perceptibilă. Nu observă că cealaltă mână a lui se mişcă.

Nu observă nimic din toate astea, până când o mână rece ca gheaţa o prinde de încheietură.

Se uită la chipul lui, capul îi este lăsat pe spate. Ochii îi sunt încă închişi.

Dar nu pentru mult timp.

Strânsoarea lui se intensifică şi o transportă pe Miriam în timp, punând-o faţă în faţă cu o versiune mai tânără şi mai luminoasă a propriei ei persoane. Adolescenţă târzie, la zoo, cu prietenii. Un grup mare de feţe înceţoşate şi nume uitate. Haine colorate, machiaj şi pene.

„Zona de mângâiere" a animalelor era un spaţiu mic, îngrădit cu un gard scund din lemn. Aerul era fierbinte şi greu de respirat, din cauza rumeguşului care acoperea podeaua. Miriam fusese împinsă în faţă, pentru a înfrunta o pasăre de pradă uriaşă. Se uita spre prietenii ei, care o aleseseră drept „voluntar" şi simţea cum o cuprinde claustrofobia. Mănuşile pe care le primise nu făceau cu nimic mai puţin înfiorătoare pasărea masivă de pe braţul ei, cu picioarele acelea ca de piele groasă şi ghearele ascuţite. Ochii păsării se mişcau dintr-o parte în alta. Toată lumea se uita la ea. Oamenii se mişcau încontinuu în câmpul ei vizual, creându-i o senzaţie

de caleidoscop. Dar pasărea se ţinea bine de braţul ei, strângând-o tot mai tare, în vreme ce totul se scufunda în beznă.

Miriam încearcă să-şi folosească mâna liberă pentru a se desprinde din încleştarea lui, însă loveşte ligheanul, care cade pe podea, iar spuma dinăuntru se împrăştie ca un val. Se obişnuise să-i privească pleoapele închise, aşa încât ochii lui îi par acum mult prea albi şi adânci. Ar vrea să privească în altă direcţie. Oriunde altundeva. Dar căutătura lui o împiedică, trecând prin ea.

— Ce este? întreabă cu blândeţe, deşi el o strânge cu putere.

Bărbatul o trage de încheietura mâinii. Corpul ei se apleacă spre corpul tatălui, în timp ce el se ridică puţin, în aşa fel încât acum sunt aproape faţă în faţă.

— Ce s-a întâmplat?

Respiraţia lui are un iz rânced, dulceag, asemenea unui fruct stricat. Miriam încearcă să se îndepărteze, dar îi simte încă răsuflarea atingându-i pielea obrazului. Pulsul i se accelerează în braţul captiv, ca apoi să-i devină constant, pe măsură ce circulaţia sângelui încetineşte. Ochii ei sunt încă prizonieri în ochii lui, când deodată privirea bătrânului se schimbă, concentrându-se asupra chipului femeii. Trăsăturile lui se îmblânzesc.

— E în regulă. Sunt aici.

Vocea ei se frânge, în graba de a se face auzită.

— Frieda, rosteşte el încet, asemenea foşnetului unei frunze care cade. Frieda.

Vocea lui îi reaminteşte că ăsta e tata, bărbatul care-i cânta seara, la culcare, care-i citea poveşti şi îi mângâia părul. Tata, bărbatul căruia nu-i mai vorbise vreme de zece ani.

Femeia își drege glasul.

— Tată, sunt eu, Miriam, zice ea cu blândețe.

O recunoaște pentru o fracțiune de secundă, iar ea își așază palma liberă pe mâna lui, încleștată încă în strânsoare. Bărbatul tușește, sunetul reverberând în aerul încăperii.

— Tată?

— *Frieda!* zice el, vocea sunându-i prelung și slab ca o sirenă de ceață peste capetele unei mulțimi. *Frieda!*

Încearcă să coboare din pat, dar corpul nu-l ascultă. Se luptă, bâjbâie, trage de așternuturi, incapabil să se elibereze. O încercare zadarnică, pe care ea nu poate să n-o privească. Mai strigă o dată „Frieda", apoi se potolește. Dezamăgit. Cu ochii închiși. Palma lui dreaptă se odihnește pe încheietura mâinii stângi, acoperindu-și ceasul.

Ea așteaptă să-l audă inspirând.

Expiră.

Pauză.

Inspiră.

Miriam respiră sacadat. Nemișcată pentru o vreme, îi privește pieptul urcând și coborând, într-un ritm al suferinței. Fața lui se relaxează, iar dintr-un colț al gurii i se scurge un firicel de salivă. I-l șterge cu un prosop.

HENRYK

— Tată, spune ea.
Aud vocea unei femei, suavă precum florile de liliac.
Dar sunt pierdut...
Pierdut în trecut.
Pierdut cu *Frieda*...

Era anul 1942, iar ea se înscrisese la cursul meu de aproape o jumătate de an. Vorbea rar, nu zâmbea niciodată, dar asculta cu atât de multă atenţie, încât ar fi făcut orice profesor să se simtă extraordinar, de fapt, orice profesor care nu preda sub regimul nazist.

În loc să se întâmple asta, cunoştinţele ei profunde legate de tematica pe care o predam şi de textele pe care le studiam împreună îmi stârneau din ce în ce mai multă îngrijorare.

Era la fel de atrăgătoare ca toţi ceilalţi studenţi din grupă. Fie ei băieţi sau fete. Cu toţii erau frumoşi şi puternici. Dar ea mi-a *confiscat* pur şi simplu atenţia şi eram disperat să aflu ce gândeşte. Ce credea despre texte? Până atunci nu auzisem niciun cuvânt din gura ei.

Zăpada cădea ca o cortină apăsătoare dincolo de fereastrele sălii de clasă, iar cursanții erau agitați, plictisiți; își doreau să zburde precum puii de animale.

Păşeam înainte şi înapoi în spatele catedrei, cu creta în mână. Scrisesem pe tablă cuvântul *Schmerz* – „durere" – şi aveam degetele acoperite de praf alb. Tocmai le expusesem teoria despre moarte, a muri şi „binele suprem". Doar lucruri acceptabile. Apoi m-am uitat din întâmplare spre ea şi mi-am asumat un risc enorm.

Am deraiat de la drumul prestabilit. Pentru ea.

Să văd dacă voi obține o reacție din partea ei.

— Când se referă la durere... am formulat eu cuvintele, rostogolindu-le în gură înainte de a mi le asuma, autorii contemporani nu o descriu în maniera celor care au scris cu secole în urmă.

Ea a ridicat ochii, fixându-mă cu privirea, iar eu m-am oprit, paralizat în spatele catedrei, după care am continuat:

— Durerea este o entitate veche şi... ei bine, poate că am avea totuşi ce învăţa despre asta de la ruşi.

— Despre foamete, a zis unul dintre tineri, chicotind.

L-am ţintuit cu privirea, până când s-a făcut mic în banca lui.

— Scriitorii ruşi îşi *trăiesc* durerea, pentru a le permite şi cititorilor să sufere, am spus.

Clasa a izbucnit în râs, deşi nu eram conştient de intenţia mea de a fi amuzant.

— Curând vor simţi cu toţii suferinţa pe care le-o va provoca Führerul, a spus un alt student.

— Nu, a intervenit *ea*. Probabil vreţi să spuneţi că noi le *simţim* durerea ca şi cum ar fi a noastră.

Era pentru prima dată când lua cuvântul şi întreaga clasă a privit spre ea, la fel ca mine, cu vădită curiozitate şi uimire. Unul dintre tineri a scos un fluierat prelung, iar studenţii au început să râdă şi să vorbească între ei.

Cu toate astea vorbise, îmi vorbise mie, şi a continuat s-o facă, pe un ton scăzut, conspirativ, aşa încât m-am aplecat în faţă, să aud mai bine.

— Puterea scriiturii nu rezidă în cuvinte şi acţiuni, ci în redarea tuturor nuanţelor afective ale sentimentelor. Sunteţi de acord cu mine, domnule profesor? a întrebat ea, *în franceză*.

Am luat pulsul clasei, dar studenţii erau ocupaţi s-o ia peste picior. M-am aşezat pe catedră.

— Sunt de acord, am răspuns, formulându-mi precaut cuvintele în franceză şi gândindu-mă că ar putea fi o capcană.

Sunetele franţuzeşti răsunau rafinat în fundalul minţii mele, acoperite de rugină.

— Dacă ne uităm la Rusia, Franţa şi Irlanda, putem explora o durere pe care nici măcar nu ne-o putem imagina.

Vorbea răspicat, pe un ton gutural, neobişnuit pentru vârsta ei, tot în franceză. Pe măsură ce o ascultam, exprimarea îi devenea tot mai vie, mai provocatoare şi eliberatoare. Clasa se agita din nou, urmărindu-ne schimbul de replici.

Eu am coborât vocea.

— Şi istoria noastră e plină de durere.

— Este, a confirmat ea.

Apoi, trecând de la franceză la engleză, a adăugat:

— Dar istoria noastră este de asemenea supusă capriciilor oricui s-ar afla la putere; este mai puţin factuală şi mai mult ficţională, vulnerabilă în faţa toanelor şi extravaganţelor unui *Schwachkopf*[1] balonat.

---

[1] „Imbecil" (în lb. germană, în original).

A folosit cuvântul german, iar şocul de pe faţa mea s-a propagat în toată sala. Niciunul dintre studenţi nu pricepuse dialogul nostru, dar cuvântul *Schwachkopf* părea să fi ricoşat. M-a privit intens. Mă provoca.

— Uitaţi-vă la pagina 76, am spus în engleză către clasă.

Ea a râs, apoi eu am trecut la germană, reluând îndemnul către studenţi şi adăugând:

— Discutaţi fiecare cu câte un coleg tehnicile folosite de autor pentru a descrie durerea.

Sala a fost cuprinsă de foşnet şi murmure, după care s-a pornit o discuţie în toată regula. M-am apropiat de pupitrul ei şi m-am aplecat uşor.

— Ce crezi că faci? am întrebat-o.

— Abia în momentul în care îi înţelegem limba, ne putem cufunda cu adevărat în suferinţa colectivă a unei culturi şi îi putem citi textele în maniera în care au fost menite să fie citite. Nu ca idioţii ăştia.

A revenit la franceză.

— Nişte *connards*! Bufoni fabricaţi pe bandă rulantă, care nu pot gândi cu capetele lor: da, domnule, nu, domnule, se schimonosea ea imitându-i, iar eu m-am uitat în jur, observând că o parte din studenţi privea pe fereastră, în vreme ce restul frunzărea textul.

— Ceea ce faci e foarte riscant, *Fräulein*, am spus eu în engleză, după ce ea dăduse tonul. Engleza îmi aluneca mai uşor pe buze, dar frazele mi se formau mai greu în minte. Preţuiam complexitatea limbilor pe care nu mai avusesem ocazia să le folosesc de ani întregi. A trece de la una la cealaltă era extraordinar de dificil, şi totuşi creierul meu exulta în faţa provocării.

— Riscant?

A zâmbit, ca şi cum gândul de a-şi asuma un risc ar fi amuzat-o.

— Mi-aş fi imaginat că, în calitate de profesor, v-ar fi făcut plăcere o conversaţie autentică. O...

Dar apoi ea a început să vorbească într-o altă limbă, iar eu eram pierdut; îi priveam buzele mişcându-se în timp ce rostea cuvintele, dar nu înţelegeam absolut nimic.

A izbucnit în râs.

— Nu în olandeză, totuşi...

Cuvintele se rostogoleau într-un ritm atât de rapid, încât şuierau ca gloanţele.

— Câte limbi vorbeşti? am întrebat-o.

— Câteva, mi-a răspuns ea, în franceză de data asta.

— Ar trebui să fii foarte atentă când vorbeşti limbile inamicului în vremurile pe care le trăim, am zis eu, coborând tonul vocii şi recurgând din nou la engleză.

— Ei sunt oare inamicul? a întrebat ea, apăsând cuvintele. Sau eliberatorii noştri?

Am privit în jur, dar studenţii erau absorbiţi în propriile conversaţii, iar când m-am întors din nou spre ea, îşi examina cartea ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Mulţumesc, domnişoară...? am zis eu, dorindu-mi s-o fac să vorbească din nou.

— Frieda, a răspuns ea, fără să ridice privirea spre mine.

— Frieda.

MIRIAM

„Frieda?" se întreabă ea. „Cine e Frieda?"

Mâna tatălui ei se odihneşte încă pe ceasul de la încheietură. Se apropie de el, să-i dea la o parte mâna, dar apoi se răzgândeşte, nedorindu-şi să-l tulbure din nou. Mâinile i se mişcă în ritmul bătăilor inimii, în timp ce-i încheie nasturii cămăşii de pijama.

Ochii lui, deşi închişi, se umflă în orbite, două protuberanţe învelite de pleoapele subţiri precum o foaie de hârtie, asemenea baloanelor cu aer cald priponite în ţăruşi. Gura îi e larg deschisă, iar Miriam se fereşte din calea respiraţiei lui, deşi vinovăţia o face să rămână locului. Şi îndărătul acestui sentiment de vinovăţie, care o îndeamnă să rămână alături de el, se ascunde mama ei.

Mama i-ar fi purtat mai bine de grijă tatei, ar fi ştiut ce trebuie să facă, ce să spună. Ea n-ar fi făcut greşeli şi nu s-ar fi pierdut cu firea; ştia întotdeauna să facă ce era potrivit, la momentul potrivit, dar atunci când avusese nevoie de Miriam, fiica ei nu-i fusese alături.

Nu fusese prezentă când îi murise mama şi nu-i venea să creadă că şi ea suferise astfel. În schimb îşi imaginează

o fereastră stingheră, reflectând raze sclipitoare pe un aşternut alb, apretat. Trupul ei îmbrăcat în cămaşa de noapte cea „bună" e perfect acoperit de pături. Ceafa tatălui ei se apleacă, în timp ce ia mâna mamei între palmele lui.

Miriam cuprinde palma bătrânului cu ambele mâini şi se uită la ceas; indică ora 4 şi 10 minute. Mâinile sunt încremenite, dar ceasul s-a mişcat. Deasupra lui se vede o fâşie de piele cenuşie. Îi întoarce braţul, atentă la orice reacţie venită din partea lui.

Şi apoi îl vede.

A mai văzut aşa ceva în cărţi şi la televizor.

Dar acum. Aici. Negru pe alb, ascuns sub o brăţară aurită.

Pe pielea tatălui ei.

Numere.

Numere negre, decolorate, fiecare de aproximativ un centimetru, pătrate, tatuate pe piele.

A fost *acolo*.

Îi aşază ceasul la loc şi îl strânge tare de mână, în timp ce lacrimile i se adună în ochi. Aplecându-se să-l sărute pe frunte, se răzgândeşte şi-l mai strânge o dată, înainte de a se ridica să plece.

În bucătărie, deschide robinetul şi lasă apa să curgă, apoi îşi lipeşte capul de blatul rece. Fiori de teamă îi străbat şira spinării. Numerele. Îşi aminteşte filmele şi fotografiile văzute în copilărie, înfăţişând uniforme dungate, chipuri supte, grămezi de cadavre. Nu-şi poate închipui faţa tatălui ei ca pe una dintre multele pe care le văzuse atunci.

Se gândeşte la mama. Singura care ar fi putut-o ajuta acum. Îşi doreşte ca ea să fi fost aproape, măcar pentru o clipă.

O clipă în care să nu se mai simtă atât de singură.

Închizând ochii, o vede. Atât de limpede și de profund simțită, amintirea o transportă înapoi în timp. Un șorț acoperindu-i una dintre cele mai frumoase rochii galbene, cu imprimeu de floarea-soarelui, țăcănind cu tocurile înalte pe podeaua bucătăriei, în care mâncarea hrănea mai întâi sufletul, înainte de a ajunge la buze.

Închizând robinetul, își șterge fața cu un șervețel îmbibat cu miros greu de piure de cartofi. Cu șervețelul în mână, bucuroasă că poate avea ceva alături, se îndreaptă spre camera mamei. Niște draperii subțiri, din bumbac galben, permit luminii sărăcăcioase de afară să pătrundă înăuntru. Pereții și mobilierul sunt acoperite de flori, camera e curată, patul este făcut, iar dulapul e plin.

Plin de mama.

Miriam stă așezată în dulapul mare, împingând cutiile de pantofi. Cortina de rochii se închide, un curcubeu de culori și texturi, învăluind-o în parfum de portocale și arome de patiserie. Rochiile atârnă nemișcate, așteptând parcă întoarcerea ei.

Vede mâna mamei, felul în care ținea pensula rujului de buze, cu degetul mic ridicat în aer, ca și cum ar fi servit o ceșcuță din cel mai fin ceai. O mână palidă care, pe măsură ce a îmbătrânit, a devenit din ce în ce mai ridată și mai pătată. Răsucirile și inspectarea unei rochii noi în oglinda mare, ascunsă în vechiul șifonier. Mama așezându-și unul dintre picioare pe genunchiul celuilalt, introducându-și întâi degetele, apoi călcâiul în pantof, totul cu atât de multă grijă, încât ai fi zis că-și pune o pereche de conduri din sticlă.

Fiecare imagine, mult prea amplă pentru a putea fi cuprinsă, licărește preț de numai o secundă, asemenea luminii

unui far, care aruncă scânteieri albe şi strălucitoare asupra pierderii ei. Acum oprită, ţintuită locului, ca văzută printr-un cadru.

Mormântul de absenţă care fusese odată mama ei.

Inima i se zbate închisă ca într-o cuşcă. Incapabilă să-şi potolească mintea, se repede afară din dulap, smulge rochiile de pe umeraşe şi trânteşte cutiile de pantofi pe podea.

Evitând să privească spre oglinda aceea mare, care atârnă deasupra chiuvetei din baie, face eforturi să se liniştească şi deschide încetişor robinetul de apă caldă. Îşi împreunează palmele sub apă, ca într-o rugăciune inversată. Apa e rece. I se prelinge pe degete şi pe palme. Imediat ce începe să simtă apa încălzindu-se, deschide robinetul la maximum.

Apoi ia săpunul.

Îl ţine în palme, aşteptând să se încălzească.

Curăţă şi freacă, până când obţine o spumă densă; pune săpunul la loc, îşi spală mâinile, răcâindu-şi unghiile şi încheieturile degetelor, frecând viguros şi presându-şi cu putere mâinile una de cealaltă. Până când săpunul îşi pierde catifelarea şi devine aspru cu pielea mâinilor ei.

Devenind conştientă de durerea aceea familiară, Miriam continuă, permiţându-i vocii ei să le acopere pe celelalte. Iată ceva concret. Umplând-o acolo unde absenţa mocneşte ca un foc uitat, în aşteptarea scânteii care să-l aprindă.

Mâinile ei micuţe, în mâinile mamei. S-a terminat!

Săpunul, ca o bandă abrazivă, se freacă de pielea ei, înlăturând amintirile unei atingeri care a însemnat totul.

Îşi pune din nou mâinile sub jetul de apă, iar fierbinţeala o face să gâfâie, ancorându-i gândurile în prezent. Îşi ţine mâinile nemişcate. Aşteaptă ca fiecare bulă de săpun să fie înlăturată.

Când pielea ei capătă o nuanţă roz-aprins, curăţată de orice urmă de săpun, Miriam îşi priveşte mâinile îndelung. Îşi închipuie sângele pulsându-i violent în vene, sub piele. Ia periuţa şi-şi freacă unghiile sub jetul de apă.

Fiecare unghie în parte e frecată cu atenţie, stânga, dreapta, sus, dar ţepii periei se înfig în degetul ei mare într-un unghi nepotrivit. O picătură mică de sânge se pierde în jetul de apă, colorându-l într-o nuanţă rozalie.

Clăteşte peria, înainte de a-şi pune din nou mâinile, pe rând, sub apa care curge. Sub fierbinţeala dureroasă. Numără.

Trei.

Doi.

Unu.

Apoi închide încet robinetul, îl strânge bine şi încearcă să-şi domolească bătăile sălbatice ale inimii. Îşi înfăşoară mâinile strălucitoare de curăţenie în prosop. Îşi şterge fiecare deget în parte, verificându-şi rana de la degetul mare.

„Totul va fi bine", îşi spune.

Şi se simte mai liniştită, mai relaxată şi cumva alinată de atingerea apei şi de furnicăturile din propriile mâini. Îşi lasă gândurile să iasă la suprafaţă, panica e sub control.

Cel puţin pentru moment.

2
MIRIAM

Stă aşezată în scaunul lui vechi, pe care-l luase de la birou când se întorsese pentru prima dată acasă. Miriam avea obiceiul să se aşeze în scaunul ăsta de pe vremea când încă nu reuşea să atingă podeaua cu picioarele. Îi plăcea să răsucească firele scoase din tapiţerie, trăgând de ele cu unghiile proaspăt date cu ojă. De multe ori, de-a lungul anilor, se cuibărise în el, strângând la piept o pernă.

Ploaia bate în ferestre, iar Miriam porneşte radioul.

„Ascultaţi jurnalul orei unsprezece." Vocea crainicului se aude tare, aşa că dă volumul mai încet. „Locuitorii Berlinului de Est se bucură de proaspăt câştigata libertate de a călători în Berlinul de Vest, iar cozi uriaşe s-au format la toate punctele importante de trecere a frontierei. Această libertate..."

Vocea crainicului se estompează şi gândurile îi zboară la ideea de libertate. În ce fel se bucură ea de nou dobândita libertate?

„E o cafenea undeva peste drum, iar cafeaua şi prăjiturile servite acolo erau deosebit de gustoase", îşi aminteşte. Dar asta se întâmpla demult. Oare o mai fi la fel? Oare ar putea merge până acolo?

În timp ce stă în faţa ferestrei şi priveşte spre colţul îndepărtat al străzii, unde oamenii roiesc în toate direcţiile, se gândeşte că ar putea merge totuşi să-şi cumpere ceva; n-ar trebui să dureze mai mult de câteva minute, iar Hilda spune că ar putea să-l lase singur chiar şi câteva ore. Deşi i-o repetă adesea, Miriam n-a ieşit nici măcar o dată din casă.

Până acum.

— Ies puţin, zice, surprinsă ea însăşi de siguranţa tonului ei. Nu stau mult.

„Mirosul de cafea proaspătă care va umple casa îi va face bine şi lui", îşi spune Miriam. În timp ce-şi trage în picioare cizmele şi îşi ia haina din cuier, sună telefonul. Sunetele stridente traversează întreg apartamentul, făcând-o pe Miriam să îmbietrească; totul e exact ca în urmă cu o lună, doar că atunci era un alt telefon şi o altă uşă...

În noaptea *aceea* a ridicat receptorul, în vreme ce la ştiri se derulau imagini cu oameni dansând pe Zid, bând şi cântând.

Aproape imposibil de crezut că toate astea s-au întâmplat cu numai o lună în urmă, şi totuşi...

Urmăriseră înregistrările ore întregi, de pe canapeaua lor şi de la o distanţă de două ore de Berlin, o distanţă de două ore de tatăl ei.

— *Frau* Voight? a întrebat o femeie de la celălalt capăt al firului.

— Da, a răspuns Miriam în şoaptă.

— Apăreţi în registrul nostru ca aparţinătoare a domnului Winter. Vă anunţ cu regret că tatăl dumneavoastră este grav bolnav.

În timp ce femeia continua să vorbească, Miriam s-a aşezat pe o treaptă, cu ochii pironiţi în ceafa *lui*. El se uita la televizor. Nici măcar nu s-a întors.

Ea o asculta pe femeie vorbind. *Atac. Neoperabil. Prognoză.*

Părul i se odihnea pe gulerul cămășii.

Ușa casei era chiar în fața ei. Din cinci pași ar fi ajuns la ea. Șase pași, și ar fi ieșit din casă.

Cinci pași. Și-l imagina pe fiecare în parte, își închipuia cum s-ar fi simțit; vor fi oare diferiți, pentru că o purtau spre libertate? În cele din urmă, s-a dovedit că cei cinci pași fuseseră prea mult.

Miriam auzea deja tonul țiuindu-i în ureche, dar continua să țină receptorul strâns în mână. La ușa din față, pantofii și haina ei erau așezate chiar lângă ale *lui*, în pereche, atârnând unele lângă altele, fără să se atingă totuși niciodată. Și deodată s-a trezit cu *el* chiar în fața ei.

I-a luat telefonul din mână și l-a pus la ureche, ascultând.

— Greșeală, a zis el și ea a rămas o clipă țintuită locului, fără să-l privească, înainte de a se întoarce la canapea.

El a pus receptorul în furcă, apoi a urmat-o cu pași imperceptibili. Miriam a tras adânc aer în piept și a putut simți mirosul mâinii lui, hârtie și ulei, în timp ce-o cuprindea de după umeri.

Mirosul vag de ulei i-a rămas încă în nări, transformând-o în prizonieră, iar Miriam face un pas înapoi. Își scoate cizmele și verifică ușa, să vadă dacă e încuiată.

Se așază din nou pe scaun și, pentru a-și împiedica degetele să-și croiască drum spre pielea ei și s-o zgârie, își lipește o pernă de piept. Ziua trece într-un amestec de Bach, Brahms și simfonii pe care nu le-a mai auzit până acum,

întrerupte de semnalele care anunțau ora exactă și de același calup de știri, reluat iar, și iar, fără încetare.

În timp ce ascultă notele tulburătoare ale *Kinderszenen*, simte cum i se formează un nod în gât.

— N-am știut, zice ea. N-am știut că ai fost... acolo. De ce nu mi-ai spus, tată?

Se întinde pentru a-l lua de mână.

— Nu înțeleg de ce, cum... și mama?

Clatină din cap și îl întoarce cu fața spre scaunul ei.

— Ai avut dreptate cu privire la tot. Îmi pare atât de rău.

O voce demult pierdută începe să iasă din nou la suprafață.

— Iar acum e mult prea târziu.

Trage pătura, apoi îi trece o șuviță de păr alb după ureche.

— E ultima călătorie, tată. Te rog, dă-mi voie să te ajut.

Se așază și îi cuprinde mâna între palmele ei, simțindu-i oasele de sub piele.

— Te rog, tată, dacă mă auzi... Cine e Frieda?

El nu răspunde. Ea îi privește pleoapele fremătând și încearcă din nou.

— Frieda e o femeie pe care ai cunoscut-o în perioada în care ai fost... închis? spune ea, reformulând întrebarea iar și iar.

Niciun răspuns.

— Unde ai fost? La Auschwitz? La Bergen-Belsen?

„Au fost atât de multe", se gândește Miriam, „în toată Europa", dar nu-și poate aminti numele lor.

— S-a întâmplat în urmă cu atât de mult timp, zice ea.

Încearcă din răsputeri să-şi amintească anii de şcoală. Îşi aduce aminte numai de lecţia despre cel de-al Treilea Reich şi de liniştea care se lăsase atunci în clasă, copiii simţindu-se apăsaţi de povara faptului că părinţii şi bunicii lor trăiseră în perioada aceea, ba poate chiar fuseseră susţinători ai lui Hitler. Nici măcar tatăl ei, care era profesor, nu-i vorbise absolut deloc despre război.

HENRYK

Emilie şi cu mine consideram un adevărat noroc faptul că încă aveam o slujbă în primăvara anului 1942. Expulzarea profesorilor din universitate începuse încă de pe vremea când ajunsesem eu acolo. Unii erau forţaţi să plece, altora li se puneau la dispoziţie „opţiuni".

Eu am rămas, am ţinut capul plecat şi am predat ceea ce mi se spunea că am voie să predau. „*Germană* – curs aprobat de regimul nazist". Limba *germană*. Istoria *Germaniei*. Literatură *germană*. Le-am înghiţit pe toate. Emilie voia un copil, aşa încât trebuia să asigur venituri pentru a întreţine o familie. Dar totul a fost o pastilă otrăvită.

Mă uitam la studenţii mei, fiecare dintre ei, o copie a celuilalt.

Pretutindeni în jurul studenţilor, ale căror pupitre erau îndreptate spre mine, se aflau imagini de propagandă. Toţi ochii mă urmăreau în timp ce mă mişcam prin sală. Eram sub permanentă observaţie, un reflector capturând toate razele soarelui şi îndreptându-le direct către mine.

Eram singur.

Până la venirea Friedei.

Şoaptele secrete ale vocii ei mă atrăgeau zi de zi spre universitate. Jucam aşa cum îmi cântau cei de la facultate, ca să-mi păstrez postul. Predam *literatura* aprobată şi nu cârteam când lista de cărţi pe care i-o înmânam şefului de catedră la începutul fiecărui semestru se întorcea cu jumătate din titluri tăiate. Făceam toate astea de dragul conversaţiilor în engleză sau franceză cu ea. Gândul la ea mă ţinea treaz până dimineaţa, rememorând discuţiile pe care le purtaserăm şi repetând replicile pe care aş fi putut să i le dau.

Devoram cărţile cu o ferocitate pe care n-o puteam înţelege; citisem toate volumele în engleză şi franceză pe care le aveam în bibliotecă; citeam cu voce tare pentru mine şi Emilie, care, în ciuda faptului că mă iubea pentru idiosincraziile mele, începuse să creadă că mersesem un pic prea departe cu această nouă obsesie pentru limbi.

Îmi doream să predau, să predau cu adevărat, aşa că i-am dat Friedei exemplarul meu în engleză din *Ulise*, ascuns printre lucrările de final de semestru. Ea n-a zis nimic, ca şi cum nici n-ar fi observat greutatea voluminosului roman.

Săptămâna următoare am discutat în şoaptă, pe apucate, în engleză, în timp ce colegii ei studenţi erau cufundaţi în lucru, iar eu mi-am dat seama că nu dădusem peste studenta dornică de învăţătură la care sperasem. Frieda, care era cu zece ani mai tânără decât mine, mă provoca şi continua să mă uimească mult mai tare decât orice alt coleg profesor. De cele mai multe ori, purtam discuţii lungi după încheierea cursului, în timp ce restul studenţilor pleca fără ca eu să bag măcar de seamă.

Vorbeam în cărţi, în cuvinte, în secrete. Nu ne abăteam niciodată de la texte, ci le exploram, împărtăşindu-ne unul

altuia experienţele subiective. *Les Misérables*, ediţia franceză, dar numai volumul al doilea; niciunul din noi nu reuşise să găsească primul volum. Hemingway nu ne plăcea niciunuia. Apoi cea mai uzată, scorojită şi ferfeniţită ediţie André Gide, iar eu ştiam că am fi putut ajunge amândoi la închisoare pentru deţinerea unor astfel de texte. Pericolul devenea din ce în ce mai mare, cu fiecare săptămână care trecea şi cu fiecare volum pe care ni-l împrumutam unul altuia.

După care, la începutul semestrului de primăvară, mi-a dat exemplarul din *Karl und Anna*. Nu mai citisem până atunci Leonhard Frank[1]. Am găsit un pretext pentru a o chema în biroul meu, cu gândul să răsfoim cartea împreună.

— E mult prea periculos, am zis. Ajunge. Povestea asta ar putea să mă coste slujba la universitate, iar tu ai putea fi exmatriculată.

I-am dat înapoi cartea pe care îmi doream cu disperare s-o citesc, s-o ţin în mână, în ale cărei pagini interzise îmi doream să mă pierd; pentru că proza aceea era liberă.

— S-a terminat. Îmi pare rău.

— Nu se termină niciodată, a spus ea, după care a plecat.

Şi a lăsat cartea acolo, o greutate apăsând pe biroul meu.

[1] Leonhard Frank (1882–1961), scriitor expresionist german, persecutat de nazişti, care a emigrat în perioada 1933–1950 în Elveţia, Franţa şi SUA (n. red.).

MIRIAM

Când se lasă întunericul serii, Miriam îl întoarce din nou pe spate, îi dă să bea puţină apă şi îi goleşte punga cateterului. Liniştea din apartament se transformă într-un vuiet. Îşi ia o sticlă de vin, al cărei gât e acoperit de o peliculă de praf, îşi toarnă puţin într-un pahar mare, apoi se întoarce lângă patul tatălui ei, cu sticla şi paharul în mână.

— Îţi aduci aminte ziua aceea când m-am întors de la grădina zoologică mai devreme? Când am leşinat?

Soarbe din pahar, iar lichidul dinăuntru o linişteşte şi o arde în acelaşi timp.

Se gândeşte la prima întâlnire cu *el*. Cămaşă albă, descheiată la gât, o pereche de ochelari de soare agăţaţi în V-ul format de deschizătura cămăşii. Părul de pe pieptul lui îi gâdila obrazul în timp ce o ridica în braţe, ducând-o departe de căldura, rumeguşul şi privirea sfredelitoare a păsării de pradă. O dusese afară, unde aerul era albastru şi impregnat de parfumul ierbii.

Prietenii ei îi urmaseră, iar apoi îi încercuiseră, privindu-i. Iar *el* îi vorbise. Era mai mare decât ea, înalt şi nu-şi mai lua ochii de la ea. O tratase ca pe o femeie. Pentru prima

dată în viața ei, se simțise văzută, se simțise obiectul admirației cuiva. „Frumoaso", așa o numise.

Dar nu pentru mult timp.

Mai soarbe o dată din pahar, dar sorbitura se transformă într-o gură zdravănă.

— Dar asta s-a întâmplat în urmă cu atât de mult timp.

Miriam păşeşte înainte şi înapoi prin cameră, dând pe gât înghiţituri mari din paharul de vin, pe care îl umple imediat din nou.

— Vi l-am prezentat ţie şi mamei în anul ăla, de Crăciun...

Un ticăit interior îi vesteşte că timpul va expira în curând. Îşi doreşte să reţină fiecare secundă, însă ştie că fiecare zi *îl* aduce mai aproape. Nu se teme de moarte; gândul la moarte e o nimicnicie.

Se cutremură şi bea o jumătate de pahar, în încercarea de a îneca ecoul amintirilor. În încercarea de a rămâne în prezent.

— Frieda era numele mamei tale? Sau poate al vreunei surori?

Miriam se trânteşte înapoi pe scaun şi duce din nou paharul la buze, în timp ce respiraţia ei clipoceşte, roşie, la suprafaţa lichidului.

— Habar n-am avut de nimic, nu-i aşa?

Îşi trece degetul mare peste mâna venoasă şi pătată a tatălui ei, făcându-i pielea să se încreţească, asemenea unui înveliş reptilian; îi zâmbeşte căznit.

— Sunt încă aici, zice, mai mult pentru sine decât pentru el, în timp ce priveşte cutele pe care degetul ei mare le formează pe pielea mâinii lui.

— Trebuie.

Vocea lui o învăluie în întunericul din cameră, iar Miriam se stropește cu vin pe mână și își schimbă poziția în scaun.

— Trebuie să... pleci.

Vocea îi e șoptită, fiecare cuvânt e un mic mănunchi, plecat de pe buze uscate. Își așază capul înapoi pe pernă. Câteva oase acoperite cu o pojghiță de piele sunt tot ce a mai rămas din el. Capul îi e căzut pe spate, obrajii îi sunt scofâlciți, ochii închiși, iar gura întredeschisă. Miriam se întinde să-i dezmierde fața, dar imediat își retrage mâna, neștiind unde anume s-o atingă.

— Am plecat, tată. L-am părăsit. S-a terminat acum, zice ea și chiar vorbește serios.

— Nu. Se. Termină. Niciodată, spune el, însoțind fiecare cuvânt de un gâfâit.

Femeia sare din scaun, cuprinsă de bucurie.

— Dar, tată... uită-te la Zid... Credeai că n-o să se întâmple niciodată așa ceva, și uite că s-a întâmplat. A căzut. S-a terminat.

Însă, privind fața bătrânului, își dă seama că e pierdut; n-a auzit nimic din ce i-a spus ea. Miriam se clatină și pune paharul pe masă.

El trage de ceasul de la încheietura mâinii, degetele lui nu întâlnesc niciun obstacol și pare că smulg zalele de metal ca pe niște pene. Miriam încearcă să-l liniștească, dar el continuă.

— Ceremonia... gâfâie el, în timp ce cuvintele îi sunt înecate de efort. ...inocenței... Pieptul lui se zbate. ...a devenit inutilă.

Lacrimile se înghesuie în ochii lui, apoi i se preling pe obraji, rostogolindu-se cu repeziciune.

Ea încearcă să-i oprească mişcarea mâinii, dar el ripostează orbeşte. Simte geamătul din pieptul lui oglindit în plânsetul ei.

— Iubirea. Mea. Lumina. Mea, se tânguieşte el, iar durerea din vocea lui e atât de zdrobitoare, încât Mirim îşi apasă cu putere palma pe gură, clătinând din cap.

Îl priveşte, torturat de suferinţă.

Apoi el se linişteşte, încremenit.

Picioarele ei se chircesc în covorul de pe podea, iar palmele i se adună, cuibărite în mânecile bluzei.

Apropiindu-se puţin de el, spune:

— Tată?

Lacrimile lui udă perna, iar părul îi e lipit de frunte. Obrajii îi sunt scăldaţi de lacrimi şi murmurul profund al unui urlet vibrează înăuntrul trupului lui.

— Miriam? întreabă, încă aici, alături de ea.

Începe să geamă, abandonându-se unui plânset cu sughiţuri. Se poticneşte în propria respiraţie, grea şi superficială.

Îi atinge braţul, pentru a o aduce mai aproape de el.

— Frieda, începe el.

Înainte de a apuca să spună vreun cuvânt, capul lui cade pe spate, iar trupul i se încordează. Se cutremură, se încovoaie, după care se prăbuşeşte pe pat.

Miriam se dă puţin înapoi, speriată.

Apoi totul se repetă.

Fiecare tendon al corpului lui se încordează. Vibrează. Patul se cutremură din pricina forţei. Degetele i se încleştează. Dinţii îi scrâşnesc. Capul i se izbeşte de pernă, mai repede, tot mai repede.

— Nu, strigă ea plângând.

Apoi se gândeşte.

Se duce la măsuţa de lângă pat. Fluierul piciorului ei atinge patul.

Midazolam. Degetele ei agile au devenit stângace din pricina nervozităţii şi a alcoolului şi se chinuie să desfacă dopul şi să tragă un mililitru de lichid.

Aerul din jurul patului şuieră şi mugeşte. Cadrul trăncăneşte. Zgomotele se propagă. Serbede.

Saliva se prelinge din colţurile gurii lui.

Potrivindu-i seringa între buze, o aşază în unghiul cel mai nimerit, împingând lichidul dinăuntru în interiorul obrazului lui, după care îi masează maxilarul cu mişcări circulare, pentru a face medicamentul să fie absorbit prin gingii. Dinţii îi sunt încleştaţi ca o menghină.

Miriam ar trebui să-l liniştească vorbindu-i, însă constată că şi-a pierdut vocea.

Aşteaptă.

Speră.

Se roagă.

Trupul lui se contorsionează încă, dar cu tot mai puţină forţă, din câte poate observa ea. Respiraţia lui e prelungă şi şuierătoare.

Lacrimile curg, cu speranţa prelingându-se din ochii ei.

E copleşită de nevoia de a-l îmbrăţişa, de a-i avea braţele puternice în jurul ei şi de a se simţi în siguranţă; măcar încă o dată.

Îl aşază în poziţia de recuperare şi se îndreaptă spre telefonul din hol. Pe dibuite, formează numărul de la serviciul de ambulanţă, după care se răzgândeşte şi o sună pe Hilda.

3
HENRYK

Din momentul în care a ieşit din biroul meu, Frieda nu mi-a mai vorbit niciodată în timpul cursurilor, deşi eram atras de ea ca de un magnet. Îşi lingea degetul înainte de a da pagina cărţii, o vedeam. Îşi trecea degetul mare peste buza de jos, o vedeam. Creionul ei se mişca, o vedeam. Voiam *să ştiu* la ce se gândeşte, ce o determinase să apese creionul pe hârtie. Îşi strângea buzele când era concentrată, iar când îşi lăsa părul desfăcut, lung şi uşor ondulat la vârfuri, şi-l dădea peste cap, pentru a nu-i intra în ochi. Mult prea adesea mă pierdeam în vârtejul ochilor ei, adânci ca pădurea.

Nu că ar fi fost lipsită de admiratori, dar îi plăcea să iasă cu un băiat pe nume Felix, un tip înalt, slăbuţ şi timid ca un gândăcel. Nu-mi dădeam seama ce vedea la el. Încercam să nu mă preocup de asta, dar gândurile la ea păreau să mă consume pur şi simplu.

De fiecare dată când intram în sala de clasă, mă uitam întâi spre pupitrul ei. În timp ce citeam lucrările aride pe care trebuia să le predau, mi le imaginam prin ochii ei, aşa că părea acceptabil să-i pomenesc pe Yeats sau Joyce, să-i ofer *ceva*. Ochii ei s-au înfipt în ochii mei, spunându-mi ceva ce nu puteam şti.

Aş fi vrut să pot retracta ceea ce spusesem în biroul meu, să-mi asum riscul de a fi prins în posesia unor cărţi interzise, doar de dragul de a-i auzi vocea, de a asculta ceea ce avea de spus, de a absorbi sunetele diverselor limbi, modelate de buzele ei. Era periculos şi o ştiam, dar, cu toate astea, eram fascinat de fiecare mişcare pe care o făcea.

Nu părea să existe altă cale.

MIRIAM

În timp ce ambulanţa a venit şi s-a dus, tata doarme, palid ca o coală de hârtie, iar Hilda, creponată şi colorată ca întotdeauna, soarbe dintr-o ceşcuţă delicată, aşezată pe o farfurioară. Cele mai bune porţelanuri ale mamei: albe, cu o dungă de culoarea safirului.

— Te-ai descurcat foarte bine, spune Hilda. Cred că se va liniști acum; întotdeauna e greu, dar te-ai descurcat.

Tonul vocii ei o obligă pe Miriam s-o privească, aşa încât ridică ochii spre ea, înainte să-i întoarcă din nou spre masca de oxigen strâmbă şi aburită de pe faţa tatălui ei.

— Se simte bine acum.

— Sunt atât de multe lucruri pe care nu le-am ştiut, zice Miriam.

— Probabil că aşa ţi se pare, dar e ceva cât se poate de normal, spune Hilda, ridicând ceşcuţa. Să vrei mai mult timp.

— Vorbea mai devreme despre inutilitate, inocenţă... o ceremonie, spune Miriam, iar vocea ei tremură. Şi are numerele.

— Numere? Un tatuaj?

Miriam încuviinţează şi îşi ridică palmele acoperite de mânecile bluzei, ascunzându-şi faţa în ele.

— Credeam că au fost împreună, zice ea înăbuşit, de sub materialul curat al puloverului.

Mirosul fierului de călcat îi trezeşte o amintire de pe vremea când avea zece sau doisprezece ani şi stătea tolănită pe pat, privind aburul care se ridica din haine, în timp ce mama netezea fiecare cută, până când dispărea cu totul.

— Ce făceai în timpul războiului? întrebase micuţa Miriam cu vioiciune.

— Ce?!

Mama a aşezat fierul de călcat în picioare şi s-a întors, căutând un umeraş.

— Războiul, mamă, ai uitat?

— De ce mă întrebi despre asta?

— Am vorbit azi la şcoală despre război.

Pentru că mama nu a răspuns imediat, adică în răstimpul estimat de Miriam, fetiţa a continuat:

— Părinţii Anitei au fugit din Franţa în Anglia, înainte de a se întoarce în ţară, iar Dieter spune că bunicii lui au fost într-un lagăr, un fel de lagăr de exterminare. Tu erai asistentă şi pe vremea aia?

— Hmmm.

— Citim despre...

Dar capul mamei era plecat, iar degetele ei se jucau absente cu nasturele unui guler.

— Te rog, mamă, nu plânge.

Miriam s-a mutat pe marginea patului.

— Sunt bine, iubita mea, a spus mama, ştergându-şi lacrimile cu degetul mare. Ai vorbit despre asta şi cu tatăl tău?

— Nu... el...

Era în birou. Miriam băgase capul pe uşă şi îşi dăduse imediat seama că era pe cale să izbucnească un nou *episod*, judecând după fumul de ţigară care-l învăluia precum un nor de ceaţă. Îl sărutase pe frunte şi deschisese fereastra, înainte de a i se alătura mamei în dormitor. Era cel mai bine s-o lase pe mama să descopere singură episodul.

— Ce s-a întâmplat? Dacă vrei să-mi povesteşti...

— Lucram la spital, îi ajutam pe soldaţii răniţi pe front, a început ea binevoitoare, făcându-şi de lucru cu o altă cămaşă.

După o pauză lungă, a continuat:

— Locuiam într-un apartament micuţ, nu departe de spital, care n-avea nici ferestre. Era aşa de înghesuit, încât nu puteai arunca înăuntru nici măcar o pisică.

— Nu puteai strecura o pisică, o corectează Miriam.

— De ce ai strecura o pisică?

— Atunci de ce ai arunca una?

Şi au izbucnit amândouă în râs.

— Te duci tu la bucătărie să amesteci în supă în locul meu?

A ocolit masa de călcat, s-a apropiat de marginea patului şi a sărutat-o pe Miriam pe frunte.

— Credeam că au fost împreună, repetă ea.

Hilda înconjoară patul cu paşi mari.

— Am îngrijit foarte mulţi supravieţuitori.

Cu un braţ o cuprinde pe Miriam pe după umeri.

— E foarte dificil pentru familii, mai ales dacă n-au ştiut.

— Dar nu e evreu, aşa că de ce ar fi fost dus... acolo?

— Există tot felul de registre, e uimitor cât de multe lucruri pot fi aflate acum.

Îi aruncă lui Miriam o privire plină de încurajare.

— Îl poți lăsa singur pe tatăl tău pentru o oră sau două, să știi. Ți-ar face bine să mai ieși puțin.

Ideea de a părăsi siguranța apartamentului o face să i se usuce gura, așa că-și linge buzele cu o limbă aspră, chinuindu-se să înghită în sec.

— Îmi pare rău, Hilda, însă eu...

Cuvintele ei se modulează, apoi se schimbă și se reformulează. Se gândește, verifică în minte, analizează cum ar putea să spună ceea ce dorește să spună. Se gândește de două ori. De trei ori. În timp ce-și frânge mâinile în pulover. Mintea ei gonește de la pene la încleștarea din jurul încheieturii ei, la Frieda, la mama și se oprește, în cele din urmă, la *el*.

— Nu pot, spune. Dar îți mulțumesc, Hilda.

Hilda o privește, după care schimbă subiectul.

— Cred că ce a fost mai greu a trecut. Are nevoie de odihnă, dar e posibil să observi că astfel de episoade se repetă.

Hilda îl privește și, influențate parcă de cuvintele ei, ambele lui picioare încep să tremure ușor.

— S-ar putea ca acesta să fie felul în care se va duce.

Miriam își duce o mână la burtă, ca să nu i se despice pe dinăuntru.

Picioarele lui se opresc din tremurat, în timp ce îngaimă:

— *Frieda.*

HENRYK

Într-o miercuri din luna martie, s-a dovedit că nu mai eram angajat al universității. O zi în care locul de la pupitrul ei era gol.

Nu mă informaseră la sfârșitul semestrului, la sfârșitul săptămânii sau la sfârșitul zilei. Șeful de catedră, *Herr* Wager, un aprig ofițer în rezervă al Celui de-al Treilea Reich, a intrat în sală împreună cu Erik Scholl, sfrijitul decan al universității.

— Îmi pare rău, *Herr* Winter, dar cursul dumneavoastră s-a terminat. Nu mai sunteți profesor al acestei universități. Sunteți rugat să vă luați haina.

Și-a așezat palma uriașă pe umărul meu și m-a răsucit în unghi de patruzeci și cinci de grade, îndreptându-mă cu fața spre ușă.

— De ce? am întrebat, deși îmi dădeam seama că nu mai avea nicio importanță.

— Îmi pare rău, Henryk, mi-a zis Erik. Doar oficialii naziști mai au pregătirea necesară pentru a preda în această instituție.

Se înălța pe vârfuri în timp ce îmi ștergea notițele de pe tabla din amfiteatru, pentru a face loc notițelor lui.

Mi-am luat haina de pe spătarul scaunului. Câțiva studenți ne priveau cu interes, alții cu părere de rău, în vreme ce restul se concentra asupra cărților din fața lor, iar eu îmi închideam servieta.

— Îmi pot lua lucrurile din birou?

Erik s-a întors cu spatele și a început să le vorbească studenților din sală. Studenților *mei*.

Am fost împins afară, pe coridor. Doar sunetul pașilor noștri ne acompania, în timp ce eram condus către ușa principală. *Herr* Wager a deschis-o pentru mine, el rămânând înăuntru.

— Nu părăsi Berlinul, va trebui să răspunzi la câteva întrebări.

Acestea au fost ultimele lui cuvinte. Iar în momentul acela m-am gândit la Frieda, probabil ea fusese cea care mă denunțase.

Două mâini mari mi-au strâns brațele, lăsând în urmă o amprentă adâncă.

— La revedere, a mai zis *Herr* Wager.

Simțeam cum mă ustură ochii și gâtul. Iar o suliță de gheață îmi străpungea pieptul. Vor găsi *cărțile* și mă vor aresta. M-am îndepărtat de clădirea universității, cu frica dând aripi picioarelor mele, și am cotit după intrarea principală, care devenise acum poarta mea de ieșire.

Am zărit-o cu colțul ochiului, venind direct spre mine.

— Domnule profesor, m-a strigat, iar eu m-am întors către ea într-un gest reflex, deși știam că n-ar fi trebuit s-o fac.

Părul îi strălucea într-o explozie de lumină, aproape alb în bătaia soarelui. Alerga spre mine, în timp ce eu încremenisem pe loc, neștiind ce anume să fac cu propriile picioare. Nu-mi dădeam seama dacă ar fi trebuit să fug, să mă fac mic

şi să mă ascund sau să alerg spre ea. Tot ce ştiam era că uitasem să respir, aşa încât, atunci când m-a ajuns din urmă, gâfâiam la fel de tare ca ea.

— Domnule profesor, a zis abia trăgându-şi sufletul, iar vocea ei a scăzut o octavă. Am ceva pentru dumneata.

Îmi ţineam braţele încrucişate pe piept, în încercarea de a-mi păstra un minimum de control asupra propriului corp în prezenţa ei, aflată atât de aproape acum de mine. Aveam aceeaşi înălţime, iar intimitatea pe care ne-o dădea faptul că nu-mi puteam întoarce privirea de la faţa ei, absorbind-o cu totul în câmpul meu vizual, era cât se poate de tulburătoare.

— N-ai făcut deja destul? am întrebat-o.

Părea rănită, iar eu a trebuit să-mi abandonez braţele pe lângă corp, pentru a le împiedica să se întindă spre ea, s-o atingă. În ciuda temerilor mele că din cauza ei se întâmplaseră toate astea, nu mă puteam controla îndeajuns încât să plec de acolo, să fug, aşa cum ar fi trebuit să fac.

Era imaginea pieirii mele.

MIRIAM

Imaginea tatălui ei scuturat de atacuri până murea, fără ca nimeni să poată face ceva pentru a-l ajuta, o apasă pe Miriam. Liniştea devine atotcuprinzătoare, până când Hilda soarbe restul de lichid din ceaşcă, aşază farfurioara pe masă cu un clinchet şi se apleacă să-şi ia geanta de pe podea, lovind din greşeală ziarul de pe masă.

Femeia loveşte uşor pagina, indicând spre titlu.

— Dumnezeu, vezi să nu.

Apoi izbucneşte în râs.

— Că tot veni vorba, am avut azi o discuţie cu medicul tatălui tău, doctorul Baum. Aveam de gând să te sun dimineaţă, dar dacă tot sunt aici...

Miriam ridică privirea, întâlnind ochii Hildei.

Întorsătura pe care a luat-o conversaţia îi trezeşte la viaţă toate simţurile.

Alertă maximă.

La auzul numelui lui, chiar dacă între timp au trecut deja zece ani, simte încă înţepătura aceea atât de familiară. Dr. Baum stătea în spatele biroului lui, cu întreaga agitaţie a sălii de aşteptare îndărătul uşii închise a cabinetului său.

Silueta lui era scăldată de lumina orbitoare a soarelui care năvălea pe fereastră, aşa încât nu reuşise niciodată să-i vadă cu adevărat chipul.

Îşi împinge cuticulele cu una dintre unghii, trăgând apoi de pielița desprinsă. Mintea ei derulează cu repeziciune toate *întâlnirile*, ca şi cum ar fi fost una singură. Cafeaua stătută, teancul mare de fişe medicale, mirosul de antiseptic şi prescripţiile, şi mâna umedă şi rece a soţului ei, aşezată peste mâna ei.

Simte cum nevoia copleşitoare de a se spăla pe mâini o cuprinde ca un vertij. Nevoia de a înlătura straturile de piele unul după altul, de a derula timpul înapoi, până în momentul în care mâinile *lui* nu atinseseră încă niciodată mâinile ei.

Încercând din răsputeri să tragă aer în plămâni, ca să nu leşine tocmai acum, de faţă cu Hilda, Miriam simte mirosul din cabinetul doctorului Baum. Ştie că nu se află acolo. E în camera tatei, e acasă, cu Hilda, pe a cărei faţă ridată se citeşte o expresie de îngrijorare, şi cu toate astea aerul e îmbâcsit de mirosul greu al scaunelor capitonate din cabinetul medical.

Simte mâna soţului ei acoperindu-i palma ca o mănuşă, respiraţia lui fierbinte şi-l aude pe doctorul Baum dregându-şi vocea, în timp ce-şi aşază ochelarii pe teancul de fişe de observaţie cu un gest teatral, oferindu-le simpatia şi prognosticurile lui. Discuţiile despre opţiunile pe care le are *ea*, căzând de acord asupra direcţiei în care ar trebui să meargă tratamentul *ei*, urmate de strângeri de mână şi plecarea din cabinet, încărcată de pastile.

Totul e *pentru ea*.

Desface materialul care-i acoperă stomacul, iar nailonul moale, aproape volatil, îi ascunde vârfurile degetelor în timp ce-şi atinge pielea caldă, în încercarea de a-şi găsi echilibrul.

— Săptămâna viitoare vom avea o întâlnire, pentru a pune la punct un plan de îngrijire, zice Hilda.

Cuvintele ei cad asemenea unor stropi grei.

— Dar nu sunt bolnavă.

O priveşte pe Hilda, încercând să-şi dea seama dacă *ştie* ceva despre trecutul ei. Şi despre prezent. Dar femeia verifică pulsul bătrânului.

— Pentru tatăl tău. Ăsta e protocolul. Vrem să ne asigurăm că facem tot ce ne stă în puteri să te ajutăm.

Miriam îşi plimbă degetele pe pielea stomacului. Degetul mare. Arătătorul. Degetul mijlociu. Inelarul. Degetul mic. Îl apasă pe fiecare în parte cu putere, apoi o ia de la capăt. Degetul mic. Inelarul. Degetul mijlociu. Arătătorul. Degetul mare.

— Te-ai descurcat foarte bine; nu e deloc plăcut să-l vezi în starea asta. Înţeleg perfect.

Hilda se uită la ceas.

— E deja foarte târziu, deşi aş putea spune la fel de bine că este devreme. Plec, te las să te odihneşti.

Hilda îşi ia geanta.

— Nu uita să-i monitorizezi respiraţia şi sună la paramedici oricând simţi că e nevoie. Multe fluide după ce trece efectul Midazolamului. Şi încă ceva, Miriam... dormi şi tu puţin, ok?

Reuşeşte să schiţeze un zâmbet. Hilda e un val de falduri şi culoare, cu ochelarii odihnindu-i-se în părul creţ,

asemenea unei păsări într-un cuib. O îmbrățișează pe Miriam, care stă nemișcată ca un bloc de piatră, inspirând smogul floral pe care-l împrăștie în jur parfumul Hildei.

— Nu te ridica, știu unde e ieșirea.

Imediat ce aude ușa închizându-se, Miriam se repede s-o încuie și să pună siguranța. Își vede pana, care trăiește de obicei în fanta dintre ușă și cadrul ușii, zăcând acum pe podeaua prăfuită; o ia și o pune în buzunar.

4
MIRIAM

A doua zi, starea tatălui ei e stabilă, iar chipul îi e îmbujorat. Incapabilă de a găsi energia necesară pentru sporovăiala obișnuită, îl îngrijește în tăcere. Are ochii injectați și grei din pricină că n-a dormit, ci a stat toată noaptea în scaun, urmărindu-l. Lumea pare dură în lumina dimineții.

Dulapurile din bucătărie sunt aproape goale: câțiva biscuiți, puțină cafea... și cam atât.

„Va trebui să ies azi", își spune, în timp ce desface un pachet de biscuiți. Merge în sufragerie și aprinde televizorul. După aproape o lună, singurele știri rămân în continuare cele legate de Estul care întâlnește Vestul.

— Am fost îngrozit.

Un tânăr cu o claie de păr negru și îmbrăcat într-o geacă de blugi vorbește în fața camerei, la un microfon care aproape îi intră în gură. E o înregistrare mai veche, pe care a văzut-o deja, dar o mai privește o dată, în timp ce mănâncă.

— Când am făcut primul pas, credeam că mă vor omorî. Că mă vor împușca imediat, continuă el. Dar am continuat să merg.

Își întoarce ochii de la cameră și privește spre Zidul din spatele lui.

— Şi nu mă mai duc înapoi.

Camera revine asupra reporterului, în timp ce bărbatul se pierde în valul mulţimii.

— Iar sărbătoarea continuă. Crăciunul chiar a venit mai devreme aici, la Punctul de control Charlie.

Reporterul dispare şi cei din studio preiau legătura.

În vreme ce pe ecran se succed fotografii ale lui Hemut Kohl, Gorbaciov şi ale preşedintelui Bush, Miriam aude poştaşul lăsând o scrisoare în cutie.

Opreşte televizorul şi lasă biscuitul început pe masa din bucătărie, apoi merge să ia scrisoarea, care îi este adresată tatălui ei şi pe al cărei plic se vede un scris de mână înghesuit, familiar.

Herr Winter, scrie pe el, dar e de fapt pentru ea.

Pare să cântărească foarte greu în mâinile ei, în timp ce se îndreaptă împleticit spre camera tatei.

Bătrânul doarme.

E singură.

Îi sărută obrazul alb ca hârtia.

— Te rog să nu mă părăseşti, îi spune, mângâindu-i părul şi acoperindu-l cu încă o pătură, luată de pe patul mamei.

Trage de pielița care i s-a format deasupra unghiei degetului mare şi rămâne cu privirea aţintită spre podea, efortul de a respira fiind suficient. Nu poate face nimic altceva, doar să aştepte.

A mai simţit presiunea timpului şi înainte, acompaniind-o ca un însoţitor tăcut, dar aceasta a devenit de-a dreptul presantă, după noaptea trecută. Şi e asurzitoare.

— Îmi pare rău că n-am fost alături de tine, îi spune Miriam tatălui. Vreau să te ajut.

Deschide plicul. Nu contează ce se află înăuntru. Știe că e de la *el*.

Scoate dinăuntru spatele unei fotografii polaroid. Citește numele inscripționat pe el. *Frau Voight* scris pe spate, nimic altceva.

Frau Voight. Asta scrie pe spatele fotografiei. Și totuși pe plic e trecut numele tatei.

— Ți-a trimis asta *ție*, spune Miriam, alarmată la vederea propriei imagini.

Simte cum fierbințeala îi cuprinde pieptul, gonindu-i până în creștetul capului.

Se ridică brusc și merge în biroul tatei, locul de care se leagă cele mai multe amintiri despre el.

Deschide ușa, iar înăuntru se simte un miros greu, stătut, ca de bibliotecă într-o zi de vară. Plină de cuvinte și gânduri așternute pe hârtie și apoi date uitării. Se îndreaptă direct spre biroul lui masiv, din lemn de nuc, și îi caută chibriturile. Biroul ocupă aproape toată partea din spate a încăperii. Pe blocnotes se văd încă urmele cuvintelor scrise de mâna lui.

O fotografie sepia a părinților săi. Cuta și îndoitura din mijloc o secționează, dar ea rămâne totuși o fotografie a unirii. Pusă în ramă, singurul ornament care o împodobește. Atingerea mamei n-a pătruns niciodată în camera aceasta.

Biroul obturează fereastra joasă, orientată spre strada străjuită de stejari golași și castani. Cafenelele și-au adunat copertinele roșii, verzi și albastre, stivuindu-și scaunele și mesele, pe când brutăria, din câte se vede, a scos în stradă un panou care anunță franzelă proaspătă.

Baghete de pâine de secară, din făină integrală sau cu semințe sunt stivuite în spatele vitrinei din sticlă, iar ea își

amintește că produsele de patiserie erau expuse în spatele unei tejghele interioare. Împinsese ușa, acompaniată de clinchetul unui clopoțel, cu ambele mâini sprijinite pe sticlă, încercând să decidă care gogoașă glazurată era pentru ea și care pentru tata, în timp ce mama povestea cu brutarul despre agenți de dospire tradiționali și alte lucruri de felul acesta.

Stomacul îi chiorăie în timp ce se întoarce de la fereastră.

Rafturi pline de titluri în mai multe limbi se aliniază de-a lungul pereților laterali, până la cel din spate, care e gol. Patru urme în covor trădează locul în care a stat scaunul.

Găsește chibriturile în sertarul de sus al biroului lui și aprinde unul, cu degete tremurătoare, lăsând flacăra să se întindă înspre unul dintre colțurile fotografiei. Apoi, pe măsură ce focul o cuprinde, o așază în scrumiera de porțelan din spatele biroului și privește cum hârtia se curbează și se chircește, cum se înnegrește mai întâi imaginea chipului ei, iar în cele din urmă numele.

Fumul se împrăștie în aerul din cameră, strangulând-o.

Miriam deschide fereastra, privind rotocoalele gri de cenușă, și se gândește la crematorii. Imaginile înfățișând fum și cenușă. Lagărele. Și tatăl ei acolo.

Stând în biroul lui, unde totul poartă amprenta lui, începe să scotocească prin sertare, să scoată agende, cărți groase, hârtii peste hârtii. Caută răspunsuri.

Verifică fiecare petic de hârtie scris de mâna lui. Cele mai multe sunt însemnări datate care încep din anii 1960, câteva carnete cu stenograme, scrise în mare măsură cu creionul.

Miriam aruncă toate documentele frunzărite într-o grămadă, în mijlocul podelei. Nu peste mult timp, se trezește

pierdută în labirintul muncii lui, croindu-şi drum încurcată de la un carnet la altul. Când toate hârtiile de pe biroul lui ajung pe podea, îşi mută atenţia asupra rafturilor cu cărţi.

Citeşte titlurile, multe dintre rafturi sunt acoperite de volume în germană, engleză şi franceză. Texte teoretice şi de ficţiune. Poezii, eseuri şi piese de teatru.

Traduceri ale textelor lui Yeats stau alături de originalele în limba engleză. Alege un volum la întâmplare, *Michael Robartes and the Dancer*, frecându-şi degetele de buze. Raftul de dedesubt e ocupat de şi mai mult Yeats. Aceeaşi carte. Un raft întreg cu acelaşi volum, în diferite ediţii şi traduceri. Le scoate pe rând şi le priveşte, deschizându-le. *Proprietatea Bibliotecii de Stat din Berlin*. Încă una. Toate sunt la fel. Numără douăzeci de exemplare. Cele mai multe, de la bibliotecă. Ce anume făcea tatăl ei? De ce avea nevoie de atât de multe?

Se întoarce cu unul dintre exemplare în camera tatei şi se trânteşte în scaun.

Ritmul respiraţiei lui devine hipnotic. Deschide cartea şi frunzăreşte paginile în dreptul feţei lui. Veche, uzată şi bună. „Ultimul simţ care ne părăseşte este mirosul", spusese la un moment dat una dintre multele feţe schimbătoare de la spital.

Miriam întoarce câteva pagini, până când ajunge la primul poem, cel care dă de altfel şi titlul volumului.

Ea citeşte, iar cuvintele dansează în toate colţurile camerei, asemenea unui carusel suspendat deasupra pătuţului unui copil. Cavaleri cu suliţe, dragoni şi o domniţă pe care şi-o imaginează acoperită de un văl şi purtând o pălărie înaltă.

După prima strofă, ridică ochii din carte.

— Îmi aduc aminte de asta. Tu îţi aminteşti?

Continuă să citească, atingând uşor paginile aurii ale cărţii care se curbează în mâinile ei. Muşchii degetelor ei păstrează amintirea unui alt moment în care au mai atins cartea aceasta.

— Să mergi la şcoală, Miriam, îi spusese mama, în timp ce ieşea din casă. Lucrez în schimbul de noapte, ne vedem dimineaţă.

— Şi tata?

Miriam a luat o felie de pâine prăjită de pe masă.

— Se descurcă el.

Miriam s-a dus în camera lui. Draperiile erau trase, iar somnul se coagulase în aerul dinăuntru. El dormea.

— Bună dimineaţa, a zis, sărind în pat lângă el şi sărutându-l pe frunte.

Mirosea a transpiraţie, iar pielea lui fină era nespălată.

Avusese un *episod*.

Şi-a aruncat papucii din picioare şi s-a cocoţat pe pernă, cu tălpile sub plapumă.

— Ce să fie astăzi? a întrebat ea, apoi a observat volumul din Yeats deschis pe masă. Luând cartea în mână, a zis: Te-ai aşezat confortabil? Atunci să începem...

Şi a început, i-a citit; de fiecare dată, în timpul episoadelor lui, lipsea de la şcoală şi rămânea alături de el, făcându-l să se simtă mai bine. Nu se întrebase niciodată de ce avea aceste episoade de inerţie totală, ele se întâmplau pur şi simplu. Miriam se gândeşte la cum era ea în copilărie. Nu-şi

pusese niciodată întrebări. Accepta lucrurile așa cum erau. Îi citea poezie. Și funcționa.

Mama ei n-a știut niciodată despre asta.

— „Ți se spun lucruri atât de diferite la școală", rostește ea, încheind poemul.

Lacrimile îi udă fața, iar cuvintele imprimate se încețoșează. Dacă asta ajută, atunci asta va face: îi va citi pentru a-l aduce înapoi.

Nu-i trecuse niciodată prin minte să-l întrebe despre viața lui dinainte de apariția ei. Hitler a ucis evrei, dar părinții ei nu erau evrei. Nu s-a gândit niciodată prea mult la lucrurile astea. Istoria, indiferent cât de îngrozitoare ar fi fost, nu fusese nicicând atât de aproape de familia lor.

HENRYK

Frieda şi cu mine nu ne aflam prea departe de clădirea universităţii în ceea ce a fost ultima mea zi. Părul ei plutea către mine, acoperindu-i gâtul şi umerii, purtat de adierea primăverii timpurii. Nu era frig, dar ea purta o rochie groasă de bumbac, iar fruntea îi era acoperită cu broboane de transpiraţie.

— Nu aţi făcut deja destul? am întrebat-o.

— De fapt, nu am făcut chiar destul.

M-a prins de braţ. Locul pe care *Herr* Wager îl strânsese mai devreme cu putere, ea îl încălzea acum.

— Uitaţi.

Din sacul greu pe care-l ducea pe umăr, a început să scoată carte după carte, punându-mi-le în braţe. Copertele şi primele pagini fuseseră smulse cu mult înainte de a fi intrat în posesia mea. Dar le cunoşteam pe toate ca-n palmă.

— Cum aţi reuşit să le luaţi?

— Le-am furat pentru dumneata; aţi fi fost arestat, dacă le-ar fi descoperit în birou.

— Ce faceţi?

— Vi le dau înapoi. Nu mai ştiam exact care erau, aşa că am luat cât de multe am putut, împreună cu toate lucrările din sertarul încuiat al biroului dumitale.

Apoi s-a oprit. Iar eu, asemenea unui părinte care-şi regăseşte copilul pierdut, mă simţeam deopotrivă furios şi uşurat peste măsură.

— Poftim, puteţi lua şi geanta.

Şi-a dat-o jos de pe umăr şi mi-a întins-o, dar, pentru că aveam mâinile ocupate cu servieta şi teancul de cărţi, n-am putut s-o iau. Ea a izbucnit în râs, un sunet gutural, al cărui efect s-a reflectat instantaneu pe chipul meu printr-un zâmbet. În vreme ce-mi zâmbea la rândul ei, expresia i s-a schimbat. Ochii ei, neîngrădiţi de genele blonde, erau mari, de culoarea smaraldului.

— Da-ţi-mi voie să vă ajut, a zis, şi a pus cărţile la loc în geantă, după care mi le-a întins din nou.

Mi se păreau surprinzător de grele.

— N-am putut să iau chiar totul, a continuat Frieda. Am aflat abia în dimineaţa asta şi mi-a luat o grămadă până am reuşit să intru în biroul dumitale.

— Credeam că am încheiat-o cu arsul cărţilor. N-ar fi trebuit să le ţin în birou, am zis, în timp ce-mi puneam geanta pe umăr.

— Dacă ard cărţile, nu va mai dura mult până vor începe să ardă şi oamenii, a spus ea pe un ton lipsit de expresie.

Şi-a coborât ochii în pământ, iar eu i-am urmărit privirea în josul ochilor, până la pantofii maro. Înainte să-mi dau seama ce fac, mi-am strecurat degetele sub bărbia ei, cu palma în sus, şi i-am ridicat uşor capul, pentru a o face să se uite din nou la mine.

Am fost zguduit de şocul atingerii. Ca și cum aş fi fost lovit de energia unui fulger, mi-am simţit trupul traversat de un val de fierbinţeală şi m-am tras înapoi, lăsându-mi mâna să cadă, însă privind în continuare în ochii ei.

— Nu înţeleg, am spus. De ce mă ajutaţi?

Ea radia de-a dreptul.

— Am şi un cadou de despărţire.

Frieda a roşit, ceea ce nu a făcut decât să-mi stârnească dorinţa de a o atinge din nou, de a mă contamina de căldura ei. A scos din rucsacul ei o carte îngrozitor de ponosită. *Michael Robartes and the Dancer.*

— O aveţi?

M-am uitat în jur, conştient de locul în care ne aflam. Nesiguranţa m-a împietrit, dar ea mi-a aşezat cartea în mâini.

— Yeats? Nu, nu o am, am zis eu, admirând volumul subţire. Mulţumesc.

— Pe curând, domnule profesor, mi-a spus ea, părând uşurată, după care a plecat.

Dar mergea în aceeaşi direcţie spre care mă îndreptam şi eu. Ezitam, conştient de materialele compromiţătoare pe care le aveam asupra mea. Cărţile erau din nou ale mele şi voiam să le duc acasă, dar nu pe lângă universitate, nu afundându-mă în burta bestiei. Când mi-am dat seama că Frieda nu avea de gând să se întoarcă la facultate, n-am avut de ales decât s-o urmez.

— Mă scuzaţi, domnişoară Hasek, i-am spus pe un ton mult prea formal. Mergem în aceeaşi direcţie şi ar putea părea că vă urmăresc. Poate că, dacă încetiniţi puţin pasul, aş putea să vă însoţesc.

— Numele meu e Frieda, mi-a răspuns.

— Ştiu.

— Atunci nu vă adresaţi cu numele familiei mele, când ştiţi cum mă cheamă.

— Eu...

— Cu toţii avem câte o familie, a continuat ea, dar asta nu înseamnă că vreau să am vreo legătură cu a mea, nu-i aşa?

Deşi cuvintele ei exprimau ostilitate, ochii îi scânteiau.

— Se pare că nu, am zis eu. Deci, Frieda?

— Da.

— Pot să te însoţesc până în punctul în care drumurile noastre se despart? Eu sunt Henryk, am spus.

— Îmi pare bine să te întâlnesc, Henryk.

În timp ce-mi rostea numele, vocea ei a căpătat o nuanţă guturală, profundă şi mai senzuală decât orice altceva auzisem vreodată până atunci.

Am mers împreună în tăcere. Nu ştiam ce aş fi putut să-i spun, cum nu ştiam ce aveam să spun nici când voi ajunge acasă, şi tot ce-mi doream era s-o fac să-mi mai rostească o dată numele.

— Ţi-ai asumat foarte multe riscuri, intrând în biroul meu pentru astea, am zis, lovind uşurel geanta cu palma.

— Nu tocmai. Întocmeam nişte dosare pentru *Herr* Wager şi am auzit conversaţia în dimineaţa asta, înainte de curs, aşa că m-am strecurat în biroul tău şi am luat tot ce-am putut.

— Dar puteai fi prinsă, am spus.

— Un mic gest de sfidare.

— Deci furtul cărţilor mele a fost o declaraţie politică.

— Nu, a fost o acţiune judicioasă.

Nu i-am putut răspunde, urmându-mi drumul bătătorit spre casă. Am cotit pe strada mea, în timp ce ea şi-a continuat drumul înainte.

— Pe curând, Henryk!

Şi mi-a zâmbit, înainte de a se îndepărta.

Aş fi vrut să-i strig: „Când anume?"

Am traversat aleea care ducea la uşa din faţă, ştiind că tocmai trăisem unul dintre momentele acelea transformatoare, care au darul de a-ţi schimba viaţa întreagă. Un gând pasager, pe care clişeul evident nu-l făcea cu nimic mai puţin adevărat. Am privit spre strada principală, sperând să-i zăresc silueta, sperând că se va întoarce şi că voi putea amâna momentul inevitabil al adevărului. Că devenisem suspect, că eu şi Emilie eram în pericol şi că trebuia să spun lucrurilor pe nume, recunoscându-le aşa cum erau în realitate.

Îmi simţeam picioarele concentrându-se asupra fiecărui pas în parte, cheia părea mai grea, în timp ce o învârteam în broască, iar apoi uşa s-a deschis. În miros de ceară de lemn şi parfum de portocală, Emilie a plutit prin cadrul uşii.

Am privit din nou înspre stradă, dar era goală, şi mi-am dat seama că drumul către desfătările raiului aveau să mă conducă spre iad. *Rai şi iad*? Am scuturat din cap, încercând să împrăştii ceaţa care mă învăluise.

Ceaţa pe nume Frieda.

5
MIRIAM

Ajunge la versul pe care l-a rostit el cu o seară în urmă.

Ceremonia inocenței a devenit inutilă. Se află în această colecție și în toate exemplarele de la bibliotecă. E ceva legat de poezia asta, dar nu înțelege ce anume. Poate că e drumul spre Frieda, poate că astfel va afla ce s-a întâmplat cu tatăl ei, poate că asta îl va ajuta să meargă mai departe.

„Mai departe", spun ei. Dar se referă, de fapt, la moarte. Însă poate că există totuși o cale de a-l întoarce din drum.

Alungă acest gând.

— Speranța nu are ce căuta la căpătâiul unui muribund, spunea mama sec după orele grele petrecute la spital, și avea dreptate, desigur. Tot ce putem face e să le oferim o trecere liniștită, despovărată de griji.

Va muri. Dar poate că se agață de viață dintr-un motiv anume? Privește ce a mai rămas din el și, în timp ce îi dă să bea apă, se gândește la ce a spus Hilda. Existau însemnări. Poate că tatăl ei căuta ceva chiar în interiorul bibliotecii, iar dacă nu, poate va înțelege ceva mai multe despre trecutul lui. Este, până la urmă, o istorie împărtășită de milioane de oameni, deși puțini dintre ei au avut norocul de a supraviețui, ca tatăl ei.

Privește spre conturul lui adormit, înainte de a-și lua haina și cizmele. Se uită fix către ușa de la intrare.

„Nu lipsesc mult", se îmbărbătează singură. „Câțiva pași, și sunt deja la bibliotecă. Pot s-o fac."

El știa unde se află, dar ea îl părăsise. Aceea fusese partea cea mai dificilă, iar acum... acum ieșea pur și simplu afară din casă.

Pune la loc pana albă, între tocul ușii și ușă; e ruptă, zdrențuită pe alocuri și îndoită la capăt. Își trece degetul alene pe suprafața ei, simțind pocnetul interior, fără a lăsa în urmă o muchie ascuțită.

Cheia se răsucește în broască. Se aude un *clanc*. Miriam iese, simțind cum confortul și tihna casei o trag înapoi, chiar în vreme ce străbate culoarul gol, coborând treptele casei scărilor. Lionel e la biroul lui.

— Bună ziua, spune el, privind-o pe Miriam. Ați plecat să faceți cumpărăturile de Crăciun?

Miriam încuviințează printr-o mișcare a capului.

— Cum se mai simte tatăl dumneavoastră?

— E stabil, îi răspunde ea, împingând ușile de la intrare.

Ploaia s-a mai potolit, față de ziua de ieri. Un covor tomnatic capitonează strada, în timp ce parcurge la pas peisajele copilăriei.

Nimic nu s-a schimbat, în esență, dar sentimentele pe care i le stârnesc s-au schimbat. Nu se mai simte în siguranță, fiecare colț de stradă reprezintă un potențial risc, un pericol neprevăzut. Magazinele și cafenelele din piața mare forfotesc: voci, muzică și lumini. Copiii se joacă pe stradă cu mașinuțe teleghidate care se izbesc de picioarele ei, iar bicicliștii stropesc pietonii cu apa adunată lângă bordură.

Toate se estompează şi converg într-un singur lucru. Nu *el*.

Odată ajunsă pe Neufertstrasse, păşeşte pe teritoriu necunoscut, ochii ei căutând nu neapărat repere, ci mai curând semne de recunoaştere. Îşi lasă picioarele să păşească înainte, în vreme ce ea inspectează fiecare trecător în parte, verificându-l din cap până-n picioare. Priveşte pe toată lumea. Se uită în spatele fiecărei glugi, sub fiecare pălărie, căutându-i faţa, ochii.

Pe el.

Magazinul din colţ e plin de oameni, cărucioare şi mâncare, iar din difuzoare se aude radioul. Gândurile i se învolburează, ochii ei privesc în toate părţile, atenţi la tot ceea ce o înconjoară. Cu un coş gol în mână, se holbează la rafturi, pentru ca în cele din urmă să aleagă produse care îi sunt vag familiare. De la casa de marcat, ia un ziar: *Freiheit*, urlă spre ea titlul editorialului. *Libertate*.

Miriam cotrobăie după bani şi pleacă fără să mai aştepte restul. Ajunsă din nou afară, trage adânc aer în piept şi face un prim pas. „Primul pas a fost cel mai greu", îşi aminteşte ea cuvintele bărbatului din Berlinul de Est, „următorii au fost mai uşori". Trebuie să continue să meargă.

Să vadă dacă poate descoperi vreun răspuns.

HENRYK

N-a trebuit să aştept prea mult până s-o revăd pe Frieda. După o săptămână zbuciumată, în care Emilie a plâns în braţele mele noapte după noapte, am încercat să găsim o soluţie pentru a merge mai departe. Niciunul dintre noi nu reuşea să doarmă. Găsise o locuinţă nouă, un apartament micuţ la mansardă, cu o singură deschizătură în acoperiş. Nu ne ascundeam, dar dăduserăm peste un loc ce putea servi drept ascunzătoare. Emilie a plătit chiria pe şase luni în avans şi s-a prezentat proprietarului cu numele ei de fată.

Ne-am fi asumat un foarte mare risc dacă am fi părăsit Berlinul, de vreme ce eu fusesem declarat suspect. Dacă am fi fost prinşi, am fi fost cu siguranţă arestaţi şi, pentru că niciunul din noi nu avea puterea de a pleca din oraşul pe care toată viaţa îl numiserăm „acasă", am decis să rămânem. Ne spuneam că singura soluţie era să aşteptăm ca totul să treacă.

Ne-am luat rămas-bun de la casa noastră, înmânându-i fără tragere de inimă cheia doamnei Voss, care a scrâşnit din dinţi cu ceea ce eu speram să fi fost simpatie, dar putea fi interpretat la fel de bine ca nerăbdare de a „se ocupa" de bunurile pe care le lăsaserăm în urmă.

Nu eram deloc sigur că vom mai revedea vreodată casa, aşa că mă simţeam gol pe dinăuntru. Încărcaţi de bagaje, ne-am mutat în jumătatea aceea de apartament, unde ne simţeam mult mai în siguranţă. Emilie a continuat să plângă, dar lacrimile i-au adus în cele din urmă somnul. Îi ascultam respiraţia devenind regulată şi o ţineam în braţe în timp ce dormea. Nu reuşeam să mă odihnesc, ştiind că ochii iscoditori erau pe fiecare stradă, după fiecare colţ; o singură mişcare greşită, şi ar fi fost pe urmele *mele*.

Nu ştiam ce va urma şi nici nu-mi puteam închipui ce aş fi putut face pentru a o proteja.

Lui Emilie îi era greu să meargă în continuare la serviciu şi cu toate astea a făcut-o, zi de zi, ţinând capul sus, cu demnitate. Era asistentă medicală, cu asta se ocupa, asta era esenţa fiinţei ei, aşa că nimic n-o putea împiedica să meargă în continuare la slujbă.

Când ea pleca la spital, eu mergeam la plimbare, încercând să găsesc un pic de linişte, ştiind că, dacă nu mă mobilizam să ies din apartament, nu reuşeam să mă calmez.

MIRIAM

Autobuzul dinspre Sophie-Charlotte-Platz e plin, toată lumea merge spre centrul oraşului, oamenii vorbesc între ei şi se salută cu veselie. Miriam îşi răsuceşte biletul între degete, cu plasa de cumpărături în poală, lăsând conversaţiile călătorilor să-i pătrundă în urechi.

Ecoul paşilor ei răsună apăsat pe pardoseala din marmură a intrării în clădirea bibliotecii, iar stâlpii îi ascund vederii pe oamenii cuibăriţi în saci de dormit, care încearcă să se adăpostească de ploaia de afară. Observă urmele de gloanţe de pe zidul interior, o amintire a trecutului rămasă neatinsă. Nu a mai fost aici niciodată, nici nu fusese nevoie, de vreme ce avusese la dispoziţie întreaga bibliotecă a tatălui ei.

O căldură umedă o învăluie pe când se plimbă printre rafturi, ca şi cum ar păşi printre paginile unei cărţi deschise. O mulţime de oameni forfoteşte în jur, făcând-o să se simtă nelalocul ei.

O femeie îmbrăcată într-un cardigan de un roz-pal stă în faţa unui birou, iar în spatele ei s-a format o coadă lungă.

— Şi ce vă spun... zice femeia cu înflăcărare, sprijinindu-şi mâinile pe tejgheaua biroului.

Miriam trece mai departe, studiind rafturile întunecate. Clădirea e mare şi luminată pe mai multe niveluri; peste tot sunt scări ce răsar de nicăieri, purtând-o către un nou etaj, pentru ca în cele din urmă să descopere o altă scară. Urmează indicatorul pe care scrie „Istorie", apoi pe acela cu „Europa".

Sunt foarte multe cărţi, iar ea se simte intimidată de numărul copleşitor de volume. Ochii îi sunt atraşi de cuvântul „Holocaust", scris cu litere mari, îngroşate. la cartea grea şi se aşază la o măsuţă din apropiere. Mâinile îi tremură şi îşi muşcă interiorul obrazului până la sânge, după care dă pagina.

Feţe.

Oameni.

Întoarce pagină după pagină, înfricoşată de ce ar putea să descopere. Speriată de ceea ce caută. Se uită la fiecare chip în parte. Îi caută pe tata şi pe mama. Dar, după câteva pagini, i se face rău. Fiecare dintre aceste persoane a fost mama sau tatăl cuiva, sora, fratele, fiica sau fiul cuiva. Nu-i mai privise niciodată în felul ăsta şi începe să se simtă din ce în ce mai rău, cu fiecare pagină întoarsă. Capul i se învârte, dar nu-şi ia privirea de la carte. Încearcă să asimileze ceva ce nu poate fi înţeles.

— Vă rog să mă scuzaţi.

Lângă ea se opreşte o femeie. Aceeaşi de la biroul bibliotecarei.

— V-aţi aşezat pe haina mea.

Miriam ţâşneşte din scaun, cerându-şi mii de scuze.

— E în regulă, zice femeia. Chestii grele.

Şi arată spre cartea de pe masă.

— Eu doar... începe Miriam, dar nu poate termina propoziția.

— Tocmai ai trecut Zidul? o întreabă ea.

— A, nu, eu... eu...

Miriam se fâstâcește. Femeia are părul tuns foarte scurt, cărunt, dar presărat de fire blonde. Pielea îi este arsă de soare, iar trăsăturile feței îi sunt dure.

— Eu am fost una dintre primii care au trecut dincoace, spune ea. Am locuit în Leipzig și m-am gândit să vin să văd pentru ce toată agitația asta.

Își aranjează bluza albă de sub cardiganul roz, iar Miriam vede colierul frumos, din mărgele roșii, de la gâtul femeii, intrând sub gulerul bluzei.

— Agitația? întreabă Miriam.

— Da, tot bla-bla-ul ăsta, că Vestul e mai bun...

Femeia nu e machiată, dar pare puternică și sănătoasă. Miriam, în schimb, e palidă și-și trage mânecile peste degete, scărpinându-și ușor pielea din jurul încheieturilor, în timp ce-și încrucișează brațele pe piept.

— Nu cred că pot să înghit așa ceva. Biblioteca asta e construită pe minciuni, pe jaful comis de naziști. Cărțile astea au fost furate de la oameni.

Intensitatea privirii ei o face pe Miriam să se uite spre cartea de pe masă. O ia și o așază înapoi pe raft.

Femeia continuă.

— Toate astea au fost ascunse, uitate. Absolut toate. Așa cum a zis Stalin, o moarte e o tragedie, o sută de mii de morți e statistică, iar șase milioane...

— Șase milioane, spune Miriam pentru a acoperi tăcerea.

— Da. În fine, îmi cer scuze, te las să-ți vezi de treabă.

Şi înainte ca Miriam să apuce să mai spună ceva, femeia plecase deja.

Se întoarce spre rafturi şi priveşte şirurile nesfârşite, întrebându-se câte cărţi sunt în biblioteca aceasta. Îşi trece degetele pe deasupra cotoarelor; câte cămine or fi avut, înainte de a sfârşi în locul acesta?

Coboară palier după palier, trecând pe lângă studenţi care citesc la pupitre distribuite pe rânduri, pe întreaga lăţime a încăperii. În timp ce trece pe lângă ei, mulţi ridică privirea spre ea. Cu ochelarii mai mari decât feţele, par nişte pui de bufniţă clipind în lumina soarelui. Alţii rămân aplecaţi, concentraţi asupra lecturii. Feţele lor studioase îi amintesc de figura tatălui ei, stând la birou.

Se gândeşte din nou la chipurile oamenilor din carte şi simte un ghem se furie strângându-i stomacul. Probabil a fost convocat, urcat într-un vagon pentru vite şi... Privind în jur, îşi imaginează că fiecare carte este un om... Dar numărul volumelor e uriaş.

Biblioteca e mult prea mare, iar acum nu mai vrea decât să se întoarcă acasă.

6
MIRIAM

Mirosul înţepător de haine ude şi oameni plouaţi se materializează într-un abur ceţos. Şterge fereastra cu mâneca şi se gândeşte să-şi scoată haina, însă îşi simte trupul epuizat. Se lasă legănată de mişcarea autobuzului. Gândurile îi zboară spre chipurile şi uniformele vărgate şi spre acea lipsă intangibilă de conţinut din privirile lor îndreptate spre cameră, aproape implorând, dar cu furie, căutând... ceva: recunoaştere sau poate doar o dovadă.

Tata are un număr. A fost şi el acolo. Dar a supravieţuit. Iar în imaginaţia ei îl vede chircit pe podea. Chemând-*o*. Strigându-*i* numele. Având nevoie de ea. Broboane de transpiraţie se preling pe spinarea lui Miriam, care se foieşte în scaun, în vreme ce autobuzul îşi croieşte cu greu drum prin traficul intens.

Începe să-şi roadă pieliţa din jurul unghiei. Plasa de cumpărături se tot răsuceşte în poala ei. Autobuzul huruie, iar Miriam numără staţiile rămase până acasă. Mai sunt cinci opriri, când în maşină urcă femeia de la bibliotecă. Miriam se dă la o parte pentru a-i face loc şi zâmbeşte.

— Bună din nou!

— Bună, îi răspunde femeia, iar Miriam își întoarce din nou capul spre fereastră, privind la traficul blocat din intersecția principală spre Poarta Brandenburg.

Sunt atât de mulți oameni acolo, încât abia dacă poate vedea Zidul. Sunt oameni care fac fotografii. Odată un zid de beton, transformat acum în atracție turistică, iar gândul acesta o întristează. Istoria transformată în spectacol.

Miriam își pune toată concentrarea de care e capabilă în slujba efortului de a-și ține mâinile pe loc. De a inspira și a expira regulat. De a nu se gândi la tatăl ei.

Patru opriri până acasă.

— Ai găsit ceea ce căutai? o întreabă femeia.

Miriam clatină din cap.

— Nu prea știu de unde să încep.

— Un subiect anume?

— Într-un fel, dar nu tocmai. Eu doar...

Miriam se trage mai aproape de fereastră, ferindu-se de privirea femeii de lângă ea.

— Eu sunt Eva.

— Miriam, spune ea, scuturând mâna caldă a Evei.

Autobuzul se smucește și șoferul înjură tare. Călătorii chicotesc, iar Miriam și Eva zâmbesc.

— Ca să fiu sinceră, nu știu ce anume caut. Mă simt ca o proastă din cauză că habar n-am avut prin ce au trecut.

— Victimele Holocaustului?

Un sentiment plutește în derivă în interiorul lui Miriam, asemenea unui val de ceață care nu vrea să se ridice. *Victime?* Cum ar fi putut tatăl ei să fie o victimă? Lacrimile îi țâșnesc pe neașteptate și, în vreme ce Eva stă deoparte,

lăsându-i spațiu să-și trăiască durerea, liniștea o cuprinde pe Miriam, mâinile i se relaxează și spune:

— Am găsit un număr tatuat pe brațul tatălui meu. Cred că a fost într-un lagăr de concentrare. Cred că am vrut să aflu mai multe, dar...

Urmează o stație lungă, în care autobuzul oprește, iar oamenii intră și ies într-un amestec de trupuri.

Trei opriri.

Când mașina se pune din nou în mișcare, Eva îi spune încetișor:

— Numai la Auschwitz le-au făcut tatuaje.

— Poftim?

— Probabil că tatăl tău a fost la Auschwitz, dacă are brațul tatuat, spune ea.

— O, Dumnezeule!

— Nu, niciun Dumnezeu!

Autobuzul e deja plin, dar călătorii continuă să urce, deși nu mai sunt locuri libere. Stau în picioare, legănați de înaintarea prin trafic.

Două opriri.

— Auschwitz, repetă Miriam.

— Cărțile din bibliotecă îți vor oferi câteva informații despre Auschwitz, dacă asta vrei într-adevăr să afli.

Miriam ridică privirea spre ea.

— Nu știu. E îngrozitor, spune și simte mâna Evei pe umărul ei.

Lacrimile îi curg din ochii obosiți. Nu le poate opri cu niciun chip. Eva își cotrobăie buzunarele și îi întinde o batistă. E gri, brodată pe margini, atent împăturită și cu o floricică albastră pe una dintre laturi.

Auschwitz.

— Eva? întreabă ea, în timp ce autobuzul încetinește. Cum ar fi putut ajunge tatăl meu la Auschwitz? Adică... nu e evreu, nici nu se trăgea dintr-o familie de evrei.

— Nu toți prizonierii au fost evrei.

Se lasă pe spătar, așezându-și picioarele pe intervalul dintre scaune.

— De fapt, în lagăre erau închise persoanele cu tendințe antisociale, criminalii, activiștii politici, țiganii. Și mulți alții. Dacă se împotriveau regimului lui Hitler, oamenii ajungeau în lagăre.

— Oare au fost închiși împreună? Părinții mei? se întreabă ea. Erau căsătoriți dinainte de începerea războiului.

— Nu. Femeile și bărbații erau închiși separat.

— Mama nu mi-a vorbit niciodată despre așa ceva. Și nici nu avea brațul tatuat, spune Miriam fără urmă de îndoială.

— Au fost și alte lagăre. Care nu și-au tatuat prizonierii. Mai ales lagărele destinate femeilor.

— Eu... nu știu absolut nimic despre toate astea.

— E în regulă să nu știi nimic. Unde anume e plasat tatuajul? întreabă ea.

Miriam pare încurcată.

— Pe corp, unde anume e plasat?

— Pe încheietură.

— Asta înseamnă că a ajuns în lagăr după 1942. Până atunci, tatuajele se făceau pe piept.

Vocea Evei are un ton atât de indiferent, încât îi face capul să se învârtă.

— Da?

Eva încuviinţează printr-o mişcare a capului şi îşi sprijină mâinile pe braţele scaunului, pregătindu-se să se ridice în picioare.

— Trebuie să cobor.

Aflase mai multe despre trecutul tatălui ei în timpul unei scurte călătorii cu autobuzul decât în toată viaţa ei de până atunci. Vrea să-i mulţumească Evei, dar nu găseşte cuvintele potrivite, aşa că îi aruncă femeii doar o privire. Ochii acesteia sunt strălucitori şi neîngrădiţi de gene, iar Eva, simţindu-se studiată, zâmbeşte şi îi întinde o mână.

Miriam, confuză, îi întinde batista. Eva o îndeasă în buzunar şi coboară din autobuz. Îi face cu mâna de pe trotuar, în timp ce autobuzul se pune în mişcare.

O singură oprire.

Trece pe lângă palat şi de-a lungul râului Spree, aflate la stânga ei, lăsând în urmă brazii mereu verzi, care formează un contrast izbitor cu peisajul gri din jurul lor.

HENRYK

La exact o săptămână după ce am părăsit universitatea, am făcut o plimbare prin Grădinile Palatului. Complet absorbit de propriile-mi probleme şi rupt de oboseală, nu am observat-o pe Frieda decât când aproape am trecut pe lângă ea. Şedea pe o bancă din parc, cu vedere spre râul Spree, la umbra copacilor mereu verzi, undeva în apropierea aleii principale. Cu o mână ţinea un pahar, iar pe cealaltă şi-o odihnea pe genunchi. Purta o rochie albastră, de culoarea cerului, şi obişnuiţii ei pantofi maro. Părul îi era legat într-o coadă împletită şi încolăcită într-un coc. Stătea relaxată, cu spinarea sprijinită de spătarul băncii de la umbra pinilor, iar aerul îmbibat de mirosul ierbii şi parfumul florilor îmi provoca ameţeală.

— De unde ştiai că voi veni aici? am întrebat-o.

— Nu ştiam.

M-a privit îndelung, până când a fost rândul meu să roşesc.

— Îmi cer scuze pentru obrăznicie. Bănuiesc că ăsta nu e pentru mine, nu-i aşa? am întrebat, arătând spre cel de-al doilea pahar, aşezat pe trotuar.

Ea a clătinat din cap.

— Am atât de multe lucruri pe cap şi... am continuat eu, sunt cam incoerent. Te las să... cuvintele mele şi-au pierdut încet învelişul sonor.

— E în regulă. Ia-l.

Şi mi-a oferit cel de-al doilea pahar.

— Poţi sta cu mine, dacă vrei. Felix pare să fi uitat de întâlnirea noastră.

Am luat paharul, cel pe care buzele ei nu-l atinseseră, iar ea a turnat în el cafea dintr-un termos. Am încercat să dau o oarecare coerenţă gândurilor care-mi treceau prin minte. Să admiri o femeie frumoasă e un lucru cât se poate de normal, dar să devii măscăriciul unei femei frumoase nu mai e deloc normal. A sorbit din pahar cu buzele ei pline şi mari, apoi s-a întors către mine şi mi-a zâmbit.

— E cafea, mi-a spus, ca şi cum aş fi avut vreo îndoială.

— Mulţumesc.

Am luat o înghiţitură. Era caldă şi tare.

— Ce s-a întâmplat cu Felix?

— Îşi vede de treaba lui.

— Sunteţi un cuplu?

A mai sorbit o dată lung din cafea, iar eu i-am urmărit din nou buzele sărutând marginea paharului. L-a îndepărtat de gură.

— Te holbezi, mi-a zis.

Mi-am dres glasul şi am privit-o în ochi. I-am urmărit buzele deschizându-se din nou, în timp ce ducea paharul la gură. Mi-a zâmbit, a pus paharul deoparte şi şi-a lins înadins buza de jos. A izbucnit în râs, o explozie de plăcere, iar eu, contaminat de veselia ei, am izbucnit la rândul meu într-un hohot.

— Nu m-am putut abține, a zis ea.

— Nici eu.

Apoi, încercând cu disperare să-mi pun ordine în gânduri, am spus:

— Vorbeai despre Felix.

M-am întors cu fața către râul Spree, pe al cărui mal se vedeau frunze răsărind pe ramurile scheletice. Stăteam unul lângă celălalt, cu spinările lipite de spătarul băncii. Aproape, dar fără să ne atingem.

— Serios? Eu și Felix părem un cuplu. De fapt, suntem doar prieteni buni. Dar e în beneficiul amândurora să lăsăm impresia că am fi iubiți.

— De ce? Dacă îmi permiți să întreb.

— Părinții. Amândurora. Dacă suntem împreună, părinții se abțin să facă „planuri" pentru noi.

Probabil că păream confuz.

— Mă refer la căsătorie, m-a lămurit ea.

— Înțeleg.

— Și părinții tăi au făcut presiuni să te căsătorești?

— Nu, părinții mei au murit când eram copil. Erau activiști, iar după război erau mai mult la marșuri și proteste, decât acasă. Deși nu mi-a spus-o niciodată, bunica se rușina cu mama, dar mă iubea. M-am născut undeva în războiul dintre dragoste și datorie, am zis, iar nervii mei încordați îmi transpuneau fără încetare gândurile în cuvinte. Nu-mi aduc aminte de ei. Bunica și-a dorit să mă căsătoresc, dar nu părea s-o placă prea mult pe Emilie.

— Pentru că...? a intervenit ea.

— Bunica mea era... conservatoare, pe când Emilie nu este.

— Dar te-ai însurat oricum cu ea.

— Da. Sunt deja opt ani de atunci şi... ea e...

— O iubeşti?

— Foarte mult.

Adevărul a făcut lucrurile ceva mai uşor de îndurat, chiar în timp ce i-l mărturiseam celei mai fascinante persoane pe care o întâlnisem până atunci. Faptul că şedeam acolo, alături de Frieda, nu ştirbea cu nimic iubirea mea pentru Emilie şi nici nu anula prezenţa ei.

— Îmi pare rău că părinţii tăi sunt persoane dificile, probabil ţi-e destul de greu să trăieşti cu ei, am spus, încercând să mut atenţia de la persoana mea.

— Cred că-şi fac griji că voi ajunge ca mătuşa Maya. O lesbiană.

Am izbucnit în râs, dar ea părea nefericită.

— De-asta l-ai ales pe Felix?

— Ca pe un paravan în spatele căruia să-mi ascund sexualitatea? Nu. Dacă de-asta m-a ales el pe mine? Poate.

Probabil păream şocat.

— Nu-mi spune că eşti la fel de conservator ca bunica ta.

Am râs.

— Nu. Ce s-a întâmplat cu Maya?

— Eram foarte apropiate. Era lingvistă şi m-a învăţat tot ce ştiu.

— Deci de la ea vin toate limbile pe care le vorbeşti? am întrebat.

— Da. Mătuşa Maya a călătorit mult, iar din călătoriile astea se întorcea cu limbi străine. Şi eu eram un învăţăcel vorace. Dar au omorât-o, sunt sigură de asta.

— Părinţii tăi? am întrebat alarmat.

Raţiunea mea se clătina, străduindu-se să dea coerenţă cuvintelor ei. Frieda şedea lângă mine. Foarte aproape de mine. Când şi-a dus paharul la buze, mi-a atins braţul cu braţul ei.

— Nu.

S-a răsucit spre mine, în aşa fel încât eram din nou faţă în faţă.

— „Epuratorii". Ar fi trebuit s-o aresteze cu mult timp în urmă; a luptat pentru crezurile ei. Mi-ar plăcea ca şi restul familiei mele să facă acelaşi lucru. Nişte laşi, cei mai mulţi dintre ei.

— Oamenii fac faţă în moduri diferite vremurilor pe care le trăim, i-am răspuns, încercând să aduc o notă pozitivă.

— Sigur, dar i-aş respecta mai mult dacă ar avea coloană vertebrală.

— Îmi pare rău pentru mătuşa şi părinţii tăi.

— Mie îmi pare rău pentru ai tăi.

— Cu siguranţă părinţii tăi înţeleg că eşti prea tânără pentru a te căsători.

— Chiar sunt? Tu eşti căsătorit.

Am încuviinţat.

— Cred că aveam aproximativ vârsta ta când m-am căsătorit cu Emilie.

— Cum e soţia ta?

— Micuţă, brunetă, are limba ascuţită şi o minte sclipitoare, am zis eu zâmbind.

— Cum a primit vestea concedierii tale?

— Nu prea bine.

Eufemismul părea ridicol, aşa că am izbucnit în râs.

— Îmi pare rău, a spus Frieda, râzând la rândul ei.

— Nu ai de ce, eu sunt cel căruia îi va părea rău.

Râsetul ei m-a învăluit ca o îmbrățișare și m-am simțit dintr-odată mai bine. Ca și cum profunzimea hohotelor ei mi-ar fi luat o parte din greutatea de pe umeri.

O lumină i-a scânteiat în ochi, trăgându-mă ca o forță mai aproape de ea. De ochii și buzele ei. Râsetele noastre au încetat brusc.

Mi-am așezat paharul pe asfalt și i-am ridicat bărbia cu vârfurile degetelor, așa cum mai făcusem o dată, dar acum n-am mai sărit înapoi înfricoșat, ca lovit de fulger. Mă vedeam reflectat în ochii ei. Dar mai era ceva acolo. Ceva ce nu reușeam să descifrez. Îi simțeam pielea tot mai caldă sub degetele mele, o undă electrostatică ce m-a încărcat cumva cu energie, și încercam să-mi dau seama dacă ceea ce se petrecea înăuntrul meu se petrecea și în interiorul ei.

— Ce faci? m-a întrebat în șoaptă.

— Nu știu.

Dar, chiar în timp ce rosteam aceste cuvinte, știam, îmi era la fel de clar precum faptul că inima îmi bătea în piept. Era ceva nou pentru mine. Ceva tulbure în mine se reflecta în ființa ei. Ceva ce nu-mi dădea voie să-i întorc spatele.

Privirea mea o încadrase într-o ramă. Întreg decorul fusese spulberat de trăsăturile chipului ei. Mi-am trecut degetele peste obrazul ei, iar pulsul i s-a accelerat în clipa în care i-am mângâiat gâtul și i-am cuprins fața în podul palmei.

Avea o aluniță mică, aproape ascunsă de curbura buzei de sus.

I-am urmărit reacția în timp ce-mi aplecam capul spre ea; nu a schițat niciun gest. Mă privea întrebător, dar gura i

s-a deschis aproape insesizabil, iar buza de jos îi era umedă. Am sărutat-o, cuprinzându-i buza de sus între buzele mele.

M-am tras puţin înapoi, să-i pot vedea din nou ochii. I-am cuprins ceafa cu mâna, trăgând-o aproape de mine, iar atunci Frieda s-a topit înăuntrul meu.

Şi-a lipit buzele de ale mele, o atingere uşoară ca a unei pene, care a rezonat însă adânc în interiorul meu.

Era o forţă care mătura orice alt gând.

Buzele ei atingând buzele mele.

Ea s-a desprins prima din îmbrăţişare, iar eu am simţit o fierbinţeală traversându-mi mădularele, dorindu-mi să o ţin aproape de mine. Am încercat să o sărut din nou, dar ea mi-a surprins privirea şi m-a oprit, într-un fel sau altul, aşa că mi-am trecut mâna pe după umerii ei şi am cuprins-o în braţe. Priveam împreună spre parc.

— Eşti căsătorit, mi-a spus.

Inima mi-a zvâcnit în gâtlej. Pentru că nu a mai zis nimic, am reuşit să înghit.

— Ţara e în război, am replicat eu.

— Ce legătură are asta? m-a întrebat, eliberându-se din îmbrăţişarea mea.

— Sunt fapte, nu crezi?

— Da.

— Faptele au valoare de absolut, am zis eu.

— Şi eu ce sunt atunci?

Am tăcut preţ de o nanosecundă, pentru că înţelesesem chiar acolo, pe loc.

— Frieda, tu eşti lumina însăşi.

Privirile noastre s-au întâlnit şi, în ciuda faptului că nu am spus-o, o vedeam gândind; apoi a roşit. Aş fi vrut s-o sărut din nou. Îmi doream s-o ating.

— Trebuie să mă întorc la universitate, a zis, ridicându-se în picioare. Altfel voi întârzia.

M-am ridicat odată cu ea, încercând să-mi pun gândurile în ordine. Şi-a netezit rochia şi a pus paharele în geantă.

— Mulţumesc pentru cafea, am zis.

— Mi-a făcut plăcere să *vorbesc* cu tine, Henryk.

Am simţit fiori traversându-mi braţele şi furnicături pe pielea gâtului când mi-a rostit numele.

— Poate din nou? i-am propus eu. În acelaşi loc?

— La aceeaşi oră?

— Mâine?

Mi-a confirmat printr-un zâmbet şi a plecat.

7
MIRIAM

„Auschwitz", își spune. Lăsând cumpărăturile în bucătărie, îi dă tatălui ei să bea apă și îi schimbă poziția.

Își spală îndelung mâinile, gândindu-se la cuvântul acesta, „Auschwitz". Când termină cu spălatul, trei unghii îi sângerează și simte că i se face rău din pricina fierbințelii apei.

Epuizată, se așază pe scaun, își acoperă genunchii cu o pătură și cade într-un somn adânc.

Se trezește în toiul nopții. Vinovăția i se târăște pe piele în timp ce se îngrijește de nevoile tatălui ei; îi dă apă, pe care o înghite cu guri mari, și mâncare, pe care el refuză s-o primească. Când termină, se îndreaptă spre fereastră. Sâmbătă noaptea. Aude sirene și voci în depărtare, dar strada ei e liniștită. La adăpostul întunericului, scoate ceasul de pe mâna lui.

Privește îndelung numărul. Ca și cum ar aștepta un răspuns de la liniile gri care-i brăzdează pielea.

Articolul din ziarul de ieri striga *Libertate*. Poate că Zidul tocmai se prăbușește, dar a fost oare tatăl ei vreodată liber? Îl acoperă din nou și merge la bucătărie, să despacheteze cumpărăturile uitate acolo, apoi spală vasele murdare. Nu

găseşte şervetul de bucătărie şi nici vreun altul curat în sertar. Îşi şterge mâinile cu prosopul de la baie şi trage adânc aer în piept, înainte de a aprinde lumina în camera mamei.

Priveşte la dezordinea pe care a făcut-o cu o zi în urmă şi descoperă şervetul în maldărul de rochii şi obiecte aruncate grămadă pe podea. Când era mică, se ascundea în şifonierul din camera asta, probând pantofii mamei şi jucându-se cu ciucurii şi materialele rochiilor care cădeau deasupra ei precum ploaia, în timp ce aştepta ca furtuna iminentă să se abată asupra restului casei.

Aşază pantofii la loc, în cutiile lor şi pune rochiile înapoi pe umeraşe; sunt şifonate, iar ea se simte vinovată, în vreme ce le netezeşte, încercând să nu le atingă cu degetele julite.

Stivuieşte pantofii mamei: pantofi de dans, pantofi de duminică, pantofi de vară şi pantofi de iarnă. Chiar şi pantofii pe care i-a purtat la nunta lui Miriam. Toţi sunt îngrijiţi impecabil. Dar ordinea a fost perturbată, iar acum nu mai stau cum ar trebui. Miriam îi scoate din nou şi o ia de la capăt, însă imediat descoperă mânerul unei genţi vechi din material textil, căzute în spatele şifonierului, care nu lasă cutiile să intre la locul lor.

E grea şi nu-şi aduce aminte s-o mai fi văzut vreodată. O dă la o parte, restabilind ordinea în dulapul mamei. Întorcându-se, vede geanta zăcând pe podea asemenea unui căţeluş răbdător şi o desface cu o smucitură.

Scoate dinăuntru un cearşaf galben, decolorat, asemenea unei narcise uscate, şi se aşază pe marginea patului, ţinându-l în mâini. Pe măsură ce-l desface, din el se ridică un miros tot mai puternic de urină, transpiraţie şi pământ. Cearşaful e mare, iar ceea ce a fost ascuns în el alunecă

acum pe genunchii lui Miriam. O cămaşă în dungi bleumarin şi gri. Mirim o ridică, iar cămaşa se transformă într-o rochie. E lungă şi groasă, dintr-un bumbac grosolan.

Are gulerul tăiat în V şi trei nasturi în faţă. Desface cearşaful şi-l întinde; încape pe un pat de o persoană; apoi se ridică în picioare şi-l întinde pe podea, aşezând rochia deasupra.

E ca o umbră care acoperă soarele, nu-şi poate lua ochii de la ea.

Rochia e plină de găuri, zdrenţuită şi boţită, arătând ca şi cum ar fi fost ţinută împăturită foarte multă vreme. E o rochie vărgată. O uniformă.

O ia şi merge în camera lui.

— Ce a păţit mama? întreabă Miriam. Tată... am găsit... începe, dar se ghemuieşte în scaun, topindu-se în lacrimi de extenuare, doliu şi încă ceva.

Frică.

HENRYK

Mi s-a părut că am stat pe banca aceea de pe malul râului Spree o zi întreagă şi m-am uitat la raţele care zburau în jurul meu şi la bâtlanii care-şi aşteptau prada. Priveam lumea în mişcare. În cele din urmă, când a sosit ora la care Emilie ar fi trebuit să ajungă acasă, m-am ridicat. Tot drumul spre casă m-am gândit la cum aş fi putut să-i spun, cum i-aş fi putut înfăţişa ceea ce simţeam, în aşa fel încât să înţeleagă. Întotdeauna îi spuneam lui Emilie totul. Comunicarea era pentru noi ca aerul pe care-l respiram. Părea de neconceput să nu-i vorbesc despre asta, dar, în ciuda drumului spre casă lung şi ocolit, n-am reuşit să găsesc nici măcar un singur lucru pe care i l-aş fi putut spune.

— Henryk, tu eşti? a strigat ea pe un ton preocupat din spaţiul minuscul care era acum bucătăria noastră.

Apartamentul nostru devenise un mic budoar, înţesat de obiectele preţioase care înfrumuseţaseră încăperile vechii noastre case şi care aici fuseseră îngrămădite laolaltă, fie ele flori, tablouri sau cărţi. Şi iat-o pe soţia mea, cu şorţul legat în talie şi bretelele atârnându-i la spate.

— Bună.

M-am apropiat de ea şi am sărutat-o pe obraz.

— Unde ai fost? m-a întrebat.

— Am făcut o plimbare.

I-am desfăcut şorţul şi i l-am legat mai bine, mângâind uniforma de asistentă de sub el. I-am cuprins încheietura mâinii şi i-am întors trupul spre mine, îmbrăţişând-o. I-am condus trupul mititel afară din bucătărie, în camera aglomerată. Am luat-o la dans, fredonând fals un vals cam grăbit.

— Henryk, ce faci? a întrebat ea râzând.

— Sunt fericit, am spus eu şi eram pe punctul de a-i explica, de a lăsa cuvintele să-mi iasă în pas de dans, de a-i dezvălui sentimentele mele şi de a o face părtaşă la ele, când Emilie s-a oprit brusc.

— Ce anume te-ar putea face fericit în situaţia asta? m-a întrebat, înălţându-se pe vârfurile picioarelor şi privindu-mă cu o durere atât de adânc întipărită în ochi, încât mi-a frânt inima.

Mi-a atins obrazul cu palma ei şi m-a sărutat, după care s-a întors în bucătărie. Iar în momentul acela, adevărul realităţii m-a lovit atât de puternic, încât aproape m-a lăsat fără aer: motivul fericirii mele era tocmai lucrul care ar fi distrus-o pe Emilie.

MIRIAM

Rochia, uniforma este în poala ei. Tata doarme, iar întunericul se agaţă de toate colţurile camerei. Atinge nasturii, fini şi rotunzi. Buzunarul din faţă e zdrenţuit, iar prin colţul lui se iţeşte ceva. Bagă mâna înăuntru, iar materialul foşneşte, deşi nu se află nimic în buzunar care ar putea explica sunetul. Nu se vede niciun compartiment interior.

„E ceva aici", îşi spune Miriam, vocea ei ricoşând în beznă.

Ia foarfeca de croitorie a mamei din sertarul dulapului din sufragerie. Simte metalul rece alunecând în mâinile ei calde, curba fină a mânerelor din oţel, şurubul micuţ care ţine laolaltă cele două tăişuri, permiţându-le totuşi să se mişte. Degetele ei mângâie cuţitele, până ajung la vârf, abia atingându-l, zăbovind cu buricul degetului deasupra lui.

Metalul îi străpunge pielea, iar în momentul în care ţâşneşte sângele, îşi simte trupul relaxându-se, ca şi cum ar fi fost cufundat într-o baie caldă. Priveşte picătura care i se formează pe buricul degetului. Inspiră adânc. Un conţinut nenumit începe să se închege.

E salutul familiarităţii. Un prieten vechi.

Îşi drege vocea şi-şi vâră degetul în gură. Gustul de fier e ca un indicator pe limba ei, căldura lui cuprinzându-i cerul gurii.

Apropie foarfeca de cusătură și taie câteva fire, iar în clipa în care își bagă degetele în deschizătură, găsește înăuntru o bucată de hârtie, împăturită. Nu mai mare decât o cutie de chibrituri.

Când o desface, hârtia are mărimea unei foi de caiet și e subțire ca un șervețel. E acoperită cu cel mai mic scris de mână pe care l-a văzut vreodată Miriam. Aproape ilizibil. Lasă scrisoarea pe genunchi și aprinde veioza, ca s-o poată vedea în lumină, iar fusta ei neagră face ca literele gri, scrise cu creionul, să se distingă ceva mai bine. N-au fost lăsate margini, nu se văd paragrafe sau alineate, hârtia a fost complet acoperită, dintr-un capăt în celălalt. Pe ambele părți.

Ridică scrisoarea în dreptul ochilor. Simte furnicături urcându-i de-a lungul brațelor. Miriam întoarce hârtia spre lumină, un borangic complex de cuvinte, și citește.

Dragă Henryk,

Eugenia Kawinska crede că nu mai există, a murit în clipa în care am devenit nimic mai mult decât un număr.

Moartea și transformarea în cenușă nu mai au nicio relevanță acum.

O ascult, dar cuvintele ei nu reușesc să ajungă la mine. Încerc să-mi păstrez speranța. Doar că speranța, aici, e ca visarea cu ochii deschiși, o fantezie copilărească și excentrică. E naivitate. Nimic altceva decât o amintire.

Amintirea cărămizilor roșii de pe Peronul 17, din gara Berlin-Grunewald, dintr-o viață anterioară.

Acum suntem înghițite de fumul propriilor noastre corpuri. Păturile de lână par să se ridice singure,

camuflându-ne într-o stagnare nedorită a materiei. Singura mişcare e respiraţia mea, atârnând vlăguită şi mohorâtă în aerul apusului de vară. Ţin creionul în mână, apărându-l cu propria-mi viaţă. În timp ce mulţi se roagă, nu găsesc nicio altă modalitate de a continua să fiu, de a continua să fiu eu, dincolo de toate astea, aşa că apăs cu putere creionul pe foaia de hârtie şi salvez o viaţă.

Eugenia a început să vorbească, aproape pentru sine, iar noi, prizoniere ale propriului nostru aer, am ascultat-o.

Ne-a povestit cum a fost prinsă.

Ascunsă într-o cutie vopsită în alb şi depozitată în spatele draperiilor, în magazia unei prăvălii din oraşul ei natal, Lublin, stătea şi aştepta. Asculta pământul cutremurându-se de furie sub tălpile soldaţilor care spintecau, violau şi incendiau oraşul întreg. Toţi oamenii au fost fie ucişi, fie deportaţi.

Eugenia a spus că părea un vis urât, unul în care trebuie să fugi, dar nu poţi, pentru că picioarele îţi sunt paralizate şi refuză să se mişte.

Aşa mă simt eu aici, în fiecare minut al fiecărei zile, fără tine.

Eugenia e catolică. Ţi-ar plăcea de ea; figura ei are o căldură aparte, are ceva ce oferă alinare. Cred că înainte de a ajunge aici arăta ca unul dintre îngerii din tabloul Fecioara între stânci, *radiind pace şi frumuseţe calmă. Faţa ei poartă semnele greutăţilor îndurate, are sprâncenele încruntate, iar ochii i se mişcă mult prea repede în orbite, dar atunci când vorbeşte,*

toată lumea se oprește și o ascultă. E atât de așezată. De grațioasă. Părul și buzele ei au o grație angelică.

Eugenia a spus că s-a decuplat de la zgomotul marșului morții. Nu mai era nici adormită, nici trează. La un moment dat a auzit voci, șoapte și sunetul unor pași repezi și a văzut cum se ridică o mică trapă laterală a cutiei, lăsând lumina să pătrundă înăuntru. Pentru că nu putea să-și ridice capul, a privit de-a lungul scândurilor de lemn. A văzut o pereche de pantofi, pantofi albaștri, împodobiți cu un firicel verde pe lateral. Pantofi de copil. Un șiret era legat neglijent, iar celălalt era complet desfăcut. O pereche de șosețele gri se ivea deasupra lor, iar din ele urcau două picioruțe roz, dolofane.

Erau o mamă și un copil.

Eugenia ne-a povestit cum mama încerca să liniștească bebelușul, dar el a țipat când l-a împins înăuntru. Papuceii și picioruțele încercau să iasă din cutie, dar erau mult prea mici pentru a se putea cățăra. Mama îi vorbea încetișor. I-a spus copilului să se așeze, dar el continua să stea în picioare. Ținea strâns în brațe o păturică și, imediat ce a atins podeaua cu fundul, a ridicat brațele spre mama lui. Când a intrat în cutie, mama era desculță și, în ciuda faptului că nu purta decât o rochie subțire, și-a dat jos jacheta și a înfășurat-o de două ori în jurul copilului, ca și cum s-ar fi pregătit să-l pună la culcare. S-a așezat și s-a ghemuit în jurul lui – nu era suficient spațiu să se întindă. Și-a poziționat corpul în așa fel încât ar fi putut să-l protejeze din absolut orice poziție: ea îi era deopotrivă pernă, plapumă și pat. S-au întins amândoi și a închis capacul. Erau din nou cufundați în beznă.

Henryk, scriu cuvintele ei aici pentru a le păstra cumva, fiindcă vorbește într-un fel... asta e povestea ei, nu a mea.

„Nu voiam să-i văd fața. O vreme a fost liniște, mama îi vorbea copilului în șoaptă, cuvintele ei erau liniștitoare. Auzul celor mai fine tonuri ale celei mai simple dintre plăceri m-a făcut să simt deșertăciunea crescând înăuntrul meu. Mă simțeam copleșită, îmi venea să vomit. Probabil că bebelușul ceruse să fie alăptat, am auzit sunetele sănătoase ale suptului și înghițirii, tare la început, apoi din ce în ce mai încet. Probabil că deja căzuse pradă somnului, când a pătruns uraganul înăuntru."

Miriam se lasă pe speteaza scaunului, în tăcere.

8

HENRYK

Peroanele din gara Berlin-Grunewald nu reprezentau o amenințare înainte de începerea războiului. Era un loc în care oamenii se înghesuiau pentru a profita de șansa de a lăsa totul în urmă, de șansa la libertate. Dar anul 1944 era unul amenințător, iar plecările din gară nu mai erau prilej de vacanță.

Oamenii erau forțați să călătorească. Spre o destinație necunoscută.

Transpirând și chinuit de o sete care înăbușea până și ura ca fierea din măruntaiele mele, stăteam lângă Frieda, într-un loc înghesuit, dar nu ne puteam odihni. Mutați și înghiontiți și apoi mutați din nou.

Abia târziu în noaptea în care am fost arestați, după ce am fost purtați ore întregi pe străzi, ni s-a îngăduit în cele din urmă să ne rezemăm spinările de cărămizile roșii ale gării. Fără să scăpăm din ochi vagoanele de lemn pentru vite aliniate pe șine, m-am simțit în stare s-o privesc pe Frieda. Ochii îi erau scăldați în lacrimi care nu i se rostogoleau pe obraji.

— Îmi pare rău, am spus.

Ne aflam în ochiul furtunii. Așteptând. Pe Peronul 17 erau sute de oameni, toți asemeni nouă. Ferindu-ne pe cât puteam de frigul nopții. Șoaptele pline de nesiguranță erau întrerupte

de zgomotul cizmelor pe pavaj, de strigăte și focuri de armă. Sute de oameni la un loc, unii cu bagaje, dar cei mai mulți, ca noi, având-se doar unii pe alții. Era înfășurată în haina mea, cu gulerul bleumarin ridicat în dreptul urechilor și cu părul desfăcut, atârnându-i pe umeri. Îi simțeam inima bătând, ca și cum fi fost conectați printr-un fir invizibil, fiecare bătaie insuflând viață inimii mele. O conversație a inimilor.

Cu Frieda, cuvintele nu-mi permiteau niciodată să mă exprim liber, așa cum eram obișnuit. Mă ascundeam în spatele versurilor unor mari poeți, ale celor mai mari artiști pe care ni-i dăduseră vremurile. Nu mă puteam baza pe propriile mele vorbe, pentru că îmi pârjoleau buzele și îmi abrutizau limba. Ar fi trebuit să-i vorbesc cu propriile mele cuvinte, dar adesea nu era nevoie. Mă bâlbâiam și șovăiam să-i spun cât de noi și de vii erau sentimentele mele. Ea mă țintuia cu privirea, făcându-mă să-mi dezlipesc ochii de la propriile-mi degete, ocupate să se împletească între ele, și mă vedea. Vedea până în adâncul cel mai adânc.

În ciuda faptului că eram profesor de literatură și stăpâneam trei limbi, în fața ei mă trezeam complet lipsit de experiență. Trăncăneam fără noimă, lucru la fel de frustrant ca a folosi apă pe post de cerneală. Ea, în schimb, mă învăța limbajul tăcerii și poezia contactului vizual.

Mi-am închis ochii în fața lumii din jur, ascultând bătăile inimii ei, asemenea picăturilor de ploaie căzând pe asfaltul străzii.

Avea un miros cald, care pentru mine însemna acasă.

N-am putut adormi în timp ce așteptam pe peron, așa că mi-am așezat mâna pe gulerul aspru al hainei mele vechi. O țineam pe Frieda lipită de mine și mă izolasem într-un cocon al amintirilor, pentru că întoarcerea în trecut îmi dădea o șansă de a supraviețui nopții.

MIRIAM

Sună telefonul.

Rămâne cu privirile pierdute la hârtia aşezată deasupra rochiei-uniformă, întinsă la capătul patului lui, până când negura dimineţii începe să-şi arunce umbrele în încăpere.

„Amândoi?"

Pe obraz i se prelinge o lacrimă, dar nu o şterge. O lasă să cadă şi e absorbită de materialul fustei.

Telefonul sună din nou, dar de data aceasta nu se mai opreşte. Miriam lasă rochia, scrisoarea şi pe tatăl ei să răspundă.

— Alo?

Nu se aude nimic la celălalt capăt.

— Alo?

Nimic. Inima îi bubuie în urechi.

— Cine e acolo?

Simte furnicături pe pielea cefei. Pe măsură ce tăcerea devine tot mai răsunătoare, pare să zguduie pereţii din jurul ei, aşa că ia receptorul de la ureche şi-l pune în furcă. Mâna îi e încleştată în jurul lui.

Porneşte apa în cadă, în lumina dimineţii, şi i se face pielea de găină în timp ce se cufundă în aburi. E închisă într-un

mormânt. Înghețată. Fiorii se topesc în apa fierbinte. Asemenea picăturilor, gândurile ei se adună unul câte unul, până când se revarsă într-un șuvoi.

Îmbrăcată într-o fustă largă de bumbac și un pulover, se întoarce în cameră. Telefonul sună din nou. Ridică încet receptorul și-l pune la ureche.

— Alo?

— Miriam, spune vocea de la celălalt capăt al firului. O voce cunoscută. *A lui.*

Axel.

Miriam închide imediat telefonul. Se holbează la el, la urmele de transpirație lăsate de palmele ei. Îl deconectează și-l așază pe măsuță: veioza cu abajur supradimensionat, o cutie de șervețele, un carnețel, iar acum și telefonul.

Amuțit.

Se așază pe scaunul vechi, recondiționat de nenumărate ori, acoperit acum cu o tapiserie de catifea. Degetele ei micuțe și subțiri mângâie materialul, atingerea schimbându-i nuanța, care trece de la maro-închis, la roșu-rubiniu.

Mâna ei se mișcă înainte și înapoi pe suprafața tapisată.

De-a lungul anilor, a plâns și a râs adesea cuibărită în scaunul ăsta, vorbind către spatele sau în fața tatălui ei.

Degetele îi sunt într-un du-te-vino, mișcându-se tot mai repede pe textura catifelată, în care-și înfige unghiile, pentru a produce un sunet satisfăcător. Gândurile ei dau târcoale scrisorii și persoanei care a scris-o, în timp ce mâinile i se transformă în gheare care strâng cu putere scaunul.

Verigheta e singura imperfecțiune, o fâșie groasă, din aur, care-i înghite degetul, doar pentru a-l scuipa apoi din nou, făcându-i articulația să pară deformată. Dă drumul scaunului

şi începe să tragă de inel. Nu l-a scos niciodată, nici măcar pentru o secundă, aşa încât gândul că ar putea face asta o determină să privească în jurul ei, în cameră.

Tata pare liniştit, cufundat în somn, în sine însuşi.

Trage de inel în sus şi-l trece peste încheietură. Îi scapă din mână şi cade greu în poala fustei. Degetul ei palid şi expus e de un alb strălucitor. Îşi mângâie cu buzele pielea cea nouă.

Neştiind ce să facă cu verigheta, o prinde între degetul mare şi arătător, apoi îşi ridică picioarele pe scaun, cu genunchii în dreptul gurii şi cu braţele încolăcite în jurul lor, aşezând inelul pe unul din genunchi. Priveşte cercul gol, o bandă nesfârşită.

Se aude interfonul sunând, iar ea sare ca arsă, verigheta rostogolindu-se pe podea. O culege dintr-un colţ al camerei, de unde aruncă scânteieri aurii, şi o aşază pentru moment în căptuşeala de mătase a buzunarului fustei bleumarin.

— Frieda, murmură tatăl ei, iar picioarele îi zvâcnesc asemenea labelor unui câine care visează.

Sunetul interfonului e urmat de o bătaie în uşă, iar o voce se aude dindărătul cutiei poştale. Nu aude ce spune, din pricina gălăgiei care se ridică dinspre pat, dar nu-i pasă.

Moartea şi transformarea în cenuşă nu mai au nicio relevanţă acum.

Ea e doamna Voight, nimic mai mult decât un nume, aşa cum Eugenia nu era nimic mai mult decât un număr. Dar uniforma, scrisoarea, înseamnă că mama a fost şi ea acolo.

Dar mama a murit. Fără ca Miriam să fi ştiut vreodată, iar tata... şi cine a fost Frieda?

E singură cu toate întrebările ei.

„E prea târziu", își spune. „Am ajuns prea târziu." Nu poate face absolut nimic pentru a reconstitui trecutul, pentru a pune întrebările potrivite, pentru a înțelege, pentru a-i *cunoaște* cu adevărat. Pentru că asta... rochia asta schimbă totul; fiecare amintire și fiecare lucru pe care și-a închipuit vreodată că-l știe se volatilizează.

Aude o lovitură puternică în ușă, urmată de o voce familiară.

— Miriam! strigă vocea, iar ea, cu picioarele înțepenite și reci, se împleticește spre coridor.

— Hilda?

Miriam deschide ușa, iar Hilda o atinge ușurel pe braț, în drumul ei spre dormitorul bătrânului.

— Te simți bine?

— Adormisem..., răspunde ea, urmând-o pe Hilda.

— Sigur că da. Tatăl tău pare odihnit.

Hilda se întoarce spre bolnav.

—Iar *tu* cum te simți în această dimineață, domnule Winter? Henryk, arăți bine astăzi.

Miriam se freacă la ochi, în timp ce Hilda se trântește pe marginea patului.

— Să-ți pregătesc un ceai? O cafea?

— O cafea, te rog.

Își desface geanta.

Miriam pune apă la fiert și rămâne în bucătărie. Când ceainicul începe să șuiere, împroșcând apă pe aragaz, se repede să-l dea la o parte, întrebându-se cum de apa a fiert atât de repede. Un segment de timp pierdut.

Cât ai pocni din degete. Și gata.

Ia ceainicul de pe foc.

— Somn, am nevoie de somn, spune ea în timp ce învârte pliculeţul de ceai între pereţii cănii.

— Ai nevoie de ajutor?

Hilda îşi scoate mănuşile în pragul uşii, iar Miriam extrage pliculeţul de ceai din cană, împreună cu o avalanşă lichidă.

— Nu mai ai cafea? întreabă Hilda.

— Nu mi-am dat seama, îmi pare rău.

Se ridică, să arunce ceaiul la chiuvetă.

— Nu-i nimic.

Hilda îi ia cana din mână.

— Am terminat aici.

Se întorc amândouă în dormitorul bătrânului.

— Cum a fost?

—Tăcut, dar s-a simţit bine.

Miriam se uită la corpul lui micşorat şi la geantă. Uniforma nu mai e la picioarele lui.

— Unde e rochia? întreabă ea. Rochia care era la picioarele lui, unde e?

Hilda i-o arată cu degetul.

— Aici.

Miriam se repede spre scaun, apucând-o cu ambele mâini. O ridică la piept.

— Ce este?

— O uniformă, cred.

Simte un fior traversându-i şira spinării.

— Şi ea a fost acolo, spune Miriam. Amândoi au fost acolo. Am găsit asta... o scrisoare... înăuntrul rochiei.

— E totul în regulă? întreabă Hilda.

Pentru că Miriam nu răspunde, Hilda continuă să vorbească.

— De ce nu ieşi la o plimbare astăzi? Tatăl tău e singurul meu pacient din dimineaţa asta, aşa că ai putea...

Se duc împreună în sufragerie, care miroase a ceară de lemn şi soare prăfuit.

— E o dimineaţă tare frumoasă.

Hilda trage draperiile şi deschide ferestrele, încercând s-o convingă. Lumina pătrunde în camera aceea de mult uitată, iar particulele de praf plutesc pretutindeni în jurul lor.

— Nu pot să-l las singur, zice ea. Am... am lipsit atât de mult timp. Nu-l voi părăsi din nou.

Hilda se aşază şi atinge cu o mână braţul lui Miriam.

— N-au vrut să ştii. Dacă ar fi vrut asta, ai fi ştiut. Hai, du-te şi fă o plimbare. Te va ajuta să-ţi pui ordine în gânduri.

Simte cum propunerea Hildei îi dezmorţeşte corpul şi încuviinţează.

— Rămân eu aici.

Şi, în ciuda faptului că nicio părticică din trupul lui Miriam nu vrea să se mişte, e împinsă de la spate într-o haină şi o pereche de cizme, dată pe uşă afară.

— O să-ţi facă bine. Du-te, îi spune Hilda. Ne descurcăm.

Miriam simte frigul muşcător, în timp ce păşeşte în josul străzii. Aerul curat de afară, trezirea greoaie a oraşului şi lipsa maşinilor de pe străzi, toate indică faptul că e duminică. Lumea continuă să se mişte. La fel ca picioarele ei.

A trecut atât de mult timp de când n-a mai mers aşa, fără ţintă, iar pe măsură ce înaintează, muşchii i se dezmorţesc. La intersecţie, o coteşte la dreapta, spre Dancklemannstrasse, unde blocurile de locuinţe berlineze clasice strălucesc în lumina dimineţii. Toate magazinele şi restaurantele sunt închise, iar suporturile pentru biciclete, goale. Vitrinele se

contopesc unele în celelalte, asemenea vagoanelor unui tren greoi. Trece prin dreptul unui magazin de îmbrăcăminte, al unui restaurant cu specific italienesc, pe lângă un anticariat şi un magazin de viniluri. Locuitorii apartamentelor de deasupra sunt cufundaţi în somn.

Păşeşte în ritmul unui tren pe calea ferată, în ritmul bătăilor inimii ei, dar mintea îi rătăceşte într-o scrisoare din trecut.

Peronul 17. Fotografiile înfăţişând vagoane de vite din cartea pe care a văzut-o la bibliotecă. Şi nota de subsol, gara Grunewald. Locul din care oamenii erau deportaţi, printre ei şi părinţii săi, fără îndoială, trimişi în lagăre de concentrare.

Când se apropie de Lietzensee, o ia spre dreapta, către Sophie-Charlotten-Strasse. Reface drumul înapoi, spre locul în care a început totul. Pentru că amândoi au supravieţuit, chiar dacă au fost despărţiţi, amândoi au reuşit să rămână în viaţă.

Intră în gara Grunewald, respirând precipitat şi cu inima bubuindu-i în urechi. Gara e pustie în timp ce păşeşte în interiorul clădirii din cărămidă; florăria dinăuntru e închisă, iar faptul că un asemenea loc care ar fi trebuit să fie plin de paşi e atât de tăcut face ca liniştea să devină asurzitoare. Un indicator alb, acoperit cu litere mari şi negre, o conduce spre şine. Trage adânc aer în piept şi îl urmează.

9
MIRIAM

Șinele sunt ruginite, acoperite de frunze și pietre. Miriam stă pe peron, iar vântul vuiește în jurul ei asemenea unei creaturi însuflețite, scrâșnind, șuierând și gemând încet prin crengile copacilor. Simte furnicături în vârful nasului, iar urechile îi pulsează. Stă și parcă așteaptă sosirea unui tren din trecut.

Trei traverse din lemn puse la întâmplare una peste alta susțin o placă de bronz prinsă în șuruburi, în memoria deportărilor pornite de aici. Cu ani în urmă. Cu o viață în urmă, se gândește. Mâinile îi îngheață și simte cum i se taie genunchii, în timp ce stă acolo, în picioare. Așteptând.

Codițe de trandafiri se leagănă în bătaia vântului. Depuși odată acolo, în memoria celor uciși, petalele lor se alătură frunzelor și pietrelor gri de sub picioarele trecătorilor. O petală plutește pe deasupra picioarelor ei, cândva roșie, acum înnegrită. Se apleacă și ridică o piatră, mângâind cu degetele marginile zimțate, iar greutatea ei în palmă i se pare reconfortantă.

Milioane de oameni au fost deportați, uciși. Aceia care aduc aici flori vin să-și amintească, dar părinții ei au ales să uite. De ce?

Așază o piatră pe traverse.

— Pentru mama, spune ea, apoi mai alege o piatră, pe care o așază lângă prima, în așa fel încât să se atingă una pe cealaltă. Pentru tata.

Ei au supraviețuit. Când cei mai mulți au murit. Au ales o viață eliberată de trecut, dar Miriam nu înțelege de ce mama ei a păstrat uniforma. Norii se adună pe cer, iar vântul bate cu putere.

„Dar, dacă ai ales să uiți, spune ea în șoaptă, aplecându-se până la nivelul celor două pietre așezate pe traversa de cale ferată, de ce ai păstrat rochia?"

Își strânge buzele cu putere.

„Și scrisoarea."

Nu cunoștea nicio Eugenia. De ce ar fi păstrat o scrisoare care nu-i „aparținea" cu adevărat?

Amintirile ei se risipesc precum fumul, purtate de curenții de aer, dizolvate brusc de zgomotul pietrelor scrâșnind sub tălpile cuiva, undeva în spatele ei. Face un efort să se ridice pe picioarele înghețate. Doi oameni, un cuplu, amândoi îmbrăcați în pardesie lungi și purtând căciuli de blană, se apropie ținând în mâini buchete de flori, iar Miriam îi salută printr-o înclinare a capului, înainte să observe pietrele. Atât de multe pietre, atât de mulți oameni. De ce ar fi păstrat mama rochia cu o singură scrisoare?

Trebuie să fie ceva mai mult aici.

Altceva, poate.

În timp ce picioarele ei încep să prindă viață din nou, simte impulsul de a pleca din locul acela încremenit în chihlimbarul memoriei și de a se întoarce acasă, în prezent, la tatăl ei și la rochie. De a afla ce s-a întâmplat cu ei. Îi ies aburi din gură când respiră în ploaia care a început să cadă încetișor.

Cerul scutură o ploaie gri, pe când ea traversează gara şi iese înapoi în stradă, iar în momentul în care ajunge în capătul parcării, e deja udă leoarcă, picăturile prelingându-i-se de pe glugă direct pe faţă. Găseşte un taxi rătăcit şi îi face semn să oprească.

Zornăitul vesel care vine dinspre radio şi şoferul de taxi o paralizează pe Miriam, reducând-o la tăcere. E un adevărat asalt asupra simţurilor, după liniştea desăvârşită a peronului. Comemorarea solemnă a trecutului batjocorită de muzică ieftină.

— Încotro, păpuşă? întreabă şoferul, potrivindu-şi oglinda retrovizoare în aşa fel încât s-o poată vedea.

Îi spune şi observă pata unsuroasă lăsată de degetele lui pe suprafaţa oglinzii. Fragmentează lumina într-un model unic, ce continuă să-i atragă privirile, în vreme ce înaintează pe străzile pustii. Scârţâitul ştergătoarelor transformă picăturile de pe parbriz în stele căzătoare. Când se apropie de casă, se întreabă unde o fi Axel şi simte dintr-odată că-i vine să vomite, doar gândindu-se la el.

— Nu te deranjează dacă dau drumul la radio, nu?

Simte veselia falsă din ciripitul şoferului.

Îi plăteşte taximetristului cursa. El îi urează „Crăciun fericit!" şi pleacă, lăsând-o pe treptele blocului mare, cu cinci etaje, străjuit de o parte şi de alta de stejari ale căror frunze zac pe trotuarele pietruite. Uşa principală e asemenea unei lumini strălucitoare ce ghidează spre casă vapoarele rătăcite pe mare.

După ce o descuie, începe să urce treptele, iar apa îi picură de pe blăniţa din jurul glugii pe pielea umedă. Se

mişcă pe cât de repede poate, dar picioarele o ţin pe loc, fiecare pas îi e îngreunat, de parcă ar merge prin apă.

Caută cheia în geantă, o răsuceşte în broască şi intră în apartament.

Timpul se derulează în cadre cinematice. Clipire. Cadru. Mişcare. Gândurile i se răsucesc în spirală. Aude foşnetul saltelei şi radioul pornit.

Uşa camerei lui se deschide şi pare mort.

Face un pas în cameră, nesigură şi totuşi nerăbdătoare, dar se opreşte în clipa în care mirosul de fruct răscopt, intensificat de faptul că fusese plecată, o loveşte ca un zid.

Pieptul lui se ridică, apoi coboară.

Zâmbeşte spre Hilda, care e aşezată pe scaun. La radio se aude în surdină un concert de vioară, iar Miriam aude notele ascuţite şi tulburătoare rostogolindu-se în cascadă, amintindu-i de călătorii şi despărţiri.

— S-a făcut urât afară, nu-i aşa?

Ea încuviinţează.

— M-am gândit la ceva, spune Hilda, ridicându-se în picioare. Dacă tot te-ai întors şi ai de gând să rămâi, poate ai vrea să te vadă un doctor?

Miriam îşi scoate haina şi sărută pielea pergamentoasă a tatălui ei.

— Nu e nimic în neregulă cu mine.

Tonul vocii lui Miriam se ridică, apoi coboară brusc, şi simte că-şi pierde echilibrul. Rătăcită undeva între motivaţia pe care a simţit-o pe peron, uitându-se la pietre, şi lipsa de sens din momentul acesta, odată întoarsă în apartament.

Hilda îşi pune ochelarii în geantă.

— Cred că te descurci minunat. Însă ar fi greşit din partea mea să nu-ţi ofer o formă de ajutor, fie el medical sau de altă natură.

Îşi încheie geanta şi o pune pe umăr.

— Gândeşte-te, bine?

Miriam se uită spre tatăl ei; o fâşie de lumină rozalie îi traversează fruntea şi obrajii. Îi atinge podul palmei cu degetele.

— Dacă asta *e* ceea ce-ţi doreşti să faci, continuă Hilda.

Frustrarea o cuprinde cu atâta furie, încât simte că-şi doreşte să se năpustească asupra Hildei şi s-o sfâşie în bucăţi.

— Sunt tot felul de instituţii, un azil de exemplu, în cazul în care simţi că e prea greu. Nu te-ar învinovăţi nimeni pentru asta, pur şi simplu...

Focul interior se stinge cu un şuierat.

— Nu. Trebuie. Vreau, o imploră ea pe Hilda.

— Atunci va trebui să avem grijă şi de tine, ca să fii în stare să-ţi poţi îngriji tatăl. Îţi pot face o programare.

Hilda o sărută pe Miriam pe ambii obraji, punând astfel capăt conversaţiei, după care iese din apartament.

Violonistul cântă în continuare, dar Miriam opreşte radioul, înăbuşind armonia muzicii.

HENRYK

Amintirea Friedei îmbrăcată în haina mea, culorile miezului nopţii. Ştiu că dacă voi reuşi să-mi amintesc, dacă voi rezista... caut o amintire care m-a ţinut în viaţă.

Dacă m-a ţinut în viaţă atunci, mă va ţine din nou.

O găsesc printre umbre, la fel de uşor ca pe propriul nume. Yeats.

Imaginile dansează precum stropii de ploaie, în timp ce-mi scoteam haina şi o agăţam în cuierul de pe uşa băii Friedei.

— Astăzi ţi-au ars cărţile.

Frieda mi-a întins o cană de ceai negru, iar eu m-am aşezat pe marginea patului ei, trecându-mi degetele prin părul ud. Patul, care servea şi pe post de canapea, era singurul obiect de mobilier din cameră, cu excepţia unei măsuţe de cafea. Pereţii fuseseră zugrăviţi în roz pal, o nuanţă profundă de trandafir fanat. Simţeam căldură, în ciuda faptului că îmi era frig.

Apartamentul ei era orientat spre est şi era situat în mijlocul clădirii. Avea o singură fereastră, la baie, iar faptul că

înăuntru nu pătrundea lumina soarelui însemna că nu pătrundea nici căldura lui.

— Şi s-a pus o recompensă de zece mii pe capul tău.

Stătea în faţa mea, aşezată pe măsuţa joasă, suflând în aburul care se ridica precum fumul din cana de ceai. Genunchii noştri aproape se atingeau.

— Zece mii?

— Da. Crezi că valorezi mai mult?

A izbucnit în râs.

— Nu. Încă puţin şi o să mă denunţi chiar tu.

— Nu spune aşa ceva.

Genunchiul meu l-a atins pe al ei, iar Frieda s-a retras.

— Cărţile mele. Pe toate?

Mă durea, deşi ştiam că n-ar fi trebuit.

— Nu-ţi face prea multe griji, ai fost într-o companie cât se poate de bună. Norii vor fi plini de texte mâine-dimineaţă. Priveşte cerul, iar lumea întreagă îţi va putea citi cuvintele.

Am sorbit din ceai, privind lichidul din cană.

— Ce s-a întâmplat?

— Îi ard pe Wells şi Freud, îmi imaginez că nimeni nu va simţi lipsa cărţilor mele.

— Cu siguranţă o vor simţi. Uită-te la mine.

Continuam să privesc lichidul din cană. M-a înghiontit cu genunchii şi a fost cât pe ce să vărs ceaiul pe mine.

— E doar o punere în scenă. Cărţile vor supravieţui focului.

În momentul acela am ridicat ochii spre ea şi am privit-o cu adevărat.

— Emilie are posibilitatea să plece din Berlin, am spus.

— O...

S-a dat puţin înapoi.

— Când pleci?

— Nu plec. Nu pot pleca.

— Dar trebuie.

— Nu, nu te las singură.

— Dar aici e vorba de viaţa ta. De viaţa lui Emilie. Nu ai de ales.

Apoi, după o scurtă pauză:

— I-ai spus?

— I-am spus adevărul, ca să poată pleca dacă vrea. Dar nu a făcut-o. M-a numit neghiob.

—Are dreptate.

Frieda zâmbea.

— Într-un context diferit, ea şi cu mine am fi putut fi prietene bune. Îi dau dreptate în privinţa asta. Nu ai de ce să rămâi aici.

— Frieda, am spus, iar ea a ridicat ochii spre mine. Cine e neghiobul acum?

Şi-a înclinat capul într-o parte, încetişor de tot, iar tot ce-mi doream în clipa aceea era să-i mângâi obrazul şi bărbia şi s-o trag aproape de mine.

— Ştii că trebuie s-o spun: Nu ai de ales, Henryk. Trebuie să pleci.

— Asta te face să te simţi mai bine?

— Mai bine?! Cum adică? Să-ţi spun să pleci cu soţia ta, poate pentru totdeauna? Să te îndemn să mă părăseşti şi să-ţi trăieşti viaţa bine-mersi, cine ştie unde?

— Atunci de ce?

Feţele noastre erau una lângă cealaltă, despărţite doar de aburul care se ridica din cănile de ceai.

— Pentru că poate ai nevoie s-o auzi. De la mine.

— Permisiunea?

Ea a încuviințat.

— Dacă aș fi avut nevoie de permisiune ca să plec, n-aș fi rămas din capul locului. Nu e atât de simplu și o știi cât se poate de bine.

Am pus cana pe podea.

— Țara asta e în ruină, a zis Frieda.

Dar, în timp ce buzele ei se mișcau, nu-mi puteam lua privirea de la ochii ei și am simțit deodată legătura aceea nerostită pe care o simțisem și în trecut. Nu era susținută de nimic concret, doar de o recunoaștere profundă și ușor inconfortabilă. N-o înțelegeam, dar știam că în asta consta puterea noastră.

— Nici țara și nici vreo formă de patriotism prost înțeles nu mă determină să rămân. Stau pentru că nu pot să plec de lângă tine.

— Ba poți, a zis ea în șoaptă. Dacă eu pot să plec de lângă tine, atunci poți și tu.

Am zâmbit.

— Pot să plec. Pot, a repetat ea, mai mult pentru sine.

M-am aplecat atât de mult înainte, ghemuit în fața ei, încât îi simțeam respirația caldă pe obraz.

— Pe cine încerci să convingi?

— Toate cuvintele astea nu au niciun sens, a zis.

— Știu, vorbim, dar... am lăsat fraza neterminată.

Eram într-un război; îmi doream să-i sărut buzele și să-mi dau seama ce voiam să spun prin intermediul lor. Dar, dacă aș fi făcut asta, aș fi pierdut contactul cu privirea ei, și era ceva magic în simplul fapt de a mă răsfăța scăldându-mă în ochii ei.

— Iubesc Germania, am zis tânjind să-i aud replica. Și mă refer la vechea Germanie.

Frieda a zâmbit și s-a retras, sorbind din cana de ceai, pe care a așezat-o apoi pe podea, lângă a mea.

— Eşti exact ca Yeats.

Făcea atât de des lucrul ăsta, surprinzându-mă cu câte o remarcă în care credea, dar care pentru mine n-avea nicio noimă. Am scos un mormăit neinteligibil. Îi priveam forma umerilor, înclinaţia capului, obrazul.

A izbucnit într-un hohot de râs.

— Confunzi iubirea pentru ţară cu iubirea pentru o femeie.

M-am lăsat pe spate.

— Ai vreun argument?

— Să luăm, de exemplu, *Leda and the Swan*. E despre violarea unei ţări, nu a unei femei. Iubirea lui se îndreaptă spre Irlanda. Un petic mohorât de pământ, pe care îl numeşte casă. Mă aşezi în drumul tău. Dar iubirea pentru Germania e cea care te ţine de fapt aici, nu eu.

I-am luat în mâini ambele palme şi i-am mângâiat încheieturile cu degetul mare. Încet.

— Nu mă jigni.

— Se spune că Yeats a iubit femei, dar adevărul e că şi-a iubit ţara, ţara aceea sfâşiată, mai mult decât orice altceva.

— E ceva greşit în asta?

— Nu, doar încerc să-ţi spun că, dacă ai privi adânc în sufletul tău, ţi-ai da seama că eu reprezint pentru tine tot ceea ce înseamnă Germania, cu lucrurile ei bune şi rele.

Şi-a întors privirea de la mine.

— Aşa că nu le poţi despărţi una de cealaltă.

— E adevărat, dar pe tine nu te părăsesc. Ţara poate să se ducă dracului.

— S-a dus deja.

— În cazul ăsta, ai terminat ce aveai de spus?

Vârfurile nasurilor noastre se atingeau şi ştiam că, dacă voi face până şi cea mai mică mişcare şi voi pierde

contactul cu ochii ei, am fi continuat conversaţia folosindu-ne trupurile.

Frieda s-a retras.

— Nu, a zis ea, nu am terminat.

— Continuă, te rog. Nu-mi da voie să te opresc.

I-am cuprins din nou palmele în mâinile mele şi am tras-o mai aproape de mine, genunchii noştri împletiţi atingându-se.

— *În timp ce oamenilor buni le lipsesc convingerile*, a început ea.

— *Ticăloşii sunt plini de pasiuni intense*, am continuat eu şi am început să-i mângâi încheietura cu degetul mare.

— Exact. Aşa sunt oamenii, a zis ea.

— Vrei să spui că sunt lipsit de pasiune?

— Nu, vreau să spun că nu ai convingeri.

— Serios?

În timp ce vorbeam, îi simţeam buzele atingându-le pe ale mele, o aşteptare uşoară ca o pană. Dar nu-i mai vedeam ochii, mai strălucitori şi mai verzi ca niciodată.

— Yeats reprezintă umanitatea, condiţia umană, *omul*, nu oamenii.

— Ei bine, aşa cum deja ştii...

Mi-a atins bărbia şi mi-a ridicat spre ea privirea care-mi alunecase pe o şuviţă căzută pe umărul ei.

— Eu sunt plină şi de pasiune... şi de convingeri.

Şi a zâmbit.

— Tu, am zis eu, tu eşti cu totul altfel.

M-a sărutat, lipindu-se cu totul de mine. Îşi încheiase argumentaţia, permiţându-le mâinilor mele să-i exploreze restul trupului.

Iar în timp ce corpurile noastre vorbeau, într-un efort tăcut, am rămas nedespărţiţi.

MIRIAM

Scoate rochia şi stă cu ea pe genunchi, alături de bătrânul care sforăie încetişor. Poeziile, volumele, *când totul cade iarăşi în ruină*. Realitatea zguduitoare a căderii Zidului Berlinului, imposibilitatea faptului că şi-a părăsit soţul şi... chipurile supte ale victimelor Holocaustului, *gravate-n piatră*... pentru a nu fi uitate. Desface scrisoarea.

Şi dacă rochia nu a fost de fapt a mamei? Licărul de speranţă o face pe Miriam să recitească scrisoarea; nici măcar nu ştie unde se află oraşul Lublin.

Atinge rochia, trecându-şi degetele peste bumbacul grosolan. Pune vârful fiecărui deget pe câte o dungă diferită, ca şi cum ar cânta la pian. Degetul mare, arătătorul, degetul mijlociu, inelarul – acum fără inel, se gândeşte – şi degetul mic, apoi o ia de la capăt. Pielea albă, subţiată în locul în care fusese inelul străluceşte în lumina tatălui ei.

Degetele ei traversează din nou dungile rochiei, până ajung la buzunar. Se vede un fir atârnând din locul în care Miriam a descoperit scrisoarea. Încearcă să îl îndese la loc şi pipăie cu degetele. Trebuie să mai fie ceva.

Degetele ei scotocesc buzunarul zdrenţuit, dar nu descoperă decât materialul rochiei şi se impregnează de mirosul nefericirii.

10
HENRYK

Frieda s-a ridicat prima. Probabil din cauză că de obicei eu eram acela care pleca, lăsând-o în urmă. Am băut amândoi apă.

— Trebuie să pleci. Mai e puţin şi intră în vigoare restricţia de circulaţie, a zis încet.

— Aş putea să rămân, am spus eu cu inima îndoită.

— Ştim amândoi că nu se poate.

S-a îmbrăcat cu gesturi leneşe, îndesându-şi cămaşa descheiată în fusta pe sub care nu mai purta nimic.

I-am cuprins talia cu braţele şi mi-am lipit nasul de părul ei.

— Într-o altă lume, am zis.

— Într-o altă viaţă, a oftat ea. Ştii versul acela din Yeats care mă bântuie mereu?

Am scuturat din cap, încercând să mă afund şi mai adânc în părul ei.

— *Ceremonia inocenţei s-a pierdut.*

— *A devenit inutilă*, am zis eu, corectând-o şi sărutându-i pielea cefei, pe care buzele mele o dezveliseră.

— *Ceremonia inocenţei a devenit inutilă*, a repetat.

Am încuviințat, în timp ce suflam peste pielea umedă pe care buzele mele o lăsaseră în urmă.

— *Ceremonia inocenței a devenit inutilă,* a spus din nou. E atât de adevărat.

— Trebuie să plec.

— Trebuie să pleci.

S-a întors cu fața spre mine, ca s-o pot săruta din nou.

MIRIAM

Mirosul rochiei plutește în aer, iar noaptea se lasă în jurul lor, și Miriam, deși înfrântă, verifică fiecare milimetru al buzunarului, căutând ceva, orice ar putea explica motivul pentru care mama ei ar fi păstrat o asemenea uniformă, cu o singură scrisoare care nu-i spune absolut nimic și despre care, din câte își poate aminti, părinții ei nu pomeniseră absolut niciodată. Și, în timp ce simte cum o cuprinde deznădejdea, degetele ei descoperă o îndoitură înăuntrul buzunarului, iar în ea pipăie o altă bucată de hârtie.

Îndreptându-se de spate, încearcă să apuce hârtia ascunsă în buzunar între degetul arătător și degetul mijlociu, dar nu reușește.

— Mai e ceva aici, îi zice ea tatălui ei.

Se duce din nou la trusa de croitorie a mamei și scoate încă o dată foarfeca. De data asta o ia direct de mâner și se întoarce cu ea în dormitorul bătrânului.

Cu mâini tremurătoare, se apleacă deasupra rochiei, taie firul pe cusătură și desface întreg buzunarul. Descoperă înăuntru încă trei foi de hârtie micuțe, împăturite, de mărimea unei cutii de chibrituri.

— Încă trei, zice Miriam şi lasă jos buzunarul desfăcut, împreună cu foarfeca.

Desface cu grijă foaia.

E de mărimea unui volum broşat, are un colţ rupt şi e acoperită pe ambele părţi cu un scris de mână mărunţel, în creion.

Pare a fi scris în întregime în franceză.

Mai desface unul, scris pe cea mai mică bucată de hârtie pe care a văzut-o vreodată.

— Tu le-ai scris? îşi întreabă tatăl, dar el nu dă niciun semn că ar auzi-o.

Miriam nu-l poate descifra, scrisul e mult prea mic, iar licărul de speranţă i se năruie; e scris tot în franceză.

Mama. Care n-a citit şi nici n-a vorbit vreodată o altă limbă în afară de germană. Biletele astea nu sunt *pentru* ea, se gândeşte uşurată, şi nici nu pot fi *de la* ea.

Dar de la cine, atunci?

Aprinde lumina şi se apropie de veioza de lângă patul lui, aprinzând-o şi pe aceasta. Cel de-al treilea bilet e scris pe o bucată de hârtie de mărimea unui portmoneu şi e acoperit de scris pe ambele feţe. Îl priveşte de aproape, e scris în germană.

Henryk,

Sunt în viaţă. Cel puţin aşa cred. Dacă am murit, atunci ăsta e iadul cel mai rău dintre toate. Te-am văzut – ştiu că erai tu – în timp ce eram împinsă în vagon, pe peron. Eram peste douăzeci, înghesuiţi în spaţiul ăla strâmt, dintre care şase morţi, înainte chiar ca trenul să plece

din gară. Dar ți-am zărit bărbia din profil, când întorceai capul, și încordarea îți trăda frica.

Îmi aduc aminte cum îmi odihneam capul pe umărul tău, mângâind cu nasul pielea fină de sub lobul urechii tale. Mirosul tău aici – în locul ăsta minuscul –, ascuns de restul lumii, a fost al meu și numai al meu. O amintire îndulcită de parfumul țigării tale și de armonia cuvintelor, în vreme ce-mi citești. Te uitai în toate direcțiile – îmi place să cred că mă căutai din priviri, dar poate că erai prea înfricoșat să-mi mai porți de grijă.

Sloiuri de gheață mi-au acoperit inima și nu se vor mai topi decât când te voi întâlni din nou. Simt că și tu ești în viață, fiindcă știu că ești puternic și poți îndura multe.

Simt aerul sărat, îmi imaginez valurile, nisipul. Aici nu e loc. Am oameni sub tălpi, lipiți de mine, și chiar deasupra mea, dacă nu reușesc să rămân în picioare. Respir aer reciclat.

Aproape că nu-ți pot descrie ceea ce văd. Mă gândesc doar la faptul că poate tu ești într-un loc mai bun, că nu suferi. Iar gândul la tine în condițiile astea îmi face și mai mult rău.

Voi încerca să descopăr ce s-a întâmplat. Nimeni de aici nu pare să mă audă sau să înțeleagă ce spun. Cu toții se învârt în cerc, fără scop, prizonieri în propriile lumi mutilate de pierdere și durere, încercând să se adapteze noilor reguli.

În momentul în care voi afla unde sunt, voi încerca să-ți dau un semn.

Îmi pare rău.

Miriam pune jos scrisoarea. Tocmai fusese pe peron, iar tatăl ei fusese şi el acolo.

— Scrisoarea e pentru tine, zice ea.

El nu spune nimic.

— Poate e de la mama?

Dar pare a fi fost scrisă de aceeaşi mână ca şi prima. Aşază bucăţile de hârtie una lângă cealaltă şi o ia şi pe cea de-a treia, dar nu reuşeşte să desluşească nimic. E scrisă tot în franceză. Acelaşi scris de mână.

— Sau poate de la Frieda? întreabă ea, rostind numele cu precauţie.

Bătrânul nu reacţionează în niciun fel.

Ştie că n-ar trebui să spere, dar poate că va reveni la viaţă, dacă reuşeşte să găsească ceva care să-l aducă înapoi, să-i ofere un motiv pentru a trăi.

Capul ei e plin de întrebări, dar mâinile i se îndreaptă spre foarfece. la rochia, împreună cu geanta şi cearşaful în care a găsit-o şi le duce pe toate pe masa din sufragerie. Dă la o parte şervetele, lumânările şi faţa de masă, apoi întinde cearşaful şi pune deasupra lui rochia. După ce aprinde toate luminile, începe să pipăie gulerul şi mânecile.

E entuziasmată ca un copil mic.

Îşi trece degetele peste cusături şi încearcă să nu observe pielea uscată şi descuamată a mâinilor ei. Desface nasturii şi îşi strecoară mâna în interiorul rochiei, presând materialul între palme, însă tivurile sunt bombate, ca şi cum ceva s-ar afla înăuntrul lor.

Mai sunt.

Se uită la rochia întinsă în faţa ei; un cadavru aşteptând să fie autopsiat. Desface cusăturile de-a lungul tivurilor

gulerului şi mai găseşte o bucată de hârtie, pe care o scoate şi o pune deoparte, apoi încă una şi încă una. Tot gulerul e burduşit de hârtii.

Desfăcând cusătură după cusătură, aşază toate biletele unul lângă celălalt, continuând să descoasă şi să scoată la lumină scrisoare după scrisoare. În orele care urmează, găseşte o mulţime de petice de hârtie ascunse peste tot, în cusătura din talie, în mâneci şi în fiecare tiv în parte.

Munceşte din greu pentru a dezgropa trecutul.

Scoate la lumină cuvinte vechi. Răni vechi.

Mirosul rânced al rochiei inundă încăperea, capul ei devenind la fel de îmbâcsit precum bumbacul.

Se uită la cantitatea impresionantă de scrisori ascunse. Sunt atât de multe. Unele sunt scrise pe foi mari, altele pe câte un petic de mărimea degetului mare. Unele au pe ele litere tipărite sau bătute la maşină, altele sunt scrise pe marginile goale ale unor pagini rupte din cărţi. Una e scrisă pe spatele unei partituri. Cele mai multe sunt împăturite, având dimensiuni foarte mici. Altele sunt făcute sul, groase cam cât un deget.

Când e sigură că a descoperit tot ce fusese ascuns în rochia aceea, Miriam începe să numere şi să despăturească scrisorile. Le ia în mână pe fiecare în parte. Multe sunt scrise în franceză, atât de multe încât la final face din ele două grămăjoare. Găseşte una în germană, pe care o poate citi, aşa că o ridică în lumină.

Henryk,
Îţi scriu ţie, dar o fac şi pentru mine însămi. Fiindcă ştiu că, dacă nu o fac, mă voi pierde în mulţime.

Inima mea e frântă – nu știu dacă ai parte de un tratament mai bun, dar mă tem de ce e mai rău. Nu meriți asta. Nu știu dacă trăiești, dacă suferi. Gândul la suferința ta îmi face pielea să mi se strângă mai rău decât păduchii care mă torturează.

Poate că nu te-au urcat în tren, poate că nu pe tine te-am văzut atunci, poate ai reușit să scapi, iar acum ești cu Emilie, ducându-vă viața fericiți. Poate ai reușit să treci granița, poate ești...

Propoziția a fost lăsată neterminată.

Emilie. Scrisoarea pomenește de mama. Inima lui Miriam își ia avânt și se înalță. Mama n-a fost acolo. *Scăpat. Fericiți...* Lumea pare că se învârte în jurul unei axe. Dar tata are tatuajul. N-are cum să fi scăpat. Continuă să citească. Cuvintele scrise de data aceasta cu stiloul s-au decolorat.

Gândul la voi doi împreună mă umple de speranță, deși mă sfâșie să știu că nu te gândești la mine, că nu mă dorești. Că eu sunt aici, iar tu ești fericit. Mă torturez de una singură cu gândurile astea, în timp ce viața în lagăr îmi torturează corpul și mintea.

Știam că era o idee proastă să merg acasă. Am fost la tine în ziua aceea. Știam că, dacă era să vă ajut pe tine și pe Emilie să fugiți, trebuia să dai ceva la schimb. Viitorul mă îngrozea. Odată ce intrai în posesia inelului și a diamantelor pe care le luasem de la mama, tu și Emilie erați liberi să plecați.

Și, odată plecat, nu te-aș mai fi văzut, iar tu n-ai mai fi avut nevoie de mine. Ai fi fost departe, în siguranță,

dar nu cu mine. Aș fi fost abandonată și, în vreme ce fiecare pas mă purta spre tine, temându-mă de ropotul cizmelor mărșăluind în spatele meu, știam că, orice ar fi urmat să se întâmple, noi doi vom fi despărțiți.

Nu știu dacă te-am ținut în loc, îmi place să cred că nu. Am stat în casa mamei mele, prizonieră sub o cupolă de sticlă, în timp ce acum sunt ostatică între ziduri de cărămidă, garduri electrice și sârmă ghimpată.

Mă întreb dacă am fi putut fi împreună, dacă n-ar fi fost războiul.

Oare războiul e cel care ne-a adus împreună sau cel care ne-a distrus?

Când nu ai deschis la bătaia mea în ușă, m-am temut că am ajuns prea târziu, că adusesem deja lupii la ușa ta. Dar mi-a răspuns Emilie. A deschis ușa și mi-a spus să plec. Am fost geloasă, copleșită de tristețe și durere, la vederea frumuseții și a simplității ei, dar, mai mult decât orice, eram geloasă din cauză că ea te găsise prima. Mi-am proptit umărul în ușă și am împins-o în cameră.

Stăteam acolo amândouă, respirând gâfâit și sacadat. E uimitor cât de tăcută poate fi furia.

Am pus diamantele în mâna lui Emilie. Încercam să-i transmit cât mai multe, dar mă privea ca și cum aș fi încercat s-o jefuiesc.

„Plecați." Asta a fost tot ce i-am putut spune, așa fără suflu și îmbibată de emoție cum eram. Mă tem că a interpretat greșit gestul meu. Dar m-a văzut uitându-mă la tine, așa că a luat diamantele și m-a dat

afară. Știa ce înseamnă asta. Sunt sigură că, pe cât am fost eu de devastată, pe atât a fost ea de ușurată.

Apoi a urmat bătaia în ușă.

Nu e mama, iar ușurarea cuprinde toată ființa lui Miriam. Poate că mama a scăpat? Dar faptul că scrisorile și rochia există înseamnă că o altă femeie l-a iubit pe tata pe când era căsătorit cu mama și că, într-un fel sau altul, mama a intrat în posesia rochiei. Conștientizarea acestui lucru îi face picioarele să tremure.

Ce a descoperit aici? Și mama *știa* oare?

Privirea i se oprește asupra poliței căminului, pe care e așezată fotografia mare, cu ramă de argint, înfățișându-i pe părinții ei în ziua nunții lor, pe treptele Bisericii Mântuitorului, ținându-se de mână și părând fericiți. Probabil că locașul de cult a fost abandonat, având în vedere că se afla pe ceea ce fusese până nu demult Fâșia Morții dintre Est și Vest. Când stabilise detaliile ceremoniei de nuntă, Miriam își dorise ca evenimentul să aibă loc acolo, în aceeași biserică în care se căsătoriseră și părinții ei. Dar, prinsă între râu și Fâșia Morții, biserica devenise inaccesibilă. Alesese în schimb o alta, de la periferia orașului.

Înălțată pe coloane și împodobită cu porți arcuite, Biserica Mântuirii era o construcție frumoasă, așezată pe malul râului, asemenea unui vapor eșuat.

Era oare ceva adevărat din tot ceea ce știa?

Ia fotografia înrămată și teancul de scrisori și le duce înapoi în dormitorul tatei. Respiră precipitat, iar mâinile și picioarele îi tremură ușor.

— Nu mă părăsi, tată. Am găsit scrisorile. Îți sunt adresate ție, dar...

Fără niciun avertisment, apucă în grabă o altă scrisoare, o bucată de hârtie îngălbenită, triunghiulară, ruptă dintr-o foaie mai mare.

Henryk, sunt în Ravensbrück...

— Ravensbrück, repetă ea cu voce tare.

Rostește numele de câteva ori, urmărind o reacție din partea tatălui ei. Apoi își întoarce privirea către scrisoare și continuă să citească.

Aerul sărat vine dinspre lac, nu dinspre mare, așa cum mi-am imaginat. Sunt sigură că am locuit undeva în apropiere pe vremea când eram copil și mergeam în vacanțe la Füstenburg. Mormântul Louisei e pe dealul care domină întreg peisajul orașului. Mă simt ceva mai bine acum, că știu unde mă aflu, dar nu am nicio șansă de a ieși de aici. Nu pot scăpa de sentimentul că sunt atât de departe de tot și de toate. Femeile de aici sunt reci și dure. Ferecate, tot ce fac e să supraviețuiască. Știu lucrurile astea, dar nu pot face la fel; dacă-mi pierd inima, atunci am pierdut totul.

Am un triunghi roșu pe uniformă, eticheta pentru „Deținută politic". Am chiar și o cruce roșie, două linii mâzgălite cu vopsea, pe spatele hainei vechi pe care mi-au dat-o. Nicio haină nu mi se potrivește. Nu înțeleg de ce nu mi-au permis să-mi păstrez îmbrăcămintea cu care am venit.

Mă simt ca o țintă umblătoare. Sunt liberi să ne ucidă fără motiv și fără avertisment.

O tânără femeie, ceva mai în vârstă decât mine, dar totuși tânără, a fost atacată și sfâșiată de câinele gardienei, iar gardiana a împușcat-o pur și simplu. În cap. Femeia aceea nu a făcut nimic din ce aș n-aș fi făcut și eu.

Nu înțeleg.

Nici măcar nu știu cum se numea, nimeni nu va ști vreodată.

— Brutalitatea... spune ea către forma adormită a tatălui ei și recitește ultimele două rânduri ale scrisorii. De la cine sunt astea, tată?

Pune toate scrisorile lângă cele patru pe care a reușit să le citească. Se ridică în picioare și se plimbă de colo-colo prin cameră, se întoarce la ele de câteva ori, ca și cum mișcarea corpului ar ajuta-o să-și limpezească mintea.

„Sunt scrise de o femeie... să fie oare Frieda?"

Acum, locul ușurării a fost luat de faptul că nu înțelege cine, și de ce, și cum, și gândurile i se amestecă, lăsând-o mai confuză și cu mai multe întrebări decât înainte.

— *O țintă umblătoare*, spune Miriam cu voce tare. *Deținută politic.*

Își amintește o emisiune de televiziune, în care erau înfățișate fotografii ale berlinezilor din Est, împușcați în timp ce încercau să escaladeze Zidul. Germania Democratică își împușca propriii cetățeni.

Prețul libertății.

Se gândește la propria ei libertate. Oare ce preț va plăti pentru ea?

După ce răsfoieşte scrisorile până când degetele încep să o doară, iar capul îi bubuie, îşi lipeşte spinarea de spătarul scaunului, cu foile pe genunchi.

Scrisorile în franceză rămân necitite noaptea întreagă, iar ea stă şi le priveşte, ca şi cum ar putea să le transpună cumva în germană sau ar putea fi capabilă să le citească până la răsăritul soarelui. Oare cele scrise în franceză au fost scrise de aceeaşi femeie?

Gândurile la scrisori şi la conţinutul lor i se învârtejesc în cap, trecutul şi prezentul fuzionând în mintea ei, într-un conglomerat indescifrabil.

11
MIRIAM

O visează pe mama, îmbătrânind şi devenind fragilă. Până când, asemenea unui şervețel, pielea ei începe să se exfolieze şi să se destrame. Paginile zboară la început în jurul ei ca purtate de o furtună, desprinse, până când mama se dizolvă. Paginile se transformă apoi în cuvinte, iar în cele din urmă se văd scrisori plutind în aer. Încearcă să le prindă şi să o recompună pe mama, dar nu reuşeşte.

Trează şi nedorind să mai închidă ochii, de teamă că imaginile ar putea prelua din nou controlul, priveşte dimineaţa de decembrie prin deschizătura ferestrei. În clipa în care aude motoarele maşinilor huruind pe străzi şi bufniturile camionului de gunoi, se ridică să-şi înceapă ziua.

Răspunsuri.

Miriam are nevoie de răspunsuri, înainte să fie prea târziu. *El* ştie unde poate s-o găsească. E doar o chestiune de timp şi nu poate da înapoi. Pune o parte din scrisorile în franceză într-o batistă şi le bagă cu grijă în geantă.

— Te iubesc, tată, zice, iar un nod de emoţie îi gâtuie vocea. Mă întorc repede. Promit.

*

Preferă să ia un taxi în locul autobuzului şi ajunge la bibliotecă înainte de începerea programului. E una dintre primii vizitatori care pătrund în clădire prin uşile duble, iar primul gând care-i trece prin minte e acela că are nevoie de un dicţionar francez.

Cu un enorm dicţionar francez-german în faţă, desface batista şi scoate una dintre multele scrisori, punându-le pe celelalte la loc. Începe cu începutul. Scrie un cuvânt, îl caută în dicţionar, îl taie, apoi o ia de la capăt. Pare că îi ia o eternitate până reuşeşte să descifreze o propoziţie. Iar timpul nu e de partea ei.

Biblioteca e aproape goală, înăuntru sunt doar câţiva oameni care vorbesc între ei, dar nu vede niciun student, nu se aud foşnete de pagini, nici creioane scrijelind hârtia.

Pune dicţionarul înapoi pe raft şi se duce la biroul bibliotecarului, ţinând scrisoarea în mână. Un bărbat tânăr, cu o pereche de ochelari pe nas şi cu alta atârnată în jurul gâtului, pare ocupat să pună în ordine nişte hârtii.

— Bună ziua, mă întrebam dacă m-aţi putea ajuta cu ceva.

— Probabil că da, spune el, fără s-o privească. Ce anume căutaţi?

— Caut pe cineva care ar putea să traducă nişte scrisori din franceză pentru mine?

Bărbatul ridică ochii spre ea.

— Dicţionarele franceze sunt chiar acolo.

Şi arată spre locul din care Miriam tocmai s-a ridicat.

— Am fost acolo, dar eu caut pe cineva care cunoaşte limba şi m-ar putea ajuta.

— Aceasta este o bibliotecă. Eu mă ocup de cărți, *nu* de oameni.

Și, spunând asta, se întoarce și-și vede de hârtii de cealaltă parte a biroului, cu spatele la ea.

O mână îi atinge ușor umărul. Miriam se întoarce dintr-o mișcare, iar scrisoarea îi zboară din mână și aterizează pe podea.

— Îmi cer scuze, spune un bărbat, aplecându-se să ia hârtia de jos, în timp ce ea se lipește cu spatele de birou. Poftim.

Și îi înapoiază scrisoarea.

— Mulțumesc.

— V-am văzut cu dicționarul acolo, mai devreme.

Și arată cu degetul spre locul în care șezuse Miriam.

— Acest *Schmutz*[1] nu e în stare să te ajute când ai nevoie de el?

Bibliotecarul pufnește, dar își vede de completatul formularelor.

— Nu, adică da, vreau să spun... zice ea.

Bărbatul are ochi mari și buze groase. „E drăguț", se gândește Miriam. Nu știe ce să spună. Uneori rămâne fără cuvinte, dar încearcă să rostească ceva, să vadă ce se întâmplă. Când o face, cuvintele îi ies în grabă.

— Am o scrisoare care îi este adresată tatălui meu. E pe moarte, iar mama a... deja, și asta... spune scuturând scrisoarea. Iar eu pur și simplu nu înțeleg, pentru că nu știu să citesc în franceză. Tatăl meu știa, dar... eu nu am timp să caut fiecare cuvânt în parte...

El zâmbește binevoitor.

— Îmi pare rău să aud asta despre tatăl dumitale? întreabă el, iar Miriam vede două proteze mari, fixate în urechile lui și ieșite ușor în afară.

---

[1] „Mizerie", „murdărie" (în lb. germană în original) (n. red.).

— Sunt puţin surd. Arată cu degetul spre una din urechile trădătoare. Aşa că nu am înţeles chiar tot ce aţi spus.

Miriam îşi duce o mână la gură, în semn de scuză, apoi îşi dă seama că probabil el ar trebui să-i poată vedea gura, pentru a înţelege ce spune.

— Din câte am auzit, căutaţi un francez sau pe cineva care v-ar putea ajuta cu scrisoarea.

Ea încuviinţează.

— Bunica mea vorbeşte franceză.

— E foarte drăguţ din partea dumitale, dar... începe ea, însă bărbatul nu-i aude protestele.

— Bunicul şi bunica mea s-au născut în Strasbourg, ştiţi, pe Rin? E minunat acolo. Am fost şi noi demult, pe vremea când eram copil, dar bunica... Ei bine, e chiar trist.

Bărbatul o apucă de cot.

— A stat cu el în Est, nu se simţea bine în perioada în care a fost construit Zidul, aşa că a rămas acolo.

O conduce pe scara în spirală, vorbind tot timpul cât urcă împreună două etaje.

— Bunicii îi place în sala de lectură, dar trebuie să păstrezi liniştea aici.

Miriam zâmbeşte, pentru că el rosteşte cuvintele foarte tare.

— I-ar face bine să aibă o activitate după toată povestea cu Zidul, ştiţi... i-a fost foarte greu, cred. Mama şi cu mine o ajutăm cum putem, dar a fost prea mult timp singură. A început să-i hărţuiască pe bibliotecari, cerându-le să le returneze proprietarilor cărţile furate, crede că biblioteca a fost construită pe spinarea fascismului, iar cărţile pe care le deţine nu-i aparţin. E o cauză pierdută, ca să fiu sincer...

probabil că proprietarii cărților au murit de mult. Cred că moartea bunicului a afectat-o foarte tare...

Miriam tocmai se pregătește să-i transmită condoleanțe, când o vede pe femeia din autobuz, Eva, șezând la aceeași masă și pe același scaun pe care a stat Miriam când fusese aici, cu o săptămână în urmă. Poartă un tricou roșu pe sub un cardigan albastru-închis și o pereche de pantaloni bej, iar în picioare are ghete negre, groase, înalte până la glezne; fața îi e parțial acoperită de șuvițele de păr, aplecată deasupra unei lupe, cu care inspectează ceva de pe pupitru.

— Bunico, zice bărbatul pe un ton triumfător, în clipa în care ajung în dreptul unei mese mari, rotunde.

Miriam observă că Eva inspectează cu atenție câteva fotografii și două ziare deschise pe masă. Nu se uită la ei.

— Bunico, repetă bărbatul. Femeia aceasta are nevoie de ajutor cu o scrisoare despre care crede că e scrisă în franceză.

— Jeff, răspunde Eva iritată, sunt ocupată.

— Știu, dar nu-ți ia decât un minut. Poți s-o ajuți, spune Jeff cu entuziasm, în ciuda expresiei de pe chipul Evei.

— Bună, îndrăznește Miriam.

— Vă las să vă descurcați cu bunica, spune Jeff, bătând-o ușurel pe Miriam pe spate și ridicând în aer degetul mare. Succes!

Eva ridică privirea cu un oftat.

— Te cunosc, zice ea, iar cuvintele par țepoase rostite de buzele ei.

— Da, ne-am întâlnit aici deunăzi...

— Miriam, nu?

Miriam încuviințează.

— Ce ciudat să ne întâlnim de două ori.

Cuvântul „ciudat" are o sonoritate ostilă pe buzele Evei, care se sprijină de spătarul scaunului.

Neştiind ce să spună, Miriam aşteaptă.

— Nu cred în coincidenţe. Cine te-a trimis la mine?

— O, nimeni. Nepotul tău...

— Nepot?

Miriam se întoarce spre locul în care stătuse mai devreme bărbatul.

— Jeff? spune ea.

Eva încuviinţează la rândul ei.

— Jeff e...

Se apleacă în faţă, cu palmele lipite de suprafaţa mesei.

— Vorbeai despre tatăl tău când ne-am întâlnit în autobuz.

— Da, şi îţi mulţumesc foarte mult pentru ajutor.

Eva oftează.

— Între timp am găsit nişte scrisori pe care nu le pot citi, sunt scrise în franceză. Jeff mi-a spus că e posibil să mă ajuţi să le traduc, poate? Contra cost, desigur.

— Cât dai?

Eva o ţintuieşte cu privirea, până când Miriam simte broboane de transpiraţie formându-i-se pe buza de sus.

— Ei bine, sunt destul de multe.

— Câte?

— În jur de douăzeci...

— Cincizeci, spune Eva, rămânând fermă. Cincizeci de mărci vest-germane.

Miriam îi întinde scrisoarea pe care o ţine în mână, dar Eva nu o ia, aşa că o aşază pe masă şi cotrobăie în geantă după restul. Scoate jumătate din scrisorile în franceză, împăturite în batista mamei.

— Mai am încă pe atâtea acasă. Cât de repede le poţi traduce?

— Probabil Jeffrey ţi-a spus că nu am nimic de făcut toată ziua?

Miriam zâmbeşte.

— Pot să ţi le traduc în câteva zile; le vrei mai devreme?

— Tata e... Se opreşte. ...bătrân de acum şi cred că scrisorile astea conţin ceva ce caută.

— O voi face. Le voi traduce pentru tine. Scrie-mi adresa aici.

Eva îi întinde o foaie de hârtie şi un creion.

Miriam se apleacă şi, cu degete tremurătoare, notează adresa tatălui ei.

— Miriam şi mai cum?

— Voight, spune ea, apoi îşi scrie numele chiar sub adresă.

Caută în geantă şi scoate douăzeci şi două de mărci.

— Îţi dau restul...

Dar Eva îi face un semn din mână, ca şi cum banii n-ar avea importanţă.

— Vino miercuri la bibliotecă. O să am câteva traduse până atunci; şi adu-le şi pe restul.

— Mulţumesc.

Dar Eva se întoarce la lupa ei şi la fotografii şi nu-i mai răspunde. Scrisorile au rămas pe un colţ al mesei, iar lui Miriam îi vine greu să se despartă de ele. Nimic nu s-a întâmplat aşa cum îşi închipuise. Să ia oare scrisorile înapoi? Dar sunt complet nefolositoare dacă nu pot fi citite.

Scrisorile în germană se odihnesc pe masa din casa ei, pe acelea le poate citi, aşa că va merge acasă şi va face tot ce va putea pentru a pune lucrurile cap la cap.

Pleacă, dar, chiar înainte de a coborî treptele, se întoarce și o vede pe Eva desfăcând batista. Miriam expiră, împingând afară tot aerul din plămâni, și coboară în holul de la intrare. Jeff stă de vorbă cu un tânăr așezat la unul dintre pupitre.

Se ridică și îi iese în întâmpinare.

— Vă poate ajuta?

Ea încuviințează.

— Mulțumesc. Știți, n-am mai cunoscut o socialistă până acum, e chiar...

Dar Miriam nu găsește cuvântul potrivit.

— Socialistă? Bunica? O, nu. Ea are încă *obiceiuri estice*. A venit cu o geantă și cu vechiul ei Trabant, dar mașina stă abandonată în garaj. E greu să scapi de năravurile vechi. Știți cum e, nu-i așa?

Miriam nu știe, dar îi zâmbește compătimitor.

— Bunica mea crede că zidurile au urechi. Nu are încredere în nimeni, știți genul. Dar, odată instalată aici, va fi bine. Poate îi va face bine să vă ajute. Ai nevoie de un hobby la bătrânețe, cel puțin așa zice mama.

Miriam schițează un gest de salut către tânărul care-i privește.

— Mulțumesc, Jeff. Vă las acum să vă vedeți de treburi.

— Pe curând, zice el.

La întoarcerea acasă, găsește pe prag un pachet cu mâncare de la surorile Smyth, care locuiesc la apartamentul 2. O porție mare de ceva și câteva rulouri deasupra. Deschide ușa, iar pana albă plutește în fața ei, oprindu-se pe podea.

După ce ia pachetul, încuie ușa și pune siguranțele, pășind peste pana căzută, înainte de a ridica mâncarea caldă și de

a o duce în bucătărie. Mirosul de friptură inundă încăperea. Ciugulește dintr-un rulou, îndreptându-se din nou spre ușă.

Să înlocuiască pana căzută.

Găsește pe podea un cartonaș pe care e notată o programare. E cartea de vizită a Hildei, cu logoul centrului medical la care lucrează. Pe ea sunt scrise neglijent câteva rânduri: *Dr. Kenny, Mâine, 9.00.* E semnat *Hilda*, iar sub literele mari, mâzgălite de ea, se vede o cruce. Pe cealaltă parte a cartonașului a scris: *Am grijă și de tine.*

Miriam așază cartea de vizită pe masa din bucătărie și se întoarce în camera tatălui ei. Îi schimbă poziția, îi dă să bea apă, apoi merge direct la masă. Ia o scrisoare la întâmplare și observă ceva: un număr micuț, scris în colțul de sus al hârtiei. Se uită apoi la alta, și la alta. Fiecare dintre ele are câte un număr.

Își petrece întreaga după-amiază așezându-le în ordine, notându-și pe o coală albă ce numere lipsesc și punând deoparte scrisorile în franceză. Împachetează restul de scrisori în franceză într-o altă batistă de-ale mamei și le desparte de celelalte. Miercuri îi va duce pachețelul Evei. I se pare că are de așteptat o viață întreagă până atunci.

Găsește scrisoarea care ar urma la rând să fie citită.

Dragul meu Henryk,
Tocmai am mâncat ultimele firimituri de pâine din buzunarele jachetei – cea pe care mi-ai dat-o când am fost despărțiți. Mi-e rușine de faptul că nu m-am gândit atunci că tu vei rămâne dezbrăcat. Nu mă pot gândi acum decât la cât de crunt îți va fi șfichiuit vântul pielea, la faptul că cel de-al doilea dintre cardiganele

tale bune nu va fi fost de-ajuns ca să te protejeze acolo unde vei fi fost dus. Îmi pare rău, sunt o neruşinată şi o egoistă. Ştiu însă că, şi dacă m-aş fi împotrivit, tot pe umerii mei ar fi rămas pe întreg parcursul călătoriei, dinăuntrul lui risipindu-se cu repeziciune căldura trupului tău.

Nu ştiu cât timp am călătorit, dar n-am avut nimic de mâncare, n-am avut apă, absolut deloc. Doar corpuri: femei tinere şi bătrâne. Aşteptam veşti, ne agăţam de speranţă în clipa în care cineva se încumeta să spună că ne îndreptam într-o direcţie sau alta, spre un loc mai bun decât cel în care ne aflam în clipa aceea. La început am vorbit între noi, încercând să descoperim asemănări – cine eram, de unde veneam. Nu pomeneam nimic despre pierderile pe care le suferiserăm, absenţa copiilor într-un loc populat de atâtea femei era suficient de grăitoare, şi ne gândeam cu optimism la cum ne vor aştepta la destinaţie iubiţii, copiii şi părinţii. Eu n-am spus adevărul, sperând că ne vom reîntâlni.

Le-am zis că eşti soţul meu.

Minciuna mi-a lăsat pe limbă un gust atât de dulce, aroma adrenalinei. Am vorbit mult în acele prime zile, am spus numai minciuni, dar ele mă alinau.

După prima noapte, eram sigure că ne vor spune încotro ne îndreptam, dar în zorii celei de-a doua zile eram încă în gară. Aşteptând. Auzeam conversaţii, înjurături, zgomot de cizme călcând pe asfalt, urlete şi plânsete. Auzeam vocile celor pe care-i iubiserăm şi pe care îi pierduserăm, o suferinţă colectivă. Şi nu ne mişcam din loc.

În cea de-a doua noapte am început să ne certăm. Unde vom dormi şi cum. Eram atât de înghesuite, încât nu puteam sta decât în picioare. Sprijinindu-ne una pe alta.

Gardienii au deschis la un moment dat uşile, iar noi am crezut că ne vor aduce mâncare sau apă, în schimb au tras doar câteva focuri de armă în aer, făcându-ne să strigăm îngrozite, şi ne-au ordonat să aruncăm pe şine cadavrele celor care muriseră între timp. În clipa în care trenul s-a pus în sfârşit în mişcare, cu scrâşnet de metal frecându-se de metal, aveam deja suficient spaţiu pentru fiecare dintre noi.

Ne opriserăm din vorbit. Fiecare dintre noi era pierdută în propriul vid. Femeile ţineau la piept fotografii, ca pe nişte picături de apă.

Cu noi era şi o ţigancă, singură – toţi ţiganii pe care îi mai văzusem până atunci erau adunaţi în şatre. Îşi împletea încontinuu degetele în baticul de pe cap. Era foarte frumoasă. Avea părul negru şi lung, în şuviţe ca nişte valuri de mătase întunecată sau de vopsea neagră groasă, gene închise la culoare şi sprâncene dese şi părea a avea aproximativ vârsta mea.

După câteva zile a strigat: „Murim!" A izbucnit după ce întreg vagonul se cufundase într-o linişte întreruptă doar de şoaptele muribundelor şi de rugăciunile celor rămase în viaţă. „Murim, murim toate!" Vocea ţigăncii a răsunat tare, şi puternică, şi străină. „Moarte tuturor! O să mergem toate în iad!"

Vorbea olandeză şi, în ciuda faptului că vorbele sunau grosolan şi ciudat pe buzele ei, doar să aud o altă limbă

din nou... Bucuria dulce pe care mi-a provocat-o auzul limbii olandeze m-a umplut de căldură, după ce timp de câteva zile nu mai auzisem decât amenințări și insulte în limba germană. Chiar dacă țiganca vorbea despre teribilele cazne ale iadului, olandeza tot era binevenită.

N-am făcut decât s-o privesc în tăcere, în timp ce alte femei o loveau cu picioarele, îi strigau să tacă sau o numeau „parazit" sau „gunoi".

O femeie masivă a pălmuit-o cu putere peste față.

Țipetele au încetat.

Simțeam în buzunar ultimele firimituri de pâine, în timp ce vagonul se legăna, despicând aerul în înaintarea lui.

Toată lumea încerca să doarmă. Alinarea binecuvântată de a te afla într-un alt loc. Nu aici. Cu ochii închiși, fără vise, sau doar sperând că atunci când îi vom redeschide, vom descoperi că realitatea nu a fost decât un coșmar.

Dar ochii întunecați ai țigăncii erau deschiși. Mă fixa cu privirea, în timp ce atingeam firimiturile din buzunar, nu prea tare, pentru a le transforma în făină, dar îndeajuns de tare încât să simt că sunt încă acolo.

Când am simțit că nu mai pot să aștept, am luat o firimitură de pâine și, privind-o în ochi, am dus-o la gură, ca pe o pastilă din cea mai fină ciocolată.

Am făcut la fel și cu cea de-a doua. Nu și-a luat nicio secundă privirea de la mine. După ce am mestecat îndelung și am înghițit, a zâmbit discret, și-a relaxat tot corpul, ca și cum s-ar fi dizolvat în scândurile vagonului, și a închis ochii.

Am început să mă rog, nu unui Dumnezeu în care nu credeam, ci unui adevăr, unei dreptăți din lumea aceasta, care să mă ajute să supraviețuiesc nedreptăților.

Aceasta este pedeapsa mea.

Pentru Louisa.

Gustul pâinii s-a dus, dar sentimentul de cruzime a supraviețuit. Cine sunt?

— Nu prea înțeleg. A zis că e soția ta? Limbi străine și cardigane? Și faptul că nu a împărțit pâinea... *Cine sunt?*, cu adevărat, spune Miriam și îl privește pe tatăl ei, îmbrăcat într-o pijama curată, pe suprafața căreia se văd încă urmele și cutele lăsate de modul în care a fost împăturită, acoperind trupul lui imobil.

— Nu ți-a fost niciodată suficient de cald, nu-i așa? îl întreabă ea, înfofolindu-l în pătura tricotată. Îți aduci aminte cum mama țâțâia, nu dezaprobator, ci mai curând cu neîncredere, de fiecare dată când purtai cardiganul pe plajă, în vacanțele de vară?

Zâmbește.

— Nu poți să-ți pui și tu o cămașă cu mâneci scurte măcar? întreabă Miriam pe un ton ascuțit, imitând-o pe mama ei, dar imediat se oprește.

Moartă.

O vede pe mama rostind exact aceste cuvinte, în timp ce stă în holul casei de vacanță închiriate, îmbrăcată într-o rochie înflorată și purtând pe cap o pălărie enormă.

— Nu. Sunt o șopârlă, nu pot absorbi căldura soarelui nici măcar atunci când mă scald în ea. Hei, Miriam? Tatăl tău e o reptilă bătrână!

El se uita la ea, aşteptându-se s-o vadă râzând, ceea ce fetiţa şi făcea, negreşit, încercând să rupă firul de încordare întins la maximum dintre ei.

Când cardiganele îşi pierdeau complet forma, iar găurile începeau să-şi facă apariţia pe la coate, mama le arunca şi îi cumpăra altele, în aşa fel încât să poată face treptat tranziţia de la unul la celălalt, şi apoi la un altul şi tot aşa. Nu rămânea niciodată fără. O spirală dinamică de cardigane verzi şi maro, într-o oarecare dezordine, şi ceasul, îşi dă ea seama acum, ascuns mereu dedesubt.

În vacanţele lor de vară, Miriam mergea de la mal până la prosop, păşind desculţă pe nisipul fierbinte şi lăsând în urma ei picuri de apă sărată. Tata şedea mereu sub o umbrelă, cu o batistă înnodată pe creştet, cu şosete în picioare şi, cel mai adesea, îmbrăcat cu un cardigan. Toţi ceilalţi taţi purtau pantaloni scurţi, lăsând la vedere burţi mari şi bronzate.

— Te-am iubit, tată, spune Miriam, îndreptându-se spre cufărul lui vechi, din lemn.

Scotoceşte în căutarea unui cardigan în cea mai jalnică stare posibilă. Verde. Cu găuri la coate şi o manşetă destrămată.

— Te mişc, îi spune, în timp ce îl întoarce mai întâi pe partea dreaptă, împingând materialul cardiganului dedesubtul lui, după care îl aşază din nou pe spate şi îi strecoară braţul prin mânecă. Nu e deloc uşor. Braţele îi sunt înţepenite şi de neclintit.

E îmbrăcat în cardiganul lui, deşi e uzat şi strâmb. Această mică schimbare îl readuce pe omul care a fost tatăl ei, dincolo de trupul înăuntrul căruia e ferecat acum.

12
MIRIAM

Următoarea scrisoare. O pagină acoperită de text, poate dintr-o carte în limba franceză, dar scrisul de mână în germană acoperă marginile şi spaţiile dintre rândurile tipărite. Ridică uşor veioza, luminând scrisoarea, în timp ce restul încăperii se întunecă.

Henryk,

Sunt amorţită; indiferentă la umanitate, nepăsătoare în faţa pierderii.

M-au imobilizat, m-au ţinut cu putere la început, dar apoi au slăbit treptat strânsoarea, pe măsură ce şi-au dat seama că eram mult prea şocată ca să mă pot mişca. Şi o femeie, asemenea mie, mi-a ras părul de pe cap.

Nici ea nu avea păr. Părea proaspăt tunsă. Purta un batic alb, uniformă în dungi şi un triunghi negru.

În momentul acela am ştiut că totul e pierdut. Oare gardienii le forţează măcar s-o facă? O voi face şi eu în curând? De bună voie?

Le-a luat surprinzător de mult timp să-mi tundă părul. Foarfeca tăia adânc în buclele mele dese, câte un

pumn de păr odată. Tot ce auzeam era scrâşnetul metalic, metal pe metal, care-şi croia drum prin părul meu.

Miriam îşi aduce aminte de senzaţia foarfecii care-i tăia părul...

Era finalul primei ei petreceri de Crăciun la serviciu, în perioada în care lucrase ca administrator al unei şcoli mari. Purtase o rochie roşie petrecută. Colanţi negri şi pantofi de aceeaşi culoare, cu toc.

Nici nu-i vine să creadă acum că au fost vremuri când se îmbrăca astfel, cu părul cârlionţat şi prins într-un elastic. E aproape de neconceput să se gândească la ea însăşi ca la o persoană complet lipsită de griji; o viaţă de dinainte, când era capabilă să se simtă bine, râzând şi dansând cu colegii.

Se angajase şi devenise iubita lui Axel, apoi imediat nevasta lui – toate s-au întâmplat aproape simultan. A fost o poveste furtunoasă: dragoste la prima vedere, exact ca părinţii ei. Îi captase aproape toată atenţia, de la bun început. Era atent, fermecător, amuzant şi sensibil. Pentru că îşi pierduse tatăl când era încă foarte mic şi fusese crescut de o mamă dură şi rece, Axel avea nevoie de ea, iar ei îi plăcea sentimentul de a-i fi necesară.

A intrat în casă împleticindu-se, mult mai târziu decât intenţionase, după ce se bâţâise o seară întreagă pe acordurile ultimei piese a lui Bowie, pe care un DJ mai curând posomorât o pusese la nesfârşit, până când fusese rugat să se oprească. Picioarele o dureau, iar faţa îi era înţepenită de cât de mult le zâmbise colegilor de serviciu, pe măsură ce se îmbătau din ce în ce mai rău.

A intrat în casa cufundată în liniște, încercând să nu facă prea mult zgomot. Și-a scos pantofii pe întuneric și tocmai se pregătea să-și dea jos haina.

— Ai petrecut bine în seara asta? a întrebat Axel, ieșind din sufragerie și făcând-o să tresară.

A aprins lumina.

— O, Axel, a fost atât de distractiv, a răspuns ea râzând, scuturându-și haina de pe umeri și stropindu-l cu picuri de ploaie.

— Atât de distractiv, zici?

Ochii lui erau întunecați, dar stătea chiar sub lustră, așa încât Miriam nu-i putea vedea fața.

— Știi cât e ceasul?

— E târziu, îmi pare rău.

— Am fost teribil de îngrijorat, a zis pe un ton lipsit de orice expresie.

— Da? Dar știai că ies cu fetele.

— Cu fetele?

Ea a dat din cap, simțindu-se vinovată fără motiv și sperând că respirația nu-i mirosea prea tare a băutură.

— Fetele, a zis el și a ieșit din cameră.

Miriam a rămas pe loc, așteptând ceva, nici ea nu știa ce anume.

— Știi ceva, a zis el, revenind în cameră și ținând în mână un obiect pe care ea nu-l putea vedea. Nevasta lui Dane zicea mereu că iese cu fetele. Dar s-a dovedit că de fapt și-o trăgea cu altul, pe la spatele lui.

— Ce?

Miriam a făcut un pas în spate, alarmată, și a observat că ochii lui erau injectați, de la plâns, își imagina ea.

— Axel, a fost o petrecere de Crăciun, ai fost şi tu invitat... Eu nu am... Eu nu aş... a zis ea uluită.

A ridicat o mână spre faţa ei, iar Miriam s-a retras.

— Ţi-e frică de mine? a întrebat-o, atingându-i obrazul.

A simţit un fior pătrunzându-i până în oase. S-a cutremurat şi a scuturat din cap.

— Nu ţi-aş face niciodată vreun rău.

I-a desfăcut părul şi l-a cuprins în palma lui, înfăşurându-şi-l în jurul degetelor. Era lung şi se răsucea pe pielea lui palidă.

— Nu ţi-aş face niciodată vreun rău.

S-a aplecat deasupra ei şi a sărutat-o cu blândeţe, în timp ce în urechile ei răsuna inconfundabilul zgomot al cuţitelor de foarfecă tăind ceva.

— Nu mă vei părăsi niciodată, nu-i aşa? Nu mă poţi părăsi, când am atât de multă nevoie de tine.

Ea s-a dat un pas înapoi, speriată. Părul înfăşurat în jurul degetelor lui era încă acolo. Foarfeca strălucea în cealaltă mână a lui Axel.

— Nu reuşeam să înţeleg de ce, îi spune Miriam tatălui ei, ridicându-se să-i schimbe poziţia. Nici acum nu înţeleg. Aceea a fost prima dată când el... nu poate găsi cuvântul potrivit, oricât s-ar strădui, în timp ce netezeşte aşternuturile şi mângâie părul tatei.

Axel nu îi făcuse rău, nu o lovise, dar... o înfricoşase, iar faptul că-i tăiase părul cu foarfeca nu a fost mare lucru, în comparaţie cu tabloul general. Însă lucrurile au continuat să se înrăutăţească. Incapabilă să facă faţă interogatoriilor cotidiene despre fiecare zi în parte, Miriam a renunţat la slujbă, lăsându-şi în urmă prietenele şi libertatea.

Ridică scrisoarea și continuă, neștiind sigur dacă vrea să afle ce s-a întâmplat mai departe.

Călătoria de la prizonier la deținut a avut loc în timp ce îmi tăiau părul. Nu a avut legătură cu părul în sine, ci cu persoana care îl tăia.

O altă prizonieră, nou-sosită, s-a opus, așa că i-au ras capul în timp ce zăcea inconștientă pe asfalt, plină de sânge. Părul meu blond a căzut într-o mare brunetă.

Femeia care mi-a tăiat părul era moartă îndărătul ochilor. Am vrut s-o întreb de cât timp se afla acolo, dar nu aș fi suportat răspunsul.

Țiganca, cea cu care refuzasem să-mi împart firimiturile de pâine. Ne-am pricopsit una cu cealaltă.

Numele ei e Hani.

Hani credea că îi tundeau părul înainte să fie spânzurată sau ucisă, în orice caz. Nu înțelegea ce se petrece și un fel de spaimă sau de poveste îi invadase toate simțurile, fiind convinsă că o pregăteau pentru a fi trimisă la moarte. Nu voia să se așeze, lovea în toate direcțiile, urla și țipa, mușca și zgâria. O gardiană masivă a plesnit-o atât de tare peste față, încât Hani a zburat până în celălalt capăt al încăperii, izbindu-se cu capul de un scaun. Toată lumea a încremenit. M-am ridicat s-o ajut, văzând că se străduia să se ridice în picioare.

Gardiana m-a pălmuit peste ceafa proaspăt rasă. Ecoul loviturii a reverberat în aerul din încăpere, în pielea corpului meu, zguduindu-mă.

Nu ajuți.

Simți. Fiecare femeie privește în pământ, evitând orice contact vizual, dar Hani s-a ridicat în picioare, gata de luptă.

Gardiana s-a apropiat de ea calm, a ridicat în aer bastonul și a lovit-o cu forță peste față, iar în timp ce Hani se prăbușea, lovind podeaua cu zgomot, din gura ei a țâșnit, ca voma, un val de sânge și dinți. Gardiana s-a uitat către mine. Mă provoca. Ai de gând să te duci la ea? părea că mă întreabă.

Nu am făcut-o.

Am privit cum prizonierele, făcând munca gardienei, au dezbrăcat-o pe Hani, scoțându-i cu multă pricepere fiecare haină în parte, în vreme ce o alta îi tăia cu brutalitate părul lung și negru.

După ce mi-a fost ras și părul de pe corp și mi-a fost alocată o „uniformă", a apărut și Hani. Nu aveam voie să ne îmbrăcăm uniformele, doar să le ținem în brațe. Camera era ticsită de femei goale, tremurând din tot corpul.

— Fotografiile, a zis ea, dar era greu s-o înțelegi, din cauza dinților lipsă. Unde sunt fotografiile mele?

Ducându-și mâna la gură, a descoperit că fața ei își schimbase forma.

— Mama, familia, Dumnezeule, fotografiile mele?

S-a uitat în jurul ei, trăgând-o pe gardiană de haine, implorând, căutând. Gardiana a chemat un câine. Ciobănescul german, pe care gardienele îl strigau cu dragoste Daisy, era un câine mare și bălos, care-și arăta încontinuu colții și care fusese chemat acolo să ne muște, să ne mârâie și să ne amenințe încă de când

intraserăm în încăpere. Gardiana părea pe punctul de a asmuți câinele asupra lui Hani.

Chiar în clipa aceea, o prizonieră deținută politic a reușit să pună mâna pe o foarfecă, amenințând o altă gardiană, după ce îi înconjurase gâtul cu unul din brațe, iar cu cealaltă mână îi presa vârful foarfecii în pielea grumazului. Era o ultimă încercare, iar ea o știa, i se citea în ochi. Gardiana care o supraveghea pe Hani s-a întors, pentru a vedea ce se întâmplă.

Fără să mă gândesc, i-am spus:

— Repede. Sus.

Hani părea atât de surprinsă să audă cuvinte într-o limbă pe care o cunoștea, încât s-a ridicat imediat.

E cu un cap mai scundă decât mine și m-a privit cu ochii supradimensionați ai unui cățeluș care-și recunoaște stăpânul. Un cățeluș rănit.

Gardiana, atât de sigură de autoritatea ei, se întorsese cu spatele, așa că n-a văzut-o pe Hani repezindu-se spre ea s-o atace, și nici pe mine, ieșindu-i înainte și oprind-o din drum.

— Ne taie părul ca să umple cu el perne și saltele, am zis repede, în frumoasa limbă olandeză, bucurându-mă de gustul alinător al sunetelor rostogolindu-se din nou pe limba mea. Cuvintele s-au topit ca untul. Nu ne ucid. Ne folosesc pentru a câștiga războiul. Dacă îi faci vreun rău, te omoară.

Hani fierbea de furie, dar limbajul îi captase întreaga atenție. Asculta.

— Fotografiile nu mai sunt, i-am spus cu un nod în gât. O iubești pe mama ta?

A ridicat capul, captivată de gura mea ce crea sunete pe care le putea pricepe.

— Atunci ea trăiește aici.

I-am atins pieptul, conștientă brusc de faptul că eram goale, evitându-i sânii minusculi. Nu mai văzusem niciodată până atunci o altă femeie goală; e ciudat cât de lipsit de importanță a fost lucrul acesta atunci.

— Nu într-o fotografie, i-am spus, în timp ce ne îndepărtam de mulțimea ce se formase în jurul gardienei și a femeii care încerca să preia controlul. Câinele a fost eliberat și a atacat. N-a părut că animalul a mârâit, a sfâșiat și a mușcat pur și simplu. Urletele s-au auzit zile în șir.

Evită câinii.

Am luat-o pe Hani de mână și i-am împins corpul în fața corpului meu. Vânătăile îi înroșeau spinarea, în locurile în care se izbise de scaun, și pielea îi strălucea din pricina umflăturilor, iar un șuvoi de sânge îi țâșnea din lovitura de la față.

Am trecut de dușuri fără probleme. Hani a primit doi pantofi, ambii pentru piciorul stâng. Eu am reușit să-mi păstrez cizmele.

După tot acest supliciu, ne-am acoperit din nou capetele și corpurile. Hainele sunt pline de păduchi, materialul ne provoacă mâncărimi; pare că toate purtăm hainele mamelor noastre.

M-am trezit cu palma lui Hani în mâna mea. A rămas acolo tot timpul în care am fost înghiontite și împinse în rânduri de câte cinci, puse să mărșăluim și numărate, apoi obligate să mărșăluim din nou și

aruncate, în cele din urmă, într-un cort. Suntem multe sute de femei înghesuite în spațiul acesta minuscul. Nu era suficient spațiu nici măcar pentru noi, cu toate astea au mai sosit și alte femei.

Nu știu dacă ea m-a ținut pe mine sau eu am ținut-o pe ea de mână, știu însă că niciuna dintre noi nu s-a desprins din strânsoare.

Am fost înfometate, atacate, tunse, bătute, umilite, iar în momentul în care am fost tratate mult mai rău decât animalele, ne-am dat seama că am supraviețuit unor încercări dintre cele mai grele. Ne-am dat seama că avem nume și că ne avem una pe cealaltă.

Firimiturile de pâine din vagonul de vite se duseseră de mult, dar ele cântăreau greu în mintea mea în timp ce mă odihneam, sprijinindu-mi capul de cel al lui Hani și spinarea de peretele cortului, într-un spațiu micuț, în care puteam sta în șezut. Eram atât de obosite, încât ne-am odihnit împreună, iar în vreme ce făceam asta, mă rugam pentru o minune.

Șocantă și neîndurătoare. Scrisoarea, dură, autentică, devastatoare. Miriam așteaptă să priceapă ororile despre care tocmai a citit, de pe o bucată de hârtie care a supraviețuit timpului.

Iar timpul, pentru Miriam, gonește înainte cu atâta viteză, încât vederea îi devine încețoșată, apoi încetinește atât de mult, încât licărirea unei lumini dinafară pare o clipire lungă și înceată.

Mă rugam pentru o minune.

O fracțiune de secundă.

Axel îngenunchind pe un prosop lângă cadă, în timp ce ea își face baie, întinzându-i balonașe pe piele.

O clipă de absență.

Axel storcând buretele. Bulele de săpun încremenesc. Apa se răcește.

Un val de singurătate.

Un frig atât de profund, încât simte că o dor oasele.

Uscându-se, asemenea unui câine, goală, pe pătură. Pe podea.

13
HENRYK

S-au scurs doi ani între ziua în care ne-am sărutat pentru prima dată și cea în care totul s-a schimbat. Tocmai mă pregăteam să merg s-o văd pe Frieda, când Emilie s-a întors mai devreme de la serviciu.

— Nu mai pot continua așa, mi-a zis ea, lipindu-și capul de ușa închisă. M-au găsit astăzi și m-au întrebat de tine, voiau să știe unde ești și când anume ar trebui să te întorci acasă.

Respira gâfâit, iar picioarele i-au cedat. S-a lăsat pe podea, înfășurându-și brațele în jurul genunchilor și și-a dat capul pe spate, sprijinindu-l de ușă.

— Nu mai pot. Nu mă mai pot preface că tu și Frieda... că e... că eu...

S-a oprit brusc, iar eu m-am așezat lângă ea și am luat-o în brațe.

— Cine te-a găsit? am întrebat-o.

— Asta ai auzit tu? Din tot ce am spus?

A tras adânc aer în piept, extenuată, după care a continuat:

— Ei. Cei din SS. Au venit *la mine* la serviciu. Au venit să te caute *pe tine*, a spus.

— Ce le-ai spus?

— Nimic. Le-am spus că nu te-am mai văzut de când ai plecat de la universitate. M-au întrebat unde anume cred că eşti, cu cine cred că locuieşti, ce prieteni ai.

Emilie s-a oprit.

— Ai pomenit ceva de Frieda? am întrebat cuprins de panică.

Ea s-a înfuriat şi m-a împins cu atâta forţă, încât m-am dezechilibrat şi am căzut în lateral, sprijinindu-mă într-un cot.

— Nu. Nu. N-am pomenit nimic despre faptul că soţul *meu* are o amantă.

Şi-a împletit degetele mâinilor, trecându-şi-le prin părul tuns.

— Că preferă să umble brambura cu ea, decât să stea acasă. Cu mine. Că eşti mai preocupat de siguranţa *ei*, decât de siguranţa propriei tale soţii! Henryk, *tu* eşti acela care pune pe toată lumea în pericol. Lasă fata în pace!

Apoi m-a întrebat, pe un ton mult mai blând, ca şi cum ar fi făcut un efort enorm:

— Ce ai de gând să faci?

Nu i-am dat niciun răspuns, lăsându-mi capul pe spate, aşa cum făcuse ea cu câteva clipe în urmă.

— Te rog, trebuie să pui capăt *poveştii* ăsteia cu Frieda. E tânără, te va ierta. Dar trebuie să plecăm. Acum. Nu cred că vom mai avea o altă ocazie. Prietena mea Margot ne poate ajuta. Te rog, Henryk, fii raţional. Dacă m-au găsit la serviciu, ne pot găsi şi aici. Şi ce se va întâmpla atunci?

— Nu pe tine te caută, am zis încet şi rar, urmărindu-i gândurile pas cu pas. Pe mine mă caută.

— Şi, pentru că te caută pe tine, mă vor vrea şi pe mine. Chiar nu înţelegi? Sunt soţia ta! Adăpostesc un bărbat căutat.

A tras aer în piept, tremurând.

— Retrage-ţi vederile politice, spune-le că te-ai convertit, *înscrie-te* în Partidul Nazist. Pentru numele lui Dumnezeu, ce mai contează acum?

— Ce? Niciodată. Ştii bine că n-aş face niciodată asta. Niciodată.

— Atunci haide să plecăm amândoi, chiar acum, a zis, aplecându-se deasupra mea. Putem fi din nou o familie. Putem uita tot ce s-a întâmplat. Putem avea un copil. Vino cu mine. Hai s-o luăm de la capăt.

Îi vedeam disperarea. Lacrimile curgeau pe frumoasele contururi ale chipului ei, dar, dincolo de lacrimi, ştia. Indiferent cât de mult eram conştient că ar fi trebuit să plec, indiferent cât de tare urla raţiunea, avertizându-mă că, dacă rămâneam, moartea era singura opţiune, Emilie ştia că nu aveam de gând s-o părăsesc pe Frieda.

— Nu pot, am spus.

Iar Emilie, frumoasa mea soţie, a scos un urlet înfiorător, un ţipăt. Un strigăt ascuţit, ca de pisică.

— Atunci părăseşte-mă, a răcnit. Lasă-mă singură. Fă o alegere, Henryk... pentru că asta – şi s-a rotit cu mâinile întinse – e tot ce am. Eu nu sunt ea şi nici nu voi fi vreodată. Aşa că pleacă...

A împins cu mâinile teancul de cărţi stivuite lângă scaun şi le-a împrăştiat pe podea. A luat una de jos şi tocmai se pregătea s-o arunce spre mine, când s-a răzgândit şi a lăsat-o din nou să cadă pe duşumea. Apoi s-a năpustit spre bucătărie.

— Să te ia dracu', Henryk, s-o ia dracu și pe Frieda. Să ardeți amândoi în iad! a spus printre suspine.

Eu am așezat cărțile la loc și aveam de gând s-o urmez în bucătărie. Își pusese șorțul și freca blatul din bucătărie. Ștergându-și lacrimile cu dosul palmei, în timp ce muncea. Șorțul îi era dezlegat.

Am privit-o până când am simțit lacrimile împungându-mi ochii. Am închis ușa încetișor în urma mea și am plecat cu pași repezi și pălăria îndesată pe cap, cu capul în pământ. Conștient de faptul că, în orice moment, o mână mi-ar fi putut atinge umărul, făcându-mă să dispar în ceața nopții.

MIRIAM

Citirea scrisorii îl readuce cumva pe Axel la viaţă, ca pe o prezenţă nepoftită, chiar acolo, în cameră. *Amorţeală* era starea pe care o descria scrisoarea. Amorţeala i se aşterne ca o peliculă pe suprafaţa pielii. De-a lungul nopţii, e incapabilă să alunge frigul care-i cuprinde corpul, iar în clipa în care nuanţele gri ale dimineţii se strecoară pe fereastră, nu mai poate scăpa de senzaţia că e deopotrivă udă şi rece.

Nu se mişcă din scaun, decât ca să-şi îngrijească tatăl.

Nu vorbeşte.

Simte opresiunea *lui*, ca şi cum ar respira acelaşi aer. Chiar acolo. Şi o împiedică să deschidă, când aude o bătaie în uşă.

— Bună! răsună o voce prin cutia de scrisori.

Nu răspunde.

— Miriam? Sunt Hilda. Eşti înăuntru?

Se ridică de pe scaun, rochia e desfăcută şi întinsă pe genunchii ei, asemenea unei pături. Când deschide uşa, o vede pe Hilda aşteptând de partea cealaltă.

Imprimeul eclectic de pe fusta Hildei îi atrage privirea.

— Ai ratat-o, zice Hilda. Programarea de la ora nouă, mai ştii?

Se uită la ceasul de la încheietura mâinii.

— E unu şi jumătate.

— Deja?

Miriam deschide larg uşa.

— Ce zi e astăzi? întreabă ea şi cască, după care simte un fior în tot corpul.

Privind însă figura Hildei, îşi freacă viguros braţele şi îşi ia un aer de normalitate.

— E marţi, zice Hilda. Dr. Baum mi-a vorbit despre istoricul tău medical. De ce nu mi-ai spus nimic?

— Dr. Baum?

O întreagă varietate de expresii se succed pe chipul Hildei, în timp ce trece pe lângă Miriam, în drumul ei spre sufragerie. Pare că trece cu atâta rapiditate de la îngrijorare, la trepidaţie şi confuzie, încât o face pe Miriam să zâmbească.

— Îmi placi, Hilda, spune ea. Chipul tău e atât de onest.

— Miriam, te rog, zice Hilda în timp ce se aşază, iar Miriam o urmează. Nici nu pot să-ţi explic cât e de serioasă e treaba, continuă ea. Dr. Baum se gândeşte să-l trimită pe tatăl tău înapoi la spital; crede că eşti instabilă. Eu nu mă pot împotrivi, şi nici tu nu poţi... N-ai venit la consultaţie. Doamne, Miriam, nu te ajuţi deloc procedând astfel.

Hilda îşi trece degetele prin păr.

— Întâlnirea are loc vineri, zice în cele din urmă, rostind cuvintele ca pe o sentinţă.

Ceaţa se ridică, iar Miriam începe să vadă lucrurile limpede.

— Te rog, Hilda, am uitat... nu e nimic necurat la mijloc. Aş putea vedea un alt medic, să-i explic? Tata nu se poate întoarce la spital... nu acum.

Hilda oftează atât de tare, încât Miriam poate simți mirosul de usturoi al respirației ei.

— Bine – chiar acum. Să vedem dacă îți putem găsi un loc la policlinică. Ultima șansă, Miriam.

— Dă-mi voie să mai verific o dată starea tatei. Vin imediat.

— Te aștept.

Merge la un pas în spatele Hildei, incapabilă să țină ritmul cu ea. Hilda nu-i adresează niciun cuvânt. Miriam urmează florile verzi și purpurii de pe fusta Hildei, plimbată pe străzile aglomerate, unde norii stau aninați în copaci precum frunzele.

Așteaptă împreună la o trecere de pietoni, lângă o mamă care împinge un cărucior. Copilul urlă, cu fața roșie, pătată de lacrimi. Când lumina semaforului se face verde, mama împinge căruciorul înainte, iar copilașul își folosește întreaga forță pentru a se elibera din hățurile cu care e prins. Femeia înaintează repede și cu pași hotărâți. Miriam se întreabă dacă mama aude rugămințile din vocea micuțului sau dacă a devenit imună la ele și care va fi momentul în care copilul va renunța.

Înăuntrul centrului medical renovat de curând, mirosul de vopsea proaspătă se amestecă într-o combinație greu de suportat cu duhoarea pacienților bătrâni și bolnavi, la care se adaugă și o căldură insuportabilă, toate făcând-o pe Miriam să-și dorească să plece încă din clipa în care pune piciorul în interior. Camera de așteptare e o adevărată autostradă, forfotind de oameni care merg în toate direcțiile,

tușind. Oamenii de serviciu curăță un perete de sticlă ce lasă să se vadă dincolo de el o parcare.

Hilda se îndreaptă spre recepție, părând să se simtă în locul acesta la fel de bine ca la ea acasă, și îi face semn lui Miriam să se așeze, în timp ce ea stă de vorbă cu femeia de la recepție.

În cele din urmă, se întoarce și spune:

— Te va chema medicul, atunci când va fi disponibil.

— Mulțumesc.

Miriam stă între un bărbat care fumează pipă, cu un picior în ghips, și o mamă care ține în brațe un copilaș cu obrajii îmbujorați de febră și ochișori apoși. Vede figura Hildei îndepărtându-se.

Zarva dinăuntrul policlinicii e întreruptă din când în când de accese de tuse și oameni care vomită zgomotos.

Ia o revistă la întâmplare, apoi o pune la loc. Își încrucișează picioarele, apoi revine la poziția inițială. Își face de lucru cu pliurile fustei, le netezește și le separă pe fiecare în parte.

Copilul geme, lipit de trupul mamei. Ea îl liniștește cu vocea ei, iar Miriam își aduce aminte de cutie, de mama și copilul ei, de Eugenia, care se ascundea acolo... așteptând.

Ridică privirea, devenind brusc conștientă de prezența cuiva. Se uită cu atenție la fiecare față și aruncă o privire prin ușile de sticlă.

El e acolo.

Cu brațele încrucișate, cu palmele la subsuori.

O privește.

La fel ca soarele, prezența lui e înzestrată cu o asemenea forță, încât nu-l poți privi direct fără să te arzi.

Se ridică, apoi se întoarce.

— *Frau* Voight, camera 6, vă rog, răsună o voce de bărbat în camera de aşteptare.

Miriam se izbeşte de câţiva oameni, luând-o la goană prin farmacia centrului medical. Departe. Cât de repede poate. În direcţia opusă.

— *Frau* Voight, reverberează vocea în jurul ei.

Aleargă până când picioarele ei cedează şi continuă să fugă doar cu tălpile. Nu priveşte înapoi. Ajunsă pe coama dealului, se întoarce, nu e nimeni în spatele ei.

Îşi permite să se mişte mai încet, numără paşii, se concentrează asupra înaintării. Merge mai departe.

„Mergi înainte", îşi spune. „Aproape ai ajuns." Încearcă neîncetat să se liniştească, folosindu-se de propria voce. „Nu putea fi el. Nu putea fi el." Picioarele i se mişcă mai repede, iar cuvintele i se izbesc unele de celelalte. „Să fi fost oare el?"

„Foarfeci şi păreri de rău, în boală şi frig, Hani şi ţiganca şi pâinea şi frigul. Dorul şi tremurul şi gata, şi nu pleca nu pleca nu pleca. "

Vorbeşte în ritmul propriilor paşi.

— Miriam! o strigă Lionel, în timp ce ea se străduieşte să urmeze ritmul paşilor ei „acasă", pe trepte în sus.

— *Fräulein*, o strigă din nou.

Ea se opreşte.

— Aveţi o scrisoare.

Îi întinde un plic asemănător cu un dosar.

Miriam îl ţine la distanţă.

— Nu-l vreau, îi spune ea lui Lionel.

— E de la o femeie din Berlinul de Est, mi-a spus că e prietenă cu tine. A insistat să-ţi dau plicul personal. Ţie şi doar ţie.

Miriam se uită la numele ei, scris pe faţa plicului. Nu e scrisul *lui* de mână. Priveşte plicul cu atenţie.

— Ai mare grijă, drăguţo. Nu poţi fi niciodată îndeajuns de precaută în privinţa esticilor ăstora care-şi fac de cap pe-aici zilele astea. Verişoara mea de dincolo, zice arătând cu degetul peste umăr, a avut numai necazuri cu...

Dar Miriam se întoarce cu spatele.

Pana e fixată la locul ei, în siguranţă.

Apa de la robinet, fierbinte.

Mâinile îi sângerează, pace.

Lipeşte plasturi peste câteva dintre răni. Închide într-un sertar suportul din lemn plin de cuţite şi foarfeca de croitorie a mamei. Cu toate astea, degetele ei continuă să tragă de pieliţele din jurul unghiilor. Îşi apasă unghia degetului mare în zona încheieturii, în locul în care o zgârietură a prins crustă, apoi o presează cât de tare poate, mişcând-o de-a lungul suprafeţei şi urmărind cum epiderma îşi schimbă culoarea, de la roz la alb, sub presiunea degetului ei. De la roz la alb, apoi roşu, trăgând de pielea vătămată, până când începe să sângereze.

Tăcerea din casă îi zumzăie în urechi, şi Miriam descoperă că i-a intrat în ochi o geană căzută, pe care încearcă din răsputeri s-o scoată, iar şi iar, până când ochii i se umplu de lacrimi.

— Tată, rosteşte ea în liniştea dinăuntrul casei. Am văzut, adică ştiu, dar nu pot fi sigură. Eu...

— Miriam, spune el şi ridică braţul, eliberând un mic spaţiu lângă el, pe pat.

Ea nu stă pe gânduri.

— Tată, spune printre suspine.

Se apropie de pat; salteaua cu aer foşneşte şi mugeşte când se lipeşte stângace de corpul lui rigid. Nasturii cardiganului lui îi amintesc de felul în care îi plăcea să se joace cu ei când era micuţă. Trasează cercuri după cercuri în interiorul lor, cu vârfurile degetelor. Unul după altul.

Braţul lui o înconjoară. E fragil, iar ea îi simte oasele în momentul în care se cuibăreşte în îmbrăţişarea tatălui ei.

— S-a întors, zice Miriam.

14
MIRIAM

Zilele şi nopţile devin confuze. Se dizolvă unele în celelalte precum acuarelele. Singurul reper în timp e tatăl ei, bea apă, înghite cantităţi mici de mâncare. Vorbeşte, murmură şi uneori strigă.

— Frieda. Frieda. Frieda.

Gura i se deschide şi se închide, iar de cele mai multe ori nu se aude niciun sunet desprinzându-se de pe buzele lui, însă întreg corpul său pare că luptă.

Miriam speră să-l poată ajuta, dar în timp ce-i freacă palmele, pentru a alunga frigul din ele, în timp ce-i masează picioarele şi braţele, ştie că nu poate face nimic mai mult decât să-l îngrijească.

Când se adună suficient de mult încât să deschidă plicul pe care i l-a dat Lionel, găseşte înăuntru un bilet micuţ şi trei pagini acoperite cu un scris frumos, mare şi citeţ, precum şi scrisorile în franceză, ataşate de fiecare dintre ele.

Şi micul bilet care le însoţeşte.

Trebuie să vorbim despre scrisori, te rog să mă contactezi.

Eva

Miriam îl pune deoparte și își permite să se lase absorbită în lumea scrisorilor. O lume în care *el* nu există.

Henryk,

Uniforma mea nu are buzunare. Materialul din care e făcută îmi atârnă pur și simplu pe umeri. Nu am nimic și totuși am totul. Printr-un concurs de împrejurări sau intenții, am reușit să-mi păstrez cartea de identitate și inelul în branțurile cizmelor. Simt forma inelului sub talpă. Un cerc arzător în dreptul degetelor. Am mijloacele necesare pentru a evada. Pot pleca de aici. Acum sunt înăuntru, dar îmi pot croi drum afară, trebuie doar să găsesc persoana potrivită căreia să mă adresez și apoi să încerc să plec de aici.

Trebuie să-l văd pe Kommandant *cât mai repede, cât timp trăsăturile mele încă seamănă cu cele din fotografia din buletin. Înainte să mă metamorfozez în femeile din jurul meu. Înainte să-mi pierd chipul. Trebuie să mă eliberez, ca să te găsesc.*

Țin capul jos, urmez pietrele din caldarâm, aliniate la întâmplare. Dacă nu ești atent unde calci, poți să aluneci cu ușurință. Atâta vreme cât simt cărarea pietruită sub picioare, mă simt legată de pământ. Stau în picioare pe locul în care mulți au sângerat și au murit, așezând pietrele pe această cărare. Încă respirând, încă în viață.

Aerul sărat îmi amintește de zilele în care o fugăream pe Louisa pe plajă, ferindu-ne de valuri, alergând cât de repede puteam, cu picioarele mele mult mai scurte decât ale ei. Îi vedeam părul curgându-i pe

umeri. Aerul sărat și proaspăt, coroniţele de lavandă pe care ni le împleteam împreună. Mirosul ultimei sale veri.

Aici aerul sărat e impregnat de mirosul oamenilor. Locul ăsta n-a fost proiectat pentru a ne adăposti pe toate. Gardienele sunt depășite numeric; e una singură la o sută de femei, și cu toate astea nu facem nimic.

Zidul înalt de zece metri, gardul de sârmă ghimpată, prizonierele care se poartă ca niște gardieni, gardienele care se poartă ca niște câini. Sarea din aer se impregnează în piele. Pe drum încoace am văzut pini și peluze frumos tunse.

Suntem la Ravensbrück.

Miriam ridică ochii de pe coala de hârtie și se cutremură, de data asta nu din pricina frigului. Vocea celei care a scris aceste scrisori o bântuie și se întreabă dacă ea aparţine unei persoane care a murit în urmă cu multă vreme.

Aduce măsuţa de cafea din sufragerie în dormitorul tatei, lovindu-și încheieturile degetelor de tocul ușii. Așază pe ea scrisorile în ordine, în timp ce cuvintele care le alcătuiesc se repetă fără voia ei, permiţându-i lui Miriam să audă travaliul interior al acestei biete femei. E înăuntrul minții lui Miriam, iar ea nu poate face nimic pentru a schimba asta.

— Nu a luptat, nu a avut pe nimeni de încredere, îi spune ea tatălui ei. Oare *eu* ar fi trebuit să ripostez?

Simte întrebarea căzându-i greu în stomac, asemenea unei pietre negre.

— Nimeni nu m-ar crede, chiar dacă aş face-o.

Adevărul acestor cuvinte îi aduce lacrimi în ochi.

Vede imaginea copilaşului furios în cărucior şi pe ea însăşi împingând şi tot împingând ceva la fel de neclintit. Atât doar că nu e un cărucior, ci un bărbat, care o imobilizează cu braţele şi cu picioarele şi cu altele mai rele. O ţine cu forţa a ceea ce ar putea face dacă ea s-ar elibera. Dar cine ar crede-o, dacă s-ar hotărî să vorbească? În cine ar putea avea încredere?

„Nu putem avea încredere în nimeni."

— S-a întors, zice.

Ia în mână următoarea scrisoare care vine la rând, e scrisă în germană, dar atât de dificil de citit, scrisă în jurul unui text tipărit şi cu o mină abia vizibilă, de culoarea prafului, încât Miriam începe să citească, apoi se opreşte, reia lectura, reciteşte propoziţiile şi încearcă să le pună cap la cap. Iar gândurile care traversează textul o pun din nou faţă în faţă cu o realitate pe care nu o poate înfrunta.

Henryk,

Adăpostul era doar un cort, cu pânza bătută de vânt şi ploi, cu acoperişul spart, prin care apa curgea înăuntru. Nu aveam boluri, doar două linguri. Ne puneam lingurile sub găurile din acoperiş şi beam apă de ploaie. Linguri mici cu apă de ploaie. Ne-a luat două zile să furăm un bol, ca să putem mânca.

Toată lumea de aici fură, răneşte, toate femeile sunt rele şi încearcă să-şi găsească un loc. Asta e moneda noastră. Odată ce-ţi faci rost de un loc, nu mai renunţi la el.

Supa e pur și simplu apă chioară, abia dacă vezi în ea vreo urmă de legumă sau altceva recognoscibil. Primim pâine, care seamănă cu pietrișul, și „cafea". Supa și cafeaua sunt, mai mult sau mai puțin, același lucru, deși suntem mai înclinate să acceptăm bucățile incerte în supă, nu în cafea. Înmoi bucățile de pâine în gură, apoi i le dau lui Hani, gura ei e atât de umflată și de știrbă, încât abia reușește să mănânce.

Sunt aici de o lună. Azi e ziua mea: douăzeci și unu. Și mă tem că nu voi ajunge la douăzeci și doi.

Rutina mi-a devenit atât de familiară, încât nici măcar nu trebuie să gândesc, trec pur și simplu prin fiecare zi, în timp ce corpul meu se mișcă în ritmul lagărului. Mintea și inima mea sunt în altă parte. Cu tine.

Aproape am reușit, sunt la un pas să mă transform într-una dintre ele. Un zombi umblător. Nu mănânc fără ca o gardiană să-mi spună s-o fac, nu mă mișc, nu mă odihnesc, dorm sau vorbesc fără permisiune. Nu mai am o minte a mea.

Mi-e dor de tine

Cu dragoste, Frieda.

— „Frieda!"

Miriam recitește numele și se apropie de tatăl ei, luându-i o mână în mâna ei, în timp ce cu cealaltă îi mângâie ușor fața. Îi privește părul des și cărunt, petele de bătrânețe de pe obraji, nasul mare, buzele subțiri. Îl studiază, absorbindu-l în întregime.

— Tată, mă auzi?

Trage adânc aer în piept.

— Scrisorile astea sunt de la Frieda.

Pentru că el nu spune nimic preț de câteva secunde, ea îi sărută mâna.

— Voi afla pentru tine ce s-a întâmplat cu ea, îți promit, îi spune și, deși știe că asta înseamnă să citească mai departe cuvintele acelea înfricoșătoare, care-i fac mâinile să tremure, continuă s-o facă. Pentru el.

HENRYK

Am ieşit din apartament, am lăsat-o pe Emilie singură acolo, suspinând şi clocotind de furie, şi m-am dus la Frieda. Dar fiecare pas pe care-l făceam mă judeca. M-am oprit la fiecare colţ de stradă. Ar trebui oare să mă întorc? M-am întors, am făcut câţiva paşi, după care m-am oprit din nou. Nu a fost deloc un gest discret din partea unui bărbat urmărit, să străbat strada în sus şi-n jos, măcinat de îndoială.

Emilie avea dreptate. Eram căsătorit cu ea. O pusesem deja în pericol. Şi cu toate astea rămăsese. Ştia despre Frieda şi totuşi rămăsese. Vinovăţia era amară ca fierea, îmi ardea gâtul precum acidul. Cine eram? Ce fel de bărbat îi face una ca asta soţiei pe care o adoră?

Şi totuşi...

O iubeam pe Frieda. În moduri pe care nu le mai simţisem niciodată înainte, şi tocmai *de aceea*, tocmai pentru că o iubeam atât de mult, ştiam că ei nu-i pot face una ca asta.

Nu mai puteam.

Emilie avea dreptate. Friedei i-ar fi fost bine fără mine, chiar mai bine, de fapt. Mult, mult mai bine. Gândul ăsta m-a făcut să intru în panică. Iar panica m-a făcut s-o iau la

fugă, atrăgând şi mai mult atenţia asupra mea. Pulsul mă purta înainte, vântul îmi vâjâia în urechi, respiraţia îmi şuiera şi-mi trepida în piept.

Trebuia să-i dau drumul Friedei; avea nevoie să fie eliberată de mine. Şi apoi aveam să plec împreună cu Emilie. Aveam să încerc să mă revanşez măcar faţă de ea.

În timp ce aşteptam ca Frieda să deschidă uşa, eram înfrigurat şi încordat. Asta era cea mai bună decizie. Era cel mai bun lucru şi singura modalitate...

Frieda a deschis uşa, iar decizia de a pune capăt relaţiei cu ea mi-a îngheţat înăuntrul pieptului. Şi în intervalul acela, Frieda m-a întâmpinat lipindu-şi buzele de ale mele şi atingându-mi pielea cu degetele şi cu mâinile ei.

M-a tras în apartament şi a închis uşa. Şi chiar dacă simţeam un ticăit nedorit în ritmul inimii mele şi un nod în stomac, care-mi provoca greaţă, decizia pe care o luasem cu numai câteva minute înainte părea să se fi transformat într-un ecou îndepărtat.

Am lăsat totul în urmă şi m-am topit în Frieda, dorindu-mi să mă pierd în atingerea ei.

— Mi-a fost dor de tine, mi-a şoptit, iar cadenţa vocii ei a căpătat profunzime.

Cu buzele lipite de ale mele, m-a tras către pat.

MIRIAM

Într-un text ce pare scris mai apăsat, Miriam citeşte:

Astăzi mi-au fost furate cizmele; fără cizme nu mai am carte de identitate, iar fără identitate sunt pierdută.

Găseşte imediat scrisoarea următoare şi o citeşte cât de repede poate. Ia lupa cea mare din trusa de croitorie a mamei, pentru a încerca să uşureze lectura. Figura lui Axel se pierde, disipându-se precum culoarea de pe o pensulă răsucită în apă, iar Miriam se concentrează.

A găsit-o pe Frieda. Acum nu mai trebuie să afle decât ce s-a întâmplat cu ea.

Dragă Henryk,

Cortul în care ne adăpostim nu cunoaşte liniştea. Hani şi cu mine ne sprijinim una de alta, cap lângă cap, cu umărul ei pe umărul meu, amândouă cu spinările lipite de materialul care se încinge în contact cu pielea noastră.

Hani m-a întrebat de ce am minţit în vagon, când am spus că sunt Emilie, şi m-a pus pe gânduri...

Nu este oare iubirea deopotrivă de violentă, tulburătoare și sălbatică precum furtuna, dar și la fel de proaspătă și de calmă ca văzduhul la răsărit? Dragostea dintre noi ne face să simțim că am putea escalada munții și ne-am putea lupta cu șerpii, chiar dacă în fapt n-o putem face. Dragostea dintre noi ne-a făcut să credem că-i putem înfrunta pe naziști. Cred că dragostea ne-a transformat în niște proști. Eu sunt aici...

M-am uitat la femeile din jurul meu, am auzit zgomotele și am simțit mirosul, ușa cortului flutură, lovind o femeie bătrână care se odihnește, cu spatele sprijinit de el.

Flutură, lovește, flutură.

...Iar tu nu ești.

Hani m-a întrebat despre tine și ți-am făcut un portret mult îmbunătățit. Te-am făcut mai înalt, mai solid, mai tânăr, pentru că pur și simplu am putut. I-am povestit despre cum ne-am îndrăgostit la prima vedere, deși asta nu e povestea noastră, e viața ta, e parte din povestea ta de iubire cu Emilie.

Miriam înghite în sec. Gândul că femeia aceasta și-a însușit povestea mamei ei, iubirea părinților ei o umple de revoltă.

Nu poate face nimic altceva decât să continue să citească.

Hani provine dintr-o familie cu nouă copii; vorbește romani și puțină olandeză.

Spune că nimeni nu a fost prea mulțumit când a venit pe lume, iar de atunci și până acum n-a făcut decât „Să dau mai tare decât alții, să-mi văd de ale mele, să mă revolt, să urlu și să spun lumii că sunt și eu aici".

Naziștii n-au fost nici ei prea încântați de asta.

Părinții au încercat s-o mărite la paisprezece ani cu un verișor de aceeași vârstă, dar și-a luat lumea-n cap, s-a înscris la școală (de aici olandeza) și s-a angajat. Avea bani și o cameră a ei, dar, pentru că nu dormise niciodată singură într-un pat, găsea așternuturile reci și aspre. Pentru că provenea dintr-o familie în care salteaua era mereu împărțită cu altcineva, lui Hani i-a fost greu să trăiască singură.

S-a întors într-o zi acasă și n-a mai găsit pe nimeni. Mătuși, unchi, bunici – plecaseră cu toții. A rătăcit o vreme fără țintă, apoi a fost arestată, iar acum se află aici.

Spune: „Prefer să împart patul cu cineva și să simt că trăiesc, decât să fiu singură și să mă gândesc mereu că sunt singură. Aș putea la fel de bine să fiu moartă."

Și mi-e dor de tine. Mi-e dor de tine și de vremurile în care ne promiteam unul altuia că ne va fi dor. Nu m-am trezit niciodată dimineața lângă tine, nici nu am petrecut o noapte întreagă împreună. Întâlnirile noastre au fost mereu pe furate. Vreau lucrurile mici, lucrurile care contează, lucrurile pe care oamenii le consideră ca venind de la sine. Vreau toate lucrurile astea, vreau să nu fiu singură.

Iar acum e prea târziu.

Am înmuiat în gură ultima porție de pâine pe ziua de azi și i-am dat-o lui Hani pe toată, fără să înghit nicio părticică din ea.

HENRYK

Am simţit o greutate înfăşurându-se în jurul corpului meu, în timp ce stăteam lungit pe patul Friedei, acoperit de cearşafuri şi de trupul ei, întins deasupra mea asemenea unei pături. Respiraţia ei uşoară îmi gâdila pielea gâtului, iar eu îi mângâiam cu degetele interiorul braţului luminat pe jumătate. Devenea din ce în ce mai slabă, împărţindu-şi raţiile cu mine.

— Dacă nu poate fi decât una, te aleg pe tine, am spus.

Ea a deschis ochii, dar când m-am întors cu faţa spre ea, am observat că avea o expresie întunecată.

— Nu mă poţi alege pe mine. Eu nu sunt o alegere, mi-a şoptit.

— Eşti pentru mine, am spus şi am sărutat-o pe frunte, neîndemânatic, în timp ce-şi retrăgea capul, deşi corpul îi rămăsese lipit de al meu.

— Nu. Tu o ai pe Emilie.

— Şi pe tine.

— Da, dar...

— Nu există niciun „dar", Frieda. Te iubesc.

— Nu mă poţi alege pe mine, Henryk. Vocea ei era liniştită. Nu sunt de ajuns.

Tocmai mă pregăteam s-o contrazic, când ea mi-a atins buzele cu degetul și mi le-a acoperit cu buzele ei. Sărutul a fost o soluție practică pentru a mă împiedica să-i răspund, însă buzele ei tremurau în clipa în care le-au atins pe ale mele.

Eram acoperit și totuși expus, cu greutatea membrelor ei apăsându-mi corpul. Priveam spre tavan, cântărindu-mi soarta, iar lacrimile au început să curgă, însoțite de suspine, despicându-mi pieptul ca un satâr.

Frieda s-a ridicat și m-a luat în brațe, lipindu-mă de corpul ei gol.

— Henryk, ce se întâmplă?

Nu puteam vorbi, nu puteam găsi cuvintele potrivite să explice modul în care ceea ce se întâmpla mă sfâșia pur și simplu. Eu eram acela care semnase sentințele tuturor. Bombele se apropiau din ce în ce mai mult, iar greutatea vinovăției era asemenea unei tencuieli gata că mi se prăbușească în cap.

Și totuși nu mă puteam despărți de Frieda, iar a continua să merg acolo însemna a o pune în pericol. Nu mai știam cine sunt, iar fractura dinăuntrul meu s-a deschis complet în clipa în care Frieda mi-a sărutat lacrimile și și-a apropiat capul de al meu. Suspinam fără reținere în brațele ei.

Mi-a sărutat buzele până când respirația noastră a devenit una, iar când și-a încolăcit picioarele în jurul meu și m-a tras înăuntrul ei, am sărutat-o adânc, dorindu-mi să nu mai fiu un individ separat.

Mișcându-se deasupra mea, nu-mi dădea voie să mă desprind. Mi-a ridicat bărbia, în așa fel încât s-o pot privi. Ochii îi erau atât de pătrunzători, încât am încercat să privesc în

altă parte, incapabil să mă uit la faţa ei frumoasă. Ştiind că provocam atât de multă durere, că în curând totul se va termina, iar eu voi fi singurul vinovat.

Erau pe urmele mele, iar asta însemna că şi ea şi Emilie erau căutate.

Am sărutat-o pe gât.

— Mă predau, am zis, iar în clipa aceea mi s-a luat o mare greutate de pe suflet. Mâine mă predau. Tu şi Emilie veţi fi libere.

Am lipit-o de mine, strângând-o tare la piept. Nu mă puteam uita la faţa ei, aşa că mi-am ascuns capul în pieptul ei.

Inima îi bătea cu furie împotriva mea.

— Ei nu i-am spus nimic. Nici eu n-am ştiut decât în momentul în care ţi-am sărutat gâtul.

— Atunci mergi la Emilie, fă-ţi bagajul şi pleacă, aşa cum a propus ea.

M-a împins, punându-mi o mână în piept.

— Nu pot.

Simţeam că mă vor năpădi iar lacrimile.

— În felul ăsta voi două veţi fi în siguranţă.

— În siguranţă? Şi tu? Tocmai ai spus că dacă nu poate fi decât una singură...

Frieda şi-a alungat gândul.

— Dar nu e doar una, sunt două. Şi eşti tu, unul. E vremea să înţelegi că te iubim amândouă. Avem nevoie să supravieţuieşti. Spui că te predai; asta e sinucidere curată!

— Iată că vă rănesc, orice aş face. Pe amândouă.

— Uită-te la mine, dragostea mea. Nu mă răneşti. E alegerea mea, în aceeaşi măsură în care e şi alegerea ta, mi-a spus cu blândeţe.

M-am întors s-o privesc.

— Asta nu e ceva ce trebuie să-ți asumi de unul singur. Faptul c-o rănești pe Emilie te rănește pe tine, ceea ce mă rănește pe mine.

M-a sărutat pe frunte.

— Mai știi ce-ai spus pe banca aceea, de pe malul râului Spree?

Mi-a ridicat fața către buzele ei și mi-a sărutat lacrimile, pe măsură ce se rostogoleau. Am dat din cap a încuviințare, simțind cum greutatea brațelor și picioarelor cu care mă înconjura Frieda reușea să cuprindă urletul mut dinăuntrul meu; inima ei bătea cu putere, iar eu o simțeam pulsând în corpul meu.

Iar apoi, pe neașteptate, o epuizare cumplită a risipit durerea din corpul meu, și mi-am așezat palmele pe șoldurile ei.

— Am spus că ești lumină, am murmurat în timp ce ea se cățăra deasupra mea, presându-mă atât de tare, încât respiram și prin ea. Presat cu totul de lumină. Și-a lipit din nou gura de a mea, pentru a sufoca noul val de suspine, angoasa profundă care-mi zdrobea pieptul.

— Nu există lumină fără întuneric, mi-a șoptit în ureche.

— Frieda, eu sunt întunericul, uită-te la...

Dar ea m-a întrerupt.

— Dă-mi câteva zile, Henryk.

Mi-a rostit numele în așa fel încât l-am simțit rezonându-mi adânc în vintre, jos de tot.

— Bine, câteva zile, am încuviințat.

MIRIAM

— Miriam.

Vocea tatălui ei străpunge întunericul. Ea se trezeşte, după ce aţipise cuibărită în scaun.

— Miriam, eu... tu. Frieda, spune din nou, ridicând mâna.

Îi ia mâna în palma ei şi încearcă să-şi dezmorţească degetele de la picioare.

— Eu... începe el. Eu. Ucis.

Picioarele ei se trezesc la viaţă, cuprinse de furnicături.

— Frieda, zice el.

— Frieda? E aici, în scrisorile astea, spune Miriam.

— Am. Ucis-o. Pe Frieda, spune el şi cade pradă unei dureri copleşitoare, imposibil de auzit.

15
MIRIAM

Am ucis-o pe Frieda.

Miriam împietreşte.

— Nu.

E un răspuns reflex. Nu e adevărat. Nu poate fi adevărat.

— Uite, tată.

Aşază scrisoarea pe pieptul lui.

— E o scrisoare, o scrisoare de la Frieda. Era ascunsă în rochie. Te-a iubit, tată, mă auzi? Nu ai ucis pe nimeni.

Dar se uită la pagina acoperită de scris.

Cum a ajuns rochia în dulapul mamei? Se face iar ghem în scaun. Nu poate dovedi falsitatea vorbelor tatei.

Tatăl ei n-ar fi putut ucide pe nimeni, nu el. Era incapabil de aşa ceva.

Dacă vreun păianjen se rătăcea prin casa lor, îl lua în palme şi-l scotea afară. Îl proteja de mama, care stătea pregătită cu cartea sau cu pantoful, şi îi găsea o casă nouă.

Vorbea cu viespile şi cu albinele, mulţumindu-le pentru faptul că-şi făcuseră timp să ne viziteze. Tatăl *ei* era incapabil să facă rău cuiva, darămite să ucidă.

Ia scrisoarea de pe pieptul lui.

— Nu e adevărat, spune ea. Celelalte scrisori, traduse de Eva, îi vor dovedi că are dreptate.

Henryk,

Ne-am mutat. Speram să prindem un loc în barăci. Sunt atât de multe femei în cort, iar barăcile sunt făcute din cărămidă și piatră, cu acoperișuri din tablă ondulată.

Cizmele mi-au fost furate în cort. Am umblat desculță timp de două zile, apoi am găsit o pereche de pantofi în picioarele uneia dintre femeile moarte. Acum Hani are o pereche de saboți care i se potrivesc, iar eu am din nou încălțări.

Hani și cu mine suntem în Unitatea 15, dar nu am primit și paturi. Polițele din lemn prinse de perete erau pline de femei. Câte șase pe fiecare. Țipete de pisică, strigăte, coșmaruri, urlete și înjurături, smucituri și îmbrânceli. Polițele sunt pline până la refuz. Sunt trei șiruri de polițe a câte opt pe fiecare latură a barăcii, A și B.

Când am ajuns, nu era spațiu și pentru noi, așa că am vorbit cu Blockova, o prostituată bătrână și dezumanizată. M-a lovit atât de tare, încât m-am izbit cu capul de marginea unei polițe și m-a înghesuit într-un spațiu îngust din spatele ușii. M-am trezit într-o toaletă, cu o chiuvetă micuță și Hani în spatele meu și cu o oglindă în față.

În toaleta asta, chiar deasupra veceului, sunt improvizate câteva polițe. Au fost făcute de femei, cu mâinile

lor; par mai rezistente decât celelalte. Pare că e spațiu și aici. Am aflat că „pierduseră" două femei în ultimele zile, așa că acum ședem și ne acomodăm cu această privelițte minunată, trei polițe și șase persoane.

Pentru că am fost primite cum se cuvine. Asta fără nicio îndoială.

O femeie masivă, cu voce gravă și suflet mare, m-a ajutat să-mi curăț rana de la cap și am reușit să-mi văd pentru prima dată chipul reflectat în oglindă.

Aproape nu-mi venea să cred că sunt eu. Am atins oglinda de mai multe ori, crezând că e o iluzie optică. Să-ți pipăi capul ras și să-l vezi în oglindă sunt două lucruri complet diferite. Ochii îmi erau goi, sângele roșu de pe obraji făcând verdele lor să iasă și mai mult în evidență, așa încât păream aproape demonică.

Femeia în vârstă se numește Wanda, mâinile i se mișcă la fel de repede ca gura, și mi-a bandajat rana de la față. A curățat-o și a îmbrățișat-o pe Hani – care nu pricepea o iotă. Și ea era fascinată de propria imagine din oglindă, studiind cu atenție locul în care fuseseră, până nu demult, dinții ei.

Wanda ne-a prezentat Stellei, o fetiță de numai șapte sau opt ani. Are încă aproape toți dinții de lapte, cu doi lipsă în față. Stella doarme în baracă alături de o tânără, „Bunny", despre care nu cred că e mama ei. Bunny îi fredonează toată noaptea, ținând-o departe de coșmaruri.

— Bunny e tăcută. Nu a vorbit niciodată de când au adus-o aici, a zis Wanda.

Apoi mai e Eugenia, care pare rece, dar probabil că a fost doar înșpritică de viața de aici; e de mult în locul ăsta. De doi ani! Cred că are în jur de douăzeci și cinci de ani, la fel ca Bunny, din câte îmi dau seama, deși Bunny seamănă mai curând cu o adolescentă, însă la fel de bine ar putea avea în jur de treizeci și cinci de ani. O urmăresc încontinuu, pentru a-mi da seama, dar basmaua de pe capul ei, hăul acela întunecat și sumbru din spatele ochilor și frica fac imposibilă încadrarea ei într-o categorie de vârstă sau alta. Arată precum cineva care a văzut mult prea multe.

Hani și cu mine nu avem pături și împărțim un singur bol, nu avem nimic de oferit, însă lucrul acesta nu pare să conteze pentru Wanda. E atât de bună. Suntem recunoscătoare. Nu sunt sigură că am fi fost la fel de bine primite, dacă Wanda nu ne-ar fi luat sub aripa ei protectoare. Wanda pare fermecată de frumusețea lui Hani și de privirea ei inocentă, căci nu înțelege nimic din ceea ce se petrece în jurul ei.

Eu și Hani suntem invitate să dormim pe polița de sus. Prin minte îmi trec mii de întrebări, dar mă simt copleșită de bunătate. Fața îmi pulsează din pricina loviturii, iar Hani și cu mine stăm întinse, una în brațele celeilalte, ținându-ne de cald. Este pentru prima dată când mă întind, după multe săptămâni. E atât de plăcut, încât îmi vine să plâng. Pentru prima dată de când am plecat de lângă tine. Ochii mei sunt grei de lacrimi, uscați și pârjoliți. Mă odihnesc.

Femeile acestea, locul acesta. Miriam nu are niciun punct de reper la care să apeleze în timp ce citeşte. Nu-şi poate imagina, deşi citeşte despre asta. Iar milioane de oameni au trecut prin această experienţă.

— Nu ai făcut nimic greşit, îi spune Miriam tatălui ei. Nu te poţi învinovăţi. Nu tu ai făcut asta.

Ridică scrisoarea.

— Asta e... Poate că nici nu există cuvinte care să catalogheze aşa ceva.

HENRYK

Era 10 aprilie 1944. O zi de luni. Ultima dată când am văzut-o pe Frieda.

Am fost arestaţi la două zile după ce toate legile au fost abolite şi întregul oraş a încăput pe mâinile unui singur om.

Călătoria noastră a început pe Schildhornstrasse, în Berlin. Eram sigur că vom fi împuşcaţi chiar lângă blocul în care locuiserăm eu şi Emilie. În schimb, ni s-a spus să mergem mai departe. Căldura soarelui se simţea ca gheaţa prin ceaţa deasă, care îmi obtura vederea.

Am continuat să mergem ore întregi, lăsând în urmă toate lucrurile familiare. Ne opream doar în dreptul diferitelor case, pentru a le goli de locatarii lor. La intersecţia dintre Hagelstrasse şi Fontanestrasse ne-am oprit în mijlocul drumului, în rând cu trunchiurile de copaci şi tancurile arse.

S-a auzit zgomotul de paşi al unei procesiuni şi un tren punându-se în mişcare pe şine. Casele aliniate de-a lungul străzii aveau uşile şi ferestrele acoperite de scânduri. Toate erau bătute în cuie, şi totuşi se vedeau cioburi împrăştiate pe asfalt. Oamenii atacau de deasupra şi dinăuntru.

Îndărătul faţadelor caselor goale şi decrepite, oamenii se ascundeau şi se rugau, recunoscători că nu fusese rândul lor astăzi. Şi eu crezusem că sunt în siguranţă între cei patru pereţi ai apartamentului. Dar pereţii aceia se prăbuşiseră, iar eu m-am trezit expus, fără nimeni altcineva alături de mine, cu excepţia Friedei. Înconjuraţi de ofiţeri mărşăluind pe trotuare, am devenit parte a unei mulţimi prigonite.

Cineva din faţa noastră căzuse la pământ.

— *Schwein!*[1] a strigat o voce de bărbat.

În stânga mea, un ofiţer s-a repezit pieziş spre un bătrân care se prăbuşise peste o valiză. Ofiţerul, îmbrăcat într-o uniformă verde impecabilă şi încălţat cu cizme bine lustruite, l-a scuipat.

— *Du faules Schwein!*[2]

L-a lovit pe bărbat peste ceafă. Forţa loviturii l-a împins înainte, pălăria i-a zburat de pe cap, iar o cascadă de păr alb s-a ivit de sub ea şi faţa i s-a izbit de valiză. Continuam să înaintez împreună cu mulţimea, dar nu-mi luam ochii de la el. Frieda m-a tras după ea, întorcându-şi ochii de la bătrân. M-am răsucit înapoi, dar ea m-a strâns şi mai tare de braţ, însă m-am dus spre bărbatul căzut, croindu-mi drum prin mulţimea care trecea pe lângă mine.

Frieda rămăsese pe loc.

— *Zurück in der Reihe!*[3] mi-au strigat ofiţerii, dar nu mai era niciun rând în care să mă întorc, ci doar o masă amorfă de oameni înaintând împleticit.

Tot mai departe de omul căzut.

— Henryk.

---

[1] „Porcule!" (în lb. germană, în original) (n.tr.).

[2] „Porc leneş ce eşti!"(în lb. germană, în original) (n.tr.).

[3] „Repede înapoi în rând!" (în lb. germană, în original) (n.tr.).

Frieda mă prinsese din nou de braţ, privind spre ofiţerii care se uitau la mine. Nu s-a oprit nimeni, cu toţii au continuat să meargă, privind fix înainte. Ofiţerul şi-a trecut degetele peste marginile chipiului, înainte de a-l lovi cu piciorul în spate.

— *Aufstehen!*[1] a urlat, roşu la faţă, după care a izbucnit în râs, privindu-şi camarazii, care au început şi ei să râdă.

M-am oprit.

— Henryk, a zis Frieda în şoaptă, ridicându-se pe vârfuri şi atingându-mi urechea cu buzele. Te rog.

Ofiţerul s-a dat un pas în spate şi imediat s-a auzit o capsă desfăcându-se, în timp ce îşi scotea pistolul din teacă.

— *Aufstehen!*

I-a făcut bătrânului semn să se ridice, fluturând din mâna în care ţinea arma.

— *Bitte warten*[2], am strigat, împingând-o pe Frieda.

M-am interpus între bătrân şi ofiţer.

— Aşteptaţi.

M-am aplecat deasupra lui.

— Aşteptaţi, am spus din nou, mai mult pentru mine însumi de data asta.

Aplecându-mă deasupra bărbatului, am simţit miros de umezeală şi trup bătrân. Haina îi era prea scurtă, iar braţele i se ieşeau din mâneci şi era încălţat în papuci de casă, aproape fără talpă. Valiza îi era confecţionată din piele tăbăcită şi avea cusăturile roase la colţuri. Mă uitam fix la valiză, aşteptând glonţul. Aşteptând. Dar Frieda a ajuns la mine înainte.

---

[1] „Ridică-te!"(în lb. germană, în original) (n.tr.).

[2] „Aşteptaţi, vă rog"(în lb. germană, în original) (n.tr.).

— Haideţi, domnule, vă rog, a zis, punându-i o mână pe umăr. Ne vor împuşca pe toţi.

I-a ridicat pălăria şi i-a aşezat-o pe cap.

— E în regulă, a spus, privind către ofiţerul care ţinea încă pistolul îndreptat spre noi. Vă rog să fiţi îngăduitor, omul acesta are nevoie de ajutor.

În timp ce ea rostea aceste cuvinte, eu l-am ridicat pe bătrân în picioare. Punându-i ambele braţe pe umerii mei şi susţinându-i întreaga greutate pe spinare. Frieda i-a luat valiza.

— *Nein!*[1] a zis el, atât de aproape de urechea mea că am tresărit.

S-a smuls din braţele mele şi s-a lăsat din nou la pământ.

— *Nein!* a urlat el, înşfăcând valiza din mâinile Friedei şi ridicând-o în dreptul pieptului, ca pe un scut.

Ofiţerul a schimbat poziţia armei, îndreptând-o către bărbat.

— *Die Juden*[2], a spus el, ridicând din umeri ca şi cum nu ar mai fi fost nimic de făcut în privinţa asta.

Am tras-o pe Frieda lângă mine şi ne-am întors cu spatele, auzind doar împuşcătura asurzitoare. Ne-am chircit la auzul sunetului şi am grăbit pasul, pierzându-ne în mulţime. Zumzetul din urechile mele nu reuşea să estompeze râsetele batjocoritoare ale ofiţerilor.

Mărşăluiam, ţinând pasul cu mulţimea. O ţineam lipită de corpul meu, căldura pe care o emanam amplificându-se în fuga de ceea ce tocmai văzuserăm. În cele din urmă am micşorat ritmul, împreună cu gloata, ea şi-a trecut braţul pe sub braţul meu şi mersul a devenit mai puţin apăsător.

---

[1] „Nu!"(în lb. germană, în original) (n.tr.).

[2] „Evrei" (în lb. germană, în original) (n.tr.).

Odată ce mâinile ni s-au răcorit împreună, Frieda mi-a vorbit în franceză, pentru a oferi şoaptelor noastre şansa la puţină intimitate.

— Ce facem acum?

— Ce *putem* să facem? am întrebat eu, scuturând din cap învins.

Mi-a aruncat o privire zeflemitoare, după care şi-a retras mâna din mâna mea.

Privea oamenii care viermuiau în jurul nostru şi, tot restul acelui marş lung, am fost la fel de rupt de ea, pe cât erau şi ei.

MIRIAM

Trece la următoarea scrisoare. Ele conţin răspunsuri, dar, în timp ce le citeşte, Miriam se pierde într-o mare de cuvinte, într-o lume atât de îndepărtată de realitatea ei, încât uită cu uşurinţă întrebările.

Henryk,
Prima zi în care ne-am trezit în Unitatea 15 a fost o binecuvântare. Afară era soare şi am fost răsplătite cu saluturi precum „bună" şi „aţi dormit bine?". În locul îmbrâncelilor şi al strigătelor. Apelul a fost lung, dar cerul era albastru, iar optimismul ne-a cuprins pe mine şi pe Hani. Acum, că am fost repartizate la una dintre unităţi, putem munci, ceea ce ne mai ridică puţin moralul. Femeile muncesc, merg înainte, asta facem noi, iar eu şi Hani suntem acum parte din „echipa de nisip".

Celelalte femei din unitate nu muncesc. Ele sunt cunoscute sub numele de „Fetele iepuri". Din câte pot să-mi dau seama, sunt un fel de cobai umani, femei pe care se fac experimente. Celelalte le-au înconjurat cu un fel de aură protectoare. Eu şi Hani ne privim întrebătoare, neînţelegând exact ce înseamnă asta.

Bunny nu iese niciodată din baracă. Bunny, Wanda și Eugenia cos și tricotează, aducându-și aportul la efortul de război, în timp ce Stella se joacă afară cu celelalte orfane.

Dar eu simt nevoia să mă mișc și să-mi simt sângele pulsându-mi în tot corpul. După sedentarismul și înțepeneala ultimelor săptămâni, mișcarea va fi o binecuvântare. Îmi va face bine să simt că fac parte din ceva.

HENRYK

Ne-am trezit împreună sub platforma de pe Peronul 17, anesteziaţi, într-o stare de frică. Aduşi la realitate de un singur ordin. Bărbaţii la dreapta, femeile la stânga. Aici nu erau copii. Eram asemenea unui val pe cale să lovească o stâncă ascuţită, care avea să ne arunce în două direcţii diferite.

Nimeni n-a vrut să se mişte, şi cu toate astea eram *forţaţi* cu toţii să înaintăm. Abia în clipa în care uşile vagoanelor s-au deschis şi am văzut că înăuntru se aflau deja oameni, mi-am dat seama că totul era pierdut. Probabil fuseseră încuiaţi acolo peste noapte, închişi ca vitele, dar nu încercaseră să evadeze din celulele din lemn. Când lumina dimineţii s-a strecurat înăuntru, le-am văzut chipurile privindu-ne, erau înfricoşate, curioase şi pustiite.

Ar fi trebuit s-o ţin mai strâns. N-ar fi trebuit să-i dau drumul. Ar fi trebuit să găsesc o cale de a preveni ceea ce urma să se întâmple. Dar s-o ţin lângă mine ar fi însemnat s-o frâng. Panglica terorii se desfăşura înăuntrul meu. Ştiam că s-ar fi furişat şi înăuntrul ei, iar ea trebuia să rămână puternică, pentru că urma să plecăm amândoi.

Fiecare singur.

Shakespeare spune că pentru îndrăgostiţi timpul este etern, şi are dreptate. Am neîntrerupta senzaţie că, indiferent unde va merge ea, o voi urma. Atâta vreme cât sunt în viaţă, ea va trăi în mine. Îmi doresc să-i fi spus asta.

Dar n-am făcut-o.

Am spus, în schimb:

— Ai mâinile reci.

Astea au fost vorbele mele de despărţire.

Ea mi-a zâmbit. Mâinile ei au alunecat din mâinile mele, cu degetele întinse, atingând doar aerul. M-am împiedicat şi am fost nevoit să privesc în spate, pentru că lovisem pe cineva. Când m-am întors, dispăruse.

MIRIAM

„Iepuri? Experimente?"

Se uită la următoarele scrisori, bucăți mici de hârtie, subțire precum cea de șervețele, rulate una în jurul celeilalte, iar ea se chinuie să le netezească.

„Ce le-au făcut?"

Henryk,

Muncim, primim cele mai mici porții de mâncare, doar cât să rămânem în viață, nu cât să ne potolim vreodată foamea. Wanda ne-a mai făcut rost de un bol, așa că Hani și cu mine nu mai suntem nevoite să împărțim unul singur. Asta înseamnă că acum mâncăm ceva mai mult. Încă mestec pâinea pentru Hani și mi-e din ce în ce mai greu să n-o înghit pe toată.

Nisipul îmi atacă pielea. E o muncă inutilă, numai bună să te demoralizeze. Acum mutăm nisipul, și imediat el se împrăștie la loc. Mâinile mă dor mult prea tare ca să mai scriu și am rămas și fără hârtie.

Tata mormăie, tremură, apoi se scutură. Un tremur se ridică asemenea unui val și îi cuprinde întreaga parte stângă

a corpului, devenind din ce în ce mai violent, pe măsură ce Miriam se apropie de el. Dar exact în momentul în care se pregăteşte să aducă Midazolamul, tremurul se potoleşte, iar el pare a dârdâi de frig, cu dinţii clănţănindu-i în gură.

— Rezistă, tată, îi spune ea, învelindu-l cu şi mai multe pături şi mângâindu-i mâinile reci.

— E atât de frig, murmură el, iar ea se întinde pe pat, lângă el.

— Sunt aici, îi zice, iar corpul lui se relaxează.

Noaptea se strecoară în încăpere pe fereastră, o prezenţă nedorită.

— Sunt chiar aici, repetă Miriam, dar frica i se târăşte pe picioare în sus, iar întunericul apăsător o face să se gândească la *el*. Dacă s-a întors, atunci s-a întors pentru ea.

Încep să rămână fără timp. La fel cum Frieda a rămas fără hârtie. Mai sunt multe scrisori şi o cuprinde groaza la gândul de a parcurge cuvânt cu cuvânt, scrisoare cu scrisoare; cu siguranţă nu se va termina bine.

— Voi afla ce s-a întâmplat, dar rămâi, te rog. Încă puţin. Te rog.

Pe când sforăitul lui umple camera, ea se strecoară din pat, ia o altă scrisoare din teanc şi o citeşte la lumina slabă a veiozei.

Mi-am dat pâinea în schimbul unui creion subţire şi lung, iar acum îţi scriu la adăpostul barăcii. „Fetele iepuri" sunt ignorate de Blockova, o femeie intimidantă prin dimensiuni şi voce, care nu atacă totuşi din răutate. Nici nu e nevoie s-o facă. Unui câine bătut e suficient să-i arăţi biciul.

„Fetele iepuri" sunt ignorate și de celelalte femei. Unele dintre ele le dau Wandei și lui Bunny bucățile de pâine pe care le economisesc sau le fură. Altele improvizează jucării pentru Stella; o bucățică de țesătură de bumbac e transformată într-o păpușică, ceea ce aduce zâmbetul pe chipul fetiței.

Bunny și Wanda oferă servicii de croitorie, cos și repară, iar Bunny e specialistă în aplicarea de buzunare interioare. Degetele ei sunt atât de pricepute. Când le privesc lucrând, sunt ca hipnotizată.

Sunt în siguranță lângă femeile acestea.

Ziua de azi m-a epuizat, cu rutina ei, cu probabilitatea perspectivei de a fi împușcată sau rănită, bătută sau mutată într-o celulă sau chiar trimisă în barăcile de pedeapsă. Femeile sunt târâte de aici, strigând fără să le audă nimeni. Toate stăm și privim, recunoscătoare că nu suntem noi în locul lor. Prietenele nu fac nimic. Și totuși, atunci când se întorc, atât de slabe încât te întrebi cum de mai e posibil să fie în viață, cu oasele ieșindu-le prin piele, emaciate, prietenele le așteaptă cu supă, cu pâine și căldură.

Scriu noaptea, ochii îmi lăcrimează și mă ustură din pricina efortului de a scrie la lumina lunii. Wanda sforăie, Bunny și Stella stau cuibărite una în cealaltă, iar Bunny fredonează neîncetat. Hani s-a înfășurat în jurul meu, adormită, în vreme ce eu mă străduiesc să strecor cât mai multe cuvinte pentru tine, pe bucata asta de hârtie.

Sper ca într-o bună zi să le ardem împreună, pentru a uita trecutul, și să deschidem în felul ăsta drumul către viitor.

Din când în când, capul Eugeniei se iţeşte din patul suprapus de la mijloc şi stăm de vorbă. Îmi spune despre Aliaţi, pomeneşte despre eliberare, despre celelalte femei din lagăr şi despre paşii mici pe care îi fac pentru a se salva şi pentru a le salva şi pe celelalte. Sunt organizate transporturi regulate, care scot prizonierele din lagăr. Unele cred că sunt duse la un sanatoriu, dar Eugenia crede că sunt trimise la moarte. Îmi spune despre nume adăugate pe o listă şi despre câte eforturi fac unele femei pentru a şterge numele lor sau ale celor dragi de pe listă. Pare că Blockova este cea care are controlul, pentru că ea le furnizează numele celor care alcătuiesc listele. Într-un fel sau altul, femeile părăsesc lagărul.

Eugenia ne promite că Aliaţii sunt pe drum. Ruşii şi americanii vor elibera lagărul, şi asta curând. Niciuna dintre noi n-o crede. Nu va exista nicio eliberare, iar a crede în aşa ceva ar fi nebunie curată. Continuăm cum am învăţat: muncim ca să supravieţuim. E atât de plăcut să vorbim între noi, să stăm de vorbă ca femeile. Vorbim, şi vorbim, până când una din noi adoarme. Simt că inima mea se îmbogăţeşte când vorbesc cu Eugenia.

Ascund scrisorile în salteaua de paie şi mă rog să le găsesc tot aici când mă întorc.

Simt trupul cald al lui Hani înfăşurându-mă, iar momentul acesta se risipeşte în somn. E timpul meu să visez, să gândesc, să aduc mulţumiri pentru tot ceea ce am. Nu există Dumnezeu, există doar supa. Şi mai sunt eu, cu creionul meu, lăsând un semn în lumea asta, oricât ar fi el de insignifiant. Exist. Nu mă pot elimina.

16
MIRIAM

În timp ce citeşte, Miriam simte cum o năpădeşte disperarea. Femeile acestea *credeau* că se va face ceva, că ceilalţi oameni le vor salva. Încearcă să adoarmă, dar vede o femeie înfăşurată în pături, cosând în tăcere tivuri şi buzunare, înconjurată de fiinţe distruse, lovite. Prin comparaţie, problemele ei par jalnice.

Reuşeşte să aţipească abia la ivirea zorilor şi visează şerpi. Şerpi lungi care viermuiesc în stomacul ei, intrându-i şi ieşindu-i prin piele. Se chinuie să-i apuce şi să-i tragă afară, dar nu reuşeşte să-i prindă. Netezi şi alunecoşi, i se strecoară sub piele şi se zvârcolesc înăuntru.

Miriam se trezeşte, cu degetele încleştate în stomac. Sare din scaun, înşfacă foarfeca din trusa de croitorie a mamei şi şi-o lipeşte de burta moale şi caldă. Imediat ce vede urmele roşii lăsate de foarfecă, şerpii se fac mici şi se dizolvă în visul din care tocmai s-a trezit.

E întreruptă de o bătaie în uşă, pe care o întredeschide puţin, numai cât s-o vadă pe Eva aşteptând în prag. Eva, cu mâna ridicată, gata să bată din nou, încremenită la jumătatea mişcării. E îmbrăcată într-un cardigan albastru-închis,

o pereche de pantaloni de un gri-închis şi are în picioare bocanci grei. Pe braţ îşi ţine geanta şi haina, iar alături de ea stă Lionel.

— Nu-ţi funcţionează interfonul, zice el, cu fruntea acoperită de broboane de transpiraţie. Ai cumva idee de ce?

— Hmmm...

— Această – priveşte spre Eva, care nu spune nimic – această doamnă nu a putut intra când a sunat. A trebuit să urc până aici cu ea, înţelegi... Ca să fiu sigur, în vremurile astea...

— Mulţumesc, Lionel.

— Dacă tot sunt aici, dă-mi voie să arunc o privire la aparat.

Îşi face loc pe lângă Miriam, împingându-şi înainte corpul voluminos, şi ridică receptorul interfonului.

— Ei bine, drăguţă, zice ridicând spre Miriam o privire mustrătoare, e scos din priză.

Recuplează aparatul şi îi aruncă o privire care pare a spune „să nu mai faci asta", după care o salută pe Eva, ducându-şi degetele la chipiu, şi pleacă.

— Vrei să intri?

— De fapt, mă întrebam dacă am putea sta puţin de vorbă, spune Eva, fixând-o pe Miriam cu privirea ei pătrunzătoare.

Miriam îşi acoperă stomacul cu mâinile proaspăt spălate.

— Poate că am fost puţin prea... dură la bibliotecă.

— Dură?

— Pur şi simplu nu eram, în fine, e foarte greu să ai încredere în oameni.

— Înţeleg.

Deschide uşa ceva mai larg şi o invită pe Eva înăuntru.

— Cred că am fost privilegiată, nu știu cum era viața de cealaltă parte a Zidului.

— Ai citit scrisorile?

— Da, despre fetele iepuri... e înfiorător că așa ceva chiar s-a întâmplat și că...

— Nu ai venit ieri la bibliotecă, o întrerupe Eva.

— Nu, îmi pare rău.

— Ai primit biletul meu?

— Da, și îți mulțumesc pentru scrisori. E o poveste foarte interesantă, dar chiar nu știu...

— Pot să-ți ofer o cafea? La cafeneaua din capătul străzii? o întrerupe Eva din nou.

Se gândește la tatăl ei care doarme și încuviințează.

— Ar fi minunată o cafea. Dă-mi voie doar să-i spun tatei că ies.

Cafeneaua este deschisă, iar clienții dinăuntru râd și discută între ei. Trăiesc. Miriam intră, iar mirosurile Crăciunului îi invadează simțurile. Se înmoaie în strălucirea caldă a scorțișoarei și a boabelor de cafea.

Eva găsește un loc în partea din spate a cafenelei, în dreptul unei ferestre mari, deschise; deși e dimineață, imaginea de afară e încețoșată și întunecată. Adierea vântului aduce o răcoare binevenită în amestecul acela fierbinte de oameni și cafea. Miriam comandă o cafea într-un pahar mare, cu frișcă și scorțișoară; împreună cu ea vin un biscuit mititel și o linguriță cu coadă lungă.

Comandă același lucru pentru Eva și scrutează încăperea, înainte de a se așeza pe marginea scaunului. Își dorește ca Axel să fie aici. Doar aici. Pentru că, dacă este aici, atunci

nu poate fi peste tot. Miriam se foieşte, priveşte în toate direcţiile şi tresare la cel mai mic zgomot şi la cea mai mică mişcare pe care o fac oamenii din jur. În numai câteva minute, corpul îi este încordat şi dureros, paralizat în scaun.

Eva muşcă din biscuit, iar câteva firimituri îi cad în poală. Miriam o priveşte în timp ce le scutură cu dosul palmei.

— Mulţumesc că m-ai ajutat cu scrisorile, spune ea.

— Mă plăteşti şi...

— Da, îţi datorez nişte bani, nu-i aşa?

Eva îşi flutură mâna, alungând subiectul.

— Am avut noroc să-l întâlnesc pe Jeff, altfel m-ai fi găsit muncind din greu cu dicţionarul, încercând să pun cuvintele cap la cap.

Ştie că vorbeşte repede şi aproape fără noimă, dar nu reuşeşte să se liniştească.

— Ai familie? întreabă. Adică şi pe altcineva în afară de Jeff?

— Soţul meu a murit în urmă cu câţiva ani, a fost medic. Un om foarte bun. Fiicele lui sunt femei în toată firea acum. Jeffrey e fiul Renkăi, ea a fost cea mai mare, spune Eva, amestecând frişca din pahar cu linguriţa. Au reuşit să treacă dincoace printr-un tunel când el era foarte mic. Nu i-am văzut vreme de aproape douăzeci de ani.

O lungă tăcere umbreşte masa, în timp ce Miriam ascultă cum respiraţia sacadată a Evei se linişteşte. Mâinile femeii sunt pătate de bătrâneţe, dar încă lungi şi fine.

— Ai un partener, Miriam? întreabă Eva, cu gura plină.

Miriam scutură din cap şi soarbe din cafeaua fierbinte.

— Nu, spune ea. Nu tocmai.

Miriam se gândeşte la noaptea în care *l*-a părăsit.

— E... începe ea. De fapt... încearcă să explice, dar apoi renunță. E puțin mai complicat.

În noaptea *aceea*, cu telefonul primit de la spital răsunându-i încă în urechi, Miriam s-a spălat îndelung și conștiincios pe mâini, după care s-a strecurat pe vârfuri în dormitor, gândindu-se fără încetare la tatăl ei, singur, pe patul de moarte, la numai câteva ore distanță.

Sunetul alinător al sforăitului lui Axel o calma. Dormea în poziția lui obișnuită, ca și cum ar fi fost culcat în coșciug.

Pătura moale, de culoare crem, care stătea de obicei la capătul patului lor, era așezată pe podea, împăturită de mai multe ori, până ce formase un dreptunghi micuț. De mărimea unui coșuleț pentru câini. Patul ei pentru noaptea aceea.

Câinii și cățelele dorm pe podea.

S-a întors și a ieșit din cameră.

Degetele de la picioare i se chirciseră din pricina efortului de a se ridica pe marginea căzii, în încercarea de ajunge la rafturile de sus ale dulapului în care erau ținute medicamentele ei. Departe de ea.

Axel era singura persoană de încredere care se putea asigura că luase doza corespunzătoare. După ultima dată... când fiecare pastilă amară păruse învelită în zahăr, o dulceață care-o conducea spre abis.

A deschis cutia aceea veche ascunsă în fundul raftului și, în amestecul de medicamente dinăuntru – antidepresive, neuroleptice și barbiturice...

L-a văzut.

După ani întregi în care nu știuse unde este, căutând o ieșire, o metodă de evadare, iată că găsise una.

Cartea ei de identitate.

Dacă putea dovedi că era cetățean vest-german, putea să se întoarcă în Berlin, putea să revină acasă. Chiar dacă locuiau în Wolfsburg, în Germania de Vest, probabil că gărzile tot aveau nevoie de o dovadă că nu era refugiată din Germania Democrată.

Și-a îndesat documentul în cămașa de noapte, în dreptul inimii, după care a coborât încetișor scările, evitând cea de-a doua treaptă de sus, cu crăpătura ei cu tot. Și-a luat pantofii, haina și geanta de pe raft, apoi a închis ușa în urma ei. N-a gândit nimic dinainte. Picioarele ei au ieșit pur și simplu din casă.

— Îmi cer scuze, Eva, ce spuneai?

Simte pulsul încăperii sufocând-o și se imaginează țâșnind prin învălmășeala de corpuri și mese, dacă *l*-ar vedea intrând în cafenea. Sau dacă ar ședea la una dintre mese. Sau în spatele ei.

— Spuneam cât de complicate sunt relațiile, zice Eva. Nimic nu este atât de simplu pe cât susțin oamenii: în cărți și în filme totul e prezentat superficial. Poate din cauză că cea mai mare parte a artei comerciale este produsă de bărbați.

Eva zâmbește, iar în ochi îi licărește o scânteie.

— Mama mi-a spus odată, pe vremea când încercam să mă hotărăsc ce să fac cu viața mea, *Bărbații fac artă, iar femeile fac copii*. Eu am dat greș cu ambele, spune, apoi adaugă: La vremea respectivă am considerat că e o prostie, dar poate că nu încerca decât să mă avertizeze.

— Să te avertizeze?

— Să-mi văd de treaba mea.

Miriam gustă din nou din cafea şi-şi arde buza exact în acelaşi loc. Preferă să muşte din biscuit.

— Pot să te întreb ceva despre scrisori? întreabă Eva. Cum au ajuns la tine?

— Le-am găsit într-o rochie, o uniformă, cred. Am descoperit-o făcând curat prin lucrurile mamei.

— Este a mamei tale?

— Nu cred. Una dintre scrisori pomeneşte de Ravensbrück, poate că mama a fost acolo, dar scrisorile? Mama n-a vorbit niciodată franceza, ca să nu mai spun că n-a citit şi n-a scris vreodată în franceză...

— Nu o poţi întreba pe ea?

Miriam scutură din cap, în timp ce soarbe din cafea. Frişca îi împroaşcă faţa. Se şterge la gură cu un şervеţel.

— Îmi pare rău să aud asta. De cât timp?

— De trei ani. Cancer, zice ea.

Mâinile îi tremură, iar cafeaua i se varsă pe degete.

Muzica se aude încet, iar vocile din cafenea zumzăie precum albinele, în timp ce Miriam aşteaptă să se năpustească asupra ei sentimentul zdrobitor care o cuprinde ori de câte ori se gândeşte la mama ei, dar sentimentul nu apare. Încă îl aşteaptă pe când soarbe din cafea, simţind gustul dulce de frişcă, apoi îşi linge buza de sus şi se lasă invadată de cafeaua caldă.

Eva scotoceşte prin geantă.

— Vrei una?

Îi oferă o clementină. Mănâncă împreună, privind maşinile şi oamenii care trec pe stradă.

— Şi tatăl tău? întreabă Eva în cele din urmă.

Un bărbat încălţat cu pantofi din piele trece pe lângă ea, iar Miriam sare ca arsă.

— Trebuie să mă întorc, spune.

— Şi eu care credeam că sunt repezită. Te simţi bine?

— Trebuie să mă întorc la tata, înainte să fie prea târziu.

Îşi verifică ceasul. A trecut mult timp.

Zgomotul dinăuntrul cafenelei devine asurzitor. Feţe fericite, râsete, parfum, cupluri şezând faţă în faţă. Vinovăţia se insinuează şi o sugrumă. Aude espresorul zdrobind, presând, filtrând. Sunetul cafelei măcinate îi ascute simţurile.

Uşa se deschide, clopoţelul sună, iar vremea de afară pătrunde odată cu umbrela udă din mâinile unui bărbat îmbrăcat într-o haină lungă, neagră.

Bărbatul este la fel de înalt ca Axel, dar nu e el.

Cafeaua devine dintr-odată amară. O pânză de păianjen ţesută din frică, pe care n-o poate înghiţi.

— Îmi pare rău, zice Eva. Îmi cer scuze dacă am spus ceva nepotrivit.

— O, nu, răspunde Miriam, îmbrăcându-şi haina. Dar trebuie să mă întorc la tata.

Ies din cafenea împreună.

— Poţi să vii cu mine acasă? Am lăsat pe masă scrisorile pe care voiam să ţi le dau.

— Şi eu am mai adus câteva pentru tine.

Eva cuprinde cu blândeţe braţul lui Miriam şi o face să încetinească pasul, în aşa fel încât să se potrivească ritmului ei. Greutatea Evei pe braţul ei e reconfortantă, iar frica pe care Miriam o simţise la plecare începe să se topească.

Înaintează împreună în tăcere, privindu-şi picioarele care păşesc pe trotuarul acoperit de frunze.

Casa e cufundată în liniște și, stând lângă patul tatălui ei, îi șoptește:

— A venit Eva, tată, mă ajută s-o găsesc pe Frieda pentru tine.

Îi strânge mâna cu putere.

— Asta e rochia, spune Miriam în sufragerie, unde lăsase geanta, cu tot cu rochie.

Desface închizătoarea și scoate cearșaful, întinzându-l spre Eva, care dă un pas înapoi.

— Desfă-l tu, zice.

Miriam întinde rochia pe masă.

— Un miracol, spune Eva. Unde ai găsit scrisorile? întreabă ea.

— Aici.

Miriam arată, pe rând, spre buzunare, spre tivurile zdrențuite, spre guler și mâneci.

— Își modificau rochiile, zice Eva, în timp ce atinge partea de jos a rochiei. Își modificau uniformele, în așa fel încât să poată purta la ele câte o lingură, o fotografie a cuiva iubit sau o scrisoare.

— Am citit asta în scrisori. Bunny cosea buzunare secrete.

Rostind numele ei cu voce tare, Miriam înțelege că scrisorile sunt reale. Că Bunny e o ființă reală. Că scrisorile acelea vorbesc despre vieți care au fost trăite și pierdute. Miriam se simte copleșită de un sentiment de inadecvare citind ceva atât de intim și se întreabă ce simte Eva când le traduce. Faptul că poate împărtăși această povară cu Eva îi aduce alinare, îi aduce experiența împărtășirii în sine și poate chiar și o prietenă.

Eva pășește în jurul mesei, mângâind materialul rochiei.

— Vrei să-ți aduc un pahar cu apă?

Eva nu răspunde.

Miriam se duce la bucătărie și se întoarce de acolo cu două pahare de apă.

Eva pare să fi îmbătrânit între timp, faţa ei e brăzdată de aceleaşi riduri, dar ele par să se fi adâncit. Buzele i s-au subţiat. Degetele ei scotocesc buzunarul. Miriam îi întinde paharul, iar ea soarbe puţină apă, înghiţind-o cu greu.

— E incredibil faptul că aşa ceva mai există. Atât de mulţi membri ai familiei mele au murit în lagăre, spune Eva încet.

— Îmi pare rău. Şi mie mi-a stârnit multă suferinţă, zice Miriam. Mai ales mirosul.

Prăbuşită deodată într-un scaun, Eva pare să se micşoreze în faţa ochilor ei. Îşi împreunează mâinile şi scutură din cap, fără a-şi lua privirea de la rochie.

— E înfricoşător. Nu ştiu cum reuşeşti să traduci scrisorile, fiindcă eu...

O izbitură puternică în uşă le face pe amândouă să tresară. Miriam îşi varsă apa pe bluză, iar Eva priveşte cu ochii holbaţi în direcţia holului. Niciuna nu se mişcă de la locul ei.

O nouă lovitură o pune pe Miriam în mişcare. Deschide uşa şi îl vede pe Lionel împleticindu-se, cu un enorm buchet de flori în braţe: trandafiri roşii, înfăşuraţi în ambalaj. Scumpi.

— Sunt grei, se plânge el. Ce-a mai păţit interfonul tău de data asta?

— Nimic, spune ea, luând florile din braţele lui.

Are dreptate, pentru că aproape le scapă din mână.

— De la cine sunt?

— Scările astea... zice bărbatul, clătinându-se pe picioare şi ridicând o mână în aer, pentru a o face să tacă. Cu plăcere, zice în continuare, scuturând frunzele care i se lipiseră de cămaşă, după care pleacă, bolborosind gâfâit.

— Sunt frumoşi.

Eva se apropie de ea, părând a-şi fi venit în fire.

— Un admirator?

Miriam scutură din cap.

— Pot să te ajut cu ceva? Să-ți aduc o vază, poate?

— Nu, mulțumesc.

Miriam așază florile într-un colț al bucătăriei, ca și cum ar fi o bombă nedetonată. Caută bilețelul.

Pe mâine, soția mea.

— De la cine sunt?

Eva se uită peste umărul ei.

Miriam le ia și le îndeasă în coșul de gunoi, iar tulpinile pocnesc când le presează cu putere. Închide capacul și se îndepărtează, frecându-și mâinile una de cealaltă, iar plasturii de pe răni i se lipesc unii de alții. Ia sacul de gunoi și coboară cu el, aruncându-l în tomberonul de afară.

Eva o așteaptă în bucătărie.

— Pot să te ajut cu ceva?

În timp ce ea se spală pe mâini, Eva pune ceainicul pe foc.

Miriam se strâmbă de durere în clipa în care își bagă mâinile sub jetul de apă fierbinte și le spală bine cu săpun. Ceainicul șuieră, iar ea îl privește. Se gândește la apa opărită și la arsura pe care ar putea-o provoca pielii ei, dar și la liniștea pe care ar simți-o după aceea.

Eva ia ceainicul de pe aragaz, în vreme ce Miriam se clătește, apoi apucă peria de unghii și își freacă bine palmele și vârfurile degetelor, dezlipind plasturii, după care se clătește din nou cu apă fiartă. Mâinile îi sângerează sub jetul de apă, iar Eva îi pune o mână pe umăr.

— Ajunge, îi spune.

— Nu erau de la un admirator, zice Miriam în şoaptă.

— Îmi dau seama, dar ajunge.

După care se întinde pe lângă Miriam, închide robinetul şi îi dă un prosop.

— Pot să mă uit?

Miriam desface prosopul înfăşurat în jurul mâinilor şi îi arată degetele însângerate, cu pielea descuamată în jurul unghiilor, pline de zgârieturi şi de răni la încheieturi.

— Pot să te ajut?

Luându-i ambele mâini în palmele ei, Eva o conduce în sufragerie şi o aşază pe unul dintre scaunele măslinii, cu tapiserie aurie şi spătar înalt. Îi usucă fiecare mână cu prosopul, opreşte sângerarea şi înlocuieşte plasturii, urmând indicaţiile şoptite ale lui Miriam.

— Ce e mâine? întreabă Eva.

— Vor să-l ducă pe tata la spital, cred. Va avea loc o întâlnire.

— Şi ce se va întâmpla?

Întrebarea rămâne suspendată în aer.

— Florile, începe Eva, sunt de la soţul tău?

Miriam încuviinţează.

— Nu mai sunteţi împreună?

— Nu, zice ea. Apoi mai spune o dată „Nu", cu mai multă convingere.

— Toate lucrurile îngrozitoare se sting odată cu trecerea timpului, îţi promit. Degetele ţi se vor vindeca, la fel ca şi rănile dinăuntru. Doar ai nevoie de timp, zice Eva, luându-şi geanta în mână. Mai am aici câteva scrisori pentru tine.

Scoate din geantă un mic pachetel.

— Ar trebui să plec acum, zice ea, privind spre rochie şi apoi spre mâinile lui Miriam.

— Sigur că da.

Miriam îi întinde restul de scrisori rămase şi o bancnotă de zece mărci vest-germane.

— Mulţumesc şi îmi pare rău că ai asistat la asta, zice, arătând spre bucătărie printr-o mişcare a capului.

— Să nu-ţi ceri niciodată iertare pentru aşa ceva. Poate pot să... Dacă nu te deranjează, mă gândesc că aş putea să te mai vizitez?

— Te rog, oricând doreşti.

După plecarea Evei, Miriam ia scrisorile traduse şi se aşază lângă patul tatălui ei.

Sunt atât de multe, de atâtea forme şi mărimi, şi atâtea pe care nu le-a citit încă. Recunoscătoare pentru faptul că poate să facă ceva cu mâinile, ia următoarea scrisoare, fericită să se lase absorbită mai curând de suferinţa Friedei, decât de a ei înseşi.

17
HENRYK

Zac aici făcut bucăţi, dar o aud pe Miriam.

Vocea ei blândă vorbeşte, dar nu mie. Încerc să ascult, să-mi regăsesc echilibrul, dar mă răsucesc iar şi iar şi îi pierd cuvintele în întuneric.

Sunt în derivă. Îmi simt degetele de la picioare, încerc să le mişc, dar sunt mult prea departe. Picioarele îmi par legate şi ciudate, dar sunt încă aici. Stau întins pe un pat. Nu ştiu unde mă aflu, ştiu doar că *sunt*.

Şi chiar dacă ştiu că Frieda nu mai este, ştiu şi că ea a rămas la fel de vie pentru mine. Trebuie să aflu tot ce s-a întâmplat, trebuie să aflu cât de mult cântăreşte crima pe care am săvârşit-o, să fiu judecat şi să-mi aflu pedeapsa.

Tot ceea ce i s-a întâmplat a fost din vina mea.

O aud din nou pe Miriam. „Frieda", strig. Dar gura mea nu rosteşte cuvintele. Nu astăzi. „*Te rog*", urlu, dar sunetele reverberează înăuntrul cutiei mele craniene, în timp ce saliva mi se prelinge din colţul gurii. O simt curgându-mi pe bărbie şi răcorindu-se acolo.

MIRIAM

Ca să nu se gândească la ziua de *mâine*, la Axel sau la orice altceva în afară de scrisori, Miriam citește până seara târziu.

Henryk,
Blockova mi-a spus că pot s-o văd pe femeia Kommandant. După tot acest timp, pare inutil. Nu mai aveam nimic de spus acum. Motivul pentru care voiam să-i vorbesc a dispărut în clipa în care am fost mutate în Unitatea 15. Dar nu poți refuza s-o vezi pe comandantă, dacă ea cere să-ți vorbească.

În timp ce mă îndreptam spre biroul ei, mă simțeam dezbrăcată. Nu mai făcusem baie de zile întregi; nu puteam risipi apa pe baie, aveam nevoie de ea ca s-o bem. Îmi era atât de cald. Miroseam a trup încins și murdar. Mi-am spălat mâinile, ca să le curăț de nisip și de mizerie, iar apa rămasă am băut-o. Mi-am pișcat obrajii și mi-am lins buzele, încercând să le dau puțină culoare. Aveam nisip până și între dinți.

Blockova m-a surprins în timp ce făceam asta, iar vanitatea e pedepsită aici: Mi-a biciuit palmele. Ochii mi s-au umplut de lacrimi din pricina durerii.

În birou era liniște și m-am trezit față în față cu o femeie blondă, cu tenul alb, îmbrăcată într-o uniformă neagră, bine călcată.

Aș fi putut să fiu în locul ei.

Cred că nu ne despart decât circumstanțele. Ruj, vopsea de păr, boneta prinsă în cleme. Mi-am dat jos basmaua, lăsând la vedere un păr scurt dezordonat, des și blond. Mi-am dat seama că mă holbam la ea. Nu știam cu ce să încep. Am izbucnit în lacrimi pe care nu știam că le mai aveam.

Am rostit cuvinte care mi-au schilodit inima. Capul tuns, mâinile rănite, stomacul gol, toate vorbesc despre cine sunt. Aș face orice să fiu liberă. Chiar și să mă dezic de numele pe care mi-l însușisem cu atâta ușurință.

Adevărul e urât.

În urmă cu numai opt săptămâni răspundeam la numele Emilie Winter – am ales să fiu cu tine, când Emilie s-a ascuns. Am fost mândră să-ți stau alături. Să fiu arestată împreună cu tine. Să merg alături de tine, chiar și spre un loc precum ăsta.

Mi-e rușine, dar am stat acolo și am ridicat în slăvi toate lucrurile pe care le urăsc.

„Familia mea aparține rasei ariene pure", am bâiguit.

Ea mă privea cu o expresie impenetrabilă, înmărmurită.

„Heil Hitler!" am spus. Salutul, pe care nu-l mai făcusem de atât de multă vreme, s-a simțit ca o trădare, o trădare a minții și a inimii.

Îmi vindeam sufletul. Singura mea grijă era în clipa aceea: oare o fi de ajuns?

Avea în față un teanc de hârtii.

— De cât timp ești aici?

— De opt săptămâni, doamnă.

— Ce vrei?

Iar în momentul acela, deși știam că vreau un bol și o slujbă mai bună decât mutatul nisipului dintr-o parte în alta, am vrut ca Blockova să ne trateze mai bine, am vrut ca paznicele să nu se mai poarte ca niște asasini, am vrut SĂ FAC ceva.

Și am spus încet:

— Vă rog, vreau să merg acasă.

— Femeile nu sunt eliberate din Ravensbrück.

Și asta a fost tot.

Dar, chiar în clipa în care mă pregăteam să ies, m-a chemat înapoi.

— Mi-ar plăcea să am ochi și urechi în lagăr, înțelegi? Adu-mi informații, comportamente ilegale, încălcări ale regulilor, cine trage chiulul; sunt câteva mișcări subversive în lagăr. Femei care „se ascund" în barăci, care împrăștie zvonuri mincinoase. A ridicat ochii spre mine. Pot să-ți ușurez șederea aici, dacă mă ajuți. Înțelegi?

Am dat din cap în semn că da.

— Vino miercuri cu ceva informații.

Am plecat.

Am fost condusă înapoi în baracă. Mă gândeam la Bunny, Wanda, Stella și Eugenia. Care era prețul libertății mele?

HENRYK

Am fost împins în vagon, împreună cu atât de mulţi alţi bărbaţi. Mă uitam după Frieda. Stăteam lângă ferestruica acoperită de grilaj şi mă uitam după ea. Cu toţii ne luptam să aruncăm câte o privire pe fereastră, să-i mai vedem pentru ultima oară pe cei de care fuseserăm despărţiţi.

Nu vedeam nimic.

Mi-am sprijinit capul de peretele din lemn al vagonului. Uşa s-a închis. *Ce făcusem?*

Am fost trimis la Auschwitz. Nu cunosc sensul care se atribuie acestui loc atunci când se vorbeşte despre el. Ştiam doar că mă aflam în iad. În fiecare noapte, închideam ochii şi eram acolo, sub platforma Peronului 17, aşteptând ce ne aducea viitorul, fără să ştim că tocmai el urma să ne despartă.

Iar pentru mine, vremurile acelea pe care cu toţii le-au uitat, sau au ales să le uite, se împletesc cu Frieda, iar a desfăşura firul lor înseamnă să mă pierd într-o tapiserie în care muşcam mâna unui bărbat, pentru a ajunge la bucata de pâine pe care o ţinea strâns în ea. Un loc în care aruncam trupuri în crematoriu, fără să mă întreb dacă erau vii sau moarte.

MIRIAM

Aşază scrisoarea cu faţa în sus şi priveşte cele patru nume care sar din josul paginii îngălbenite şi rulate. *Bunny. Wanda. Stella. Eugenia.* Se întreabă dacă o mai fi supravieţuit vreuna dintre ele şi cine o fi fost femeia aceasta, Frieda, care se gândea că le-ar putea trăda pe femeile acestea vulnerabile şi înfrânte?

Oare Eva are dreptate când consideră că nu poţi avea încredere în nimeni? Miriam însăşi a fost mereu convinsă că părinţii ei îi spuneau adevărul, dar minciunile par să sângereze acum din fiecare amintire a ei. Cine au fost aceşti oameni, înainte ca ea să-i numească mamă şi tată, şi ce a reprezentat Frieda pentru ei?

„Fetele iepuri" sunt făcute bucăţi. Picioarele lor sunt operate.

Wanda are câte o cicatrice lungă pe interiorul ambelor picioare, de la gleznă şi până la genunchi.

Eugenia are o cicatrice adâncă, i-a fost înlăturată o bucată mare din picior.

Picioarele li s-au vindecat.

Bunny, în schimb... mirosul dulceag de carne putrezită e inima barăcii noastre. Își acoperă picioarele cu o pătură. Nu s-au vindecat în urma grozăviilor la care au fost supuse. Nu va mai merge niciodată; nu mai are suficiente oase s-o susțină.

Niciuna nu vorbește despre ce li s-a întâmplat, cu excepția Eugeniei, care povestește în șoapte repezite. Poveștile ei îmi îngheață sângele în vene; chiar și acum, când scriu cuvintele ei aici, simt frica târându-mi-se pe piele.

Operații fără consimțământ, din care se trezesc într-o stare de agonie, cioburi de sticlă introduse în picioarele lor, oase rupte, mirosul și apoi infecțiile.

Din lotul Eugeniei, doar ea și încă o femeie, Katya, au supraviețuit – toate celelalte șase femei au murit în urma infecțiilor introduse în mod deliberat în pielea, oasele și sângele lor. Multe au murit pe masa de operație.

Nu se puteau mișca – imobilizate la pat, cu picioare care nu erau ale lor. Fără apă, fără analgezice. Zăceau acolo și se rugau să moară.

Katya a supraviețuit. Un medic beat i-a cusut rănile și a trimis-o înapoi în lagărul principal. Patru luni mai târziu, a fost „aleasă" și ucisă. Picioarele ei erau o dovadă a faptului că o folosiseră pe post de cobai uman. Multe dintre „fetele iepuri" care au supraviețuit i-au împărtășit soarta.

După ce a fost eliberată, Eugenia a descoperit o nișă în zidul Unității 15 și a făcut cu mâna ei un prici din lemn, pe care se înghesuiau, ascunse, „fetele iepuri".

Celelalte femei se prefăceau că nu le văd; ele sunt ca veteranii de război uitați, lăsate singure, să-și lingă rănile.

Cu toate astea gardienele încearcă mereu să le dea de urmă.

Priciurile rupte, teritoriul nostru, reprezintă sanctuarul lor, iar femeile din lagăr păstrează secretul. Este una dintre puținele situații în care, spune Eugenia cu mândrie, femeile au rămas unite împotriva gardienelor.

De frică, e de părere Eugenia. Păstrează secretul de frică. Deoarece femeile știu că selecția pentru experimente este întâmplătoare și s-ar fi putut afla cu ușurință chiar ele în locul lor.

Eugenia și-a curățat singură piciorul, cu apă de la robinetul prin care acum nu mai curge niciun strop. A reușit să scape nedetectată. Curând i s-au alăturat și alte femei cobai, deși multe au murit. Eugenia s-a întors să le salveze pe Wanda și Bunny, iar Stella li s-a alăturat după numai o zi.

Gardienele vor să le descopere pe „fetele iepuri". Vor să distrugă toate dovezile.

Mâine le voi trăda. Trei vieți în schimbul eliberării mele.

Wanda.

Eugenia.

Bunny.

Și ce se va întâmpla cu Stella fără Bunny?

Sunt trează, nu mă tem de ziua de mâine, dar sunt pe cale să fac exact lucrul împotriva căruia am luptat toată viața. O viață e mai prețioasă decât alta. Viața mea contează mai mult. Din cauza asta îmi pot negocia viața,

la schimb cu viețile lor. E o poziție de forță. Nu sunt cu nimic mai bună decât gardienele care ucid cu bastoane și arme. Nu mai sunt Frieda. Sunt mai mult de atât.

Le voi călca în picioare pe cele care mi-au arătat bunătate. Voi călca pe cadavrele lor ca să plec de aici. Mă gândesc la stomacul meu gol, la propria mea durere și știu că naziștii au câștigat cel puțin un război, fie că vor ieși sau nu învingători, au câștigat războiul împotriva umanității. Ne-au întors pe toți unii împotriva celorlalți.

Nu e nevoie decât de opt săptămâni.

Poți să mă ierți?

Pot să mă iert?

Profund dezgustată, Miriam lasă scrisoarea din mână, simțindu-se contaminată. De o francheță și o duritate care o sperie. Se uită la restul de scrisori și se gândește să ardă fiecare hârtie în parte, să distrugă fiecare cuvânt cu flăcări și fum. Își imaginează chibritul scăpărând, aprinzând colțul fiecărei scrisori, și apoi înflăcărând fiecare foaie în parte. Pentru a șterge trecutul, fiindcă și prezentul a ajuns aproape la final. Apoi îi revine în minte momentul în care stătuse cățărată pe marginea căzii de baie, simțind emailul rece sub tălpile goale, când se gândise la ce ar fi putut să facă pentru a scăpa de Axel. Dacă i s-ar fi oferit oportunitatea sau mijloacele pentru a pleca... nu ar fi profitat oare de ele?

În loc să le dea foc, se gândește la cuvintele tatălui ei, „Am ucis-o pe Frieda". Și știe că, indiferent cât va fi de dificil, va trebui să parcurgă întreg drumul. Pentru ca tatăl ei să se poată odihni în pace.

18
HENRYK

A te uita în urmă înseamnă a trăi din nou. Abia am reuşit să supravieţuiesc prima dată. Eram pierdut într-un labirint de ochi negri şi o zguduitoare pustiire a umanităţii. Nu eram nimic mai mult decât nişte animale, iar între zidurile înconjurate de sârmă ghimpată, păziţi de cele mai slabe exemplare ale speciei umane, eram sclavi. Nu ai lor, ci ai noştri. Sclavi ai supravieţuirii. Sclavi ai următoarei îmbucături de mâncare. Am fi ucis pentru pâine, cu toţii. Cel care luptă mai dur şi mai mult iese învingător.

Eram plin de păduchi, îi priveam cum mi se târau pe piele. Oare Frieda li s-a opus, i-a prins, i-a scuturat de pe ea, s-a scărpinat? Sau s-a resemnat în faţa torturii lor, la fel ca mine?

Am făcut tot ce-a fost nevoie ca să supravieţuiesc, îmi spun, dar ştiu că aş prefera să fi murit, decât să devin omul care am devenit.

De-asta nu m-am întors. De-asta sunt paralizat. Nu mă pot gândi că Frieda a făcut acelaşi lucru, nu suport să ştiu că şi ea s-a pervertit într-atât.

Deşi am zâmbit, am râs şi m-am bucurat de viaţă, am fost în acelaşi timp gol pe dinăuntru. Ea deţine ceva ce nu poate fi returnat, ci doar împărtăşit.

Pentru o vreme mi-am dorit ca registrele, hărțile sau rapoartele despre evenimentele din perioada aceea să-mi spună că probabil a fost împușcată în ceafă. Chiar dacă gaura pe care gândul ăsta o făcea în creierul meu era neagră, și roșie, și ardea ca focul, îmi aducea alinare.

Și însemna că Emilie nu mă mințise.

Însemna că totul s-a sfârșit. Dar mă tem că lucrurile stăteau tocmai invers.

Emilie n-a cunoscut ororile care trăiau în mine; n-a vrut să audă, a ales să nu privească spre ele, iar eu am prețuit-o pentru asta.

Auschwitz era ca un cancer: mânca și transforma totul într-o mâzgă neagră. Într-un abis.

Emilie m-a găsit într-un spital, iar eu m-am întors la ea. Fuseserăm căsătoriți timp de nouă ani și m-a primit înapoi după ce am fost eliberat, chiar dacă nu era obligată s-o facă.

Ca soț, nu mă puteam recunoaște eu însumi. Ca bărbat, eram complet pierdut. Nu fusese nevoie decât de nouă luni.

După șase luni petrecute în spital, m-am întors în camera micuță pe care Emilie o numea casă. Fiind unul dintre puținele cupluri căsătorite în care ambii soți supraviețuiseră regimului nazist, eram considerați norocoși, și multe dintre femeile care locuiau în clădirea aceea mare veneau să ne viziteze. Nu-mi aduc aminte nimic altceva decât o mare nesfârșită de femei ciocănind la ușă și pe soția mea alături de mine. Timp de luni întregi am fost, după toate aparențele, inert. Nu mă mișcam decât dacă mi se spunea, nu mâncam și nu vorbeam decât dacă era necesar.

Emilie mi-a mărturisit de multe ori că s-a gândit să mă părăsească acolo, în camera aceea. Înghițit complet de

propria-mi traumă, nu eram capabil să fac absolut nimic, într-un moment în care totul trebuia făcut. Emilie mi-a spus mereu că a rămas pentru că făcuse o promisiune. „Am promis să rămân lângă tine, Henryk, deşi te-aş fi părăsit de zece ori dacă aş fi putut." Soţia mea nu vorbea niciodată pe ocolite, dar chiar şi în realitatea dură a cuvintelor ei mă simţeam pierdut.

Sunt oare un om slab?

Da. Sigur că sunt. Sunt slab pentru că sunt puternic, pentru că am luat de la cei slabi, când în orice altă situaţie nu aş fi făcut aşa ceva. Sunt slab pentru că, dăruindu-mă Friedei, i-am făcut o promisiune care nu avea nevoie de cuvinte: i-am promis că o voi iubi şi, chiar dacă am făcut-o, am iubit-o doar în intimitatea cuvintelor din inima mea.

Poate ar fi trebuit s-o caut mai devreme. Poate că n-o iubisem cu adevărat, pentru că, dacă aş fi iubit-o, m-aş fi întors după ea. Aş fi încercat, măcar. Aş fi întors fiecare piatră în căutarea femeii iubite. Poate. Dar viaţa nu e o poveste de iubire, nu e un basm.

Nu există finaluri fericite.

MIRIAM

Ieşind din apartament mai târziu decât intenţionase, Miriam trece grăbită prin faţa magazinelor, lovindu-se în drumul ei de oameni zâmbitori, cu sacoşe în mâini. Se uită cu atenţie la feţele lor. Verifică şi se asigură că niciunul nu e el.

Ziua de mâine la care făcea referire biletul lui a sosit, iar ea nu ştie când sau cum îl va întâlni, dar ştie că asta are să se întâmple.

După ce se usucă, odată ajunsă la centrul medical, caută sala de conferinţe numărul 7, conform indicaţiilor Hildei. Semnul de pe uşă e negru şi are colţurile dezlipite. Îşi înăbuşă dorinţa de a trage de marginile cifrei 7, în timp ce stă cu faţa spre uşă şi ascultă vocile dinăuntru.

— Vă rog să mă scuzaţi.

O femeie cu o pereche de ochelari atârnaţi de gât şi un dosar în mână trece pe lângă ea şi deschide uşa, propulsând-o pe Miriam înăuntru. Vocile şi umiditatea dinăuntru o învăluie în momentul în care uşile se închid în urma ei.

E întâmpinată de privirile tuturor. Cu toţii se uită spre ea, mai puţin bărbatul care toarnă cafeaua, cel care stă cu spatele la ea.

Bărbatul e îmbrăcat în cea mai bună cămaşă a lui. Se întoarce.

— Neaţa, Mim. Cafea?

Ridică puţin cafetiera.

Ea se dă în spate, lovindu-se cu spinarea de perete.

El pune cafeaua pe masă.

E aici şi nu poate fugi.

E paralizată. Îngheţată.

Dar e proiectată totodată în trecut: s-a întors în urmă cu o lună; înainte de a-l fi părăsit; înainte ca tatăl ei să fi suferit atacul; înainte de rochie; înainte de Eva.

— O, draga mea. Am fost atât de îngrijorat.

Toată lumea adunată în jurul mesei priveşte spre el.

La fel şi Miriam. E proaspăt bărbierit şi poartă cămaşă şi pantaloni de costum.

Dar e îmbrăcat şi în blugi şi pulover, sprijinindu-se nonşalant de frigider, spunându-i că nu poate pleca. Că nu îi permite să se ducă la tatăl ei. Că este a lui şi numai a lui. Că nu îl putea abandona, aşa cum o făcuse mama lui. Dacă pleca de lângă el, însemna că nu-l iubea.

Ea nu spune nimic, şi nimeni din cameră nu-i sare în ajutor.

Aude zumzetul frigiderului şi cuvintele lui ascuţite ca nişte săgeţi. Nu. Îşi simte picioarele mângâiate de bumbacul rochiei şi degetele lipite de linoleumul rece. Spinarea îi e lipită de perete.

Axel toarnă cafea într-o ceaşcă, întorcându-se cu spatele la ea, în timp ce Miriam caută din priviri o figură familiară, poate ceva mai prietenoasă.

— Ce caută el aici? o întreabă printre dinţi pe Hilda, care e aşezată lângă ea.

Parfumul floral al Hildei acoperă mirosul stătut al corpurilor îngrămădite înăuntru, iar Miriam se agaţă de el în încercarea de a rămâne prezentă.

— Cine?

Ea arată cu degetul spre Axel.

— E aici să te susţină.

Zâmbeşte, în timp ce Axel o serveşte cu cafea.

— Poţi să-l dai afară?

— Acum că ne-am adunat cu toţii, spune doctorul Baum, cred că e timpul să începem.

Se aude scârţâit de scaune şi un zumzet care confirmă începutul activităţii.

Axel se aşază la locul lui, în faţa lui Miriam.

Hilda îi pune o mână pe braţ.

— Nu ai de ce să-ţi faci griji.

Îşi vâră mâinile în mânecile hainei, conştientă că e îmbrăcată mult prea gros, dar o crustă de gheaţă i-a acoperit stomacul şi îşi croieşte acum drum în sus.

Te rog, îl implorase. Implorase să i se permită să iasă din propria casă. Să fie alături de tatăl ei muribund.

— Miriam. Miriam, a spus Axel. Ce rost mai are să mergi acum?

— E pe moarte, a răspuns Miriam în şoaptă.

— Atunci lasă-l să moară în pace, dragostea mea.

S-a apropiat de ea încet şi a mângâiat-o tandru pe obraz.

— Dar... a zis ea pe un ton supus.

— Bine aţi venit...

Doctorul Baum pare un pastor vorbind de la amvon.

— Vreau să încep prin a vă mulţumi tuturor pentru... ei bine... având în vedere vremea de afară... problemele cu

parcarea... timpul pe care fiecare dintre voi l-aţi rupt de la activităţile voastre obişnuite.

În timp ce vorbeşte, pipăie în gură fiecare cuvânt, înainte de a-l rosti.

Până ca el să fi terminat această primă frază, lui Miriam îi vine să urle.

Ceasul de pe perete nu are minutar, aşa că timpul se scurge în ore aici, nu în minute.

Axel stă chiar în faţa ei, de cealaltă parte a mesei. Pare neschimbat, dar ceva e totuşi uşor diferit la el. Familiar, dar cu noutatea dată de revederea după un timp a unei persoane pe care erai obişnuit s-o vezi zi de zi. Părul negru îi e pieptănat pe spate, lăsând la vedere rădăcina în formă de V de deasupra frunţii şi câteva fire prăfuite în cenuşiu deasupra urechilor, dându-i un aspect sănătos. Miriam nu-şi poate da seama în ce stare e. Buzele îi sunt relaxate, bărbia nu-i tremură. Îi studiază faţa, încercând să-şi dea seama ce va urma.

— Să începem întâlnirea şi să facem lucrurile cât mai metodic şi mai simplu, astfel încât să conştientizăm cu toţii situaţia în care ne aflăm, aşa cum este ea, şi să luăm în calcul toate posibilităţile, respectiv... toate opţiunile pe care le are acum *Herr* Winter, dacă se iveşte ocazia şi toţi cei prezenţi se vor pune de acord.

Miriam îl priveşte pe doctorul Baum şi se simte deja pierdută. Se concentrează asupra cuvintelor rostite de el, dar îşi dă seama că sunt lipsite de noimă. A-l înţelege pe doctorul Baum seamănă cu studierea unei hărţi, fără niciun punct de reper.

Se prezintă cu toţii, în timp ce Miriam aruncă priviri furişe spre Axel, care soarbe calm din cafea.

Îl vede deasupra ei, transpirând, pulsând, împingând, pârjolind, lovind, hăituind, vânând, şicanând, rănind, râzând, terminând, cerându-şi scuze, plângând, îmbrăţişând; promiţând.

Capul i se învârte şi nu-şi poate potoli inima care a luat-o la goană. O să-i spargă pieptul sau se va prăbuşi în scaunul de plastic.

Căldura pielii lui, umedă şi lipicioasă, presându-i gura, buzele lui, lipite de buzele ei. Încearcă să-l dea la o parte, dar el nu se mişcă. Gura lui o molfăie pe a ei, desfăcându-i buzele, îndesându-şi limba în gura ei.

Doctorul Baum o readuce în cameră, iar ea îl priveşte pe Axel, care stă nemişcat, zâmbind politicos. Şi, ca purtată de un vârtej, plonjează în trecut, rămânând totuşi conştientă de ceea ce se petrece în prezent, ca şi cum cele două realităţi ar fi simultane.

Vede bărbatul fermecător, de vârstă mijlocie din faţa ei, dar îl vede şi pe soţul care-şi strecoară mâinile pe sub fusta ei. Prinzând-o de fese şi înfigându-şi unghiile cu atâta putere în carnea ei, încât se ridică în întâmpinarea trupului lui. Simte şi acum senzaţia pe piele, ca şi cum mâinile din trecut ale lui Axel i-ar înşfăca încă şi i-ar strânge cu putere carnea.

— O secundă, spune doctorul Baum, ridicând o mână. Observ că ne-am pierdut sincronizarea.

Toată lumea priveşte spre ea.

— Miriam, continuă doctorul Baum, ai prins ideea, înţelegi sau pricepi care este rolul tău în cadrul acestei întâlniri, deşi poate că întâlnire nu este cel mai potrivit nume pentru...

Miriam se simte confuză.

Doctorul Baum o priveşte, iar Miriam nu ştie dacă trebuie să spună ceva sau dacă i s-a adresat o întrebare.

— Miriam. Te rog cât se poate de clar să ne explici, dacă eşti amabilă, care e rolul tău în această discuţie.

Miriam priveşte spre Hilda, solicitându-i ajutorul, dar acesta nu vine.

— Sunt aici să exprim dorinţele tatălui meu, încearcă ea.

— Da, dorinţele tatălui tău.

— Ei bine, în fapt nu e chiar aşa. Nu exprimi dorinţele tatălui tău, de vreme ce el se află într-o stare în care dorinţele lui nu pot fi nici identificate, nici articulate. Presupunerile tale legate de dorinţele tatălui se bazează exclusiv pe deducţii personale şi pe o ideologie subiectivă, nu-i aşa?

— Se bazează pe faptul că-l cunosc pe tata.

Devine defensivă.

— Da, dar...

— N-a mai vorbit cu tatăl ei de zece ani, spune Axel.

Miriam îi aruncă o privire pătrunzătoare, iar faţa lui e luminată de un zâmbet.

Axel îi scrisese odată tatălui ei, înainte de moartea mamei. Îi spunea că Miriam îl ura, că îl învinovăţea pentru problemele ei, pe care i le expusese în detaliu. Îi mai scrisese şi că *episoadele* tatălui ei (despre care ea i se confesase) reprezentaseră o traumă ce necesita acum tratament medicamentos. Axel înşirase toate aceste lucruri într-o scrisoare lungă, susţinând că Miriam era o soţie rea din pricina faptului că mama ei o neglijase, abandonându-şi fiica de dragul carierei. Scrisoarea aceea fusese o barbarie, o hidoşenie

plină de minciuni. Dar erau minciuni de pe urma cărora părinții ei au suferit cel mai mult. Miriam îl privise pe Axel sigilând plicul și încuind-o în casă, cât timp el s-a dus să pună scrisoarea la poștă. Iar ea nu fusese în stare să facă nimic.

Dar în fiecare noapte în care îl urmărea pe Axel dormind, aștepta un zgomot venind dinspre ușa de la intrare. Aștepta ca părinții ei să vină s-o salveze, fiindcă știa că ei nu vor crede cele scrise acolo. Că își vor da seama că are probleme. Că e prinsă în plasă. Aștepta ca ei să vină și s-o ajute.

După o săptămână o luase razna, verifica încontinuu corespondența, ca o maniacă, mergea în susul și-n josul străzii, ridica receptorul telefonului – aștepta... întrebându-se. După două săptămâni, s-a tăiat din greșeală la deget, în timp ce toca morcovi, iar durerea o șocase. Șocul o scosese din bucla aceea de neînțelegere legată de lipsa de reacție a părinților ei.

Oare Axel chiar avea dreptate? Oare chiar nu o iubeau deloc?

După ce s-a scurs o lună, fără să primească nicio scrisoare de la părinții ei, fără un telefon, fără ca cineva să vină la ușa ei s-o salveze, Axel o dusese la doctor.

O dusese la acest doctor.

Doctorul Baum vorbește, iar Miriam încearcă să-l audă prin zăngănitul durerii care se naște din sentimentul de a fi abandonată, exact în momentul în care credea că va fi salvată.

— Mulțumesc, *Herr* Voight. Deci, Miriam, mă întreb cum de știi ce anume își dorește tatăl tău și cum de te consideri îndreptățită să-i reprezinți dorințele în cadrul acestei întâlniri.

Doctorul Baum ridică din sprânceană.

– Ce anume?

— De ce eşti aici? Asta te întrebă domnul doctor, dragostea mea, spune Axel, cu vocea lui moale ca bumbacul.

— Vreţi să plec? îl întreabă Miriam pe medic.

— Cred că întrebarea care se pune este dacă *tu* vrei să pleci, contraatacă el.

Miriam e complet sfâşiată de intervenţia lui, şi-ar dori mai mult ca niciodată să fugă afară din încăperea asta, departe de privirea lui Axel. Dar se gândeşte la tatăl ei şi îşi ia putere din scrisori, din experienţele prin care au trecut fetele iepuri, operaţii şi medici. Dacă ele au reuşit să supravieţuiască în *acele* situaţii, atunci şi ea va reuşi să ţină capul sus într-o întâlnire. Scutură din cap.

— Nu.

Dar de ce nu a venit tatăl ei s-o salveze? Când au primit scrisoarea – scrisoarea care probabil că i-a rănit atât de tare.

Miriam ştie că probabil asta a ucis-o pe mama ei, că probabil mama ei a murit crezând că fiica ei o urăşte.

Şi nu era adevărat.

Şedinţa continuă, iar Miriam încearcă să respire regulat. Femeia care a intrat în cameră înaintea ei scrie ceva, pixul ei zgâriind cu furie foaia de hârtie. O asistentă cu faţa rotundă şi turtită, pe nume Sue, muşcă zgomotos dintr-un biscuit. Hilda ascultă, Axel ascultă, iar doctorul Baum vorbeşte... despre azil şi spital şi despre cum îl vor lua pe tatăl ei de acasă.

Neînţelegând încotro se îndreaptă discursul, Miriam îl întrerupe.

— Dar nu e nicio problemă cu situaţia actuală.

— *Frau* Voight. Îmi dau seama că nu vă luaţi medicamentele, i se adresează cu ceea ce Miriam recunoaşte a fi tonul său *înţelegător*. Înţeleg că poţi să te simţi... ei bine, probabil că este firesc să te găseşti într-o stare neobişnuită.

Oftează şi-l priveşte pe Axel, care încuviinţează conspirativ, după care continuă:

— O stare mentală în care nu poţi înţelege natura discuţiei ce are loc aici.

— De ce lucrurile nu pot fi aşa cum sunt acum?

— Întâlnirea de astăzi este o dovadă a faptului că starea în care se află acum domnul Winter, respectiv îngrijirea de care beneficiază, dacă preferi, nu este una potrivită.

— Nu? întreabă ea. E în siguranţă şi, da, este pe moarte, dar va trece dincolo în propria lui cameră, în propria lui casă, cu fiica lui alături. Nu este o situaţie care să dureze la nesfârşit, poate nu va mai apuca nici ziua de mâine. Daţi-mi voie să-l îngrijesc, vă rog. Pe lângă asta, o am pe Hilda.

Încrederea pe care nu o simte răzbate puternic în vocea ei, dar, în clipa în care termină de rostit cuvintele, respiraţia îi e gâfâită, iar bluza îi e lipită de piele.

Doctorul Baum trage adânc aer în piept şi se uită spre Hilda.

— Bine, doamnă asistentă, care e opinia ta?

Hilda se apleacă în faţă, în timp ce Miriam se lasă pe spate, sprijinindu-se de spătarul scaunului.

— Cred că Miriam se descurcă excelent, dar, din păcate, trebuie să fiu de acord. Consider că, pe măsură ce starea domnului Winter se stabilizează, va avea nevoie de îngrijire

pe termen lung, iar presiunea de pe umerii lui Miriam ar fi uriașă. Cred că azilul este alternativa potrivită.

— Hilda?

Hilda se întoarce spre ea.

— Îmi pare rău, Mim, ai făcut o treabă excelentă când tatăl tău a suferit atacul acela, dar, continuă pe un ton scăzut, iar Miriam e conștientă că toată lumea e cu ochii pe ea, inclusiv Axel, de cealaltă parte a mesei, părea că tocmai băuseși o sticlă întreagă de vin și apoi ai lipsit la două programări la cabinetul medical, deși la una dintre ele te condusesem personal.

Trădarea, greu de îndurat, dar fragilă, o îndeamnă pe Miriam să vorbească.

— Am grijă de tatăl meu și exact asta ar trebui să fac. Nu să iau medicamente care mă amețesc și-mi provoacă somnolență.

— Trebuie să remarc faptul că și alcoolul este o substanță care am putea considera că provoacă amețeli, o întrerupe doctorul Baum. Și nu consider că medicamentele care atenuează simptomatologia paranoică sau episoadele psihotice sunt mai rele decât starea de ebrietate.

Miriam își amintește de șerpii din stomac; doar un vis, dar foarfeca... foarfeca n-a fost un vis.

— Spui că îți pasă de tatăl tău, continuă el. Dar faptul că te-ai îmbătat nu arată nicidecum că ești capabilă să pui interesul lui înaintea interesului personal.

Iar întâlnirea continuă în aceeași manieră. Miriam nu are nimic de spus. În cele din urmă, doctorul Baum pune punct torturii.

— S-a hotărât, Miriam. Îmi pare rău că nu ești de acord cu decizia, dar *Herr* Winter va fi transferat cât mai curând la Azilul Ruhwald.

Axel strânge mâna doctorului Baum, apoi ține ușa pentru ca femeia cu notițele să poată ieși, după care dispare în spatele ei.

— Pot pleca acum? o întreabă ea pe Hilda.

— Da, Mim, poți pleca. Îmi pare rău, probabil că transferul la azil va avea loc mâine.

— Mâine?

Axel o așteaptă pe coridor și îi cuprinde umerii cu brațul.

— N-ai obținut ce-ți doreai, nu-i așa?

Ea nu-i răspunde, și ies împreună din centrul medical. Mâinile ei par să se umfle și s-o doară la contactul cu aerul rece de afară. Ploaia lovește ușor în caroseriile mașinilor.

Merge înainte. Axel o urmează.

— Pleacă.

— Doar după ce te știu acasă, în siguranță.

El ține deschisă o ușă pe care un bărbat în vârstă dorește să intre, iar Miriam trece pe lângă ei și-și continuă drumul prin parcare. Bărbatul scapă o sacoșă, ceea ce-l obligă pe Axel să rămână pe loc.

— Dați-mi voie să vă ajut, spune el, aplecându-se să ridice sacoșa.

În timp ce Axel îl ajută pe bărbatul în vârstă, Miriam se face nevăzută. Se mișcă în spatele unei mașini, apoi în spatele alteia. Parcarea are o ieșire pentru pietoni. O vede. Îi aruncă o privire lui Axel, urmărind cum dă mâna cu bărbatul, care îi mulțumește că a fost atât de politicos.

Miriam se îndreaptă spre ieșire și începe să alerge.

Ia guri mari de aer, iar respirația gâfâită îi pătrunde opintit tot corpul. Vede autobuzul, caroseria lui verde înseamnă

o oportunitate de a scăpa. Tocmai se pregăteşte să plece din staţie, dar ea îl prinde din urmă şi loveşte cu palmele în uşă. Încearcă să se liniştească, în timp ce şoferul îi deschide. Fără să se uite înapoi, concentrându-se doar asupra autobuzului, se strecoară înăuntru înainte ca uşile să se fi deschis de tot.

Degetele ei apucă pe dibuite restul pe care i-l întinde şoferul. Acesta îi taie un bilet, iar ea se aşază pe unul dintre locurile joase din spate, lângă fereastră, şi se face mică în scaun.

19
MIRIAM

Împingând uşa de la intrarea în bloc, o întâmpină mirosul familiar de ceară, covorul şi odorizantul de interior. E acasă. Se uită în urmă; el nu e acolo.

Se îndreaptă spre treptele mochetate. Simte greutatea lacrimilor pe punctul de a-i curge pe obraji şi nevoia de a scăpa. Urcă scara în grabă, disperată să se încuie pe dinăuntru, în siguranţă.

În capătul scărilor, cu cheia în mână, o vede pe Eva şezând pe podea, chiar în faţa apartamentului. Miriam expiră zgomotos.

— Bună, sper că e totul în odine, m-am gândit că poate vei avea nevoie de puţină companie astăzi.

Eva are lângă ea două sacoşe pline de cumpărături.

— Aşa cum ţi-a spus şi Jeff, n-am nicio ocupaţie, spune ea zâmbind, aşa că am cumpărat ceva de mâncare.

Miriam se ghemuieşte la rândul ei pe podea. Îşi simte picioarele mult prea grele ca să mai poată face vreun pas.

— Cum a decurs întâlnirea? o întreabă Eva.

— Prost.

Vocea îi e obosită.

— M-am săturat. Nu mai pot face asta.

Miriam rămâne cu ochii pironiți la ușa apartamentului, știind că tatăl ei o așteaptă înăuntru, dar pur și simplu nu poate să meargă la el.

— Ce să faci?

— Viața. Asta.

Și arată spre ușă.

— Dar nu ai de ales. Îl ai pe tatăl tău.

Ia mâna lui Miriam în mâna ei.

— Are nevoie de tine.

— Are, spune ea încet. Vrei să mă ajuți să descopăr ce s-a întâmplat cu Frieda? Doar asta îl mai ține acum în viață, sunt sigură.

— Și pe tine? întreabă Eva, ridicându-se în picioare și ajutând-o pe Miriam să facă același lucru. Pe tine ce te ține în viață?

Nu răspunde.

— Eu trăiesc pentru el, zice în cele din urmă, privind în sus, spre Eva. Pentru tata. Asta e. Nu mai am pe nimeni altcineva.

Eva îi atinge cu blândețe umărul.

— Nu ești singură, spune ea, înghițind în sec și îmbrățișând-o pe Miriam.

— Nu știu cum m-aș fi descurcat fără tine. Scrisorile astea, faptul că știu că și tu le citești... sunt atât de înfiorătoare, și știu că nu aș fi reușit fără ajutorul tău.

— Mai am câteva, îi spune, lovind ușurel cu palma peste geantă. Hai să intrăm.

După ce verifică starea tatălui ei, Miriam lasă ușa deschisă. O găsește pe Eva în sufragerie, scoțând tot felul de produse

de patiserie din sacoşele de cumpărături şi turnând în ceşti un ceai auriu.

— Ai mâncat? o întreabă pe Miriam.

— Nu era nevoie să faci asta, îi răspunde ea, şi Eva pare precaută. Adică, vreau să spun că...

— Pot să plec dacă vrei.

— O, nu, e doar...

— Nu vreau să par băgăreaţă, dar, ca să fiu sinceră, îmi face plăcere. Jeff mi-a spus că a stat de vorbă cu tine la bibliotecă.

— Mi-a spus că ai venit din Est, dar îmi spuseseşi deja şi tu asta, şi că ai nevoie de timp să te acomodezi.

— În Est, Holocaustul nici n-a avut loc. Nu s-a vorbit niciodată despre asta. Comuniştii credeau că germanii din Est nu puteau fi învinovăţiţi, nici măcar parţial, pentru Holocaust. Toţi cetăţenii au fost complet exoneraţi de vină, fără a se face investigaţii. Iar victimele n-au primit niciun fel de sprijin. Comunismul a fost iubitor de pace. A trebuit să înghiţim poveştile alea ca pe nişte realităţi istorice.

Miriam o ascultă; niciodată Eva n-a mai vorbit atât de mult. Lumea din cealaltă parte a Zidului era atât de diferită.

— Citind scrisorile astea, le simt proaspete şi totuşi atât de departe în timp. Un timp uitat.

— Scrisorile sunt cumplite, e îngrozitor ce-şi pot face oamenii unii altora.

Începe să-şi ciupească unghiile fără să-şi dea seama, până când Eva se opreşte şi o priveşte. Încearcă să-şi ţină mâinile pe loc, dar se concentrează asupra cravatei ataşate de bluză, răsucind-o neîncetat în jurul degetelor.

— Avea doar douăzeci şi unu de ani când a scris scrisorile astea, zice Miriam, înghiţind în sec. Şi totuşi era pe

punctul de a le trăda pe fetele iepuri. Cum poți trăi cu tine însuți după ce faci așa ceva?

După o pauză lungă, Eva o întreabă:

— Îți mai aduci aminte cum erai la douăzeci și unu de ani?

— Nu, a trecut o viață de atunci.

— Să fii doar o femeie, pe cont propriu, și să ai posibilitatea de a pleca de *acolo*? Ne place să credem că noi n-am face-o, dar cu toții am face-o. E o chestiune de supraviețuire, și de aceea mulți oameni nu-și spun poveștile, pentru că nu vor să fie judecați de către aceia care n-au cum *să știe*.

— Știi asta? Din propria ta experiență? întreabă Miriam pe un ton precaut.

Mâna Evei tremură în timp ce ridică ceașca și-și varsă lichidul pe pantaloni.

— Îmi cer scuze, n-ar fi trebuit să întreb asta. Nu e treaba mea, zice Miriam, grăbindu-se să ia cana din mâna ei.

— Vreau să te rog ceva, dacă îmi dai voie, spune Eva, în timp ce își șterge pantalonii cu batista. M-am gândit la rochie și la faptul că i-ai descusut toate tivurile. Pot să le cos eu la loc?

Miriam o privește pe Eva care stă cu gleznele încrucișate. Are spinarea dreaptă, fața serioasă, puțin arsă de soare, dar încă frumoasă, iar zâmbetul ei strălucește.

— Mi se pare pur și simplu greșit s-o lăsăm așa, goală și descusută. Până la urmă, a fost conservată atât de bine, spune Eva, cu o urmă de timiditate.

— Sigur că da. Eu citesc, iar tu poți să coși.

Miriam aduce rochia din camera tatălui ei.

Eva nu mai rostește niciun cuvânt, luând rochia în mână.

Miriam o urmăreşte în timp ce îşi aşază rochia pe genunchi, strecoară aţa prin urechile unui ac pe care îl scoate din geantă, apoi rupe capătul firului cu măselele .

— M-am măritat cu Axel când aveam douăzeci şi unu de ani, spune Miriam rar. Eram naivă şi foarte tânără.

— E uşor să judeci astfel de lucruri cu ochi maturi.

Miriam ar fi urlat la varianta ei mai tânără: „N-o face. Nu te mărita cu omul ăsta!" Dar ştie că n-ar fi ascultat. Sub nicio formă.

— Erau atât de tineri, zice Miriam şi se întinde spre scrisorile împrăştiate pe masă asemenea fulgilor de zăpadă. Mă tot gândesc la tata. Nu ştiu ce a văzut el, dar sunt sigur că mama n-a fost acolo, e pur şi simplu imposibil să fi fost. Mă gândesc la ce trebuie să fi trăit ei doi, ca oameni căsătoriţi, având în vedere scrisorile astea. Cred că Frieda l-a iubit cu adevărat.

— Cele mai bune relaţii îndură greutăţile pentru a-şi testa forţa. Mama şi tatăl tău dovedesc asta? Provocările consolidează relaţia sau o rup, dacă ea nu este suficient de puternică.

— Înţeleg, zice Miriam. Dacă nu întâmpini dificultăţi decât târziu, atunci e mai dificil să rupi legăturile.

— Exact. Luna de miere se încheie, uneori nici măcar nu începe.

— E atât de trist.

— Aşa e viaţa.

Liniştea vibrează în jurul lor.

— Trebuie să aflu ce s-a întâmplat cu Frieda, spune Miriam, luând în mână următoarea scrisoare. Merită să ştie.

Citeşte în timp ce Eva coase. Următoarea, scrisă deasupra şi pe spatele unei alte scrisori, care conţine două

rânduri mâzgălite într-o grafie diferită, în germană, e datată 31 mai 1944. Hârtia e îngălbenită și foarte mototolită.

Stăteam în fața comandantei, iar mâinile mele înnegrite de mizerie s-au înfășurat în jurul basmalei.

— I-am scris familiei tale Hasek, din Charlottenburg. Am primit un răspuns prompt.

A ridicat o bucată de hârtie și mi-a întins-o. Am văzut scrisul tatălui meu. Erau doar câteva rânduri:

Stimată...

Mulțumesc foarte mult pentru scrisoarea de informare cu privire la una dintre prizonierele dumneavoastră. Îmi pare rău să spun că eu nu am nicio fiică. Eu și soția mea nu am fost binecuvântați cu copii.

Cu respect,

Otto Hasek

Am vrut să-i înapoiez scrisoarea, dar a refuzat printr-un gest al mâinii. Am privit scrisoarea aceea concisă și am văzut frica răzbind din rândurile mâzgălite. Nu-și recunoaște fiica; nu mă va ajuta, se teme de represalii. M-am întrebat dacă îi făcuse același lucru și mătușii Maya, dacă îi întorsese spatele când cuvintele lui ar fi putut să-i salveze familia, iar mâinile au început să-mi tremure și m-am clătinat. Apoi am citit din nou ultimul rând. „Eu și soția mea nu am fost binecuvântați cu copii." Nu o recunoștea nici pe Louisa? Cât îi poate fi de greu să vorbească despre fiica pe care a pierdut-o? Despre sora mea. Am mototolit scrisoarea în pumn.

— Lașule, am spus.

Comandanta s-a uitat la mine.

Totul se terminase. Îi irosisem vremea de pomană, ba chiar mai rău.

M-a recompensat cu douăzeci și cinci de lovituri de bici și izolare în buncăr. Mi-a dat sentința dintr-o suflare, apoi umerii i s-au relaxat și, în ciuda faptului că degetul ei indica în direcția ușii, și-a întors din nou privirea spre birou. Spre următoarea sarcină de pe listă.

Am strâns scrisoarea cu putere în pumn, ca și cum zdrobirea ei mi-ar fi adus salvarea. O gardiană s-a ridicat din locul în care se afla și, fără s-o văd, s-a apropiat de mine, fluturându-și bastonul.

Mintea mea avea de procesat atât de multe, într-un timp atât de scurt, încât lumea și-a încetinit ritmul. Aș fi vrut să fug.

Continuam să recitesc cuvintele care-mi pecetluiseră soarta. Nimeni nu se mai întorsese la fel din buncăr. Cele mai multe mureau imediat după ce erau eliberate din celula minusculă. Douăzeci și cinci de lovituri de bici.

Gardiana zâmbea. Ruj perfect, bucle la fel. Aș fi vrut să mă feresc, dar picioarele îmi înțepeniseră. Mergeam la buncăr. Oare voi mai vedea vreodată lumina zilei? Sau voi muri acolo? Pantofii ei scârțâiau pe podelele din lemn. Pielea frecând lemnul.

Ușa s-a deschis în spatele meu și eram pregătită să fiu înșfăcată de o pereche de mâini.

Comandanta s-a uitat la mine, iar eu am căzut în genunchi.

— Vă rog... am zis.

— Ce e asta?

Se ridicase în picioare, uitându-se către ceva din spatele meu.

Doi copii în jur de opt sau nouă ani, murdari din cap până-n picioare, au dat buzna în cameră. Au trecut pe lângă mine, au înaintat până în dreptul biroului comandantei şi au început să-i spună că le e dor de bunica lor.

— Unde e bunica? Avem nevoie de mâncare, murim de foame şi nu e mâncare pentru noi. Bunica...

— Ce zic copiii ăştia? a întrebat-o comandanta pe gardiană, care se oprise din drumul ei spre mine.

M-am uitat în spate, uşa era deschisă, toată atenţia era îndreptată spre orfani, poate reuşeam să plec? M-am îndepărtat.

Copiii au observat privirea nedumerită a comandantei şi s-au apropiat şi mai mult de ea. Pe birou era un pahar cu apă, pe jumătate plin. Broboane de condens se prelingeau de pe sticlă pe biroul de lemn. Nu-l observasem până atunci, dar, din clipa în care mi-au căzut ochii pe el, nu mi-am mai putut desprinde privirea de acolo. Unul din copii s-a întins după el. Vărsând mare parte din apă din pricina grabei, a băut cu sete, apoi i-a dat paharul celuilalt, care a băut lacom, întorcându-l cu fundul în sus, scurgând şi ultimele picături.

Comandanta avea pete întunecate, micuţe pe uniformă, în locurile în care fusese stropită de picăturile de apă, iar hârtiile de pe birou fuseseră acoperite şi ele de o peliculă sclipitoare.

— Ce înseamnă asta? Cum aţi ajuns aici?

Copiii se uitau la ea.

— Afară. Acum. Aruncă-i şi pe ei în buncăr.

Probabil copiii au înţeles cuvântul „buncăr", pentru că s-au agăţat de ea.

— Nu-i înţeleg. Ia copiii ăştia de pe mine.

Gardiana a desprins copiii de uniforma comandantei.

— Aşteaptă, a zis aceasta din urmă, în timp ce-şi ştergea cămaşa. Tu, a spus, arătând cu degetul spre mine.

S-a lăsat tăcerea şi toată lumea s-a întors, observând că eram încă în cameră. M-am gândit că poate ar fi trebuit să plec atunci când avusesem ocazia.

— Poţi alege care merge la buncăr şi care primeşte loviturile de bici. Având în vedere faptul că eşti o susţinătoare ardentă a regimului, poţi decide împărţirea pedepselor.

Panica pe care am simţit-o a fost atât de puternică, încât mi s-a încolăcit ca un bici în jurul stomacului.

— Doamnă comandant, am zis, gândind repede, încercând să-mi găsesc vocea.

Feţele lor micuţe, murdare şi rozalii, cu ochii larg deschişi, privind spre mine şi spre gardiana care ţinea în mână bastonul.

— Ei nu fac decât să întrebe de bunica lor. Au pierdut-o şi sunt înfometaţi, am spus.

Gardiana şi-a pregătit bastonul şi mă fixa cu privirea. Copiii se chirciseră la podea.

— Îi înţelegi?

— Da, vorbesc olandeză. Îşi caută bunica.

Iar spre copii am spus:

— Şşş, gata, micuţilor.

— Mai vorbeşti şi alte limbi?

— Da, doamnă. Multe.

— Uuu, o mică lingvistă!

A râs împreună cu gardiana şi a dat încetişor din cap. Gardiana a ridicat bastonul şi a lovit spinarea copilului mai mare. Acesta s-a prăbuşit cu un vaiet. Cea

mică s-a năpustit deasupra lui, încercând să-și protejeze fratele. Comandanta se uita la gardiana care încerca să dea la o parte corpul fetiței de pe trupul încolăcit al fratelui.

— Stop, a zis ea. Spune-le copiilor să se ducă înapoi în barăcile lor.

Așa am făcut, zicându-le că-și vor găsi bunica acolo. Am mințit pentru că asta îi liniștea și pentru că amândoi se uitau la mine. Băiatul stătea în șezut, cu fetița alături, într-o atitudine protectoare. I-am mințit pentru că în felul ăsta îi făceam să mă asculte. I-am mințit pentru că astfel era posibil să scap de buncăr. Am mințit pentru a-mi amâna pedeapsa.

— Să-i duc înapoi la baraca lor? am întrebat.

— Da. Da.

— Veniți cu mine, le-am zis copiilor, luându-i de mâinile lor micuțe.

Și ne-am întors, gata de plecare.

— Așteaptă...

M-am răsucit, gândindu-mă că gardiana o să se repeadă spre mine.

— În locul ăsta vin femei din toată Europa. Ne-ar ajuta să avem pe cineva care să le explice cum stau lucrurile pe aici.

— Sigur, fac orice vă e de folos, am zis repede.

— Întoarce-te mâine. O să-ți găsim ceva de făcut. La 6.00, dimineață.

— Mulțumesc, doamnă.

Și, ce m-a împins să fac următorul gest, nu știu. Dar am dat drumul mâinii micuțe pe care o țineam în

palmă, mi-am întins brațul înainte, mi-am lipit călcâiele printr-o mișcare scurtă și am strigat: „Heil Hitler!"

Copiii m-au privit ca pe un monstru și am pierdut și cealaltă mânuță. Gardiana a zâmbit, un zâmbet atotcunoscător, plin de compătimire. M-am răsucit pe călcâie și am plecat. Copiii m-au urmat, dar, imediat ce am ieșit în lumina soarelui orbitor și fierbinte, au luat-o la fugă.

Le-am privit siluetele înfășurate în zdrențe îndepărtându-se de mine. Inima mi s-a strâns.

Când au dispărut cu totul, m-am întors la baraca noastră. Soarele îmi ardea capul și gâtul, dar nu mă simțisem niciodată mai bine. Cu câteva minute în urmă, mă uitasem la buncăr și fusesem sigură că acolo aveam să-mi găsesc sfârșitul.

— Asta e...

Miriam se ridică să pună scrisoarea înapoi pe masă, fără a găsi cuvinte care să descrie ceea ce tocmai a citit.

— Zice cumva la un moment dat că *adevărul e urât*? întreabă Eva.

— Dar asta? Copiii? întreabă Miriam. Este imposibil ca tata să fi știut de scrisorile astea. Nu s-ar putea gândi încă la cineva care și-a pus problema să trădeze niște femei vulnerabile, mutilate, legate de pat. Nu. Și copii?

Miriam scutură din cap.

— Aceasta nu poate fi persoana pe care o pomenește tatăl *meu*, el nu poate iubi... așa ceva.

Își subliniază cuvintele scuturând scrisoarea în aer.

— Probabil ai dreptate, spune Eva. Dar, așa cum știi, dragostea nu e uneori ceea ce ne-am așteptat la un moment dat să fie.

20
MIRIAM

— Aceste scrisori sunt atât de importante, dar, spune Miriam, sunt atât de greu de citit, iar eu n-am ştiut nimic. Lucrurile astea chiar s-au întâmplat cu adevărat? Oamenii chiar se purtau astfel unii cu alţii?

— Tocmai de-asta s-au pierdut atât de multe poveşti. Oamenii care au trăit aceste experienţe nu găsesc cuvintele pentru a le descrie, iar cei din jurul lor nu vor să audă. Cuvintele au o forţă mult mai mare decât ne dăm seama, spune Eva.

Apoi, vorbind mai mult pentru sine, continuă:

— Chiar şi cele mai întunecate cuvinte vor descoperi lumina.

Miriam ia în mână următoarea scrisoare.

— Cred că ceea ce a fost pierdut poate fi regăsit.

Henryk,

După ce m-am întors de la biroul comandantei, Stella a venit alergând spre mine şi m-a luat de mână.

— Bună ziua, frumoasă doamnă, mă duci acasă acum? m-a întrebat, luându-mă de braţ.

Copiii olandezi m-au găsit în dreptul Unității 20. Cel mai mare a scuipat pe pământ.

— Ne-ai mințit, mi-a zis el.

— Îmi pare rău – ați căutat-o și la spital? Gândul la locul acela m-a făcut să mă înfiorez, un loc al agoniei și al morții, și nu întotdeauna pricinuite de boală.

— Da, dar nu e bolnavă. Ne-ai promis c-o vei găsi, ne-ai promis că ne ajuți. Ai mințit.

A scuipat din nou.

— Toată lumea minte tot timpul.

Stella îi privea pe copii, cu mânuța cuibărită în siguranță în palma mea. Îmi doream să-i văd plecați de acolo. Mă temeam, neștiind cât de mult înțelegea Stella din această interacțiune.

— Poate o căutăm împreună. O să vă ajut.

— Nu. Nu avem nevoie de ajutorul tău. Ești de-a lor.

Fetița a arătat spre gardiană, spunând:

— Ești de-a lor!

A rostit cuvintele tare, iar eu voiam s-o fac să tacă. Jignirea îmi pulsa înăuntrul pieptului.

Copiii s-au luat de mână și s-au întors cu spatele.

Stella a ridicat ochii spre mine, căutând o explicație pe care n-am putut să i-o dau.

Am strigat în urma lor, privindu-i cum se îndepărtează:

— Spuneți-mi numele bunicii voastre și vă ajut dacă pot.

Băiatul mi-a strigat:

— Bunicuța.

Miriam trage adânc aer în piept, tremurând, înainte de a se aduna îndeajuns încât să ridice următoarea scrisoare.

Henryk,

M-am întors în baracă, unde Bunny cosea în liniște, iar Stella sărea pe pat, lângă ea, jucându-se fericită cu o păpușă nouă, făcută dintr-o bucată de cârpă murdară de bumbac, înnodată în așa fel încât să pară că are un cap, mâini și picioare.

M-am așezat pe poliţa Eugeniei și i-am spus că am primit de lucru.

Eugenia s-a îndreptat de spate și m-a urmărit cu toată atenţia în timp ce-i vorbeam.

Henryk, sunt îngrijorată, locul ăsta... va fi mai bine decât lucrul la nisip, dar e o schimbare și îmi fac griji pentru ce mă vor pune să fac. Dar, așa cum spune Eugenia, nu e ca și cum aș fi avut de ales.

La apel, Hani s-a așezat lângă mine în careu, unde am stat ore întregi sub cerul senin, înainte de cină. Gărzile ne-au numărat și ne-au renumărat, obligându-ne să stăm în picioare. Dacă cineva se prăbușea, o luau de la capăt.

— Mereu durează mai mult iarna, mi-a șoptit Eugenia la ureche.

— Mai mult decât acum? am întrebat eu, iar ea a încuviinţat.

Eram pe punctul de a-i spune și lui Hani ce aflasem de la Eugenia, dar ea părea încruntată și îmi evita privirea.

Am luat-o de mână, dar m-a respins.

— Ce s-a întâmplat?

— Eşti o mincinoasă, mi-a spus în şoaptă.

Apoi a urlat suficient de tare încât s-o audă gărzile:

— Eşti o mincinoasă!

Eugenia ne-a spus amândurora să tăcem şi s-a făcut din nou linişte.

Hani se mişca de pe un picior pe altul, îşi încleşta şi-şi descleşta pumnii şi-şi încrucişa braţele, după care le lăsa să-i cadă pe lângă corp. Indiferent ce s-ar fi întâmplat cu Hani, aceasta va izbucni, şi încă repede, mă gândeam.

În cele din urmă, după încheierea apelului, ne-am întors la baracă.

— Care e problema? am întrebat-o.

— Tu. Tu eşti problema, a zis ea şi m-a smucit de braţ. NAZISTO!

— Hani, taci din gură. Despre ce vorbeşti? am întrebat-o în şoaptă, în timp ce-mi primeam supa şi-mi scoteam lingura cusută de rochie.

— Paulo şi Brigitte, îi cunoşti? m-a întrebat ea tot cu voce răstită, în timp ce-şi primea polonicul de supă, dar trăgând bolul mult prea repede, aşa încât o parte din lichid s-a vărsat pe jos.

— Nu.

— Copiii, copilaşii, ai ales ca Paulo să fie lovit.

Am încercat să-i explic. Să-i spun că nu eu luasem decizia. Că fusesem pusă să aleg, dar că de fapt gardiana luase hotărârea de a-l lovi. Hani era supărată.

— Are vânătăi pe spate. Ai spus că-i ajuţi să-şi găsească bunica. Ei merg să caute ajutor şi te găsesc pe

tine. Îi spui comandantei c-o ajuți pe ea. Alegi ca Paulo să fie pedepsit. SALUȚI!

— Hani.Taci. Din. Gură. Am spus.

Vocea ei era impunătoare și părea că toată lumea e cu ochii pe noi.

— Mincionoaso, mă minți iar.

— Nu, nu am vrut asta. Te rog, vorbește mai încet și o să-ți explic.

— Să-ți dau timp să minți din nou? a întrebat ea. Cine ești? Ești ca desprinsă dintr-o ilustrată. Ai putea fi nazistă.

I-am atins brațul.

— Te rog, ascultă-mă.

— Nu mă atinge.

— Bine, dar ascultă și îți explic totul.

S-a liniștit, însă nu știam ce să-i spun. Eram înconjurate de oameni și, chiar dacă vorbeam în olandeză, nu știam niciodată cine stătea la pândă.

— Copiii, am spus eu. De unde știi că spun adevărul?

Mi-a tras o palmă peste față. Nu m-a durut, a fost mai curând ca un pumn în stomac, rece ca gheața, urmată de o privire pătrunzătoare. A fost cel mai dificil atac căruia a trebuit să-i fac față. Inima îmi era mai îndurerată decât obrazul pălmuit.

— Te iubesc, am încredere în tine, a zis printre suspine. Pleci, nu-i așa? Pleci și mă lași aici?

— Nu, dar am încercat să plec, i-am spus.

Încercam să-mi mănânc supa. Cu o oră în urmă eram lihnită, dar acum nu reușeam să înghit nici măcar o singură lingură. I-am dat-o Stellei, care a primit-o fericită.

— Pot s-o împart cu Bunny? m-a întrebat şi a luat bolul cu ea în baracă.

După ce am urmărit-o amândouă pe fetiţă plecând, i-am povestit lui Hani totul, cu şoapte repezite.

Tăcea.

— Te rog, spune-mi ceva, am implorat-o.

Hani şi-a terminat supa şi a plecat de lângă mine fără să spună niciun cuvânt.

Nu mi-a mai vorbit deloc de atunci. Eu sunt încremenită. Acum doarme cu capul la picioarele mele. Am pierdut ceva ce nu ştiam că aveam, ceva ce nu câştigasem în vreun fel. Nu cred că m-am mai simţit vreodată atât de singură. Nu ştiu dacă mă va ierta vreodată sau dacă merit să fiu iertată. Probabil că ziua de mâine ne va lămuri asupra acestui lucru.

— Scrisorile.

Miriam trage adânc aer în piept.

— Totul e atât de trist.

Eva se apropie de masă, aşezând pe ea rochia împăturită.

Miriam mângâie cu degetele materialul grosolan.

— E teribil să te gândeşti la condiţiile de acolo, spune ea. Iar scrisorile mă fac să-mi amintesc tot felul de lucruri.

Miriam încearcă să găsească cuvintele potrivite pentru a descrie ceea ce vrea de fapt să zică. Eva aşteaptă.

— De exemplu, statul în picioare în careu, în timpul apelului, începe Miriam. Soţul meu folosea un cronometru, ca un fel de ceas pentru gătit, despre care citise el la un moment dat undeva, pentru a ne ajuta să rezolvăm problemele dintre noi. Mai întâi spunea el ce avea de zis, după care spuneam eu, cred că aşa ar fi trebuit să funcţioneze.

— Te cronometra?

— Da. Nu-mi aduc acum aminte despre ce probleme discutam. Dar trebuia să stau în picioare când vorbeam, ca să-i acord întreaga mea atenție. Dacă mă mișcam de pe un picior pe altul sau mă dezechilibram, repornea cronometrul.

Aude cârâitul mecanic al cronometrului oval, în formă de pui, de fiecare dată când era răsucit înapoi la treizeci – întotdeauna treizeci – de minute.

Expresia Evei se schimbă. Se așază în fața lui Miriam, împreunându-și degetele în poală.

— Apoi a devenit din ce în ce mai rău, spune Miriam. Pur și simplu nu reușeam s-o fac. Părea atât de simplu. Să stau în picioare și să vorbim. El o făcea, stătea în picioare și îmi vorbea. Dar eu trebuia să privesc în sus spre el și cuvintele îmi ieșeau pur și simplu bâlbâit.

Miriam îi aruncă o privire Evei.

— Nu seamănă deloc cu asta, spune Miriam, ridicând scrisoarea. Eu sunt...

Mângâie cu degetele dungile rochiei.

— Miriam, zice Eva.

Ea nu o privește.

— Îmi cer scuze, nu vreau sub nicio formă să compar asta cu... lucrurile prin care au trecut fetele iepuri, sau cu scrisorile, ori cu experiențele tatei. Doar că mă face să rememorez tot felul de momente, atâta tot.

— Pare că ai trecut printr-o perioadă îngrozitoare, spune Eva, aplecându-se în față.

— Nu mă lăsa să dorm până nu reușeam. Treizeci de minute, zice Miriam cu un tremur în voce. Asta era tot. Dar nu mă lăsa să dorm. Îl imploram să-mi dea voie să mă

odihnesc puțin, după care voi reuși, spune în șoaptă. Eram sigură că voi reuși.

Miriam simțea că o doare gâtul din pricină că privise atât de mult timp în sus, către Axel, simțea cum inima ei rata o bătaie, în vreme ce vederea îi era întunecată de pete negre și striga la ea însăși să mai reziste câteva minute.

Cronometrul mai avea de numărat doar cinci minute, îl vedea.

Încă cinci minute și totul avea să se sfârșească. Ticăia asemenea unui ceas, dar mai repede, precum inima unui pui.

Tic-tic-tic-tic-tic.

Încă cinci minute și va putea să se odihnească, va putea să doarmă.

— Deci ce crezi? a întrebat Axel.

— Da, a zis ea. Cred că da.

Habar nu avea cu ce era de acord, complexitatea argumentării lui depășind cu mult capacitățile ei. Nu era loc pentru nimic altceva. Trebuia doar să stea țeapănă. Doar să continue să stea în picioare.

— Uuuuu, a zis Axel, cuprinzându-i umerii în timp ce se prăbușea în brațele lui, cu ochii închiși și străduindu-se să-și vină în fire. Cercurile negre o înconjurau.

A așezat-o cu tandrețe pe canapea, canapeaua lor. Canapeaua lor pentru un nou început. Și i-a adus o cană de apă din bucătărie.

— Cum să te simți?

Pe chipul lui se citește îngrijorarea.

— Sunt foarte obosită, Axel, putem să facem asta altădată?

— Ce să facem? a întrebat-o el.

— Discuția. Sunt de acord cu ce ai spus tu, dar, dacă mai ai ceva să mă întrebi, o putem lăsa pe mâine?

— Ce discuție, dragostea mea?

Părea atât de confuz, încât ea i-a mângâiat obrazul cu degetele.

— Cronometrul în formă de pui, concentrarea atenției asupra... sunt chiar foarte obosită, a zis ea.

— Miriam, unde ai fost?

Vocea lui era blândă.

— Aici, a zis ea bâlbâindu-se. Am simțit că leșin în timp ce-ți vorbeam.

— Am stat de vorbă, e adevărat, dar eu m-am dus la culcare în urmă cu câteva ore. Mi-ai spus că o să vii și tu, dar când m-am întors te-am găsit aici, vorbind singură, bâlbâind ceva despre un lucru pe care l-ai pierdut. Ai pierdut ceva?

Miriam a scuturat din cap, până când cercurile negre i-au întunecat din nou privirea.

— Nu. Am vorbit, m-ai obligat să stau în picioare...

— Eu te-am obligat să stai în picioare?

Ea a încuviințat.

— Draga mea, dar de ce aș face una ca asta?

Miriam nu avea răspuns la o asemenea întrebare. Dar simțea cuvintele lui viermuind înăuntrul ei și tulburând ceea ce credea că știe.

— Cronometrul, am simțit că leșin.

— Eu adormisem, tu m-ai trezit, cu vorbăria ta. Cred, a spus el în continuare, că ăsta e doar încă unul dintre episoadele despre care am discutat la doctor zilele trecute.

S-a ridicat şi a plecat de lângă ea.

— Nu, a zis ea plângând şi a alergat în urma lui, împiedicându-se şi căzând pe podea. Nu, Axel, te rog.

Ţârâitul mecanic, apoi clicul camerei de fotografiat, imortalizând-o în poziţie fetală.

— Nu, a strigat ea plângând.

Camera a scos o fotografie, pe care Axel a fluturat-o în aer.

— După cum spun medicii, trebuie să adunăm dovezi dacă vrem să tragem speranţa că te putem ajuta.

Miriam nu s-a mişcat. Covorul se învârtea în jurul ei.

— Îmi pare rău, a zis ea. Îmi pare rău, Axel.

— E în regulă, dragostea mea. Împreună la bine şi la greu. E timpul pentru somnic, soţia mea, îi spune el pe un ton cântat. Să te duc în braţe?

Pentru că ea nu i-a răspuns, a ieşit din cameră. I-a auzit paşii urcând scările.

— Să nu întârzii, i-a strigat el.

A deschis ochii şi s-a uitat spre poliţa şemineului. Aparatul de fotografiat era chiar acolo, lângă el.

Cronometrul.

— Şi? întreabă Eva după ce se lasă tăcerea.

— Am primit tratament medicamentos, a zis ea. Nimeni nu m-a crezut. Nici eu nu mă mai credeam. Îmi pare rău, n-are nicio legătură cu scrisorile, cu lagărele. Sunt pur şi simplu ridicolă.

Eva deschide gura, pregătindu-se să spună ceva, dar Miriam o întrerupe.

— Trebuie să văd ce face tata, zice ea, scuturându-se de greutatea pe care o simte în umeri şi ceafă. Am stat prea mult timp nemişcată, zice ca pentru sine.

— Te simți bine, Miriam?

— Sunt obosită, atât de obosită.

— Vrei să plec?

— Dacă vrei, spune ea, sprijinindu-se de perete și simțind că o ia amețeala. Trebuie să văd ce face tata.

— Ai avut o zi foarte lungă, zice Eva, urmând-o pe Miriam în hol.

Aceasta din urmă se îndreaptă spre dormitorul tatălui ei, iar Eva o apucă spre ușa de la intrare.

— Mulțumesc pentru că m-ai ajutat s-o fac mai bună, murmură Miriam, privind cum umbra Evei dispare pe hol.

Ceva mai târziu, Miriam spală vasele, iar în timp ce mâinile ei fac munca de rutină, mintea îi zboară la scrisori, rememorând sau omițând diverse detalii.

Ia în mână o sticlă de vin roșu, dar se răzgândește și o pune la loc, alegând în schimb un tub de codeină. Se imaginează înghițind pastilele amare.

Întârzie în fața ferestrei, privind strada, iar o umbră traversează aleea. *Axel.* Trage draperiile cu atâta putere, încât inelele se freacă zgomotos de bățul pe care sunt prinse, apoi verifică dacă ușa e încuiată. Verifică dacă pana e la locul ei. Ia unul dintre scaunele grele din sufragerie și-l așază în dreptul ușii.

— S-a întors, zice ea, răsucind încă o dată cheia.

Își petrece noaptea așezată în scaun, lângă tatăl ei, simțind cum îi dau târcoale deciziile luate în timpul zilei. Aude un ticăit – tic-tic-tic – în foșnetul saltelei cu aer, un ticăit pe care nu l-a mai auzit până acum. *Mâine.*

Ia mâna tatălui în mâna ei și se reazemă de spătar. Ochii i se închid și nu-și mai dorește decât ca somnul s-o acopere ca o pătură.

— Ceremonia, șoptește el, iar ochii ei se deschid la auzul vocii tatălui. *Ceremonia inocenței a devenit inutilă*, spune.

— Da, tată. Ai dreptate.

— Miriam. Miriam. Tu. Ești...

— Sunt aici. Te iubesc, tată, zice ea și așteaptă, urmărindu-i fiecare mișcare, dar el începe să sforăie, iar curând după aceea adoarme și ea.

21
HENRYK

În prima mea amintire limpede după Auschwitz, soarele reflectat în ferestre îmi înțepa ochii. Era verde. Atât de verde, încât strălucea precum aurul. Atât de orbitor, încât îmi făcea ochii să lăcrimeze. Îmi tamponam obrajii cu o batistă umedă, rugându-mă ca cineva să mă ducă undeva înăuntru, la adăpost.

Apoi o mână rozalie mi-a atins genunchiul, o mână micuță, dar grea și rozalie. Atingerea a fost urmată de o alta, după care s-a ivit o persoană mititică, de aceeași culoare, a cărei față îmi ajungea la înălțimea genunchiului. Părul brunet și ochii negri, strălucind din mijlocul unei fețe rotunde ca luna, o făceau să pară o păpușică. Mi-a aruncat un zâmbet știrb. Fața mi s-a dezmorțit și am simțit ceva întorcându-se înapoi.

Am zâmbit.

Mi-am dat seama că ședeam într-un scaun, pe un petic de iarbă, înconjurat de pietriș. Lumina soarelui nu era fierbinte, ci emana mai curând o căldură care-mi pătrundea oasele, fără a-mi răni pielea. Probabil era toamnă târzie. Auzeam voci în jurul meu, dar le percepeam ca pe ciripiturile de păsări: puțin iritante, însă ușor de ignorat.

M-am aplecat în față și m-am uitat la picioarele mele. Aveam pantofii încălțați greșit. Nu purtam șosete. Pe iarbă, șezând cu un picioruș sub fund și cu ambele mânuțe ocupate cu legatul șireturilor mele, stătea o fetiță.

Fetița mea.

Era Miriam.

MIRIAM

Privește flacăra apropiindu-se din ce în ce mai mult de degetele ei, flacăra arzătoare îi sărută pielea crudă. Așteaptă. Trebuie să ajungă dintr-o clipă în alta. Căldura îi linge degetele, rănindu-i pielea expusă, degetele îi tremură în timp ce aprinde un alt băț de chibrit, după care se liniștesc, redevenind sigure.

Mirosul e delicios.

Focul și capacitatea lui inepuizabilă de a distruge și de a înnegri totul. De a transforma totul în pulbere. Ar fi un mod frumos de a pleca. Să privească flăcările mistuind apartamentul, mângâind scaunul acesta vechi, croindu-și drum în sus, de-a lungul pereților. Sugând întreg oxigenul din cameră. Odată pornit, focul va fura tot ce-i va ieși în cale. Se gândește la cum ar fi să-și piardă cunoștința în timp ce privește flăcările dansând în casa părinților ei.

Scăpărarea chibritului îi oprește tremurul mâinilor. O misiune care o împiedică să-și mai facă rău.

Privește flacăra devorând bățul, apropiindu-se de degetele ei. O bătaie în ușă o face să sară în picioare; chibritul îi cade pe podea și îl stinge cu piciorul, cu un gest reflex.

Au venit.

Să-l ia.

Au cu ei o targă. E imaginea inversă a modului în care a fost adus de la spital, în urmă cu două săptămâni, când ea și-a dat acordul să fie adus acasă. Spitalul nu era un loc potrivit pentru el. Oamenilor ar trebui să li se ofere șansa de a muri în paturile lor, înconjurați de lucrurile lor. Chiar medicii o spuseseră. Iar acum îl iau de aici.

În loc de ușurare, după plecarea paramedicilor, Miriam simte doar durerea pierderii.

Îl iau, instalându-l cu grijă în ambulanță. Ea îi sărută fruntea umedă, îl ține de mână cu disperare, nedorind să-i dea drumul.

Verifică întreg apartamentul. E gol, genul de goliciune care îți invadează urechile ca apa.

Goliciunea scufundării.

Pereții albi, mobila masivă, spațiul. Fără nimic de făcut. Singură și lipsită de rost. Așteaptă, fără să știe ce anume, privind către marea aceea imperturbabilă de umezeală și întunecime.

După-amiază târziu, neprimind încă nicio veste legată de transferul tatălui ei, Miriam continuă să citească scrisorile traduse de Eva, cu scrisul ei mare și apăsat. Nu are nimic altceva de făcut. Ridică următoarea scrisoare. În timp ce o desface, știe că lucrurile se vor termina rău.

Prima mea zi de muncă la noua slujbă, traducând scrisori în „Canada", un depozit uriaș, în care se află toate obiectele personale ale deținutelor. Unele rămân aici, altele pleacă spre cei „nevoiași", dar cele mai multe dintre ele sunt etichetate și puse deoparte. Datoria

mea e să citesc scrisorile scrise în alte limbi și să traduc în câteva rânduri cât mai multe informații posibil.

După ce am terminat lucrul, iar ochii mă usturau din pricina luminii soarelui, Stella a venit în întâmpinarea mea.

— Stella? Ce s-a întâmplat? am întrebat-o, uitându-mă la fețișoara ei încrețită.

— Hani a ta a aplecat.

Avea respirația întretăiată.

— Frumoasă doamnă, te rog, o ajuți?

M-am aplecat și am sărutat-o pe Stella pe creștet. Am inhalat inocența pierdută și m-am adunat pe cât posibil.

—Să mergem, am zis, cu o siguranță de sine pe care nu o simțeam.

Dar a trecut o săptămână și nici urmă de Hani.

Dorm singură.

Comandanta mă pune să muncesc la traducerea scrisorilor; caut adrese și locuri unde se află persoanele urmărite de SS.

Canada e plină de haine, bijuterii, bani. Inclusiv consumabile medicale. Medicamente fără etichete, totul este pus la punct, în cele mai mici detalii. Cu toate astea, bunurile nu au nicio valoare în Ravensbrück.

Cealaltă îndatorire a mea, în afară de citirea scrisorilor, e să le scriu familiilor prizonierelor, pentru a le da de veste despre moartea celor dragi. Formularele sunt tipizate, eu nu fac decât să scriu adresele și numele. Așa că stau pe scaun, citesc și scriu. Îi mulțumesc zi de zi mătușii Maya, pentru că franceza, olandeza și poloneza pe care le-am învățat de la ea mi-au salvat viața.

Am şansa să mă spăl de două ori pe zi şi am acces la atât de multă hârtie. Scrisorile către tine pot fi mai lungi acum. Când scriu, nu o fac pentru tine, fiindcă nu ştiu dacă le vei primi vreodată, ci le adresez amintirii tale, fiindcă ea te ţine în viaţă, şi limbajului de care m-am îndrăgostit, împreună cu tine.

Întreb pe toată lumea despre Hani. Mă gândesc la copii şi la „bunicuţa" lor, dar nu-mi pot scoate din minte expresia aceea de dezgust. Se pare că găsirea lui Hani a căpătat o semnificaţie mai profundă; îmi dau mâncarea în schimbul informaţiilor. O caut pe Hani ca o maniacă. Mă doare stomacul, nu pot mânca şi mă chinui să mă odihnesc; sunt epuizată. Noua slujbă e mult mai bună, mă tem că, în starea în care sunt acum, aş fi adormit acolo, în soare şi nisip. Aş fi murit acolo, dar aici sunt în siguranţă. Lucrez împreună cu o profesoară bătrână. E tăcută, dar, dacă adorm, mă avertizează cu blândeţe când se întorc gardienele. Nu ştiu cum o cheamă. Nici nu vreau s-o întreb. Lucrăm în linişte.

Dorm singură şi, chiar dacă am mai mult spaţiu, nu mă pot odihni. Prezenţa ei în locul ăsta era tot ce ştiam. Am rămas singură în bătaia soarelui, fără umbra sub care să mă pot adăposti.

Miriam plânge lângă patul gol. Prin câte a trecut Frieda pentru a-i scrie aceste scrisori tatălui ei, iar acum e complet singură. Simte atât de multă înţelegere pentru femeia aceasta, iubita tatălui ei, încât nu-şi poate opri lacrimile care-i curg pe obraji. Fiindcă Miriam ştie ce înseamnă să fii complet singur.

Următoarea scrisoare la rând e cea despre Eugenia, iar ea își dă seama, cu o strângere de inimă, că probabil aceea care-i va urma va completa povestea femeii, dar pur și simplu nu vrea s-o audă. Liniștea vuiește în jurul ei ca o furtună. Se gândește la flăcări, la chibrituri, iar asta o calmează, amintindu-și de mama și copilul cu șosete mititele, așteptând ceva. Citește.

Eugenia a inspirat adânc, a dat din cap a încuviințare, apoi, eliberând aerul din piept, a început să vorbească repede, unind cuvintele între ele, amestecându-le unele cu altele.

Eugenia a tresărit speriată și s-a lovit cu capul de capacul cutiei. A simțit prezența soldaților înainte să le audă pașii, mișcându-se ca niște umbre, apoi a simțit mirosul greu de fum.

Copilul a scâncit din pricina zgomotului, dar mama l-a liniștit, în timp ce pielea Eugeniei se încreța de frică. Simțea gustul arsurii și atingerea tentaculelor de fum care șerpuiau în jurul ei. Își imagina flăcările pătrunzând în cutie asemenea unor degete scheletice. Se temea că va fi arsă de vie.

„Caută. Caută," strigau ei.

S-a deschis ușa, după care s-a auzit zgomotul mai multor obiecte izbindu-se de podea. Auzea cizmele grele ale soldaților pășind prin cameră și avea impresia că îi călcau direct pe plămâni.

Asemenea unei păpuși pe arcuri, înainte să sară din cutie, fiecare fibră a corpului ei era întinsă la maximum. Nu putea avea încredere în ea însăși că nu va țâșni afară.

Paşii s-au îndepărtat.

Apoi capacul cutiei s-a ridicat.

Femeia şi copilul. Scăldaţi în lumina zilei. Eugenia s-a chircit, făcându-se micuţă de tot pe fundul cutiei. Din locul în care se afla a putut privi în sus şi i-a văzut.

Vocile lor guturale urlau cuvinte batjocoritoare lipsite de sens.

Au ridicat-o pe mamă trăgând-o de păr. Sânul îi era încă afară, cu bebeluşul sugând din el cu poftă, de teamă să nu fie înlăturat. Forţa smuciturii l-a ridicat pe copil în picioare. Şi a rămas aşa. Singur. Încremenit din pricina şocului.

Dar mama a urlat şi a urlat, i-a lovit pe bărbaţi cu mâinile şi picioarele, întinzându-se după copilul ei.

Au imobilizat-o cu uşurinţă, în ciuda eforturilor ei de a ajunge la copil. Unul dintre soldaţi a ridicat bebeluşul cu blândeţe. L-a ţinut în braţele lui groase. Mama a urlat din nou. Copilul a început să plângă, şi amândoi întindeau mâinile unul către celălalt – ale ei, lungi şi subţiri, ale lui, micuţe şi dolofane.

Au împuşcat-o. În gât. S-a prăbuşit, pliându-se în cădere ca o pătură.

Bebeluşul şi-a întrecut mama, ţipând mai tare decât ea, scoţând un scâncet sfâşietor printre buzele de un roşu strălucitor. Eugenia a suspinat. Dar copilul i-a zgâriat, i-a lovit cu mânuţele şi picioruşele. Întinzând braţele spre mama căzută la pământ. Le-a fost mai greu să imobilizeze copilul decât le fusese s-o reducă la tăcere pe mamă. S-a răsucit în braţele bărbatului, încercând să ajungă pe podea. La mama lui.

Probabil că un alt bărbat a scos arma, dar Eugenia a auzit: „Nu trage, irosești glonțul sau poate mă nimerești pe mine!"

Au izbucnit în râs. Râdeau ca și cum totul ar fi fost un joc.

Copilul țipa fără încetare.

„În-momentul-ăla-craniul-i-a-fost-zdrobit-de-peretele cutiei", a zis Eugenia atât de repede, încât mi-a luat un timp să înțeleg ce spusese.

Toate femeile din baracă au amuțit. Am auzit-o pe Stella sforăind ușor, iar Bunny a tras-o mai aproape de ea.

După ce soldații au plecat, Eugenia a ieșit din cutie. Cât de repede a putut.

Mama era pe podea, cu fața în jos, împușcată în ceafă; Eugenia a întors-o. Avea ochii deschiși, trupul îi era țeapăn, iar mâinile întinse către copilul trântit pe jos, contorsionat, cu un singur pantofior în picioruș.

Fețișoara lui rotundă era spartă, distrusă, iar ochișorii îi erau închiși.

Eugenia a luat-o pe mamă de mâini și a târât-o, lăsând în urmă o dâră strălucitoare de sânge pe podea. S-a chinuit îndelung s-o tragă și s-o împingă, până când a reușit s-o bage în cutie, unde s-a prăbușit cu un bufnet. Era atât de mică, de slabă și de tânără. Ochii ei... goi. Apoi Eugenia s-a întors după copil. Capul lui a căzut greu pe spate. Atârnând într-o poziție nefirească. Gura micuță era deschisă, lăsând la vedere doi dinți mărunți. Mirosea a lapte și sânge.

A așezat copilul în brațele mamei. Le-a potrivit corpurile într-o îmbrățișare cât mai strânsă, ba chiar a

încercat să înfășoare brațele mamei în jurul bebelușului. Eugenia a atins cu o mână corpul copilului. Apoi i-a acoperit pe amândoi cu haina ei. A încercat să închidă ochii mamei, dar nu știa sigur dacă ar fi trebuit s-o facă. Poate avea nevoie să rămână așa, pentru a-și putea veghea copilașul în rai.

I-a învelit bine și a închis capacul.

Eugenia s-a uitat apoi la mine, în timp ce scriam repede.

— Nu le știu numele, a zis. Ei nu există. Cei care i-au iubit nu vor afla niciodată cum au murit.

Apoi Eugenia a mai tras o dată adânc aer în piept, a ridicat bucățica de cârpă ce se odihnea în poala ei și a făcut o cusătură dreaptă de-a lungul tivului, cu la fel de multă precizie și meticulozitate ca întotdeauna.

Henryk, povestea ei pare să reverbereze în adâncurile minții mele. Până la urmă, frica e contagioasă. Îmi spun că, deși trupurile noastre mor, amintirea noastră va continua să trăiască. În inimile celor care ne cunosc și ne iubesc, iar atâta vreme cât ei trăiesc, supraviețuim și noi. Eugenia i-a pierdut pe toți cei dragi în ziua aceea, așa că îți încredințez ție amintirea ei, ca să nu fie obligată să moară de două ori.

A ta, pentru totdeauna.

Miriam simte că i se face rău, șerpii care s-au hrănit cu pielea ei îi alunecă și tremură din nou înăuntru, stârniți de ceea ce citește, și nu de un vis, ca data trecută.

Bebelușul.

Un gând. O licărire, un flash care dispare imediat. *Bebelușul.*

Ochii îi înoată în lacrimi, tulburându-i privirea. Merge la baie și se spală pe mâini iar și iar și iar.

Eugenia credea că nu mai există. Dar ea? Ce a făcut ea pentru a demonstra că merită să trăiască, să rămână în viață, când toate aceste femei au murit?

Dragă Miriam, soția mea, dragostea mea.

Îi aude vocea, îi simte mâinile mângâindu-i gâtul, urcând spre ceafă, dezmierdând-o.

Nu ți-aș face niciodată vreun rău.

Îi simte buzele sărutându-i apăsat pielea gâtului.

Neprețuita mea soție, voi fi mereu alături de tine.

Aude cuvintele rostite cu iubire, dar care au lăsat în urmă mai mult decât o cicatrice.

Se privește în oglindă, până când trăsăturile i se încețoșează, materializându-se în cuvintele lui, și îi simte respirația pe gât, și îi aude vocea.

— Ce ai de gând să faci, Miriam? își întreabă propria reflexie.

22
HENRYK

M-am reconectat repede la lume după ce am întâlnit-o pe Miriam pentru prima dată. Am devenit tată și bărbat. Am rezolvat problema cu sfoara care atârna dintr-un colț în altul al cămăruței noastre, în așa fel încât, atunci când Emilie atârna la uscat scutecele lui Miriam, să nu fie nevoită să-și țină echilibrul pe taburetul cu un picior rupt pe jumătate. O țineam în brațe, o hrăneam și mă uitam la omulețul acela pe care îl creasem fără să fi știut nimic. Și o priveam pe Emilie, cu Miriam încolăcită în jurul gâtului ei ca o maimuțică, radiind de bucuria maternității, simțindu-mă mândru că reușisem să-i ofer ceva.

Ceva bun.

Apariția lui Miriam în viețile noastre a schimbat totul. Deveniserăm părinți, iar eu am urmat-o pe Emilie și mi-am regăsit echilibrul. O priveam pe Emilie așezând-o pe Miriam pe salteaua noastră; patul abandonat din capătul holului părea mult prea gol pentru a mai putea fi umplut.

Emilie cânta în timp ce masa spinarea lui Miriam, iar sentimentul sâcâitor care mă măcinase timp de săptămâni întregi s-a năpustit deodată cu furie asupra mea, luându-mi tot aerul din plămâni.

— Emilie, am zis aproape în şoaptă, în timp ce ea îşi vedea de lucru prin cameră.

Rar stătea pe loc şi niciodată nu se uita la mine. Mă întrebam prin câte fusese nevoită să treacă, însărcinată şi singură. Mă întrebam dacă mă va putea ierta vreodată.

— Emilie, trebuie să încerc s-o găsesc pe Frieda, am spus.

— De ce? m-a întrebat ea. Ce ar putea ieşi bun din asta?

— Trebuie să încerc. Trebuie să încerc măcar să aflu ce s-a întâmplat cu ea.

Emilie îşi făcea de lucru, fără să se uite la mine.

— Emilie, te rog. Haide să vorbim despre asta, am zis.

— De ce? Henryk, de ce faci asta din nou? Avem un copil, un viitor!

A scuturat din cap, a tras adânc aer în piept, apoi s-a apropiat şi s-a aşezat în faţa mea, pe scaun.

— Chiar vrei să ştii? m-a întrebat.

— Da.

Emilie mi-a luat mâna în palmele ei.

— Henryk, Frieda a murit în spital, după ce locul... locul în care ai fost ţinut. După ce a fost eliberat, a zis ea. Îmi pare rău, nu voiam să-ţi spun în felul ăsta.

A încercat să mă îmbrăţişeze, dar corpul meu era complet rigid, imun la atingerea ei.

— Nu, am ripostat.

În apartamentul nostru cu o singură cameră, în ruina lăsată în urmă de război. Totul părea negru şi totuşi strălucitor de alb.

— Îmi pare rău, a zis.

— Nu, am repetat, ridicându-mă în picioare.

Păşeam dintr-o parte în alta, gata s-o iau la fugă. Nu ştiam încotro.

— Nu, am zis din nou. De unde știi?

— Știu, a spus ea cu tristețe.

— *Nu se poate.*

Mi-am trecut degetele prin păr, apoi peste față.

— Cum? Cum a murit?

— Henryk, te rog să te liniștești.

Mergeam de la un perete la altul, ca un animal în cușcă.

— Eu te-am găsit la spital, îți mai amintești? Și ea era acolo.

Emilie își privea picioarele.

— A murit în spital.

— Nu! am urlat.

După care m-am prăbușit în scaun.

— Emilie, de ce îmi spui toate astea?

— Nu ți-am spus imediat pentru că, Henryk, nu erai capabil nici măcar să te hrănești sau să te îmbraci singur.

A inspirat adânc.

— Era pe moarte. Henryk, a vrut să vină la tine, dar n-a putut. Aici...

S-a ridicat în tăcere și s-a dus către dulapul nostru vechi.

Era singurul obiect de mobilier rămas în apartament în clipa în care îl cumpăraserăm, iar asta mai ales pentru că fusese mult prea greu ca să poată fi furat. A cotrobăit după ceva pe fundul lui și a scos un cearșaf.

M-am ridicat în picioare, în timp ce ea l-a așezat pe masă, desfăcându-l cu grijă. Îmi aduc aminte că mă uitam la ea și mă gândeam că Emilie știa ce făcusem, altfel nu m-ar fi confruntat cu *asta*.

O uniformă, credeam că a mea, era împăturită pe masă.

— A fost a ei.

— Ai vrut să știu că a fost acolo, că eu i-am făcut asta. Am ucis-o, Emilie.

N-a fost o confesiune rostită cu voce tare. A fost tăcută, șoptită. Emilie a încercat să mă strângă aproape de trupul ei moale, dar eram încremenit. Pietrificat de imaginea rochiei goale. O uniformă nelocuită, dovadă a ceea ce făcusem.

Emilie continua să vorbească.

— Mi-a păsat de tine, voiam să te faci bine, pentru mine și pentru Miriam. Nu voiam să te duc înapoi în trecut. Știu că ar fi trebuit să-ți spun mai devreme, dar n-am știut cum. Așa că, te rog, trebuie să renunți. S-a terminat.

Vocea ei îmi dădea târcoale într-un talmeș-balmeș. *Caut-o*, auzeam o voce spunându-mi. Caut-o. Da, mă gândeam. O voi face. Dar cum? Rochia era goală.

— Unde e Frieda? am întrebat.

— A murit.

O privire îngrijorată s-a strecurat în ochii lui Emilie, care m-a tras lângă ea, obligându-mă să mă concentrez asupra chipului ei, dar rochia, întinsă acolo, dungile, buzunarul cusut. Nu-mi puteam lua ochii de la ea.

— N-a murit, am zis.

— Câți oameni ai văzut supraviețuind *locului ăluia*?

M-am întors către ea, mă privea cu ochii ei negri, iar eu i-am strâns cu putere încheieturile în mâinile mele.

— Ea n-a fost acolo. N-a murit.

Emilie s-a smucit, dar nu i-am dat drumul.

— Privește!

Și a arătat cu degetul spre rochie.

— Te rog, spune-mi că nu e adevărat. Te rog, Emilie. Spune-mi că nu știi unde e, spune-mi orice. Voi face orice, orice, dar te rog. Spune-mi că nu e adevărat. Te rog.

S-a uitat fix în ochii mei.

— Îmi pare foarte rău, Henryk.

Îmi împărtășea suferința, dar eu eram golit pe dinăuntru.

Un hău. Un vid. Deșert. O tristețe copleșitoare mi-a întunecat privirea, transformând totul într-o imagine bidimensională, din care culoarea a fost suptă într-o secundă. Lucrurile și oamenii deveniseră o înșiruire de carapace lipsite de trăsături. Totul era plat, la fel ca rochia aceea goală.

Totul încremenise în timp ce mă agățam de Emilie, susținându-i privirea, dar cu numai o clipă înainte să mă preschimb în pulbere, ochii ei s-au întors către Miriam.

S-a ridicat repede și s-a dus la Miriam, care dormea adânc, pe burtă, cu fundulețul ridicat și un degețel în gură. Am privit-o pe Emilie agitându-se pe lângă copila adormită.

Emilie mințea în legătură cu ceva, dar de ce?

Mă cruța oare de mai multă suferință, știind *cum* anume murise Frieda? Mai era oare ceva ce nu-mi spusese?

Sau punea capăt unei povești pe care eu nu eram în stare s-o închei?

Amețit și confuz, am ieșit din apartament și m-am plimbat printre mormintele din cimitirul de pe Heerstrasse. Am privit chipurile transfigurate de suferință, împietrite de șoc, o reflexie a propriei mele fețe. *Nu era adevărat.* Și, în timp ce mergeam, insomniac, știam că era în viață.

Pentru că luminile strălucitoare nu se sting pur și simplu.

MIRIAM

Cerul e întunecat când se întoarce la scrisori, lacrimile îi scaldă faţa, iar înăuntrul ei se cască un hău.

Odată auzite şi văzute, lucrurile nu mai pot fi negate, imaginile se scurg în ea şi, în ciuda faptului că încearcă să se detaşeze, pentru că nu a fost acolo, nu reuşeşte să facă faţă imaginilor bebeluşului, aşa cum se desprind ele din scrisoare.

Pentru că ceasul continuă să ticăie, măsurând timpul, şi pentru că nu a primit încă veşti de la Hilda, Miriam observă că însăşi esenţa timpului s-a modificat: 4.00 după-amiaza era ora la care îşi îngrijea tatăl, acum nu mai înseamnă nimic; 6.00 după-amiaza era ora la care îi schimba poziţia, dar acum nu mai reprezintă nimic. Neavând veşti de la nimeni şi nicio ocupaţie, ziua ei e goală.

Descoperă că telefonul e deconectat.

Se grăbeşte să bage cablul în priză, ştiind că e posibil să fi pierdut apelul pe care îl aşteptase o zi întreagă. Îi telefonează Hildei. Nu-i răspunde nimeni.

Sună la azil.

— Bună ziua, aş putea, vă rog, să vorbesc cu asistenta care se ocupă de *Herr* Winter, Henryk Winter? A fost adus astăzi, cu o ambulanţă.

— Nu avem niciun pacient pe nume Winter, îmi pare rău, îi răspunde o femeie cu voce nazală.

— El...

Apelul se întrerupe. Telefonează din nou.

— Sunt fiica domnului Henryk Winter, ar fi trebuit să ajungă la dumneavoastră astăzi.

— După cum v-am spus deja, nu am avut internări astăzi.

— O secundă, zice Miriam. Puteți să mai verificați o dată, vă rog?

De cealaltă parte a firului se aude un oftat adânc.

— Așa cum am spus, nicio internare azi.

După o scurtă pauză și un moment de ezitare:

— Aveam programat un domn Winter astăzi, dar nu a mai sosit.

— Cum adică nu a mai sosit? Unde e?

— Nu știu. Directorul a plecat deja acasă. Sunați mâine din nou, sunt sigură că veți primi mai multe detalii.

Miriam o sună din nou pe Hilda. Nici de data aceasta nu răspunde nimeni. Îi lasă un mesaj vocal, încercând să pară calmă, dar vocea îi e pițigăiată, iar când termină înregistrarea, simte că-i vine să plângă. Sună la centrul medical, dar e închis. Nu lasă niciun mesaj. Își scarpină pielea degetului mare și trage de pielița pe care o desprinde cu dinții. Se uită la telefon și ridică receptorul.

Mușcându-și degetul cu dinții, formează un alt număr. Un număr care pe vremuri era al ei.

— Unde e tata?

— Bună. Mim? Tu ești?

— Unde e tata? Ce ai făcut?

El cască în receptor, iar ea îl aude întinzându-se.

— A fost transferat azi?

— Da, spune ea, dintr-odată nesigură de motivul pentru care dăduse acest telefon.

— Atunci e la azil, cu siguranţă.

— Ştii foarte bine că n-a ajuns acolo. Unde e tata? Ce ai făcut?

— Miriam... Draga mea, ţi-ai luat medicamentele astăzi?

Ea îşi duce mâna zdrenţuită la frunte, dar o ia repede de acolo, pentru că atingerea îi provoacă o senzaţie de arsură în pielea degetului mare.

— Te rog, Axel, spune-mi unde e şi-mi iau medicamentele, fac orice.

Tăcerea de la celălalt capăt al firului se prelungeşte la nesfârşit.

— Te rog, Axel, îl imploră ea.

— Eu şi specialiştii am căzut de acord asupra faptului că nu eşti în toate minţile. Iar asta înseamnă că tu, Miriam, o să te întorci acasă, o să fii soţia mea, o să-ţi iei medicamentele şi o să te faci bine.

— Ce i-ai făcut?

Mintea lui Miriam creează o mie de scenarii.

— Te rog.

— Accepţi?

— Să mă întorc la tine?

— Da, să te întorci *acasă*.

Muşcă adânc în pielea degetului.

— Axel, nu vin acasă, spune ea.

De data asta cu voce tare. La celălalt capăt al firului răsună doar tăcerea. Aude schimbarea dinăuntrul lui, în timp ce liniştea se adânceşte.

— E posibil ca în curând să nu mai ai de ales.

Tonul lui e jucăuș. Și-l imaginează zâmbind. Îi îngheață sângele în vene. Strânge receptorul cu atâta putere, încât îl simte spărgându-se la urechea ei. Axel râde.

— Trebuie să plec, Mim. Aș suna doctorii în locul tău. Mă acuzi de ce anume? Că ți-am furat tatăl dintr-o ambulanță? M-am săturat de comportamentul ăsta haotic. Ești paranoică.

Nu se mai aude decât tonul.

Cu mâinile încă tremurând, sună din nou la Hilda, dar aceasta nu-i răspunde, așa că pune receptorul în furcă. Păşeşte înainte și înapoi, trecând de fiecare dată pe lângă camera goală a tatălui ei. Nimic.

Își ia haina și cizmele, dar, neștiind încotro să meargă, se întoarce la telefon. Sună din nou la azil.

— Știți cumva unde altundeva ar fi putut ambulanța să-l ducă pe tatăl meu? întreabă ea, disperarea făcând-o să ridice tonul vocii.

— Ambulanța e în subordinea spitalului. Încercați să întrebați paramedicii de acolo. Ambulanțele duc de obicei pacienții la spital, așa că poate tatăl dumneavoastră e acolo.

După zece apeluri la unitatea de primiri urgențe, cineva răspunde în sfârșit. După ce vorbește cu trei persoane diferite, punând aceleași întrebări și fiind lăsată să aștepte pe fir. După ce-și mușcă fâșii întregi de piele din jurul unghiilor și își adâncește unghiile în pielea din jurul încheieturilor acoperite de răni, până când simte că i se întoarce stomacul pe dos, primește în sfârșit un răspuns.

— Da, *Herr* Winter a fost internat la urgență, după ce starea lui s-a deteriorat în timpul transferului. Se află de atunci în salonul numărul 71, iar starea lui e stabilă acum.

– Pot să-l vizitez?
– Orele de vizită se încheie la opt şi jumătate.
– Mulţumesc.
Miriam îşi ia geanta şi iese pe uşă.

La spital, indiferent dacă e zi sau noapte, luminile sunt aprinse, e învălmăşeală şi gălăgie. Sună la rezerva 71 şi e condusă în salonul tatălui ei. E la fel de alb precum cearşaful pe care stă întins şi doarme cu gura întredeschisă. Miriam se aşază lângă el şi, în timp ce cu o mână îi cuprinde palma, cu cealaltă desface şi pliază încontinuu cutele fustei.

Din nou în spital. Îşi aminteşte noaptea în care l-a părăsit pe Axel şi se simte ceva mai bine la gândul că n-a cedat la telefon, spunându-i că se va întoarce.

În urmă cu mai mult de o lună, s-a dat jos din autobuz şi a intrat în clădirea spitalului. S-a trezit aşezată pe un scaun acoperit cu o folie de plastic, ce foşnea la fiecare mişcare, şi cu un spătar atât de înalt, încât nu putea să privească pe după el decât întinzându-şi foarte mult gâtul, îmbrăcată în cămaşa de noapte, peste care îşi pusese doar haina. Trează şi ascultând ceea ce crezuse că avea să fie ultima suflare a tatălui ei. Piuitul aparatelor de monitorizare o liniştea. Fiecare nou val de asistente îi oferea ceai, mâncare şi pături, îngrijindu-se de starea ei în aceeaşi măsură în care se îngrijeau de cea a bărbatului întins pe pat.

Iar acum s-a întors: acelaşi scaun de plastic verde, acelaşi ochi atent la monitoare, doar că de data asta ştie că Axel este pe urmele ei. Înainte se gândea că tatăl ei va muri şi că apoi va muri şi ea. Dar acum se gândeşte că poate tatăl ei va

fi bine, doar că pentru ea nu există nicio scăpare. Va trebui să-i facă față lui Axel. Și habar nu are cum ar putea face asta. A fost o prostie să-l sune. Bătăile inimii lui trasează linii pe ecran, iar ea se întreabă ce pune la cale Axel.

— Trebuie să fiu mai puțin nebună, spune cu voce tare, apoi râde, amuzându-se de ironia situației.

E dată afară din salon la ora nouă și jumătate de către asistența de serviciu, căci depășise deja programul de vizitare. Toate întrebările ei au primit un singur răspuns: „Mâine".

— Va fi bine?

— Vom vedea mâine.

— Va merge la azil?

— Îl vom întreba pe medic mâine.

— La ce oră pot să mă întorc?

— Vă sunăm noi mâine.

Dar, într-un colț al minții, nu e sigură că tatăl ei va supraviețui până mâine, iar ușurarea și teama care se nasc din acest gând îi aduc lacrimi în ochi și îi fac inima să bată cu putere. Iese din salon cu senzația că tocmai a alergat la maraton.

Odată ieșită în coridor, se așază pe o băncuță montată într-un fel de intrând, cu câte un fișet gri la fiecare dintre capete, și se simte în siguranță, neprivită. Se gândește să rămână aici până când va sosi evaziva zi de mâine.

Dar aude zgomot de pași și îi simte mirosul înainte de a-l vedea.

— Deci l-ai găsit până la urmă?

Miriam se ridică și încearcă să se strecoare pe lângă Axel, care pare să umple întreg spațiul din jur.

Fără să se uite la el, își ațintește privirea în pământ. El întinde o mână, încercând s-o facă să stea pe loc, deși ea nu face decât să-și miște greutatea de pe un picior pe altul.

— Ce te mai dai în spectacol, Miriam. Adică, ce *va* zice doctorul Baum?

Ea încearcă să plece în direcție opusă, dar el îi cuprinde talia și o trage aproape de el.

— Ce mă fac eu cu tine? Îi mângâie părul. Pentru că nu ești deloc bine, nu-i așa? Ce păcat. Hilda m-a sunat, iubire, să-mi spună că tatăl tău e aici. Nimeni nu are încredere în tine.

Mintea ei gonește, în timp ce cuvintele lui își fac loc înăuntru.

— Hilda te-a sunat? încearcă să spună, dar e oprită brusc de sărutul lui. Miriam încearcă să se zbată, sau cel puțin crede că încearcă să se zbată. Dar deodată își simte membrele ca de gelatină. „Ce rost mai are", se gândește.

Axel o conduce în spatele băncii, iar ea înțelege ce se întâmplă. E blocată acolo, nimeni n-o poate vedea.

Dar *are* un rost, se gândește, iar Eva are încredere în ea. Eva știe. Miriam îl împinge; îi pune mâinile în piept și-l împinge cu toată forța. Nimic. E ca și cum ar împinge un zid. O ține atât de strâns, încât nu se poate mișca.

O răsucește în așa fel încât o întoarce cu fața la peretele pe care e atârnat un tablou, marea la asfințit și doi oameni mergând pe mal. Se împinge în ea, iar obrazul lui Miriam se lipește de perete; tabloul e agățat într-o ramă de pin, cu dosul îndoit, atingând peretele.

Axel respiră gâfâit în urechea ei, iar ea îi simte răsuflarea și se cutremură, simțind cum întreg corpul i se revoltă; încearcă să-și elibereze brațul, dar el i-l răsucește la spate.

— Ei bine, asta e o imagine familiară, spune el, sărutându-i obrazul şi mişcând-o încet spre dreapta, puţin mai departe de tablou şi mai aproape de colţ.

Îi atinge gâtul cu palma şi-i mângâie adâncitura claviculei.

— Foarte familiară.

O sărută repede pe obraz.

— Mi-a fost dor de tine, Miriam.

Ea îşi fereşte privirea, încercând să întoarcă şi capul într-o altă direcţie, dar el o îndeasă cu trupul lui, zdrobind-o de perete, sufocând-o.

Apoi îi ridică fusta, moment în care se aude clinchetul unui obiect metalic căzând pe podea. Miriam nu observă decât în clipa în care el se opreşte, o trage în jos atât de tare încât simte că e la un pas să se prăbuşească pe spate, şi ridică de pe podea obiectul căzut.

— Ce-i asta?

Ţine în palmă o bucăţică de metal strălucitor, dar mult prea aproape de ochii ei, pentru ca Miriam să-şi dea seama despre ce vorbeşte. O trage în jos, obligând-o să se întindă pe podea. E acoperită complet de corpul lui şi de bancă. Axel stă deasupra ei. Miriam vede un inel, verigheta ei, chiar în dreptul ochilor.

— Ce-i asta? întreabă el, smucindu-i cu putere încheietura.

Inelul, probabil uitase să-l scoată din buzunarul fustei, unde-l pusese când îl dăduse jos, cu câteva zile în urmă.

Miriam simte pe obraz umezeala rece a podelei. El îi trage chiloţii, în timp ce Miriam se zvârcoleşte, încercând să-l dea jos de pe ea. Axel o ţine de bărbie şi o trage în sus cu putere, obligând-o să-l privească şi întinzându-i muşchii atât de tare, încât încep să tremure de durere.

— Știi cât de multă nevoie am de tine, spune el, dându-i drumul bărbiei și permițându-i să-și odihnească din nou capul pe podea. Soția mea. Nu pot trăi fără tine, dragostea mea.

Ea privește podeaua, acoperită de plăci pătrate atent aliniate și cu un model smălțuit ce pare alcătuit din margarete împrăștiate ici și colo. Când stai în picioare, se gândește Miriam, podeaua e verde. Dar de fapt nu este. Caută modele, numără florile, punctele mici și albe pe care le poate vedea de aici. Face eforturi să se miște, să se îndepărteze de el. El o apasă cu palma pe pelvis, țintuind-o, căutându-și poziția deasupra ei.

— Șșt, șșt, îi zice gâfâind.

Și apoi durerea.

Se mișcă înăuntrul ei ca un val roșu-fierbinte, iar și iar.

Fără încetare.

Fiecare lovitură vine în continuarea celei precedente.

Roșu. Negru, apoi, în cele din urmă, alb fierbinte.

Un țipăt scurt se desprinde de pe buzele ei, printre care se prelinge un firicel de salivă, și privește florile de pe podea sângerând una în cealaltă. Până la urmă, podeaua chiar e verde. El se apleacă deasupra ei, zdrobind-o cu corpul lui, iar Miriam simte din nou că se sufocă. El e încins de la duș, proaspăt și curat.

— Mi-a fost atât de dor de tine, spune și se apasă pe ea, încercând să se ridice.

Odată ridicat, își aranjează hainele, înainte de a se apleca din nou deasupra ei. Îi ridică mâna și îi sărută încheieturile degetelor.

— Nu-ți voi face niciodată rău, Mim. Te iubesc.

Apoi simte cum pe deget îi e îndesat inelul rece. Verigheta e din nou la locul ei.

Miriam rămâne singură, întinsă pe podea, aşteptând ca el să se întoarcă. Dar nu o face, îi aude paşii îndepărtându-se. Se ridică şi se aşază repede pe bancă, sprijinindu-se de unul dintre fişete.

Tabloul. Cuplul de pe plajă, marea mai limpede decât cristalul, stau acum câş, părând că sunt văzute din cabina unui vas. Îl reaşază în poziţia corectă, stând lipită de perete, bălăngănind-se.

23
MIRIAM

Un bărbat îmbrăcat în salopetă albastră o vede. Ea continuă să înainteze, dar probabil că o întreabă ceva, deşi nu reuşeşte să-l audă. Nu ştie decât că trebuie să pună un picior înaintea celuilalt. Dar bărbatul o ia cu delicateţe de braţ şi o conduce de-a lungul coridorului gol.

— Eu sunt Karl, sunt portar aici, eşti cumva pacientă?

Ea scutură din cap.

— Arăţi ca şi cum ceva te-ar fi speriat foarte tare.

Îşi dă seama că ciorapii îi sunt rupţi, că fusta îi e ridicată prea sus, aşa că încearcă s-o tragă în jos, dar haina îi atârnă ciudat pe unul din umeri şi nu-i dă voie să-şi flexeze braţul, pe care îl simte mult prea greu şi ţeapăn, ca să poată trage de fustă. Se lasă pe umărul bărbatului.

— Trebuie să merg acasă, zice ea.

Mulţi oameni îi vorbesc. O ating. Apoi încep să discute despre ea ca şi cum nici nu s-ar mai afla acolo. Când reuşeşte să coreleze vocile cu persoanele şi persoanele cu poziţia lor în interiorul spaţiului aceluia minuscul, spune încetişor, fără a se adresa cuiva în mod special:

— Aş vrea să plec acasă.

— Am vrea să te consultăm, dacă ne dai voie, să vedem dacă ai şi alte lovituri. În mod evident eşti în stare de şoc, spune o asistentă, scoţând braţul lui Miriam din haină şi înfăşurând în jurul lui un manşon, sub care fixează diafragma mare a unui stetoscop.

Miriam o priveşte pe asistentă, examinându-i cicatricele de pe braţ.

— Îţi iau semnele vitale, apoi îl chem pe medic, să te consulte, zice ea, iar manşonul se dezumflă şi scaiul cu care e prins se desface.

— Te doare undeva? Simţi vreo durere? o întreabă, introducându-i în gură un termometru.

Ea scutură din cap. Termometrul i se loveşte de dinţi.

— Bine. Medicul va sosi curând.

Asistenta, o femeie scundă şi masivă, ia termometrul şi pleacă, trăgând perdelele din jurul patului.

Miriam priveşte în jur şi tremură. Jacheta îi e pe jumătate dezbrăcată, aşa că se înfăşoară în ea şi o încheie până la gât. Stă pe pat complet îmbrăcată, cu ciorapii atârnându-i pe picioare ca o piele zbârcită. Fusta îi e boţită. Se dă jos din pat şi, deşi se simte ameţită, îşi ţine echilibrul în timp ce-şi caută chiloţii făcuţi ghem sub fustă. Rupţi. Se apleacă să se descalţe, apoi îşi scoate ciorapii şi chiloţii şi îi îndeasă într-o pungă de hârtie maro, folosită probabil pentru vărsături. Închide punga de hârtie, făcându-i două pliuri.

Se aşază la un capăt al patului, privindu-şi plasturii din jurul degetelor, dezlipiţi şi plini de puf albastru. Desface fiecare plasture în parte şi îşi întinde încet degetele. Îşi scoate din nou verigheta, punând-o într-un coş de gunoi galben, cu capac roşu, aşezat pe măsuţa de lângă ea. Inelul scoate un clinchet satisfăcător în clipa în care se loveşte de fundul cutiei.

Se apleacă să-şi lege şireturile, când perdelele se dau la o parte. Un medic cu o postură şi o înălţime colosale priveşte fişa medicală din faţa lui.

— Doamnă, sunt doctorul Evellor.

Se întoarce şi trage perdelele în urma lui.

— Sunteţi rănită? Aţi căzut? V-aţi lovit la cap?

— Nu, nu. Cred că sunt bine.

— Şi atunci cum de aţi ajuns la camera de gardă?

Zâmbetul lui e larg şi sincer şi se aşază la celălalt capăt al patului, lăsând din mână fişa medicală. O priveşte.

— Aş vrea să plec acasă.

— Aţi vizitat vreo rudă? Poate aţi primit veşti proaste? S-a constatat că anumite obiecte ale vestimentaţiei dumneavoastră erau rupte?

— Da, le-am dat jos. Aş vrea să plec acasă acum, mă simt bine. Îmi pare rău că vă irosesc timpul.

Miriam se ridică în picioare.

— Vă rog să luaţi loc. Haideţi să tratăm lucrurile pe îndelete, vreţi? Ce vi s-a întâmplat înainte să ajungeţi în secţia mea?

Dându-şi seama că nu-şi găseşte cuvintele, zâmbeşte în clipa în care întâlneşte privirea medicului. Sunt de un albastru strălucitor, dar conturaţi de roşeaţă. Obosiţi.

— Soţul meu m-a rănit puţin, atâta tot. Voi fi bine. Acum trebuie să mă întorc acasă, la tata.

Apoi îşi dă seama că tatăl ei e în salon, aşa că nu mai are la cine să se întoarcă acasă.

— V-a rănit? Unde?

El scrie ceva pe fişa din faţa lui.

— E o nimica toată.

— V-a agresat sexual? întreabă el pe acelaşi ton.

— Da, spune ea, recunoscătoare că cineva putea spune lucrurilor pe nume. Da, asta a făcut.

— Credeți că a făcut-o cu intenție?

Miriam încuviințează.

— Mulțumesc. Acum, dacă nu vă supărați, eu nu plec nicăieri, doar că mi-ar plăcea să vă simțiți în largul dumneavoastră, și, deoarece sunt cât se poate de conștient de faptul că sunt bărbat, îmi dau seama că este posibil să nu puteți discuta cu mine despre agresiunile la care ați fost supusă în timpul contactului fizic. De aceea, colega mea, Sarah, va veni să vă vadă în scurt timp. Până atunci, pot să vă întreb dacă aveți nevoie de ceva?

— Aș vrea să plec acasă, vă rog.

— La soțul dumneavoastră?

— Nu, la casa părinților mei. Mi-am părăsit soțul.

— Vă las aceste formulare, pe care vă rog să le completați, iar Sarah va sosi curând. După ce vă facem analizele și ne asigurăm că totul e în regulă, puteți pleca.

Ea completează formularele, lăsând majoritatea rubricilor necompletate. Starea civilă – necunoscută. Istoricul medical – complicat. Într-un moment de rară claritate, își dă seama că e posibil ca întregul ei istoric medical să fie consecința directă a stării ei civile.

Sarah sosește scăldată într-o ceață roșiatică, bâlbâindu-se și roșind. Miriam se simte mai inconfortabil ca niciodată, așa că refuză examenul medical, refuză testele de sânge și de secreție vaginală, precum și sfaturile de a folosi mijloace contraceptive.

— N-am nevoie de așa ceva, spune pe un ton cât mai blând.

— Pentru că ați fost rănită și agresată astăzi, aș vrea să vă întreb dacă nu doriți să stați de vorbă cu un polițist, avem aici o doamnă ofițer care ar putea să vă ia o declarație. Sau măcar să discutați despre opțiunile pe care le aveți.

— Chiar nu am nevoie de nimic, sincer. Nu e nimic ieșit din comun, Sarah. M-a prins pur și simplu nepregătită, asta e tot.

— Dar nu ți se pare totuși în neregulă ca el să-ți facă așa ceva?

Miriam o privește chiorâș.

— Adică, dacă ai vorbi cu poliția, ar exista o reclamație pe numele lui, un istoric al agresiunilor. Dacă îmi dai voie să-ți examinez rănile, ar putea să-l pună sub acuzare. Ar putea fi pedepsit pentru faptul că îți face rău în felul ăsta. Fiindcă nu e în regulă.

Miriam nu spune nimic.

— Îți aduc un pahar cu apă și un biscuit. Gândește-te câteva minute, până mă întorc. Vrei să sun pe cineva?

Miriam scutură din cap.

— Nu, mulțumesc.

Sarah trage perdelele în urma ei, blocându-i vederea, deși continuă să audă vocile oamenilor din jurul ei. Se gândește la consecințe și la „istoric". Poate că oamenii o vor crede.

Când Sarah se întoarce, acceptă examenul medical și discuția cu ofițerul de poliție.

Asistenta masivă și în vârstă, cu broboane de transpirație pe buza superioară, care are agățat de uniformă un ecuson cu numele „Dawn" și un abțibild cu un soare galben, participă la întreaga procedură. Miriam se gândește că Dawn arată ca și cum ea însăși ar avea nevoie de puțin

soare. E aproape gri, din cap până-n picioare – uniformă, ten, păr. Numai pantofii îi sunt de un negru strălucitor.

Instrumentele reci o împung cu toată delicateţea de care e capabil metalul din care sunt făcute. Miriam e complet amorţită şi, chiar dacă simte usturime, umilinţa e chiar mai greu de suportat. Se gândeşte la fetele iepuri, la bisturiul care le despica picioarele.

Se gândeşte la Hani, pierdută. Se gândeşte la ripostă, la a da naştere unui istoric. Aşa cum a făcut Frieda, când a scris scrisorile. Toate scrisorile. Miriam trage adânc aer în piept şi îşi imaginează chipurile femeilor pierdute. O vede pe fiecare cu claritate. Şi pe Stella, micuţa Stella.

Dawn stă lângă ea, în timp ce rănile genitale îi sunt catalogate şi înregistrate cu meticulozitate de către doctoriţă, conform unei diagrame a anatomiei feminine. Miriam n-a mai văzut până acum o fotografie atât de îndrăzneaţă şi de colorată a vulvei, aproape ca o floare.

După ce Sarah îşi termină examinarea, întoarce pagina dosarului medical. Miriam priveşte lista rănilor descoperite şi simte că-i vine să rupă pagina. Să şteargă fiecare rând scris acolo, fiecare semn roşu, toate haşurile acelea care indicau ceva, habar nu avea ce anume. Când Sarah o întreabă dacă îi poate vorbi despre rănile descoperite, mai vechi sau mai noi, în aşa fel încât Miriam să înţeleagă ce reprezintă semnele roşii, aceasta din urmă îi evită privirea.

— Haşurile sunt ţesuturi cicatrizate, începe Sarah. Iar liniile îngroşate sunt rănile recente. Miriam, cât de des ţi-a făcut soţul tău asta?

— De ceva vreme, e tot ce poate spune, iar Sarah îi recomandă un tratament cu antibiotic, pentru a preveni infecţia, tratament pe care Miriam îl acceptă.

Își simte capul plin, în minte i s-a imprimat imaginea vulvei acoperite de liniile trasate de doctoriță, marcând cu roșu toate imperfecțiunile ei.

În clipa în care ajunge ofițerul de poliție, nu mai știe ce să spună.

Spune adevărul. Pe tot. Dawn, care stă mereu lângă ea, vorbește încetișor, îndemnând-o cu blândețe să vorbească puțin mai rar sau să reia anumite fragmente. E calmă, dar fermă, iar Miriam o ascultă și explică totul cât de bine poate, simțind din ce în ce mai tare că totul ar trebui să capete sens, deși nimic nu are sens acum. Fiecare întrebare e o judecată la adresa ei.

În cele din urmă, polițista îi întinde o carte de vizită – ofițer Müller.

Îi spune:

— Ai fost foarte curajoasă.

La fel cum i-ar spune un dentist pacientului de pe scaunul său, după o procedură anevoioasă.

După ce Sarah îi dă medicamentele și îi cheamă un taxi, Dawn o conduce pe Miriam până la ieșire.

— Sper să ajungi acasă în siguranță, îi spune în timp ce așteaptă împreună ca mașina să întoarcă și să oprească în fața intrării.

Un fum albastru plutește ca o pană, în vreme ce pacienții se înghesuie în fața ușii, în scaune cu rotile, ținându-și în mână suporturile pentru perfuzii, îmbrăcați în halate de spital, și cu țigări aprinse în mâinile libere.

— Îmi dai voie să-ți spun ceva, un sfat pe care mi l-a dat mama mai demult? o întreabă Dawn.

Miriam privește ploaia măruntă care nu pare să cadă, ci să se ridice, ca și cum picăturile minuscule ar pluti în aer.

— Mama îmi spunea că dacă-i dai unui bărbat ce-şi doreşte, nu va primi niciodată ce are nevoie.

Miriam nu spune nimic, privind maşina neagră care opreşte în faţa intrării. Deschide portiera şi intră fără a privi înapoi.

Ruşinea o scaldă în valuri uriaşe, grele, aşa că intră direct în baie, îşi dă jos hainele, aşezându-le într-o moviliţă, după care porneşte apa fierbinte. Simte cum îi arde pielea scalpului ca nişte ace mititele.

Privind în jos, spre corpul ei, simte pe el amprentele mâinilor lui Axel, care lăsaseră urme ca de catran pe tot trupul ei. Acolo unde o atinsese, unde o lovise, culorile lui erau pretutindeni pe pânza ei. Mâinile lui pe corpul ei. Duşul pare că se revarsă ca uleiul peste apă, pentru că nu reuşeşte să se cureţe de atingerea nedorită.

Mâinile ei strigă şi se retrag din faţa apei fierbinţi, care-i arde pielea lovită. Va dura zile întregi până va scăpa de mirosul şi gustul lui, indiferent cât de mult se va spăla.

Odată încercase să se cureţe cu înălbitor, dar pielea i se iritase, părând că fusese şmirgheluită şi înţepată de albine. Îi arsese până şi căile nazale, căci timp de cinci zile mirosise doar clor, suficient cât mirosul lui să dispară, cel puţin de pe corpul ei. Dar iritaţiile şi mâncărimea duraseră o lună întreagă.

Şezând pe marginea căzii, cu un prosop înfăşurat în jurul corpului, priveşte cum picături rozalii de apă i se preling pe picioare, înghiţite de adâncitura gleznei. Lasă lacrimile să-i curgă pe obraji.

Apoi, înfăşurându-se mai bine în prosop, se duce în camera tatălui ei şi se uită pe fereastră preţ de o jumătate de

secundă, aruncând o privire la peisajul atât de cunoscut, încremenit, şi totuşi complet schimbat acum. Trage draperiile şi începe să se plimbe prin casa pustie, atinge lucruri, dar nu ia nimic de la locul lui. Absenţa tatălui ei umple întreg spaţiul, făcând ca totul să pară străin.

Freacă şi scarpină, simţind cum o ustură pielea. Încearcă să-*l* îndepărteze, se aşază cu grijă şi priveşte scrisorile, fiecare dintre ele, la fel de diferită, frumoasă şi tragică precum cele dinainte. Doar că ele nu vor dispărea pur şi simplu, asemenea femeilor despre care vorbesc. Femei anonime, cu poveştile lor nespuse.

Împrăştiate pe masă, pe masa părinţilor ei. După ce fuseseră ţinute captive într-o rochie, timp de zeci de ani. Vrea să le elibereze, să descopere cum au reuşit să supravieţuiască.

Dacă au supravieţuit.

24
MIRIAM

Dragul meu Henryk,
Wanda Bielika şi Bunny sunt din acelaşi sat, Lidice. Naziştii au făcut acolo acelaşi lucru ca la Lublin, în urmă cu un an: l-au ras de pe faţa pământului.

Wanda mi-a povestit, într-unul dintre rarele momente de intimitate petrecute afară, la umbra barăcii, că o cunoaşte pe Bunny dinainte să fi ajuns aici.

Era o tânără mamă pe nume Neta-Lee. Wanda şi-a dat seama de asta în timp ce stăteau întinse una lângă cealaltă, în salonul pentru tratamente speciale al spitalului.

O femeie pe nume Jacosta, tot din lotul Lidice, zăcea şi ea lângă Wanda şi o cunoştea pe Neta-Lee. Nu era debilă sau mută. Se căsătorise de tânără cu bărbatul pe care-l iubise şi aveau împreună patru copii.

Când naziştii au intrat în oraş, i-au aliniat soţul şi copiii lângă zidul casei, în timp ce micuţii plângeau după mama lor, cu mâinile întinse spre ea.

I-a implorat pe soldaţi s-o împuşte, s-o ia pe ea. Să-i cruţe pe copii. Soldatul a râs. Cinci focuri de armă. Familia s-a dus.

Când fetele iepuri din grupul Wandei au fost îmbăiate, dar înainte ca picioarele să le fi fost rase, Wanda a încercat să-i vorbească Netei-Lee, spunându-i pe nume. Însă aceasta n-a zis nimic.

Pentru că era mai în vârstă, Wanda nu-şi imaginase că va fi selectată, de vreme ce toate celelalte fete erau tinere, cu picioare lungi şi subţiri. Dar a fost totuşi aleasă şi s-a bucurat din plin de baia caldă. Erau atât de uimite de acest tratament, îşi aminteşte Wanda, încât s-au stropit cu apă în joacă şi au râs, simţindu-se, pentru prima dată, după foarte mult timp, femei.

Puţin mai târziu, în timp ce stăteau întinse în paturi curate, îmbrăcate în haine curate, o asistentă a venit să le radă cu o lamă părul de pe picioare.

În dimineaţa următoare au primit câte o pastilă, iar lumea întreagă s-a înceţoşat. Wanda îşi aminteşte că pereţii se unduiau în jurul ei, ca şi cum ar fi fost lichizi. A fost dusă într-o sală sterilă şi legată de un pat. Incapabilă să facă vreo mişcare.

Când s-a trezit, picioarele îi erau bandajate până la vintre. Le auzea pe celelalte femei urlând, dar ea se simţea bine, obosită, dar bine. Când s-a trezit din nou seara, simţea că avea ambele picioare în flăcări şi nu se putea mişca. O femeie din patul de lângă ea sughiţa încontinuu, iar când sughiţul a încetat, i-au scos trupul din cameră.

Fiecare dintre ele avea scris pe bandaj câte un cod format dintr-o combinaţie de cifre şi litere – nimeni nu ştia ce însemna. Cel mai bine îşi aminteşte senzaţia de sete. Noaptea, buzele îi sângerau deja. Una dintre

femeile întinse pe un alt pat, care se afla acolo de câteva săptămâni, a venit cu o găleată de apă. Legănându-se la rândul ei pe un picior bandajat, a udat cu apă toate gurile pârjolite, lăsând în urmă o dâră de sânge și de puroi maroniu.

Era, așa cum a aflat mai târziu, Eugenia. Următoarele zile au fost înecate în durere și urlete; trei femei au murit în săptămâna aceea.

Doctorii veneau în timpul zilei, le verificau codurile de pe bandaje și fișele medicale, dar nu spuneau nimic. Eugenia venea noaptea, să aducă apă.

Bunny zăcea în patul ei, tăcută, cu ochii deschiși, ascultând. Refuza apa care i se oferea.

Wanda s-a uitat la mine.

— De-asta o protejăm pe Bunny. Trebuie. A trecut prin atât de multe. E datoria noastră s-o ajutăm.

— De-asta are nevoie de Stella? am întrebat.

— Stella o ține pe Bunny în viață, cred. Toată dragostea pentru cei patru copii ai ei se revarsă acum asupra Stellei.

Când Wanda s-a întors de la sala în care le erau schimbate bandajele, Bunny zăcea nemișcată, așa încât a crezut că era moartă. S-a întins și a luat-o de mână, ajutând-o să-și găsească din nou drumul spre pământ, iar Bunny a ținut-o strâns.

O săptămână mai târziu, Eugenia a fost eliberată în lagăr. A continuat să le aducă hrană de la bărăci și să le dea tot felul de alte obiecte pe fereastră. Toate au privit-o pe Jacosta murind. Gura i s-a încleștat deodată. Asistenta îi înfipsese o seringă în inimă, ca să nu mai „sufere".

Eugenia i-a spus că auzise gardienele vorbind despre faptul că intenționau să distrugă dovezile experimentelor, așa că i-a atras atenția Wandei să fie vigilentă. În noapte aceea, asistenta a venit din nou cu un ac lung. Când s-a trezit, stătea aplecată deasupra ei. Wanda a urlat:

— Nu sunt cobai. Nu sunt cobai.

Strigătul ei a trezit-o pe Bunny, iar dimineața ele erau singurele care supraviețuiseră nopții.

Eugenia a pus la cale un plan pentru a le elibera. Bunny nu putea să meargă.

Wanda era mai norocoasă și putea sta în picioare. Să te afli într-un astfel de loc și să nu te poți mișca. Era moarte sigură.

Eugenia a intrat în salon cărând un scaun pe care-l găsise, așa că au legat-o pe Bunny de el cu un cearșaf. Eugenia și Wanda au cărat-o împreună la bărăci, sub privirile gardienelor. Acestea le urmăreau și râdeau. Două femei schilodite, abia ținându-se pe picioare, cărând o mută legată de scaun.

Revolta era singura putere care le mai rămăsese și erau hotărâte s-o salveze pe Bunny. Wanda n-avea de gând s-o părăsească.

Curând, tot mai multe femei li s-au alăturat și tot mai multe brațe o susțineau pe Bunny, ducându-le pe fetele iepuri la loc sigur.

Au făcut priciuri în vechea toaletă, iar Eugenia a cusut rănile de la picioarele lui Bunny, cu mâinile ei pricepute. După toate aparențele, picioarele Wandei fuseseră împușcate: avea în ele două găuri negre, părând că gloanțele îi străpunseseră carnea și ieșiseră pe partea cealaltă, învinețindu-i gambele până la genunchi.

Wanda mi-a arătat cicatricile, picioarele deformate, pielea de un roşu aprins, nouă şi sensibilă.

— Trebuie să rămânem în viaţă, căci suntem singurele martore.

Miriam îşi aminteşte liniile haşurate, semnele făcute de doctoriţă cu pixul roşu. Şi ea are cicatrici, dar ale ei sunt mai puţin vizibile şi mai greu de crezut.

Oare o mai cunoaşte cineva pe Wanda sau îşi mai aduce aminte de ea? Miriam se îndoieşte, iar gândul acesta îi provoacă tristeţe.

Ia câteva pixuri şi hârtie din biroul tatălui ei, pune în sertar câteva registre, apoi aranjează într-un teanc hârtiile şi cărţile, pe marginea biroului. Are timp acum, în aşteptarea morţii tatălui ei sau în aşteptarea întoarcerii lui Axel. Încearcă să nu se gândească la ordinea în care se vor petrece aceste două evenimente.

Ia în mână cel mai bun stilou al tatălui ei şi se uită la scrisoare. Mâinile îi tremură atât de tare, încât cerneala curge şi stropeşte hârtia, iar când atinge peniţa de hârtie, o apasă atât de tare, încât se îndoaie uşor. Apoi tremurul se opreşte. Degetele ei se liniştesc. E fascinată de mişcările lor. Mişcă peniţa de-a lungul paginii, urmând cuvintele Wandei.

Miriam se cufundă într-o pace adâncă, care-i linişteşte mintea copleşită.

La o a doua lectură şi privind cu adevărat scrisoarea încheiată pe hârtie curată, literele sunt frumoase. Scrise aşa cum îşi imagina că ar fi trebuit să fie. Miriam le va transcrie pe toate cele scrise în germană, aşa cum făcuse Eva cu cele scrise în franceză.

Așa cum probabil că și le imaginase Frieda. Și nu scrise înghesuit, într-un spațiu mult prea îngust pentru a putea cuprinde volumul mare de gânduri. Paginile sunt acoperite de un șuvoi de iubire și suferință.

Dacă-i dai unui bărbat ce-și dorește, nu va primi niciodată ce are nevoie. Cuvintele asistentei reverberează în mintea ei. Faptul că le-a vorbit despre Axel medicilor și polițiștilor îi dă un sentiment de iritabilitate, o face să se simtă ca o proastă. Uite ce li s-a întâmplat fetelor „iepuri", iar ele nu s-au mai plâns.

Axel a făcut sex cu ea, se gândește, atâta tot, și a dat imediat fuga la poliție. Poate că Dawn are dreptate, poate comportamentul ei a provocat nevoia lui de a prelua controlul. Poate că o merita, din nou. Printre toate lucrurile pe care le aud polițiștii, probabil că îngrijorările și smiorcăielile ei par niște copilării.

Continuă să scrie, simțindu-se rușinată de propriile acțiuni. Asta îi dă o senzație nouă, îi ustură pielea ca o iritație. Nu rușinea provocată de ceea ce i-a fost făcut de către cineva, ci rușinea provocată de ceea ce și-a făcut singură. Scrie până ce cuvintele Wandei capătă din nou consistență, după care telefonează la spital.

Starea tatălui ei e stabilă și respiră fără oxigen. Miriam e mai întâi ușurată, apoi precaută. Ca și cum ar fi trasă de un arc spre ceva și apoi brusc îndepărtată cu forță. Spitalul. Și dacă Axel este din nou acolo? Dacă nu a rănit-o doar pe ea, dacă ar putea să facă mai mult rău? Capul i se învârte în jurul „mai răului" prin care a trecut ea însăși înainte de a-l părăsi. Continuă să transcrie scrisorile, cu sârguință și pasiune.

După ce scrie mare parte dintre ele, iar mâna începe s-o doară, le împăturește într-o bucată de material și le pune în

geantă, apoi se ridică, fără să știe prea bine de ce, și intră în biroul tatălui ei. Își scoate jacheta și-și freacă palmele, pentru a le încălzi, după care începe să adune lucrările tatei și să le pună deoparte. Le sortează și le așază fie în sertare, fie în dosarele din spatele mesei de scris. Lucrează fără întrerupere, până când începe să vadă parchetul de pe podea și nu mai rămân de sortat decât câteva grămăjoare de cărți pe birou. Trage afară scaunul tatălui ei și vede o carte căzută pe jos; o ridică.

Yeats în engleză.

O răsfoiește; legăturile dintre foi sunt rupte, iar paginile sunt subliniate apăsat. O deschide la una dintre poezii, iar de acolo cade un mic bilet.

Când se lasă întunericul, eu sunt lumina ta.
Frieda

Poezia, *A doua venire*, e plină de semne în creion și notițe scrise de mâna tatălui ei, peste tot în jurul textului.

Se așază pe scaun, cu poezia în mână, și citește, apoi recitește, când poezia, când biletul.

De la Frieda.

Tatăl ei o căutase; după toți acești ani. Miriam simte un nod în gât. Probabil că nu a reușit s-o găsească.

25
MIRIAM

— Crăciun fericit! spune Eva, scoţându-şi bocancii şi punând jos o plasă plină cu mâncare. Am un cadou pentru tine.

— Crăciun?

— E Ajunul Crăciunului.

Eva poartă o rochie roşie şi un pulover verde-închis, având în picioare obişnuiţii ei bocanci grei.

— Serios?

O urmează în bucătărie.

Eva scoate din plasă legume, cafea şi un ziar.

Miriam îl ridică şi şi-l răsfoieşte. Poza unei biserici îi atrage atenţia. *Biserica Mântuitorului îşi deschide porţile în seara aceasta*, spune titlul articolului. *După ce a fost închisă vreme de aproape treizeci de ani, în seara acestei zile, la ora 8.00, va fi oficiată o slujbă religioasă. Evenimentul este deschis publicului.*

— Biserica, zice ea, ridicând ziarul pentru ca şi Eva să vadă. Va fi slujbă în seara asta.

— Eşti religioasă? întreabă Eva.

— Nu, dar părinţii mei s-au căsătorit acolo. Acum, că tata nu mai e aici, cred că mi-ar plăcea să merg.

Axel nu ar găsi-o în veci acolo.

— Pot să te însoțesc?

Miriam o privește.

— OK.

— Uite, ți-am adus ceva, zice Eva și pune deoparte un plic, după care începe din nou să cotrobăie prin plasă. Mai sunt câteva, dar sunt pe terminate. Și ți-am mai adus și asta.

Îi întinde lui Miriam o cutie micuță, împachetată în hârtie roz.

— Crăciun fericit, spune în timp ce Miriam dezlipește cu grijă scotch-ul de la ambele capete, înainte de a desface cadoul.

Găsește înăuntru o eșarfă în culorile toamnei, împachetată frumos. E cel mai fin material pe care Miriam l-a atins vreodată cu mâinile ei rănite.

— Îți place? o întreabă Eva.

— E...

— Știu, e colorată, dar nu-mi plac deloc nuanțele pastelate și, în fine... Mereu am considerat că nuanțele pale caracterizează relațiile mai puțin profunde, știi ce zic...

Izbucnește într-un hohot de râs, iar Miriam mângâie materialul eșarfei.

— M-am gândit că ți-ar sta bine cu puțină culoare.

— E frumoasă.

— Du-te și schimbă-te, iar eu pregătesc între timp cina... dacă e în ordine?

Miriam se uită în jos și-și dă seama că e îmbrăcată încă în pijamale. Zâmbește și se întinde.

După ce se schimbă, se întoarce în bucătărie, unde e un haos de roșii, tigăi, cuțite și o erupție de ceva ce pare a fi

broccoli pe întreg blatul. Scutură din cap, ia o bucată de morcov de pe tocător şi o ronţăie.

— Mama ar face o criză, dacă şi-ar vedea bucătăria în halul ăsta.

— Promit să fac curat.

— Nu, nu am vrut să te jignesc, doar că... nu e nicio problemă.

— Îmi place la nebunie să gătesc, aşa că e un răsfăţ pentru mine. E greu să te mobilizezi când eşti singură, aşa că să găteşti pentru cineva e foarte plăcut, spune Eva, deschizând sertarele, în căutarea unei linguri.

Miriam îi arată sertarul cu tacâmuri.

— Unde mai pui că e şi Crăciunul!

— Pot să te întreb de cât timp eşti singură?

— Soţul meu a murit în urmă cu cinci ani, răspunde Eva.

— Ai copii?

— Soţul meu a avut două fiice, înainte să ne căsătorim: Renka – cea care-l are pe Jeffrey, pe care l-ai şi întâlnit, şi Clotilde...

Eva înghite în sec.

— Am trei nepoţi.

— Eşti apropiată de fiicele tale?

— Ei bine, Renka a plecat cu Jeffrey în urmă cu foarte mult timp şi a fost extrem de greu să ţinem legătura, iar... Clotilde...

Eva schimbă subiectul.

— Cum a mers transferul?

— Tata e la spital, n-a rezistat până la azil. E bolnav.

— O, nu, Miriam, îmi pare rău. Ce s-a întâmplat?

— Pneumonie. L-am văzut aseară, starea lui se stabilizase. Dar mi-ar plăcea să-i pot oferi această uşurare, să aflu ce s-a întâmplat cu Frieda.

Mănâncă amândouă în sufragerie, scrisorile sunt la un capăt al mesei, iar ele, la celălalt. Ploaia bate delicat în ferestre, în timp ce mănâncă în tăcere. Gândurile lui Miriam se răsucesc şi nu-i dau pace, dar îşi dă seama că, pe măsură de mănâncă, mintea ei devine din ce în ce mai liniştită, aşa că se concentrează asupra hranei.

— Vin? o întreabă Eva, turnându-şi în pahar.

— Nu, mulţumesc, eu... nu sunt sigură că e o idee bună.

— Din cauza lor? întreabă, arătând cu capul spre uşă.

— Da, am băut într-o seară un pahar, mă rog, mai mult de un pahar, apoi tatei i s-a făcut rău, iar acum asta e o dovadă a faptului că sunt instabilă. Iar Axel se bucură din plin de situaţie. E un deliciu pentru el.

— Să-i ia dracu'!

Miriam izbucneşte în râs şi, fără să ştie dacă din pricina propriului râset sau din pricina înjurăturii Evei, hohoteşte şi mai tare.

— Ce?

Miriam nu se poate opri din râs.

După ce golesc farfuriile, Miriam se ridică.

— Mâncarea a fost minunată, Eva, îţi mulţumesc. E plăcut să mănânci împreună cu cineva. Eu mănânc mereu singură.

Adună farfuriile şi merg amândouă în bucătărie.

— Mereu?

— Da. Când eram cu Axel, eram întotdeauna mult prea încordată ca să pot mânca. E tare greu să mănânci când eşti

încordat, aşa că eu mâncam mereu înainte să se întoarcă el sau după ce pleca seara în oraş.

— Soţul tău pare un tiran, spune Eva. Luând în considerare şi lucrurile pe care mi le-ai spus data trecută.

— Te rog să nu mă bagi în seamă, am dramatizat puţin.

— Nu. De fapt, chiar m-am gândit mult la asta, zice Eva.

— Te rog, Eva. Nu astăzi. Nu pot vorbi despre asta.

Simte cum mâncarea i se face ghem în stomac.

— Bine, spune Eva. Nu ştiu nimic despre tine, în afară de povestea cu Axel. Spune-mi, cum era tatăl tău?

Zâmbeşte şi începe să vorbească fără oprelişti.

— Era înţelept. Deştept. În cele mai bune sensuri, nu doar inteligent, era în contact cu el însuşi, un om onest. L-am iubit.

Eva ia o gură mare de vin.

— Tocmai am spus că l-*am iubit*. La trecut.

— Da.

Miriam trage adânc aer în piept.

— Îmi iubesc tatăl, dar tot ce am sunt amintiri din vremea când eram o altă persoană, iar acum, când ştiu că a fost mereu acolo, amintirile par să se schimbe.

Oftează.

— N-am mai vorbit cu el de atâta vreme.

— Din câte îmi dau seama, ai fost ocupată să lupţi cu propriii demoni. Tatăl tău va înţelege asta.

— Am pierdut atât de multe.

— Vei divorţa de Axel? întreabă Eva, lăsând apa să curgă în chiuvetă.

— Nu sunt sigură că e o idee bună.

— De ce?

— Ar lua-o razna. E şocant de înfricoşător, dacă înţelegi ce vreau să spun.

— E periculos?

— Da. Mă face să cred că sunt nebună de legat, iar problema este că toată lumea îl crede. Am lipsit chiar şi de la înmormântarea mamei din cauza minciunilor lui. Am ajuns doar la masa de pomenire.

— De unde ştii că a minţit?

— Ştiu, pur şi simplu. Asta s-a întâmplat în urmă cu trei ani. Când am primit telefon că tata e în spital... n-am mai putut permite să se întâmple din nou. Mama l-a avut pe tata, dar tata nu mai are pe nimeni.

— Îţi iubeşti foarte mult tatăl, spune Eva pe un ton serios. Şi a fost nevoie de mult curaj ca să vii aici.

— Nu, am fost cu Axel peste douăzeci de ani, sunt foarte, foarte proastă. L-am crezut. Abia acum sunt în stare să văd că a minţit, însă e uşor să alunec din nou în aceeaşi greşeală. Iar cu cât opun mai multă rezistenţă, cu atât va fi mai rău.

— De-asta nu vrei să divorţezi?

— Da, dacă lupt, se va coborî iadul pe pământ.

— Dar acum?

Eva se întoarce de la chiuvetă, cu mâinile pline de clăbuci până la cot.

— Ce vrei să spui?

Miriam ia un prosop şi începe să şteargă vesela udă.

— Oamenii te cred pe tine sau pe el?

— Pe el. Întotdeauna îl cred pe el. Dacă l-ai întâlni, şi tu l-ai crede.

— Niciodată. Un asemenea *bărbat*, l-aş mirosi imediat.

— Planul meu e să stau cât mai departe de el.

— Dar poate că poţi riposta?

Miriam nu răspunde şi muncesc cot la cot, curăţând bucătăria într-un amestec de linişte a singurătăţii şi a bucuriei de a fi împreună.

— Să chemăm un taxi? Ca să mergem la biserică? întreabă Eva.

— O, da, aproape uitasem.

Şi Miriam se mişcă de colo-colo, pregătindu-se de plecare.

— Aş fi condus eu, dar maşina mea...

— Jeff zice că nu merge?

— Nu, încă n-au reparat-o. Cei de la service mi-au spus că nu se ating de ea decât după Anul Nou.

— Îmi pare rău.

— Şi mie, trebuie să mă bazez pe transportul public.

Eva se strâmbă.

Miriam zâmbeşte şi ridică receptorul, ca să comande un taxi.

Taximetristul le lasă aproape de Zid. În jurul lor se văd oameni mergând de mână, dar Miriam nu vede cum se poate ajunge la biserică. După ce-i plătesc şoferului cursa, mergând în urma unui cuplu, observă că o întreagă parte a Zidului a fost înlăturată.

Paşii lui Miriam sunt măsuraţi şi precauţi.

— Te simţi bine?

Obrajii Evei sunt îmbujoraţi din pricina frigului, iar degetele îi sunt roşii, lucioase. Îşi freacă mâinile una de alta, ca şi cum şi le-ar fi uns cu cremă.

— Am dat nas în nas cu Axel ieri, iar acum sunt puţin tensionată, atâta tot, dar voi fi bine. Hai să mergem, e frig.

Mai întâi Miriam și apoi Eva se apleacă pe sub barele de metal care atârnă din Zidul spart și care țin laolaltă restul, trezindu-se pe Fâșia Morții.

— Asta e straniu, îi spune Miriam Evei.

— Știi, după ce zidul ăsta a fost construit, am visat noapte de noapte că traversez Fâșia Morții. Urăsc pereții, ușile, orice mă ține captivă înăuntru, spune Eva.

Miriam o privește în timp ce pășesc pe nisipul odinioară imaculat, dar plin acum de urme de pași.

Reușește să pună puțină ordine în încâlceala de gânduri din mintea ei, pentru a rosti câteva cuvinte.

— Într-o altă viață, aș locui la malul mării: tot spațiul ăla, zice Eva. Dincolo de Zid nu e spațiu, te uiți mereu peste umăr; așteptând...

Lasă propoziția neterminată, iar Miriam își verifică ceasul în lumina unui felinar.

— Veneam aici cu tata, zice ea, arătând spre turlă. Am ajuns devreme, haide să urcăm.

În interior, scara de piatră în spirală duce la clopotul din turlă. Pașii lor pe treptele de piatră fac aerul să vibreze, de undeva picură apă, iar ferestrele care dădeau odinioară spre râu sunt acum acoperite de scânduri bătute în cuie.

— E beznă aici. Ai grijă unde calci.

Auzind ecoul propriei voci, Miriam simte furnicături pe pielea cefei.

— Treptele sunt o corvoadă pentru șoldurile bătrâne.

Miriam zâmbește scurt.

— Merită... vino, spune ea, deși cuvintele îi par până și ei lipsite de sens.

Ajung la balustradele care tivesc terasa dinspre râu; peste tot sunt împrăștiate sticle goale de bere și mucuri de

țigară. Aerul înghețat face ca râul să pară nemișcat, iar cerul și apa se contopesc în întuneric.

Stă în picioare și o privește în tăcere pe Eva, care plânge.

— Te simți bine?

— Ce ai spus mai devreme m-a durut foarte tare.

Își încleștează pumnul în dreptul stomacului.

— Ce anume?

Neștiind ce altceva să spună, se întoarce cu fața spre râu.

— L-ai părăsit pe Axel, nu-i așa?

Miriam încuviințează.

— Și atunci de ce să nu divorțezi de el? În felul ăsta n-ar mai putea să-ți spună sau să-ți facă ceea ce-ți face acum. Continuă să te distrugă, chiar dacă l-ai părăsit.

Și, chiar dacă e zdruncinată de cuvintele Evei, se concentrează asupra căderii.

„Dacă mă arunc de aici, oare voi simți că zbor?"

— Nu pot, spune ea pe un ton visător.

„Oare vântul îmi va biciui sau îmi va săruta pielea?"

Eva spune ceva, dar cuvintele ei se aud micuțe și pierdute. O firimitură de cuvinte, undeva la mare distanță.

„Absența tuturor lucrurilor, cu excepția momentului prezent."

„Zbor, cădere."

„Sfârșit."

Miriam se apleacă în față, se împinge cu mâinile.

— Miriam!

Vocea Evei o readuce cu picioarele pe podea, mâinile ei slăbesc strânsoarea și o privește pe femeia de lângă ea, care tremură și strânge cu putere balustrada, până ce încheieturile i se albesc.

Miriam devine dintr-odată conştientă de golul de sub tălpile ei. Priveşte în jos, ceea ce o face să dea un pas înapoi, îndepărtându-se de Eva.

De margine.

Scutură din cap şi se retrage în sanctuarul în care pe vremuri atârna clopotul, dar care acum e gol. O ustură ochii şi se simte dezorientată. Se uită, pe lângă Eva, la fâşia albă a lunii.

— Eşti om sau şoarece? o întreabă Eva.

— Nici una, nici alta, răspunde Miriam precaută.

— Exact, eşti femeie, spune Eva. Şi numai Dumnezeu ştie că nu există pe lumea asta fiinţă mai puternică decât femeia. Te porţi ca o laşă, ca un bărbat, şi fugi şi te ascunzi ca un mic – degetul ei arătător şi cel mijlociu merg prin aer, conturul lor decupându-se în lumina lunii – şoarece, continuă ea. Eşti *liberă*, spune Eva, lungind cuvântul „liberă" ca pe un val de fum plutind în aer. Axel nu va renunţa niciodată, iar tu vei pierde bătălia cu tine însăţi şi te vei întoarce la el.

Eva se întoarce cu faţa spre scări, gata să coboare.

— Nu. I-am ţinut piept, la spital, m-a rănit şi chiar am stat de vorbă cu poliţia.

— Poliţia...

Eva ţâţâie zgomotos în spaţiul acela înghesuit, iar sunetul seamănă cu o monedă ricoşând dintr-un perete.

— Ce altceva pot să fac?

— Poţi să divorţezi de el, altfel se va juca aşa cu tine, până te vei opri din alergat.

— Fac tot ce pot, zice Miriam. Nu mi-e deloc uşor şi, ca să fiu sinceră, aş prefera să mor imediat după tata, decât să mă confrunt cu toată situaţia asta.

— Vrei pe cineva care să-ți rezolve problemele, nu vrei să te ocupi tu însăți de ele. L-ai părăsit – ei bine, asta e o femeie –, dar te vei întoarce la el.

— Nu. Nu o voi face.

— O vei face, până nu vei prelua controlul.

— Cum? Cum de ești expertă în asta? întreabă Miriam.

Tăcerea se prelungește, iar picăturile care se infiltrează în turlă cad cu un zgomot amplificat.

Eva continuă.

— Gândești ca el, ești folosită, abuzată, dar a mai lăsat ceva aici... Arată spre capul lui Miriam. Și uiți ce înseamnă să gândești cu ăsta.

O înghiontește pe Miriam, lovind-o în zona sternului.

— Nu pot... Nu pot să te privesc cum îți faci asta. Nu mai pot. Îmi pare rău, Miriam, o să-ți înapoiez scrisorile pe care nu le-am tradus încă. Nu pot privi cum se întâmplă din nou asta.

— Din nou? întreabă Miriam, dar golul lăsat în pieptul ei de cuvintele Evei reverberează precum ecoul din interiorul turnului, care poartă pașii din ce în ce mai îndepărtați ai femeii, până ce aceștia dispar.

Miriam privește în jos, dincolo de balustradă, iar de data asta privește cu adevărat în jos. Rămâne acolo o bună bucată de vreme, strângând barele.

Cu putere.

26
MIRIAM

E atentă la treptele umede, în timp ce coboară din turn. În ciuda degetelor amorţite de la picioare, se mişcă repede. Priveşte în toate direcţiile, o caută pe Eva, aburul respiraţiei îi iese printre buzele acoperite de o pojghiţă albă de gheaţă. Se îndreaptă spre biserică, cu domul ei pierdut în întunericul cerului nopţii, aude voci venind dinăuntru, iar o fâşie de lumină răzbate prin crăpăturile uşii.

Miriam urmează şirul de oameni care intră în biserică, unde miroase a vid, a umezeală şi a frig. Stă aproape de uşă şi se uită la gresia spartă şi crăpată de pe podea, pe vremuri o combinaţie de maro-roşiatic şi verde, tăiată în formă de romb, distrusă însă acum. Nu-şi aminteşte nicio parte a slujbei. Stă aşezată, până când oamenii din jurul ei se ridică. Atunci se ridică şi ea în picioare, apoi se aşază din nou, odată cu ei. Pleacă imediat după ei. Singură.

După ce iese din biserică, ia un taxi cu o hotărâre care o însufleţeşte şi o îngrozeşte totodată. Traversează străzile Berlinului: felinarele strălucesc, iar atmosfera e plină de veselie, cu barurile înţesate de oameni care vibrează în ritmul muzicii de Crăciun.

Miriam sosește la spital pe întuneric, cu puțin timp înaintea încheierii programului de vizită. Odată ajunsă în salon, scoate teancul de scrisori transcrise și se așază; aerul este rarefiat, din cauza aparatelor zgomotoase și a radiatoarelor greoaie. Îl sărută pe tatăl ei pe cap și îi strânge mâna; el are un tub în nas, care-i înconjoară întreaga față. A fost bărbierit. Pielea îi e fină și are un miros proaspăt, de loțiune pentru bebeluși.

Dacă acestea sunt toate scrisorile de la Eva, atunci le va împărtăși cu tatăl ei; merită să știe. Iar dacă Eva nu o mai poate ajuta, Miriam va găsi pe altcineva care s-o facă. Cuvintele Evei atârnă în inima ei și se simte vinovată pentru faptul că nu se poate ridica la așteptările prietenei sale.

— Aș regreta mereu dacă nu aș face asta, dar chiar și acum pășim pe nisipuri mișcătoare, tată. Sper că mă auzi, sper că înțelegi. Am astea, de la Frieda.

Desface hârtia groasă și citește de la început.

Sunt vie, cel puțin cred că sunt vie...

După ce a citit mare parte dintre scrisori, o lacrimă se prelinge pe obrazul bătrânului. Miriam o șterge cu batista.

HENRYK

Miriam îmi citește. Încerc să mă concentrez, să aud ce spune. Timpul nu mai ticăie, ci curge, după care o ia la goană. Știu că există ceva de care trebuie să mă agăț.

Ne-am mutat din nou în vechea noastră casă în 1946, așa cum și-a dorit Emilie, și am locuit la o distanță foarte mică de cei care mai rămăseseră din prietenii noștri. Dacă Emilie îmi cerea ceva, făceam orice pentru a-i satisface dorința, indiferent ce ar fi vrut.

Lucra la spital pentru a ne întreține familia. Era fericită, iar eu aș fi făcut orice pentru ca lucrurile să rămână astfel.

Dar îmi voi aminti întotdeauna momentele acelea din apartamentul nostru minuscul, când mă privea după ce mă întorceam de la Frieda. Stătea pe scaun, cu trupul ei mititel înfășurat în pături, trăgând de material cu amândouă mâinile. Intram în cameră, iar ea ridica privirea și ochii îi erau înnegurați de dezamăgire și durerea pierderii, și dacă a existat vreun moment în care să-mi fi dorit ca pământul să se zdruncine și să mă înghită, să mă scoată din viața ei și a Friedei, atunci aceea a fost clipa în care m-am rugat ca asta să se întâmple, unui Dumnezeu în care nici măcar nu credeam.

Întorşi în vechea noastră casă, pe chipul ei rămăsese întipărită durerea, şi tot ceea ce atingeam era impregnat de amintirea Friedei, iar eu voiam să recuperez tot ceea ce pierdusem.

Îşi întorcea privirea şi nu se mai uita la mine ore întregi. Nu mi-am cerut niciodată iertare, dar aş fi făcut orice să-i ofer lui Emilie viaţa pe care şi-o dorise mereu. O aveam pe Miriam, iar asta a schimbat totul.

Timp de cincisprezece ani am stat acasă cu Miriam. Eram uluit de dezvoltarea ei, de intuiţia şi resursele ei, iar anii au zburat atât de repede, deşi îmi aduc aminte că zilele erau lungi.

Când mergea la şcoală, o conduceam până acolo, stând în faţa porţii şi urmărind-o în vreme ce povestea cu prietenii ei, care îmi plăceau atât de mult. Fete şi băieţi crescând împreună, asemenea florilor colorate într-o primăvară eternă; era un privilegiu să-i văd înflorind. Îmi puneau întrebări despre viaţă, uneori despre dragoste, şi îi ajutam cu plăcere la temele la franceză sau engleză.

În timp ce plecam într-o zi de la şcoală, unul dintre profesori m-a oprit, ştiind din vedere că eram tatăl lui Miriam. M-a întrebat dacă îl pot însoţi în biroul lui.

— Miriam mi-a spus că aţi fost, sau poate sunteţi încă, profesor?

— Da, am predat.

Am intrat imediat în alertă, simţindu-mă întemniţat între pereţii biroului lui, cu o ceaşcă fierbinte de ceai insipid în mână, atât de înfundat în scaun, încât îmi vedeam genunchii osoşi prin materialul întins al pantalonilor.

— Miriam e o elevă excepţională.

— Mulţumesc, sunt mândru de ea.

— Desigur, ar avea mai mult de câştigat dacă ar vorbi mai puţin.

A izbucnit în râs. Biroul lui era acoperit de documente, reviste şi cărţi. *Herr* Blundell, asta scria pe uşa cabinetului său. Era dirigintele lui Miriam sau poate că nu ştiam asta atunci, ci am aflat abia mai târziu.

Timpul umple golurile, făcând ca lucrurile să fie aşa cum le ştim noi, nu neapărat cum au fost în realitate.

— Seamănă mult cu mama ei, am încuviinţat eu, pentru că Miriam era o prezenţă atât de efervescentă, încât, la sfârşitul zilei, abia aşteptam momentul în care să mă pot aşeza într-o cameră goală şi s-o las să se umple de liniştea care fusese încontinuu alungată de flecăreala mamei şi a fiicei.

— Eu am trei fiice adolescente, a spus *Herr* Blundell. E un teren tare accidentat pentru mine, ca singurul bărbat din casă, puteţi fii sigur de asta!

— Îmi imaginez.

— Dăm adesea vina pe hormoni.

— Femeile au viaţă grea.

— Deci nu aveţi niciun loc de muncă în acest moment?

— Nu, stau acasă cu Miriam.

Am simţit nevoia de a clarifica situaţia şi am adăugat:

— Am predat la universitate.

Expresia lui s-a schimbat, iar eu am regretat că rostisem acele cuvinte.

— Impresionant. Aţi fost publicat?

Herr Blundell a aşezat pe podea toate revistele şi cărţile de pe birou, dând la iveală un scaun care nu părea să fi fost mai devreme acolo, dar pe care s-a aşezat.

— Da, pentru o vreme, cel puțin.

— Ați fi interesat de un loc de muncă? a întrebat el deschis.

— Nu, nu tocmai. Ca să fiu sincer, nu știu dacă aș face față.

— Probleme de sănătate?

— Ceva de genul ăsta, am bâiguit, așezând cana din care nu băusem deloc pe un teanc de reviste. Trebuie să plec acum.

— Dacă ajută cu ceva, am fost acolo.

— Unde?

M-am chinuit să mă ridic de pe scaun, iar întrebarea mi-a oferit timpul necesar pentru a mă ridica, fără să mă prăbușesc înapoi în el.

— Buchenwald, la început, a zis el, iar vorbele lui au fost pentru mine ca un pumn în stomac. M-am prăvălit pur și simplu în scaun.

— Apoi la Auschwitz-Birkenau.

Și-a desfăcut gulerul cămășii. A descheiat trei nasturi, a tras de cravată într-o parte, iar de guler în cealaltă parte, dezvelind o literă urmată de cinci cifre. Exact ca tatuajul de pe încheietura mea.

— Ticăloșii au hotărât să mă însemneze aici.

A arătat spre pieptul lui.

— De ce?

— Am ripostat.

După care și-a încheiat din nou nasturii și și-a aranjat cravata la locul ei.

— Școala asta e o familie, iar dacă vreți un post de profesor aici, atunci sunteți binevenit.

— Miriam știe, adică, elevii știu că dumneavoastră ați fost... acolo? am întrebat, indicând spre pieptul lui.

— Nu. Predau istorie, dar nu istoria mea personală. Din punctul meu de vedere, sunt doar o rotiță în mecanismul care ajută generația următoare să înțeleagă și să împiedice ca așa ceva să se întâmple din nou.

— Cei mai mulți dintre oameni nu discută despre asta, am zis eu, ridicându-mă în cele din urmă de pe scaun și stând în picioare în fața profesorului.

— Știu, dar nu văd nicio rușine în a împărtăși lucrul acesta cu ceilalți. Și știți de ce?

Am scuturat din cap.

— Pentru că nu a fost vina mea și, dacă nu greșesc, nu a fost nici vina dumitale.

— Cred că te înșeli, am spus și am ieșit din cameră cu inima bătându-mi atât de repede, încât picioarele m-au lăsat după numai câțiva pași. Mirosul din biroul profesorului mi-a rămas în nări multă vreme, la fel cum cuvintele lui mi-au răsunat mult timp în minte: *Am ripostat.*

MIRIAM

Întoarsă acasă, Miriam se duce direct la teancul de scrisori în germană. Ridicând un petic minuscul de hârtie, aprinde lumina şi citeşte. Nu ştie care e diferenţa între scrisorile în germană şi cele în franceză. Dacă Eva nu va mai dori să le traducă, ce va pierde oare?

Am întrebat-o pe Wanda dacă vrea o bucată de hârtie, să le scrie celor dragi, dar nu mai are pe nimeni. Familia ei a fost despărţită încă de la începutul războiului. Avea patru copii şi şase nepoţi. Vorbeşte despre o viaţă idilică. Are cincizeci şi şase de ani.

Noi suntem singura ei familie acum.

Ea ne este mamă tuturor. Mi-o imaginez cu un şorţ în talie, în faţa unei sobe, mirosind a aluat cald. Probabil copiii şi nepoţii ei au această imagine în minte, cu ei dându-i târcoale şi aşteptând ca aluatul copt să se răcească pentru a putea fi mâncat. I-a pierdut pe toţi. Acum stă în baracă şi ne îngrijeşte pe noi.

Wanda îşi întinde aripile în jurul nostru, al tuturor, având încă puterea de a ne oferi o îmbrăţişare care să ne amintească de casă. O casă pe care am avut-o cu

tine. Ea e liantul, iar acum mă ține în brațe, zugrăvind un viitor care nu e chiar atât de sumbru.

Miriam citește ultima scrisoare. Dacă Wanda a murit, oare va ști cineva că s-a dus? Va mai spune cineva poveștile ei, va mai putea cineva să-i pomenească pe copiii ei? A ucide o familie întreagă este ca și cum ai scoate rădăcinile unui copac; dacă distrugi rădăcina, totul moare.

Cel puțin am trăit. Miriam pune hârtia înapoi pe masă. A trăit. Nu se poate gândi la nicio modalitate prin care viața ei să poată fi definită din această perspectivă. Cum a trăit? Nu știe. Știe doar că atunci când va muri, nici de ea nu-și va aminti nimeni. Nu a făcut absolut nimic, a fost doar „soție" pentru Axel și fiică pentru niște părinți care în curând-nu-vor-mai-fi. Va fi orfană. Iar acum, rămasă și fără prietenă. Înțelege de ce Eva a lăsat-o baltă acolo, la biserică, și ea ar face același lucru. E jalnică, așa cum i-a spus dintotdeauna Axel.

Crăciunul e complet lipsit de viață, ca o floare din plastic, veștejindu-se în condensul căldurii din spital, iar salonul e plin de veselie flască. Pereții sunt împodobiți cu o beteală veche de cel puțin zece ani.

Ajunge devreme în dimineața de Crăciun. Tatăl ei are pe cap un coif galben de hârtie, pe care ea îl dă imediat jos. În timp ce șade alături de el, Miriam simte o bucurie discretă, iar orele de vizită le petrece citindu-i. Îi citește scrisorile și începe să observe un tipar. Scrisorile în franceză, cele traduse de Eva, sunt intime: sunt scrisori de dragoste; cele scrise în germană vorbesc mai mult despre lagăr și despre femeile din el.

Miriam simte un val de afecțiune îndreptându-se spre Frieda, care probabil că l-a cunoscut foarte bine pe tatăl ei, iar apoi se gândește la Eva, căreia cu siguranță i-a fost greu să le traducă, având în vedere faptul că și-a pierdut de curând soțul.

Miriam nu a perceput-o până acum pe Eva decât în calitatea ei de traducătoare. A fost prezentă în viața ei și iată că nici măcar nu i-a trecut prin minte s-o întrebe ce sentimente îi provoacă traducerea scrisorilor. Textele sunt atât de triste. Miriam se simte scârbită de sine din pricina faptului că nu a preocupat-o deloc starea femeii care i-a fost singura prietenă pe care a avut-o vreodată.

Tatăl ei o strânge de mână, întoarce capul în direcția din care se aude vocea ei și spune:

— Mulțumesc.

Cadoul lui de Crăciun pentru ea. Sunetul vocii lui, înseamnă că e aici... undeva. Îi citește din nou poezie, așa cum făcea pe vremuri, când trecea prin episoadele acelea. Îi citește doar pentru a-i auzi din nou vocea. Nu rostește decât un cuvânt, „Mulțumesc", dar este îndeajuns pentru a o înseninа puțin pe Miriam.

După ce asistentele îi dau tatălui ei medicamentele, iar sforăitul lui devine regulat, Miriam ridică următoarea scrisoare a Friedei, scrisă pe o foaie cu portativ.

Hani s-a întors, sterilizată.

Pielea îi e transpirată și lipicioasă, rece ca gheața la atingere. A lipsit două săptămâni. Are hemoragie.

Hani nu spune ce i s-a întâmplat. Se cațără pe prici și se cuibărește lângă mine, ca întotdeauna. Stăm așa

toată noaptea. Dogoarea corpului meu îi încălzește spinarea, iar apoi, când se întoarce, îi încălzește burta. Nu reușește să se încălzească niciodată pe de-a-ntregul.

Încercăm s-o hrănim, s-o încălzim. Stella îi cântă și îi mângâie părul care a început să crească. Stella are ceva magic, iar pentru o vreme a stat lângă noi pe prici, povestindu-i lui Bunny că a fost cu Hani în vacanță la mare, vorbind despre valuri și pescăruși.

— Priviți! Un curcubeu! Îl vedeți?

Înainte să continue, trebuia să spunem toate că l-am văzut.

— Avem curcubeie în vacanța mea, Bunny. Hani, spune-mi culorile curcubeului.

— „Rood", a zis Hani

— Roșu, am tradus eu.

— Știu, frumoasă doamnă, acum vorbesc limba Hani.

Am râs, Eugenia a râs, Wanda și-a șters ochii, pentru că toate puteam vedea acum curcubeul.

— Roșul ne face să plângem când se scurge, a spus Stella, horcăind. Biciul, câinii înroșesc totul. Portocaliu e soarele, el nu mai luminează strălucitor. Soarele e trist, pentru că oamenii sunt triști. Galben e nisipul, în ochii mei, între degetele mâinilor și ale picioarelor. Nisipul macină totul. Verdele e foarte rar, ca zâmbetele din fotografii. Frumoasă doamnă, ochii tăi sunt verzi, strălucesc. Ochii lui Bunny sunt căprui. Din ochii lui Hani se scurge multă iubire.

Și are dreptate.

— Mi se spune că ochii mei sunt albaștri. Eu nu-mi pot vedea ochii.

— Ochii tăi sunt albaştri, Stella, a zis Eugenia. Albaştri precum cele mai frumoase safire, albastrul cel mai strălucitor al cerului.

— Aerul albastru miroase a sare, dacă bate vântul. Suntem aproape de mare, de o mare adâncă, albastră şi udă. Hani, ce culoare urmează?

— „Purper."

Stella a izbucnit în râs, repetând iar şi iar cuvântul. Hani a râs şi ea, iar aerul din jur a devenit dintr-odată mai uşor.

— Purpuriu. Culoarea vânătăilor, când roşul nu iese prin piele, ci curge pe dinăuntru. Bunny e ca o vânătaie, plânge înăuntru.

Bunny a încuviinţat din cap.

— Unde e griul în curcubeu, mătuşă Wanda?

— Nu e gri, Stella.

— Ba da, e. Curcubeul conţine toate culorile din lume.

Apoi, către Eugenia:

— Genia, unde e griul?

— Griul e jos de tot, cea mai mică dintre culori, înainte să se piardă în alb.

— Aici e mai mult gri, a zis Stella. Cerul, betonul, gardul, uniformele. Morţii.

— Dar noi nu suntem aici, Stella, noi suntem în vacanţă, pe plajă, a zis Hani.

— Miriam Winter? întreabă o asistentă blândă, îmbrăcată în uniformă bleumarin, când ea se pregăteşte să plece. Putem vorbi puţin?

O conduce într-un sală alăturată, se așază la un capăt al unei canapele, făcându-i semn lui Miriam să ia loc la celălalt capăt.

— Am veşti bune, începe ea. Îl putem transfera pe tatăl dumneavoastră la azil, miercuri sau joi, cel mai probabil. Răspunde la tratamentul cu antibiotice şi sunt sigură că aţi observat sonda naso-gastrică prin care e hrănit, iar şedinţele de fizioterapie se pot face şi la azil, ca să ajutăm la curăţarea plămânilor. Se descurcă bine.

Femeia zâmbeşte.

— Dacă mă întrebaţi pe mine, cred că are un motiv pentru care luptă să rămână în viaţă.

— Are, răspunde ea. Chiar are.

Două zile mai târziu, Miriam pleacă de la spital când se schimbă tura. Iese din clădire, amestecându-se printre asistente, apoi se îndreaptă spre casă, mergând pe străzile pustii. Nu e nimeni în jur. Niciun om. Vede o firmă, luminată de felinare. *Purper.*

„Abbott, Abbott şi Asociaţii". Cu litere albe, pe fereastra din stânga uşii scrie:

Proprietăţi private

Testamente şi legalizări

Speţe familiale, maritale şi divorţuri

Miriam intră acompaniată de sunetul unui clopoţel, iar trei capete de bărbaţi se ridică la apariţia ei. Iese de acolo câteva ore mai târziu, cu un teanc de hârtii de un alb strălucitor, pe care îl aşază cu grijă, ca pe o bombă, pe marginea mesei.

Poate că are totuşi pentru ce trăi, până la urmă.

27
HENRYK

Slujba de profesor care-mi fusese oferită m-a motivat. Şcoala lui Miriam era cea mai bună din Berlin, dar Emilie m-a încurajat să caut ceva la universitate. Eram, până la urmă, profesor universitar.

Cu o carte de franceză în mână şi cu noua servietă la picioare, era prima mea zi de lucru. Un grup de tineri şi tinere care păreau teribil de inteligenţi şedeau în faţa mea, privindu-mă, iar eu m-am făcut fărâme. M-am prăbuşit, fără să spun o vorbă. Nu m-am mai întors niciodată.

Câteva luni mai târziu, l-am întâlnit pe *Herr* Blundell în curtea şcolii, după ce o condusesem pe Miriam.

— *Herr* Blundell, nu-i aşa? am întrebat.

— *Herr* Winter, a zis el pe un ton formal.

— Îmi cer scuze pentru felul în care am ieşit din biroul dumneavoastră, probabil consideraţi că sunt foarte nepoliticos. Mă tem că m-aţi speriat şi nu am ştiut ce să spun.

— E în regulă. Cred că eu m-am obişnuit deja să vorbesc despre asta.

— V-aţi înşelat totuşi, eu nu ştiu prin ce aţi trecut dumneavoastră, nu ştiu absolut deloc.

— E în regulă, oamenii fac faţă traumelor în moduri diferite. Ar fi trebuit să fiu mai atent.

— Nu aveţi de ce să fiţi mai atent, am insistat eu. Motivul pentru care v-am oprit astăzi este acela că... ei bine, oferta de lucru e în continuare valabilă?

— Da, sigur că da, te rog să-mi spui Peter.

Mi-a întins mâna. Şi a rămas „Peter" până la pensionare. Am fost unul dintre purtătorii sicriului la înmormântarea lui, care a avut loc cu doar două luni înainte să port sicriul lui Emilie pe aceeaşi alee. Am lucrat la aceeaşi şcoală până la pensionare şi am avut o viaţă plină şi fericită.

Asta până când m-am gândit la Frieda.

MIRIAM

Crăciunul trece şi se gândeşte la Eva, la libertate şi la ce înseamnă să trăieşti o viaţă; viaţa ei.

În ziua în care tatăl ei urmează să fie transferat la azil, Miriam înghite patru tablete de codeină şi intră direct în camera mamei.

Mirosul amintirilor o copleşeşte, dar, mânată de un scop, începe prin a-i împacheta toate rochiile. Le scoate pe rând din dulap şi le întinde pe pat, apoi le sortează, cu intenţia de a le dona – sunt prea bune pentru a rămâne ascunse într-un dulap.

Odată ce şifonierul mamei e golit, iar cutiile de pantofi sunt împrăştiate peste tot în jurul ei, Miriam deschide un sertar, din care scoate o pereche de mănuşi de mătase. Materialul fin îi mângâie pielea inflamată şi volatilă, aşa încât, în starea aceea de tulburare indusă de medicamente, e sigură că nu şi le va mai da jos niciodată.

Găseşte apoi şorţul mamei, frumos împăturit şi călcat, aşezat într-un alt sertar. Îl desface şi-l atârnă pe uşa din bucătărie. Acolo unde îi e locul.

Mai înghite două tablete, golind cutia, apoi se duce la culcare, trezindu-se mai târziu din cauza unei bătăi în uşă.

Efectul codeinei n-a trecut încă, dându-i senzația că poartă pe umeri un covor greu.

O senzație ca de îmbrățișare, dar mai bună. O îmbrățișare din care nu vrea să se desprindă. Se agață de senzația asta cât de mult poate.

— Bună, Hilda.

— Pot veni altă dată. Trebuie doar să iau câteva lucruri rămase aici.

— E în regulă. Intră, spune ea, conștientă că limba i se împleticea puțin în gură.

Hilda se mișcă și rostește repede, la foc automat:

— Pare că răspunde; stabil; fizio în spital.

Miriam o privește adunând cu îndemânare salteaua dezumflată și alte instrumente medicale rămase în cameră.

— Tata n-ar trebui să fie la spital, mai ales acum, după ce știi că a fost într-un lagăr de concentrare.

— Știu. O, Miriam, îmi pare atât de rău, dacă aș fi putut face ceva... zice și se oprește brusc.

— Ai fi putut să mă susții în timpul întâlnirii. Ai fi putut spune că tata poate rămâne acasă, spune ea, în timp ce-și șterge o lacrimă rostogolită pe obraz.

— Nu arăți prea bine.

— Nu. Deci asta-i tot, la atât se reduce vizita ta? o întreabă, iar Hilda se îndreaptă spre hol, când Miriam o oprește, nevrând să rămână singură. L-ai sunat pe Axel.

— El m-a sunat pe mine. Mi-a spus că v-ați împăcat după întâlnire, iar eu trebuia oricum să-ți transmit un mesaj.

— M-a căutat la spital.

Alegându-și cu grijă cuvintele, spune:

— M-a *agresat*. Am vorbit cu poliția și...

Hilda o priveşte cu un aer precaut.

— Ei numesc asta *agresiune sexuală*, spune Miriam, rostind pentru prima dată cuvintele, în timp ce faţa îi devine stacojie.

— Eu... începe Hilda, însă Miriam nu-i dă voie să termine.

Vocea îi e măsurată şi metodică:

— Eu am încredere în oameni, dar toată lumea îl crede pe Axel. Nu pe mine. Îmi face rău. Îmi face rău iar, şi iar, şi nimănui nu-i pasă. Nu sunt nebună. Le-am spus totul poliţiştilor. Doctorul Baum se înşală, spune Miriam.

Hilda o întrerupe:

— Singura problemă e, zice ea, că ai un istoric medical dovedit de episoade psihotice, paranoia şi automutilare.

Arată cu degetul spre mâinile lui Miriam, înfăşurate în mănuşi albe de mătase.

— Iar Axel a fost declarat tutorele tău legal, continuă Hilda. Şi după ce l-ai părăsit, plecând din Wolfsburg, ai fost dată dispărută. Totul era trecut în dosarul tău. Ar fi trebuit să verific.

— Nimic nu e adevărat, Hilda. Ai făcut ceea ce trebuia. M-ai ajutat să am grijă de tatăl meu. M-ai ajutat să mă revanşez pentru unele dintre lucrurile pe care le-am făcut. Nu sunt nebună. I-o voi dovedi oricui va dori să mă asculte. Îmi pare rău.

— Pot să te întreb de ce crezi că face Axel asta? Pentru că mi-ar plăcea cu adevărat să te cred, dar lucrurile nu par a avea nicio logică. De ce ar merge atât de departe? Care ar fi scopul lui?

— Mi-ar plăcea să ştiu.

— Ce ai de gând să faci?

— Eva spune că ar trebui să divorțez, dar chiar nu știu, poate să mă țin la distanță, presupun.

— Cine e Eva? întreabă Hilda, iar Miriam își dă seama că habar nu are.

— O prietenă, spune.

— Ai mai făcut vreo descoperire legată de scrisoare, de rochie? se interesează Hilda.

— Nu. Nu. Nu cred. Cred că...

Miriam își freacă mănușa de mătase de obraz, iar nările îi sunt pătrunse de cea mai discretă aromă de aloe vera, din crema de mâini a mamei.

— Cred că am ajuns într-o fundătură. Nu am mai aflat nimic.

— Nu crezi că poate ai nevoie de ajutor? Nu mă refer la medicamente, zice ea. Ci la cineva în care ai putea avea încredere, la cineva cu care să vorbești, poate?

— Nu mă pot întoarce la Axel. Se poartă foarte rău cu mine, Hilda.

Onestitatea mărturisirii plutește în aer, iar Miriam, revenindu-și puțin din ameteală, începe să se simtă ceva mai bine.

— E un om foarte rău, spune ea.

— Mai sunt și alți oameni în care poți avea încredere, în afară de Axel. Ce zici de Eva?

— Nici ea nu are încredere în nimeni, zice Miriam iritată.

Dar, într-un colțișor al minții, își spune: „Eva a avut încredere în mine." Miriam continuă, zicându-i Hildei fără menajamente:

— Am avut încredere în *tine*, iar tu l-ai sunat pe Axel!

— El m-a sunat pe mine, o corectează Hilda. Îmi pare rău, Miriam, chiar îmi pare. Ar trebui să plec acum.

Hilda se întoarce, gata de plecare.

Singură şi cu mintea mai limpede, Miriam se apropie de masa pe care se află scrisorile. Ridică una, după care o pune înapoi. Merge de colo-colo prin toată casa, încercând să-şi pună puţină ordine în gânduri. Amintindu-şi cu groază vorbele dure pe care le-a rostit. Totul se va sfârşi, iar asta foarte curând. Gata cu Eva, curând, gata şi cu scrisorile şi cu tata. Dar Axel va rămâne pentru totdeauna...

Şi, cu vorbele Evei în minte şi vocea Friedei în inimă, completează documentele primite de la biroul de avocatură.

Aprinde radioul şi verifică de mai multe ori dacă uşa e încuiată, înainte să se trântească în scaun şi să ridice o scrisoare subţire şi uşoară ca un fulg, aproape maronie pe margini, precum şi foaia ataşată de Eva, pe care transcrisese textul în germană.

Henryk,
După douăzeci şi cinci de zile, mi se spune, m-am întors la lumină. Sunt ţinută acum în acelaşi fel în care am ţinut-o eu pe Hani. Ea se simte mai bine şi încearcă să mă încălzească, dar nimic nu mă poate încălzi acum. Sunt atât de aproape de moarte. O simt. Nu mai pot scrie. Le am pe Hani şi pe Eugenia lângă mine.
Te iubesc.

Miriam citeşte din nou, apoi o ia de la capăt. Scrisoarea dinainte fusese despre curcubeie. Răsfoieşte întreg teancul,

aceasta ar fi următoarea la rând. Se uită la următoarea, în căutarea unei explicații.

O bătaie în ușă o face să sară de la locul ei. Se așteaptă să fie Eva. Ridică scrisoarea în semn de salut, dar în fața ei stau doi polițiști, îmbrăcați în uniforme bleumarin.

— *Frau* Voight? Putem intra?

Deschide ușa mai larg și lasă scrisoarea pe polița șemineului. Miros a bărbați, genul acela de miros care se potrivește imaginii unui atelier: miros de dril și lemn. Amândoi își țin chipiurile în mâini, iar bocancii lor grei lasă urme pe covorul deschis la culoare.

— Acesta este ofițerul Snelling, iar eu sunt ofițer Nikolls, spune cel mai în vârstă. Putem lua loc?

Miriam îi conduce la scaunele din sufragerie, în timp ce ea se așază pe marginea unuia dintre ele.

— Colega noastră, doamna ofițer Müller, ne-a informat asupra – scoate din buzunarul uniformei un carnețel, răsfoiește paginile și ia dintre ele un pix – atacului. Atacul căreia i-ați fost victimă în data de 23 decembrie.

Miriam își privește picioarele îmbrăcate în ciorapi, cu degetele înfășurate în mătase.

— Am vorbit în dimineața aceasta cu domnul Voight. Având în vedere că între timp a fost Crăciunul, iar dumneavoastră nu ați răspuns la telefon, ne-am gândit că ar fi mai bine să facem lucrurile în manieră clasică.

Bărbatul zâmbește, dezvelindu-și dinții mari.

— *Herr* Voight are o versiune complet diferită a poveștii.

— Bineînțeles că are, zice ea.

— Ați putea să ne descrieți în cuvintele dumneavoastră ce s-a întâmplat în seara respectivă?

— Chiar e nevoie?

— Am putea aduce o femeie care să vă asiste, dacă vă simțiți mai în largul dumneavoastră. Deși mă tem că vom putea face asta abia mâine.

Ea scutură din cap.

— M-a îngrozit.

Înghite în sec, în timp ce ofițerul mai tânăr, care nu scosese niciun cuvânt până în clipa aceea, își scoate carnețelul și notează ceva cu un rest de creion. Ofițerul Nikolls o privește în ochi. Miriam vorbește cu propriile degete de la picioare.

— Mi-a răsucit brațul la spate și m-a înghesuit în colț, în spatele unui fișet. Mi-a rupt hainele și m-a culcat pe podea. Aveți restul poveștii?

Simte cum îi ard obrajii și privește spre ofițerul Selling, care ia notițe. Încuviințează, fără să ridice ochii spre ea.

— Mulțumesc, Miriam, spune ofițerul Nikolls. Dar trebuie să vă spun că soțul dumitale susține că, în jur de ora 7, în seara aceleiași zile, a primit un telefon de la dumneata, prin care îi propuneați să vă întâlniți la spital. I-ați telefonat?

Miriam simte în gât un nod de mărimea unui munte și își trece degetele înmănușate peste buze.

— Are înregistrări care dovedesc faptul că a fost sunat de la această adresă și că ați purtat o conversație de aproximativ trei minute.

— Da, l-am sunat. Voiam să știu unde era tata.

— Cum adică?

— Ar fi trebuit să fie transferat la azil, dar nu a ajuns acolo, așa că l-am sunat pe Axel deoarece mă gândeam că el ar putea să știe ce s-a întâmplat.

— De ce ați crezut asta? Scrie aici că sunteți despărțiți de o lună. A păstrat legătura cu tatăl dumitale?

— Nu, tata e pe moarte. Când tata a dispărut, am presupus că Axel avusese legătură cu asta. El e...

— Tatăl dumitale a dispărut?

— L-au dus cu ambulanţa la spital, nu la azil, pentru că se simţea rău.

— Iar medicii nu v-au anunţat. Aţi încercat să luaţi legătura cu ei?

— Da, iar când am aflat că e la spital, m-am dus direct acolo.

— L-aţi informat pe Axel că mergeţi la spital?

— Nu.

— Cum a ştiut unde să vă găsească?

— Hilda, asistenta tatei, i-a spus.

— El susţine că l-aţi rugat să vă întâlniţi.

— Am făcut eu asta?

Miriam se gândeşte, oare ce a spus atunci la telefon? Îşi aminteşte că ţinea strâns receptorul şi zâmbetul lui muşcător, care se auzea de la celălalt capăt al firului.

— Când am stat de vorbă cu *Herr* Voight, ne-a spus că dumitale şi lui vă place să vă puneţi în situaţii riscante atunci când faceţi sex.

Miriam se lasă pe spătarul scaunului, şocată.

— Uneori în spaţii publice. Uneori destul de... Îşi consultă carnetul cu notiţe: Dur. Recunoaşte că a avut loc un contact sexual, dar că a fost de comun acord şi iniţiat de dumneata.

— Nu e adevărat, m-a rănit. Mă răneşte de fiecare dată.

— Şi avem raportul medical care dovedeşte asta. În orice caz, este cuvântul dumitale împotriva cuvântului lui, aşa că totul se transformă într-o dispută domestică. În astfel de situaţii, implicarea noastră nu face decât să escaladeze

problemele. Iar în cazul acesta, problema este că sunteți soț și soție. Ar fi complicat pentru un avocat să construiască un caz, având în vedere că între cele două părți au existat relații în trecut. Bănuiesc că aceste relații au fost consimțite?

Miriam încuviințează.

— Dar nu pentru multă vreme, șoptește ea, după care spune ceva mai tare, către cei doi ofițeri: Dacă n-ar fi soțul meu, ați numi asta viol, nu-i așa?

Cel mai tânăr dintre ofițeri își drege glasul și-și scarpină barba de o zi de pe obraz.

— L-ați refuzat în mod explicit?

Este ultimul cui bătut în sicriu, iar umerii îi cad înapoi în scaun și nu mai atinge podeaua cu degetele de la picioare.

— Nu.

— Ați încercat să-l îndepărtați? L-ați rănit în vreun fel, fizic?

— Îmi era frică, spune ea încet, gândindu-se la răspunsul lui Dawn. Poate chiar ea ceruse asta.

— Ați strigat? încearcă ofițerul Nikolls, cu intenția de a fi de folos. Astea ar fi riposte explicite, nu credeți? Ale împotrivirii dumitale față de un contact sexual.

— Ce *ați* făcut?

Ofițerul Snelling o privește în ochi, iar Miriam trage adânc aer în piept.

— M-am supus, așa cum fac mereu. Am stat întinsă acolo și am încercat să fiu de fapt altundeva. Mereu aștept să se termine. Dacă mă împotrivesc, e mult mai rău.

Miriam se ridică în picioare.

— Dar nu contează. Suntem căsătoriți, probabil că am cerut-o. Îmi pare rău că v-am irosit timpul.

Amândoi rămân în continuare aşezaţi pe scaune.

— Slujba noastră, zice ofiţerul Snelling, este să susţinem comunitatea – oamenii vulnerabili, ca dumneata. Cred că principala problemă aici este să menţineţi distanţa între dumneata şi soţul tău, dacă nu doriţi ca astfel de evenimente să se repete. A menţionat, de asemenea, faptul că aveţi şi alte probleme, iar în baza de date a poliţiei figuraţi ca persoană dată dispărută pentru o vreme.

— Da, dar nu vreau să vă risipesc şi mai mult timp. Vă mulţumesc foarte mult pentru faptul că aţi venit astăzi aici.

În cele din urmă, poliţiştii se ridică.

— Astfel de cazuri sunt complicate, dar, din nefericire, având în vedere circumstanţele, nu vă putem ajuta mai mult. Poate medicul dumitale vă poate acorda ceva mai mult sprijin, poate prietenii?

Miriam aşteaptă ca ofiţerii să se îndrepte spre ieşire şi îi conduce fără să spună nimic.

— Dacă aveţi întrebări... spune unul dintre ofiţeri şi îi oferă o carte de vizită, pe care sunt trecute datele lui de contact.

— Mulţumesc.

Când ridică privirea de pe cartea de vizită, îi vede ieşind din apartament.

Închide, apoi încuie uşa. Ia pana de pe raft şi o îndeasă cu grijă între uşă şi toc, înainte de a lua la pas cameră după cameră.

28
MIRIAM

Miriam umple cu apă chiuveta din baie şi priveşte suprafaţa nemişcată a apei, oglindindu-şi chipul în ea. Scoate apoi dopul şi o lasă să se scurgă, nefolosită, după care îşi pune din nou mănuşile mamei. Se întoarce la masă şi ridică de pe ea următoarea scrisoare.

Douăzeci şi cinci de lovituri de bici.
Pedeapsa mea pentru morfină, trei borcane cu antiseptice, o rolă de tifon, comprese sanitare şi o mică figurină din lemn sub formă de iepure. Totul, cu excepţia morfinei, a ajuns la baracă. Era ultimul pachet. Descoperisem morfina şi speram că-i va alina durerile lui Hani. Era cel mai periculos lucru pe care-l furasem săptămâna aceea din cornul abundenţei „Canadei". Bunny cususe un buzunar pe interiorul rochiei mele, iar fiecare dintre aceste obiecte fusese ascuns acolo – morfina era ultimul. Îmi spusesem să mă opresc, pentru că riscul era prea mare. Dar Hani, îngheţată, chinuită de durere, strigând toată noaptea. Trebuia să încerc s-o iau pentru ea.

Am fost prinsă.

Douăzeci și cinci de lovituri de bici pentru faptul că am încercat să-mi salvez prietena.

Douăzeci și cinci de lovituri de bici.

Taburetul de lemn avea curele de piele. M-au dezbrăcat și mi-au pus o pereche de chiloți din cauciuc. M-au aplecat cu forța peste scaun, cu fața în jos, aproape în genunchi, dar fără să ating pământul. Avea adâncituri și m-am ținut de el, în timp ce gambele și claviculele îmi erau legate. Țintuite. Am pierdut controlul cu totul și mă gândeam că voi muri acolo.

Douăzeci și cinci de lovituri de bici... Nu-mi mai amintesc nimic după zece. Corpul poate îndura mai mult decât creierul. Creierul meu a renunțat. Îmi simțeam pielea despicată de un cuțit încins. Stăteau în jurul meu, privind; vorbeau în timp ce pielea mea, de la gât și până la pulpe, era sfâșiată.

Cicatricile se vindecă, dar ce rămâne în urma lor e asta:

Am văzut picioarele unui gardian, pantalonii lui aveau o dungă perfectă pe mijloc. Nu știu ce s-a întâmplat, poate că sângele meu l-a stropit. Loviturile au încetat. A îngenuncheat lângă mine, mirosind a colonie și fum de țigară. Sânge ruginiu. Cineva mi-a prins încheietura și mi-a verificat pulsul. Primisem până atunci opt lovituri, de opt ori îmi crestase biciul pielea. Nu-ți pot spune mai multe. Nu vreau să-mi aduc aminte. Dar gardianul se oprise la opt. Palmele lui făcute căuș mi-au ridicat bărbia și mi-au întors spre el fața acoperită de lacrimi, muci și mizerie. L-am privit ca pe un salvator. Loviturile încetaseră.

— Deschide gura, mi-a zis.

Am făcut-o, iar el a scuipat înăuntru.

— Continuă, a spus.

N-am mai scos niciun sunet, până când am leşinat, iar bezna a fost o binecuvântare. Căci asta înseamnă oare să fii om?

Când m-am trezit, eram singură într-o cameră micuţă. Era pentru prima dată când mă aflam singură într-o încăpere, după luni de zile. Sângeram, pielea de pe pulpa stângă mi se desfăcuse asemenea unui plic şi simţeam durere în tot corpul.

Îmi era frig. Sufletul îmi îngheţase, mădularele îmi erau vinete şi încremenite în şoc.

Mi-am găsit uniforma şi am tras-o peste trupul meu plin de răni. Putem sta în picioare, îmi verificam starea la fiecare pas, eram în continuare bine. Mă puteam mişca. Încăperea era de patru paşi pe şase. Puteam să mă întind.

O femeie din celula alăturată păstrase nişte mâncare pentru mine şi am stat de vorbă. Nu-mi aduc aminte despre ce. Am dormit, am mers şi am visat.

Miriam dă drumul aerului din piept, dându-şi seama că îşi ţinuse respiraţia cât timp citise scrisoarea. Rămâne încremenită în scaun vreme îndelungată, după care îşi petrece restul zilei transcriind pe foi curate celelalte scrisori şi amestecându-le cu cele scrise în franceză.

Mai târziu aude sunând telefonul, pe care îl reconectase tocmai pentru acest apel mult aşteptat.

— Aici Sue, de la Azilul Ruhwald, Miriam. Tatăl tău a ajuns la noi în cursul acestei dimineți, iar transferul a decurs bine. Acum doarme și se odihnește, dar dacă vrei să-i faci o vizită în seara asta, sunt sigură că s-ar bucura. Vrei să-l anunț că-l vei vizita?

— Da, te rog.

La azil miroase a levănțică, a flori proaspete și a sos. Decorațiunile de Crăciun atârnă strălucitoare, iar bradul e natural, împodobind intrarea. Totul e colorat fie într-un galben ca floarea-soarelui, fie în albastru-închis, care vin într-un contrast izbitor cu ornamentele roșii și bradul verde, făcând ca intrarea să pară o paletă a culorilor primare.

E condusă în camera lui, cu vedere spre Parcul Ruhwald. Nimeni nu-i cere să plece. I se oferă o cană de ceai și biscuiți, ba chiar primește și masa de seară: o supă bogată de praz și cartofi, cu pâine proaspătă, crocantă.

Scaunul e mai curând un fotoliu. Miriam își ridică picioarele, aducându-și genunchii la gură, și începe să citească scrisorile cu voce tare. Nu știe dacă el o aude, pentru că nu schițează nicio mișcare și pare palid.

Îl întoarce și îi dă să bea apă, deși e conectat la atât de multe aparate, pompe și monitoare. La sfârșitul zilei, a terminat de citit toate scrisorile pe care le adusese cu ea, iar el pare liniștit.

— Nu voi rămâne peste noapte, îi spune lui Sue, dar mă întorc mâine-dimineață, e în regulă? Mă întorc mâine, tată, zice Miriam și strânge mâna caldă a bătrânului.

Iar spre surprinderea ei, și el o strânge la rândul lui. Cu putere. Și nu-i dă drumul. Se așază cu grijă pe marginea patului, ca să nu tulbure legătura dintre ei.

Pe drumul spre casă se simte mai optimistă. Gândindu-se la scrisori, simte nevoia presantă de a ajunge acasă și de a transcrie cât mai multe, pentru a i le duce tatălui ei, dar și de a citi în continuare, pentru a afla ce se întâmplă mai departe. A făcut bine că nu le-a distrus, tatăl ei are nevoie să știe. Trece pe lângă firma de avocatură închisă la ora aceea și îndeasă plicul voluminos în cutia poștală, văzându-l cum aterizează pe podea, de cealaltă parte a ușii.

Acum nu mai există cale de întoarcere.

Doar o singură direcție.

Miriam respiră ușurată și se îndreaptă către casă, bucurându-se de aerul nopții, sperând că Eva va fi acolo, să-i spună că e pe cale să riposteze.

Dar nu o așteaptă nici Eva, nici vreun mesaj de la ea. Citește ultimele scrisori pe care aceasta i le adusese în ziua de Crăciun.

Dragul meu Henryk,
Să te pierd fără să te fi pierdut e atât de îngrozitor, încât nu mă pot sili să cred că nu mai ești. Că suntem despărțiți. Nu am apucat să-mi iau rămas-bun, deși nu cred că aș fi fost în stare s-o fac. Pentru noi nu există sfârșit, nici vreo formulă de despărțire.

Miriam ridică ochii de pe foaie; scrisoarea aceasta e mâzgălită pe o bucată triunghiulară de hârtie. Nu-și poate imagina situația în care ar fi nevoită să-și ia rămas-bun de la tatăl ei. Cu toate astea, presupune că exact asta a făcut pe parcursul ultimelor săptămâni. I-a arătat în permanență iubire și grijă, luându-și la revedere.

Miriam nu şi-o poate scoate din minte pe Eva: de ce a ales să n-o mai ajute şi ce a vrut oare să spună prin acel „din nou"? Se simte egoistă şi proastă pentru faptul că s-a purtat cu atâta nesăbuinţă. Nu ştie nimic despre Eva, iar ea a citit, la rândul ei, toate aceste scrisori.

Simţind că i se face rău din pricina propriului egoism, continuă să citească.

Am nevoie de tine, Henryk. Am nevoie să mă uit în ochii tăi, ca să-mi dovedesc să suntem aievea. Că exişti, pentru că în momentul ăsta plutesc în derivă pe o mare moartă, iar finalul e doar unul singur.

Trec prin toate singură. Te-am pierdut, nu că te-aş fi avut vreodată. Tu ai ales-o pe Emilie în fiecare zi, şi te admir pentru felul în care o iubeşti. Îmi aminteşte de tot ce e drept în lumea asta. Sentimentul bucuriei pure a iubirii tale. Împărtăşit cu ceilalţi, inclusiv cu mine. Am reflectat lumina care mă făcea să strălucesc, am fost luna soarelui tău.

Acum sunt mereu în umbră.

La fel ca Louisa. Ea era mai mare, mai bună şi mai luminoasă decât mine. Am trăit mereu în umbra ei. O idolatrizam, iar părinţii mei o adorau. Eu am sosit a doua.

Şi totuşi era un singur lucru la care nu mă clasam pe poziţia secundă, un lucru pe care îl puteam face oricând. În fiecare iarnă mergeam pe lacul îngheţat şi patinam. Îmi plăcea la nebunie scrâşnetul gheţii sub picioare şi vântul care-mi bătea în plete. Eram liberă

și, cel mai important în momentele acelea, eram prima. Louisei nu-i plăcea prea mult lacul, iar eu eram crudă, împingând-o, umilind-o. Nu am motive de mândrie din pricina asta.

Într-o zi, Louisa se temea că gheața e prea subțire. Cerul era senin, iar afară era ger. Mi-am înfășurat fularul albastru în jurul gâtului, era lung și flutura în urma mea asemenea unei panglici când mi-am luat avânt. Am lăsat-o în spate, șezând pe mal, încălțându-și patinele.

— Frey, așteaptă.

Probabil că m-a strigat de mai multe ori. Eu pluteam, frumoasă. Eram eliberată de umbra Louisei. Dar, când m-am întors, nu mai era acolo.

A căzut sub gheață. A murit. Iar de atunci umbra ei nu m-a mai părăsit niciodată.

Henryk, tu m-ai făcut să mă simt ca și cum aș fi fost prima, chiar dacă nu eram. Tu m-ai văzut, deși ai ales-o pe Emilie. N-am fost niciodată suficientă pentru nimeni, dar, Henryk, eu te-am ales mereu pe tine.

Dacă supraviețuim amândoi, oare putem supraviețui ÎMPREUNĂ*?*

Pentru că te doresc, întreg. În război sau în pace, oare existăm cu adevărat? Sau viețuim doar la un nivel metafizic, unde sufletele ni se ciocnesc, dar degetele nu se ating niciodată?

Henryk, îmi doresc atât de mult să stau de vorbă cu tine. Pentru că am făcut ceva împreună, sunt sigură de asta. Freamătă înăuntrul meu, iar faptul că

a supraviețuit în urma loviturilor de bici e dincolo de orice miracol. Am făcut împreună un copil.

Un copil. A fost și un copil?

Miriam citește și recitește ultima scrisoare, petrecându-și întreaga noapte șezând în mijlocul patului.

Gândindu-se.

La propriul ei copil.

La cum crescuse și căpătase proporții, la cum totul se schimbase. De la mici freamăte la lovituri viguroase. Sughițurile din mijlocul nopții. Se gândește la toate aceste lucruri, după care și le imaginează într-un loc precum Ravensbrük.

Înfășurată în pături, nu reușește să se încălzească.

29
MIRIAM

A doua zi, ia scrisorile şi i le duce tatălui ei, iar în timp ce citeşte, mintea îi zboară la Frieda, însărcinată, în Ravensbrück. Îşi aminteşte toate grijile, toate tensiunile şi modul în care corpul ei se schimbase. Transportă toate aceste griji în Ravensbrück şi, chiar dacă nu-şi dă prea bine seama de ce, începe să plângă în timp ce citeşte, fiecare scrisoare părând altfel acum.

Citeşte ca o femeie care a experimentat simultan sarcina şi moartea. Fiecare cuvânt o transformă într-o fiinţă umană, o face vie. Plânge, dar citeşte.

Tatăl ei o întrerupe.

— Miriam, spune el, iar ea sare de pe scaun, dând la o parte scrisorile pe care le ţine în poală.

Bătrânul o strânge de mână cu putere.

— A doua mea venire, spune încet, este aproape.

— Nu te teme, tată. Sunt aici.

El respiră şuierător, iar Miriam îi stă alături şi, în timp ce-l ascultă gâfâind, se gândeşte la ce înseamnă o a doua venire, o a doua şansă, după care ia o foaie de hârtie şi notează adresa redactorului ziarului *B.Z.*, pe care îl vede pretutindeni prin

azil. Scrie o scrisoare în care cere informații despre Frieda. Menționează vârsta ei la momentul încarcerării în Ravensbrück, numele tatălui Friedei și toate detaliile personale pe care și le amintește din scrisori. Caută pe oricine o cunoaște sau a cunoscut-o, cu rugămintea de a o contacta. Își notează adresa și numărul de telefon, apoi adaugă douăzeci de mărci vest-germane în plic, echivalentul taxei de publicare a anunțului. Pune plicul în cutia poștală a azilului.

În cele din urmă se târăște înapoi acasă, plină de cuvinte, de griji și de trecut. Abia ținându-se pe picioare, intră în clădire. Simte întunericul strecurându-se înăuntru. Două întrebări se sucesc și se răsucesc, precum iedera:

Ce s-a întâmplat cu Frieda? Și unde este ea acum?

Odată ce scrisorile se vor fi terminat, se va fi încheiat și viața tatălui ei, cel puțin așa crede. Doar asta îl mai ține în viață. Se întreabă dacă anunțul va scoate la lumină mai multe răspunsuri, înainte să ajungă la final cu cititul scrisorilor, dar cu atât de multe scrise în franceză și aflate în posesia Evei, poate că nu va afla niciodată.

Închide ușa blocului în urma ei și verifică dacă e încuiată. Probabil că Lionel a plecat mai devreme acasă. Urcând treptele într-un ritm constant, simte fiori de frică la fiecare pas. Îi alungă. Deși nu este atât de instabilă psihic cum o consideră toată lumea, se gândește ea, poate că tatălui ei îi e mai bine totuși sub supravegherea altcuiva.

Nu se poate lepăda de frică și încearcă să-și liniștească ritmul respirației. Se gândește că-i simte mirosul. Mirosul lui. Săpun și încă ceva. Dar știe că e doar mintea ei, care-i joacă feste. A făcut primul pas spre divorț, totul se va termina în curând. Se gândește la biroul avocatului.

Șase luni, îi spuseseră, în cazul în care nu apar complicații de ordin financiar, și nu vor apărea. El are banii lui, iar ea are banii ei, mă rog, ai tatălui ei.

Șase luni până la libertate. Aproape că se împiedică de o treaptă și se prinde cu mâna de balustradă.

— Șase luni, spune cu voce tare.

Poate, într-un fel sau altul, va reuși s-o facă. Poate că are ceva la care să spere.

Se ține cu putere de balustradă, privindu-și încheieturile degetelor albindu-se, împungându-i pielea pe dedesubt. „Șase luni." Se târăște în sus pe scări. Deschide ușa, iar pana plutește prin fața ochilor ei, apoi o culege, ținând în palmă obiectul moale și pufos. Frecând-o ușor în palmă, se relaxează, după care închide și încuie ușa, punând pana la loc.

Își scoate încălțările, îngăduindu-le degetelor de la picioare răsfățul de a se cufunda în covorul gros și moale.

Azilul, la fel ca spitalul, are un mod anume de a contamina totul, iar ea își simte picioarele umflate și obosite. Își dă jos haina și puloverul, agățându-le în cuier, după care, cu geanta în mână, intră în sufragerie, aprinde lumina și așază scrisorile pe masă. Se află deja în mijlocul camerei, când ridică privirea.

Nu înțelege ce vede. Creierul i se scurtcircuitează, încercând să integreze imaginea persoanei care stă așezată la masa din sufrageria părinților ei. O persoană care nu ar trebui să se afle aici.

Geanta îi alunecă de pe umăr, iar ea o prinde cu amândouă mâinile.

— Îți place ce am făcut cu pana? întreabă el.

Ea se dă câțiva pași în spate, se împiedică de scaunul tatălui ei și cade în el.

— Pleci atât de repede? Nu mă întrebi de ce am venit?

— Axel?

Mintea ei goneşte, în încercarea de a descoperi în ce mod a intrat el în apartament şi în ce mod poate ieşi ea din el.

— Fă ce vrei, Axel, nu-mi pasă.

El o priveşte, fără să se mişte de la locul lui.

—E timpul să pleci.

Miriam face un pas în lateral, pentru ca el să poată trece pe lângă ea, în drum spre uşă.

— O, hai, fii serioasă. Nu te purta aşa. Ţi-am cumpărat flori şi ciocolată.

Arată spre masă, unde e aşezat un buchet imens de crini, alături de o cutie micuţă de ciocolată.

— Pentru *neînţelegere*, zice el şi îi mângâie gâtul cu degetul mare, ridicându-i bărbia spre el. Încă mă simţi, nu-i aşa? Urma mea înăuntrul tău? Când mergi, când te aşezi?

Axel izbucneşte într-un hohot de râs, iar ea încearcă să-şi mute privirea, însă nu reuşeşte, pentru că el îi ţine bărbia imobilizată.

Miriam stă atât de nemişcată, încât are impresia că a uitat până şi să respire. El îi sărută buzele cu tandreţe. Iar pentru o milisecundă se gândeşte să se năpustească asupra lui. Să-i spintece zâmbetul acela de pe faţă cu unghiile ei roase şi să-şi înfigă degetele în ochii lui.

Probabil că el simte valul de furie, pentru că se retrage, scoţând un plic din buzunar. Un plic alb, îndoit pe mijloc. Din felul în care îl ţine, îşi dă seama că ea ar trebui să ştie foarte bine ce se află înăuntru.

— Ai promis, zice ea. Ai promis că scapi de *ea* pentru mine.

— Şi tu ai promis că mă vei iubi şi mi te vei supune.

El zâmbeşte şi flutură plicul prin faţa ochilor lui Miriam, la o distanţă suficient de mare încât să nu poată ajunge la el.

— A fost foarte important pentru mine să ştiu că nu mai există. Ai păstrat-o? Tot timpul ăsta?

— Nu pot arunca chiar tot ce-ai folosit tu, nu-i aşa?

— Dar cu asta era ceva... bâiguie ea. Diferit.

— O, draga mea, te-am dezamăgit? M-am gândit că acum, de vreme ce eşti din nou *sănătoasă*, s-ar putea să o vrei înapoi. Un memento, dacă preferi?

— Nu o vreau, Axel. Pleacă.

— Nu aveam de gând să stau prea mult. Evident, nu eşti într-o dispoziţie tocmai agreabilă. O seară bună, Mim.

Atenţia îi e atrasă de plicul care pluteşte pe deasupra capului ei. Miriam se simte dezorientată, plicul are asupra ei efectul unui ceas hipnotic.

El se uită la ea, apoi se uită din nou la masă. Pune plicul lângă buchetul imens. Hârtia plicului stă pieziş, chiar pe îndoitură, sprijinindu-se de hârtia neagră în care sunt împachetate florile. El bate cu două degete în masă, înainte de a se răsuci pe călcâie.

— Hm? zice el, pe post de întrebare, de anticipare a unui răspuns.

Foarte încet, păşeşte din nou către ea. Miriam aşteaptă. Mirosul lui îi trezeşte imagini pe care nu le poate alunga. Durerea, suferinţa, frica. E de ajuns mirosul ăsta, şi o ia din nou de la capăt. Axel se apleacă şi o sărută pe creştet. Apoi inspiră adânc.

— Miroşi bine, zice el.

Apoi el iese, iar ea rămâne împietrită, părăsită în camera aceea devenită o rană deschisă. Aude uşa deschizându-se şi

închizându-se, dar nu are suficientă putere să se mişte din loc, temându-se că el e încă în casă, că plecarea lui nu a fost decât o iluzie, o păcăleală. Nu vrea să simtă uşurarea, după care să se întoarcă şi să-l vadă din nou, să creadă că s-a terminat, când de fapt nu e deloc aşa.

Aşteaptă. Îşi ţine respiraţia, fiecare fibră a corpului ei este întinsă la maximum, e pe punctul să cedeze. Toate simţurile ei îi detectează prezenţa. E încă în aerul din jur. A îmbâcsit totul. Crinii, cu parfumul lor puternic şi îndrăzneţ.

În clipa în care picioarele încep să-i tremure, când degetele de la picioare încep s-o doară, iar dinţii îi scrâşnesc din pricina presiunii cu care îi încleştează, se întoarce, pregătită să stea faţă în faţă cu el.

Dar încăperea e goală. Verifică întreg apartamentul, fiecare cameră în parte, verifică ferestrele, asigurându-se că sunt închise, că draperiile sunt trase. Simte aceeaşi încordare pe care probabil c-o simte un copil care se asigură că sub patul lui nu locuiesc monştri.

Doar că de data aceasta monstrul e cât se poate de real.

Plicul o atrage spre masă. Îi dă târcoale de câteva ori, aranjează faţa de masă, ia buchetul de flori, apoi îi dă din nou roată, luând cutia de ciocolată, după care le aruncă pe amândouă la coşul de gunoi, până când pe masă nu mai rămâne decât plicul. Îl ia cu ambele mâini. Obiectul acela mic pare foarte greu, iar greutatea lui e liniştitoare. E timpul, se gândeşte.

Merge la coşul de gunoi şi deschide capacul. Crinii îşi întorc ochii spre ea, iar ea îi priveşte până când se transformă în guri deschise de şarpe. Închide capacul cu zgomot.

Întoarsă în dormitor, şezând pe marginea patului, desface cadoul de la Axel.

Simte cum o inundă un val de emoţie, în timp ce aude clinchetul uşurel dinăuntru. Pune jos plicul. Îşi linge buzele.

Foarfeca aterizează desfăcută pe pat, cu mânerul aurit şi şurubelul în mijloc, a cărui poleială e decolorată, aproape albă. Cuţitele ei formează la capăt un vârf ascuţit. Foarfeca asta a fost a ei; nu a tăiat niciodată hârtie sau fire, ci propria ei durere. Nu a folosit decât foarfeca asta, a fost mereu ceva special la frumuseţea, dimensiunea şi precizia ei. Foarfeca asta a fost a ei şi doar a ei.

Îşi ridică mâneca bluzei şi vede cicatricele care-i brăzdează partea interioară a antebraţului, un desen abstract.

Ia foarfeca şi o desface complet, până se transformă într-o lamă lungă. Camera se înnegureză, iar ea se simte suspendată în timp. Vârful auriu îi împunge pielea palidă.

O zgârietură. Lipeşte lama de piele şi o lasă să alunece de-a lungul ei, iar deodată totul ţâşneşte afară mustind.

Roşu.

Inspiră aer proaspăt, ca şi cum nu s-ar mai sufoca. Pune foarfeca înapoi în plic, o duce în sufragerie şi o aşază pe masă, alături de scrisorile de la Frieda. Nu durează mult până când pielea de pe braţul ei începe să pulseze, făcând-o să se simtă vie din nou, iar imediat ce durerea revine, îşi doreşte să apuce din nou foarfeca şi să meargă mai departe, mai adânc, să le permită gândurilor ei să dispară, poate pentru mai mult timp, de data asta.

Aprinde radiourile din camera tatălui ei, din sufragerie şi din biroul lui. Aprinde televizorul, iar ştirile de la ora 9 prezintă imagini de la Poarta Brandenburg şi vorbesc despre cum Estul şi Vestul vor sărbători Anul Nou ca o ţară unită.

Apartamentul e inundat de zgomot, iar ea stă pe scaun, cu eşarfa de la Eva în mâini, înfăşurându-şi-o iar şi iar în jurul degetelor. Fără încetare. Îşi simte corpul epuizat, extenuat, redus la tăcere. Îşi simte mâinile şi picioarele grele, ca şi cum ar fi parte din mobilier. Oasele i se transformă în lemnul din care sunt făcute scaunele măslinii. Îşi înfăşoară eşarfa în jurul antebraţului.

Se gândeşte la Eva.

La cum i-a îngrijit şi bandajat degetele. Degetele i se vindecă, vede cojiţele care-i acoperă rănile, dar nu le smulge. Materialul e delicat pe pielea ei, îi e dor de Eva.

Când simte că o cuprinde somnul, ia pana de pe hol şi o pune în plic, alături de forfecuţă. Încearcă să suprime disonanţa dinăuntrul ei. E apatică, dar simte încă nevoia de a-şi atinge din nou pielea cu metalul aurit. Ştiind acum că foarfeca există, cu vârful ei fin odihnindu-se alături de pana care nu poate zbura... ia în mână următoarea scrisoare, mulţumită să se lase înghiţită de povestea Friedei, să uite de puterea propriei mâini.

Henryk, mi-e frică.

Acum exişti înăuntrul meu, la propriu. Nu-ţi pot spune faţă în faţă că sunt însărcinată. Că port copilul tău. L-am simţit fremătând în întuneric, a fost singura mea lumină. Fiecare licăr al mişcărilor lui mă aduce mai aproape de lume, mă ridică mai mult din adâncurile propriului meu iad.

Iată că dragostea noastră a înfăptuit ceva. Nu ştiu câtă vreme voi reuşi să-i protejez creşterea. Mă îndoiesc că vom supravieţui.

Viitorul meu e sumbru. Nu știu ce să fac. Nu pot spune nimănui, pentru că aș pune pe toată lumea în pericol. Mă gândesc la Hani, al cărei uter a fost cauterizat și extirpat, să vadă pântecul meu înflorind și adăpostind viața?

Nu pot să-i fac asta. Am nevoie de ea, am atât de multă nevoie de eà acum, fiindcă ea ȘTIE că sunt egoistă și crudă, și tot stă lângă mine.

Mă agăț de corpul ei viu, care mă ține în îmbrățișarea lui, și sper că ai și tu pe cineva care să te țină în brațe.

Miriam simte senzația aceea familiară amplificându-se în spatele ochilor ei. Simte mirosul de spital, simte mirosul lui Axel și mișcările copilului dinăuntrul ei. Greutatea, sughițurile mititele și loviturile care o făceau să se simtă întreagă.

Se ridică în picioare și pășește prin cameră. *Sper că ai și tu pe cineva care să te țină în brațe*, și a avut. A avut întotdeauna. Tatăl ei a avut-o pe mama. Au fost împreună.

Au vizitat-o, imediat după ce s-a întâmplat. Amândoi, împreună, ținându-se de mână. Tatăl ei a ținut-o strâns în brațe. Mama ei s-a ocupat de copil.

Au plecat tot ținându-se de mână, umăr lângă umăr. Plângând amândoi lacrimile pe care Miriam nu le putea vărsa. Ea stătea cu brațul lui Axel în jurul umerilor. Simțea îmbrățișarea răcelii și avea senzația că este atât de goală, încât avea impresia că e aproape transparentă. Absența părea că se insinuase și apoi explodase, greutatea ei depășind orice intensitate a sunetului. Iar Miriam era prinsă dedesubt.

30
MIRIAM

Porneşte centrala şi-şi pune pe umeri cardiganul tatălui ei. Parfumul lui o readuce în prezent, la scrisori şi la Frieda.

Henryk,

Noi doi am creat ceva. Ceva mai mult decât noi doi împreună.

Copilul creşte puternic înăuntrul meu. În timpul zilei uit că există. Azi am lucrat cu Hani în Siemenslager. În fabrică e cald şi am stat pe scaune cu spătare şi cu suporturi pentru braţe, bobinând sârmă subţire. E o muncă decentă şi suntem supravegheate de director, nu de gardiene, aşa că avem parte de mai puţine bătăi, iar la adăpostul zumzetului continuu din fabrică putem vorbi între noi în şoaptă, fără să fim auzite.

Copilul e liniştit în timpul zilei, dar imediat ce mă întind, sau când mănânc – loveşte şi se mişcă. Sunt fascinată de el. Deja îi pot vedea mişcările prin piele. Muşchii şi grăsimea mi s-au topit de tot, sunt numai piele şi os, aşa că burta îmi e ca o protuberanţă. Creşte. Într-un spaţiu al morţii există viaţă. Şi e puternică. Îmi

imaginez părul negru al copilului și ochii strălucitori. Ținându-mă de mână, uitându-se în sus, către mine, semănând cu tine.

Amintirile mele sunt distruse. Pentru că singurul meu scop acum e să supraviețuiesc, pentru amândoi. O ascult pe Eugenia, cu poveștile ei despre Aliați, despre salvare și eliberare, și o cred. Cred că e posibil, pentru că trebuie să supraviețuiesc, să aduc copilul ăsta pe lume. Trebuie să supraviețuiesc, să ți-l înapoiez. Pentru că merităm un final mai bun decât acesta.

Mă agăț de amintirile noastre, dar ele îmi curg printre degete precum nisipul. Sper că vom putea crea altele împreună.

— Dar asta nu s-a întâmplat niciodată, spune Miriam, punând jos scrisoarea.

În primele ore ale dimineții reușește să adoarmă și se trezește ca dintr-un somn greu. Se spală, lăsând apa să-i curețe pielea. Sângele îi curge încă din rană, prelingându-i-se pe antebraț asemenea unei vene. Se așază inconfortabil pe capacul vasului de toaletă, pune patru comprese sterile pe rană, apoi își acoperă vinovăția cu un plasture mare și alb.

Deschide fereastra către o dimineață senină și geroasă. Lăsând mirosul lui Axel și al crinilor rozalii să iasă pe fereastră, ia plicul în care sunt închise pana și forfecuța aurie și îl îndeasă în coșul de gunoi. Plasturele i se lipește de mâneca bluzei. Un memento.

Dă două telefoane. Primul e la azil, să verifice starea tatălui ei. I se spune că a dormit toată noaptea și că se simte bine. La al doilea apel îi răspunde o voce morocănoasă, care

îi spune că va ajunge la apartament la un moment dat în cursul zilei, dar nu-i poate da o oră exactă.

După ce închide, ia punga de gunoi mare și grea și o aruncă în tomberon, dar imediat după aceea simte nevoia de a se cățăra înăuntru, pentru a recupera forfecuța.

— Bună dimineața, drăguță.

— Bună dimineața, Lionel. Ce faci?

Corpul lui masiv se mișcă spre ea, care stă pe vârfuri, cu capacul tomberonului deschis, indecisă. El se oprește în dreptul ei și îi închide capacul și, chiar dacă ar fi putut face și ea asta, cu ușurință, se simte recunoscătoare.

S-a dus.

— Sunt bine, mulțumesc. Cum se mai simte tatăl tău?

— Rezistă, spune ea, întorcându-se cu spatele spre tomberon. Întorcând spatele trecutului.

— Transmite-i toate cele bune din partea mea când îl vezi.

O strânge ușor de umăr și se întoarce, să-și vadă de drum.

— O, Lionel, înainte să uit.

Încearcă să se adune, să se concentreze.

— Azi va veni un lăcătuș să schimbe yalele. Sper să mă întorc la timp pentru a-l primi, dar, dacă nu ajung, îl conduci tu sus, te rog?

— Sigur că da. Soțul tău mi-a spus că și-a pierdut cheia. Mai bine să fii sigur, decât să-ți pară rău în vremurile astea, nu-i așa?

Lionel se întoarce cu spatele, iar Miriam trece pe lângă el, intrând în foaier.

— Pe vremea când eram copil, toate ușile rămâneau deschise, putea să intre oricine. Asta și pentru că nu erau prea multe de furat atunci.

— Tu l-ai lăsat pe soţul meu să intre?

— Da, chiar înainte să plec acasă. A avut mare noroc, dacă mai întârzia cinci minute, aş fi fost deja pe drum. Avea un buchet superb în mână, mă gândeam că-ţi va face plăcere să-l vezi. Mi-a zis că e o surpriză pentru tine.

— Şi încă ce surpriză, spune Miriam în şoaptă. Lionel, soţul meu şi cu mine suntem despărţiţi. Te rog să nu mai laşi pe nimeni în apartamentul meu – apoi, gândindu-se la ceea ce spune – al tatălui meu, fără să mă întrebi înainte. Niciodată.

El deschide, apoi închide gura, iar Miriam scutură din cap, în timp ce urcă scările.

Înapoi la scrisori. Următoarele două sunt scrise pe interiorul unui plic – dungile de lipici sunt maronii, acoperite de scris pe ambele laturi.

Henryk,

Simt o presiune în piept. Îmi imaginez că aşa se simte un leu înainte de a elibera un răget care zguduie pământul. Eu nu rag, nici nu plâng. Nu pot elibera presiunea asta. Se adună şi se tot adună, apoi se năruieşte doar ca să crească din nou, doar că de data asta mai adânc, mai puternic şi mai mare.

Wanda şi-a găsit o nouă vocaţie. S-a deschis o unitate pentru copii, un fel de azil, unde mamele pot sta cu copiii lor şi pot munci, în acelaşi timp.

Unitatea 22 adăposteşte bebeluşii, iar mamele merg la muncă, dar se pot întoarce în pauză, să-şi alăpteze copiii. Aceştia sunt îngrijiţi de alte prizoniere. Wanda e una dintre ele. Asta mă umple de groază. Să

mă despart de copilul nostru? Nici nu-mi pot imagina așa ceva. Cât timp crește înăuntrul meu e în siguranță. În măsura în care și eu sunt în siguranță.

Nu pot supraviețui celor ce urmează. Morții copilului nostru. Pentru că aici nu e decât moarte. Niciun copil care se naște nu supraviețuiește, chiar și cei din azil mor. Ascult zvonurile despre eliberare și mă gândesc la cum mă voi întoarce la tine pe jos. Apoi văd umbra lui Emilie și știu că viața mea fericită până la adânci bătrâneți nu există.

Niciun final fericit nu e posibil.

Încerc să supraviețuiesc fiecărei zile, în fiecare zi. Pentru că sper să te revăd. Un picior mititel mă înghiontește dinăuntru și îmi aduc aminte că exiști, că noi existăm.

Până mâine.

la următoarea scrisoare, fără să facă nicio pauză.

Wanda mă privește ca și cum ar ști. Vorbește despre măruntaie, despre castroane și pâine. Ne copleșește cu descrieri detaliate. Importanța mișcărilor intestinale o fascinează, ca și cum am fi din nou bebeluși.

Dar din când în când se uită la mine sau poate e doar impresia mea, poate e doar o proiecție, însă îmi dau seama că e ceva diferit, e ca și cum ar ști.

S-a schimbat în ultimele săptămâni, cele în care m-am recuperat după izolarea în buncăr. De când a început să lucreze la azil, ne spune povești, povești pe care nu le-aș crede dacă le-aș auzi din gura altcuiva.

S-a născut un copil de trei kilograme. O mamă a primit un pahar cu lapte la naştere. O mamă care a fost spălată şi îngrijită în timpul travaliului.

Eugenia îşi acoperă ochii şi se preface că doarme. Nu crede că lucrurile se schimbă, că există un strop de umanitate în locul ăsta. Nu crede că e adevărat. Nu-şi permite să spere. Unitatea 22 îi invalidează credinţa că toţi naziştii sunt nişte monştri.

Eugenia şi Wanda sunt în război când vine vorba de Unitatea 22. În unele zile nu reuşesc să schimbe nici măcar două vorbe decente, însă dincolo de cuvinte şi de tensiuni se simte devotamentul pe care-l au una faţă de cealaltă.

Wanda vorbeşte despre asistente şi despre îngrijiri care li se acordă copiilor. Despre cârpele în care sunt înfăşaţi şi hârtia pe post de scutece. Despre mamele care vin să-şi vadă pruncii în pauze. Vorbeşte despre cum îi ţine în braţe, cum îi mângâie, despre mânuţe durdulii, buziţe roz, despre bebeluşi sănătoşi. Fiecare cuvânt al ei e nectar pentru sufletul meu, alungându-mi îngrijorarea. Mă rog să aibă dreptate.

„Trei kilograme?"

Copilul lui Miriam fusese cântărit în grame. Fusese ţinut în braţe, mângâiat, dar nu durduliu, nu roz, nu viu.

Incapabilă să citească în continuare, incapabilă să păşească pe cărarea care o conduce înapoi la ziua aceea, la ziua în care l-a pierdut, Miriam iese din casă, pentru a merge la întâlnirea cu noul ei avocat, David Abbott. Nu scrutează străzile pe care merge; nu-i mai pasă. David Abbott acceptă

cecul generos pe care i l-a completat şi îi spune că Axel a primit probabil notificarea.

E scorţos şi bătrân, semănând din toate punctele de vedere cu un avocat tipic; Miriam se simte murdară numai la gândul de a se afla în preajma atâtor hârtii manevrate de atât de multe mâini. Podeaua, biroul, scaunele, totul e acoperit de hârtie îngălbenită. Degetele lui, ochii, părul lui grizonant, toate au o nuanţă gălbuie.

Se îndreaptă spre casă, gândindu-se la numele ei, îl schimbase la căsătorie şi îl va schimba din nou la divorţ. Percepe o anume simetrie a gestului. E ca şi cum ar închide un cerc, e ca şi cum s-ar întoarce în punctul de pornire.

La azil, îi citeşte tatălui ei câteva scrisori; sunt mult mai uşor de parcurs când trebuie să-şi citească propriul scris şi le termină foarte repede. Stă de vorbă cu asistentele, le ajută să-l îngrijească pe tatăl ei, iar el vorbeşte, foarte încet. Nu înţelege ce spune, dar vorbeşte. Ia asta ca pe un semn bun; vede anunţul ei în ziar şi speră că cineva ar putea şti ceva despre Frieda.

Întoarsă în cele din urmă acasă, găseşte o cheie nouă pe biroul lui Lionel şi o yală strălucitoare montată în uşă. Înăuntru, pe masa din sufragerie, descoperă factura împăturită. Lângă ea, un bilet cu scrisul mare al Hildei:

Îmi pare rău că nu te-am găsit acasă. Te rog să mă suni,
Hilda

Ziua următoare trece fără peripeţii. Miriam merge pe jos până la azil, se ocupă de nevoile tatălui ei, apoi ia autobuzul până la bibliotecă, pentru a o căuta pe Eva, ca să-şi ceară

scuze, să înțeleagă, dar mai ales să nu mai simtă că trăiește în interiorul unui vid.

Biblioteca e închisă.

Pentru a-și distrage atenția de la pielea care se vindecă pe antebrațul ei și pe care e tentată s-o rupă, intră în mai multe magazine ale căror vitrine expun haine și genți. Genți dreptunghiulare lungi, cu ciucuri și rochii după ultima modă. Miriam zâmbește și cumpără o pereche de mănuși, mănuși de mătase, fără a avea habar ce este la modă; tot ce știe e că-i lipsește culoarea. Își cumpără o eșarfă roz, nuanța cea mai intensă a crinilor primiți. O amintire a faptului că a luat o decizie și că a făcut-o de una singură. Se întoarce la casă cu eșarfa, gândindu-se la curcubeul Stellei.

Cu foamea de libertate ostoită puțin, merge acasă, își toarnă un pahar de vin și citește câteva scrisori, fiecare dintre ele conducând-o tot mai aproape de ceva ce pare inevitabil.

Stella.

Părul ei blond era negru de noroi, dezordonat și încurcat. Ținea ceva în brațele subțiri. Nu vedeam ce era. Îi fredona un cântec de leagăn, pe melodia colindului „Noapte liniștită", însă versurile copilărești erau de nerecunoscut.

În timp ce o priveam, a ridicat încetișor capul. M-a văzut și a zâmbit. S-a îndreptat spre mine, cărând legătura înfășurată în pături pe care o ținea în brațe. Părea euforică, iar ochii îi străluceau. Sclipitori ca doi nasturi.

— Păpușică, a zis.

Dar nu era o păpușică.

Era trupul mort al unui bebeluș.

Miriam împăturește la loc scrisoarea și o așază pe masă.

Își amintește genele, atât de lungi și de negre. Unghiile de la degețele, de un vinețiu saturat, dar lungi, smocul de păr negru. Greu, dar nu îndeajuns. Nu îndeajuns încât să poată respira sau ca ea să-i vadă gurița deschizându-se. Sau să-i poată vedea ochii.

Trece destul de mult timp până ce cuvintele din următoarea scrisoare încep să capete sens. Mintea ei plutește și zboară înapoi spre noaptea aceea, după care o aduce cu repeziciune în prezent.

Henryk,

Vreau să scriu despre Wanda, însă nu știu cum. După ce am găsit-o pe Stella cu bebelușul mort, Wanda și-a pierdut echilibrul. Hani a ajutat-o pe Stella, a luat-o de mână și au săpat împreună o groapă micuță, în care au înmormântat copilul.

Wanda a început să boscorodească, să mormăie de una singură, și-a pierdut bolul. Nu a mai vorbit deloc cu noi. S-a dus în fiecare zi la Unitatea 22 și a avut grijă de copii.

Wanda scotea ilegal copiii de acolo, copii aproape morți. Respirație superficială, ochi sticloși, apatie, fontanele vizibile prin pielea subțire ca hârtia. Încerca să mestece pâine și s-o amestece apoi cu apă, pentru a-i hrăni. Dar n-a mers. În fiecare dimineață aveam un alt copil de îngropat.

Eugenia și Wanda se certau mereu, făcând un scandal teribil. Am încercat să le liniștim, la fel au făcut și celelalte femei din baracă, însă nici măcar Blockova

n-a reuşit să le potolească. Gardiana le-a lovit pe amândouă cu patul puştii. Au fost amândouă ameţite, dar tot nu s-au oprit.

Wanda continua să aducă bebeluşi. Îi lipea de pieptul ei gol şi îi acoperea cu cârpe. Ne-a explicat că dogoarea inimii ei îi va ajuta. Dar n-a fost aşa. Dimineaţa erau morţi.

Eugenia i-a dat Wandei un ultimatum, trebuia să se oprească, altfel urma să-i spună despre asta comandantei.

— Mamele acestor copii au dreptul să-i vadă pentru ultima dată, să-şi ia rămas-bun, a zis Eugenia. Furându-i, le privezi de dreptul acesta.

Wanda n-a mai adus de atunci copii în baracă.

Wanda nu s-a mai întors nici ea în baracă.

Wanda era pierdută.

Am încercat să stau de vorbă cu ea, s-o ajut să-şi revină.

Gardienii proiectaseră Unitatea 22 ca pe un lagăr al morţii pentru nou-născuţi. Condiţiile impuse îi ucideau pur şi simplu pe copii. Acum înţelegea şi Wanda ceea ce Eugenia ştiuse de la bun început. Mamele nu aveau acces la copiii lor, care erau hrăniţi de două ori pe zi de nişte femei înfometate, înfrigurate şi singuri noaptea întreagă.

Wanda vorbea de şobolani şi insecte pe corpurile copiilor dimineaţa, când deschideau unitatea. Nou-născuţii mureau îngheţaţi, fără pături sau haine. Îi găseau ţepeni în paturile lor. Înghesuiţi câte zece, ca sardinele. Wanda şi încă o prizonieră treceau pe la fiecare dintre ei dimineaţa, căutând semne de viaţă.

Jumătate dintre ei mureau, dar la prânz soseau alții, rozalii și dolofani, proaspăt scoși din pântecele mamelor lor.

Mamele își părăseau nou-născuții învăluite în ceața lehuziei. Era un adevărat miracol să supraviețuiești nașterii și să aduci pe lume un copil sănătos, iar separarea imediată provoca o disperare mai mare decât orice auzisem până atunci.

Separarea asta însemna moarte sigură pentru bebeluși. Cu toate astea, Wanda a continuat să se ducă, să ia copiii în brațe. Doar lui Hani îi permite să stea în apropierea ei. Merg împreună.

Următoarea scrisoare se rulează asemenea unui sul, iar Miriam face eforturi pentru a o ține desfăcută.

Am visat că totul era pierdut. Eram legată de un pat, iar copilul era tras afară dinăuntrul meu. Mort sau viu, nu știu, dar dispăruse. Înlăturat. Nu-i voi putea vedea niciodată fața. Nu-ți voi putea vedea niciodată fața.

Wanda a murit ieri.

S-a aruncat pe gardul electric. Am găsit-o acolo dimineața. Gardienii trăgeau la țintă în spinarea ei. Trupul fără viață îi atârna pe sub zdrențele uniformei.

N-am putut s-o scoatem de acolo, de teamă să nu ne electrocutăm și noi. La apelul de seară era încă acolo. I-am acoperit Stellei ochii și ne-am văzut de drum. Dar în dimineața asta nu mai era. Eugenia tace, Bunny tace. Eu și Hani tăcem. Stella plânge lângă Bunny și nu vrea să mănânce.

Ce se va întâmpla cu noi?

Am cântat pentru Wanda. Asta e tot ce putem face.

Toată familia ei a pierit înainte ca ea însăşi să moară, toate amintirile despre ei au dispărut odată cu ea. A plecat şi le-a luat pe toate cu ea. Odată cu moartea Wandei vine şi sfârşitul oricărei moşteniri perpetuate în familia ei. Totul s-a şters, ca spălat de ape.

O sinucidere în locul ăsta e un mod mult prea dureros de a ne aminti încotro ne îndreptăm toate.

31
MIRIAM

Transcrie scrisorile în germană și le așază lângă cele în franceză. Pentru a i le putea citi tatălui ei, ca să știe. Să știe ce i s-a întâmplat cu adevărat Friedei.

Când ajunge la azil, găsește locul liniștit și calm, iar pe tatăl ei, palid.

— A avut un vizitator azi, spune Sue din spatele ei.

— Pe cine?

— Pe soțul tău.

— Ce?

Miriam e șocată și se sprijină cu spinarea de perete, în timp ce Sue continuă să vorbească.

— Da, tatăl tău n-a fost prea bucuros, a făcut chiar un atac parțial. Toată partea stângă, brațul și piciorul i-au tremurat timp de câteva minute. Am intervenit foarte repede cu Midazolam, iar acum își revine. E în regulă, dar i-am sugerat soțului tău... Axel, nu-i așa?

Miriam încuviințează.

— I-am sugerat să nu mai vină decât împreună cu tine.

— Sue, aș vrea să nu-i dai voie să-l viziteze. Axel poartă un război.

— Împotriva tatălui tău?

— Împotriva mea. E un luptător, nu se va da bătut.

HENRYK

„E un luptător, nu se va da bătut." Aud vocea lui Miriam. A fost aici, aş vrea să spun. Bărbatul *acela*. Mi-a spus ce are de gând să-i facă fetiţei mele. Dar încorsetările trupului meu inert nu-mi permit să mă mişc.

Vreau să ripostez, să urlu, să strig, să mă mişc într-un fel sau altul pentru a-l opri. Simţeam cum tensiunea mi se ridică dinspre piept către cap, un muşuroi de furnici. Aş fi vrut să explodez, doar ca să nu-i mai aud vocea. Cuvintele. Ca să pot ajunge la Miriam.

Sunt prizonier în corpul ăsta. Asistentele mi-au dat ceva. Gustul e atât de puternic, mentă, cireşe şi ceva amar. Totul a devenit instabil şi bidimensional. Eram înapoi în pat, Axel plecase şi ştiam că trebuie s-o anunţ cumva pe Miriam.

Dar nu aveam cum.

Miriam a crescut foarte repede, nu sunt sigur că mi-am dat seama de asta decât în ziua în care m-am trezit îmbrăcat într-un costum mult prea larg, într-o biserică rece ca gheaţa. Miriam era în faţa altarului, într-o rochie albă de tafta, cu violete în părul lung şi negru. Fetiţa mea crescuse, iar eu nu băgasem de seamă.

A plecat de acasă în liniște, iar eu și Emilie tânjeam, fiecare în felul lui, după neprețuita noastră fiică. Emilie petrecea mult timp acasă la Miriam, eu nu puteam merge acolo. Vedeam privirea din ochii lui Axel și-mi venea s-o iau de acolo și s-o duc undeva departe. Emilie avea o altă părere, așa că relația lui Miriam cu ea a crescut, în timp ce relația cu mine a stagnat. Prin urmare, pentru că o vedeam rar, îmi dădeam seama de schimbare. Ochii plecați, privirea aruncată spre Axel înainte de a deschide gura. Am văzut totul mult prea clar, dar, când am vorbit cu ea despre asta, n-a vrut să mă asculte.

Emilie nu observa nimic, Miriam nu observa, dar eu am văzut.

După câțiva ani în care locuiseră pe aceeași stradă și după ce Miriam a pierdut copilul, s-au mutat la Wolfsburg.

Axel și Miriam se mutau, împreună. Speram că voi putea merge să-i vizitez. M-am oferit să-i ajut, dar toate încercările de apropiere mi-au fost refuzate. Mutarea a pus capăt dialogului dintre Miriam și Emilie. S-a dus odată acolo, neanunțată, și nu i s-a permis să intre în casă. Avea nevoie de invitație, însă nu a mai primit niciodată una. Telefoanele au devenit din ce în ce mai rare.

Miriam se mutase la Wolfsburg de un an, când Emilie s-a îmbolnăvit.

Miriam n-a venit acasă, a rămas departe. N-am primit nicio veste de la ea. Nici în perioada în care Emilie a fost bolnavă, nici mai târziu, când era pe patul de moarte. Am trimis scrisori, am dat telefoane, dar eram la fel de neputincios în a o ține pe Emilie în viață, pe cât fusesem în demersurile mele de a o găsi pe Frieda. Și Miriam nu era nicăieri.

A pierdut slujba de înmormântare a lui Emilie.

La pomană, am văzut-o în celălalt capăt al încăperii aglomerate. Am vrut să mă apropii de ea, dar Axel mi-a ieşit în cale şi m-a oprit.

— Nu cred că e o idee bună, ce zici? a spus el, şi nu-mi aduc aminte ce am gândit în clipa aceea, dar îmi dădeam seama că fiica mea suferea.

Şi eu sufeream şi, rămaşi cu câte o singură aripă fiecare, schilodiţi de moartea lui Emilie, mă gândeam că poate am fi reuşit să ne susţinem unul pe celălalt.

Axel şi-a pus o mână pe umărul meu, m-a condus la bar şi mi-a comandat ceva de băut. Mi-a fost pus în faţă un păhărel plin cu un lichid maroniu.

— Nu beau, am protestat eu, dar el a insistat, şi era greu să-l refuzi.

Nu-mi aduc aminte ce anume a spus şi de ce, dar mă simţeam ca în transă. Am făcut cum mi-a spus, iar apoi am regretat.

Ameninţarea unor consecinţe neştiute este suficientă pentru a te predispune la gesturi care nu-ţi sunt specifice. Îmi dădeam seama că Miriam are probleme mari, dar nu reuşeam să-mi croiesc drum pe lângă Axel şi să ajung la ea.

— Se chinuie, e evident, mi-a şoptit el la ureche, iar eu m-am întors spre Miriam, care părea pierdută, trăgând de mânecile hainelor pe care le purta. Trebuie să admiţi că n-aţi fost apropiaţi.

„Probabil că are dreptate", m-am gândit atunci.

— E puţin supărată pe tine, ca să fiu cinstit, a zis el, punându-mi o mână pe umăr.

— De ce?

— Cred că în mintea ei tu... mă rog, stresul lui Emilie, care a muncit mereu foarte mult şi care trebuia să aibă grijă de tine când erai... indispus.

A ridicat o sprânceană, ca şi cum ar fi trebuit să ştiu la ce se referă.

Apoi ceva s-a schimbat şi totul s-a prăvălit asupra mea.

Axel a continuat:

— Cred că Miriam e supărată pentru că Emilie, ei bine, poate ar fi putut să aibă o viaţă mai uşoară?

— Miriam mă învinovăţeşte?

— Vinovăţie e un cuvânt puternic. Lasă-i timp, iar dacă va dori, va veni ea la tine. Un pic de timp, a repetat.

Alcoolul îmi invada mintea, şi sigur că eram vinovat, îi provocasem lui Emilie atât de multă durere şi suferinţă. Nu putusem să mă revanşez niciodată, iar Miriam ştia asta. În timp ce Axel îmi vorbea, o priveam pe Miriam peste umărul lui. Nu-mi puteam întoarce faţa de la floarea ofilită care devenise fetiţa mea. Axel a început apoi să vorbească fără noimă despre nepoţi pe care îi voi avea la bătrâneţe, dar nu-mi puteam imagina un viitor în care fiica mea să-şi dorească să fie în aceeaşi încăpere cu mine. Apoi au plecat. Fără ca măcar să apuc să vorbesc cu ea.

Fiica mea.

Ulterior am încercat s-o sun, dar nu mi-a mai răspuns nimeni, i-am scris, dar plicurile se întorceau nedesfăcute.

MIRIAM

Merge acasă și face un bagaj.

Se simte ușurată în clipa în care dinții îi mușcă din pielea degetului, iar sângele țâșnește pe unghia albă.

Își trage mănușile albe peste degetele rănite, apoi se întoarce la scrisori; mai sunt doar cinci.

Miriam se gândește să le împacheteze și pe ele, în schimb se lasă ispitită și mai citește una.

Henryk,

Transporturile sunt din ce în ce mai dese, liste întregi cu nume de oameni care dispar înainte de ora prânzului. Nimeni nu știe unde sunt duși. Toată lumea se teme de listele astea. Toate suntem tratate la fel, atât de multe femei tratate ca una singură. Și totuși, atunci când suntem selectate, suntem din nou indivizi, un număr nu înseamnă nimic, un altul, moarte.

Hani și Bunny mi-au cusut toate scrisorile în uniforma de schimb a Wandei. Au făcut-o ca pe un cadou pentru mine și sunt ușurată de faptul că-ți scriu în germană și în franceză, așa încât ele nu știu ce am scris

acolo. Dar toate scrisorile sunt ascunse în rochie acum, nu mai sunt îndesate în saltea. Hani și cu mine împărțim uniforma, ca să ne încălzim.

Vremea s-a schimbat.

O bătaie în ușă îi întrerupe lectura, iar Miriam deschide ușa, sperând s-o vadă pe Eva. Interfonul sună. Distrasă pentru o clipă de zgomot, se uită spre receptor. Un picior blochează ușa cu o mișcare fermă, iar cineva împinge dinafară cu putere, făcând-o să se oprească brusc în lanțul cu care e închisă. Miriam împinge ușa dinăuntru, dar nu reușește s-o închidă. Face câțiva pași înapoi și privește lanțul, atât de nou și strălucitor, care nu permite ca ușa să se deschidă complet. Piciorul se retrage, iar ea se repede să închidă ușa.

Lanțul slăbește, iar ușa se trântește de perete, în timp ce Axel se năpustește în apartament. Miriam își pierde echilibrul și se sprijină de perete. Mirosul lui o inundă în valuri și încearcă să respire pe gură, făcând eforturi să nu-i guste căldura. El închide ușa, apoi o încuie și o zăvorăște. Se dă înapoi, simțind covorul gros sub tălpi și opintindu-și degetele în căutarea unui suport, în căutarea a ceva care s-o țină pe loc, în picioare.

— Divorț? râde el. *Tu* vrei să divorțezi?

Miriam știe că riposta înrăutățește lucrurile. Știe că lui îi place la nebunie când ea se opune, când luptă, dar nici nu poate să plece capul și să se facă mică. Zilele alea au trecut, cel puțin așa speră. Întreg corpul ei tremură asemenea unei picături de apă gata să cadă.

— Da, îi răspunde. Divorțez de tine.

— O, nu, Mim, te vei interna în spital.

Se apropie de ea, dar Miriam rămâne fermă, cu spatele drept.

— Te duc acolo cât de curând. Te-am ales, dintre toate femeile pe care le-aș fi putut avea, te-am ales pe *tine*. Îmi aparții mie. Înțelegi asta?

Axel ridică brațul în aer, iar ea se ferește, ca în fața unei lovituri. Verigheta lui galbenă și uzată îi atrage atenția.

— Asta e dovada faptului că ești a mea.

— Nu, Axel. Nu sunt.

Miriam face un pas către el, încercând să-l dea la o parte, dar el rămâne pe loc. Miriam nu se mișcă, nici el nu se mișcă. Buzele lui schițează un zâmbet. Un zâmbet care nu i se regăsește în ochi, un zâmbet periculos ca o amenințare.

— Te rog să pleci, îi spune.

El își apleacă ușor capul, apoi își apropie fața de gâtul ei, îi respiră în ureche, încet și îndelung, ca o șoaptă, ca o promisiune. Miriam încearcă să nu se clintească.

— Pleacă, îi spune din nou, dar tremurul corpului îi reverberează în tonul vocii.

— Nu, e tot ce zice el. Tu poți să pleci, desigur, nu te voi opri.

Apoi o mușcă tare de ureche, ea sare ca și cum un curent electric i-ar traversa venele, iar el izbucnește în râs.

— Dar unde te-ai duce? Nu mai ai pe nimeni acum.

Adevărul cuvintelor lui o rănește mai tare decât și-ar fi imaginat.

— Ce o să mă mai distrez cu tine înainte să fii dusă la casa de nebuni!

— Nu mă duc nicăieri, doctorii...

— O să stea la rând să semneze documentele.

— Nu sunt nebună.

— Nu încă, dar vezi astea?

Ţine în mână o pungă cu câteva flacoane, pe care o agită cu putere, în aşa fel încât ea nu poate vedea ce se află înăuntru.

— Vei fi într-o stare atât de deteriorată, încât niciun doctor din ţara asta nu va putea să mă contrazică.

— Ce ai acolo?

— Medicamentele tatălui tău, de la azil, spune el cu mândrie.

— Vrei să mă sedezi?

— Vorbeşti ca şi cum ar fi ceva nou pentru tine.

Miriam aşteaptă, sperând că-şi va da curând seama ce încearcă să-i spună.

— N-am fost niciodată bolnavă, nu-i aşa? De ce? Ce ţi-am făcut? întreabă ea.

— Am făcut ce ar face orice soţ iubitor, îi răspunde el cu atâta batjocură, încât Miriam se fereşte din calea lui. Haide, Mim.

O înghiontește cu pumnul în umăr.

— Luptă-te cu mine.

Miriam stă pe loc şi priveşte blatul din bucătărie, concentrându-se asupra stratului de praf depus pe el.

— Haide, târfă ce eşti, ştiu că asta vrei, nu-i aşa? Hai să ne jucăm, cum făceai înainte să pleci.

Miriam simte cum o trec fiorii.

— O, îţi plăcea, nu-i aşa?

O conduce cu delicateţe în sufragerie.

— Pleacă, repetă ea.

— Uite.

Își strecoară mâna în buzunar și scoate de acolo câteva fotografii polaroid.

Miriam își ferește privirea.

— Asta e preferata mea, nu vrei s-o vezi?

Axel îi întoarce capul, ținând-o de bărbie.

— Uită-te cum mă implorai.

Își vede propria imagine și simte gust de fiere pe limbă. Își întoarce privirea, în timp ce el îi examinează trupul.

— Hm, lucrurile par să se fi schimbat puțin.

Face un pas înapoi și pune fotografia la loc în buzunar. Lasă punga cu medicamente pe masă, apoi își trage un scaun și se așază pe el invers. Își încrucișează brațele pe spătar.

— Nevastă, zice el încet, după care se ridică și întoarce scaunul. Pari atât de tristă, vino și spune-mi ce ai pățit.

Ea nu se mișcă.

— *Acum.*

El scuipă deopotrivă sunete și salivă, iar ea, deși nu-și dorește, face câțiva pași în față.

— Îmi pare rău, Mim, dar trebuie să știi cât de greu mi-a fost în toată perioada asta, cu tine atât de *tulburată*, iar eu singur, zi și noapte. Știi și tu ce pățesc. Mi-a fost teribil de greu fără tine. Uiți chiar atât de ușor?

Trăsăturile i se îndulcesc și își lasă capul pe brațe.

Ea îi examinează chipul, așa cum s-ar uita cineva la propria imagine reflectată într-o oglindă: la prima vedere totul pare familiar, dar, cu cât se uită mai atent, cu atât mai evidente devin schimbările, până când totul se începtoșează.

Transformându-se în forme abstracte de lumini și umbre.

Când se concentrează din nou asupra lui, ochii îi sunt aproape calzi, larg deschiși și umezi. Dar bunătatea asta nu

e decât o iluzie, o imagine înghețată în lumina unui fulger, după care urmează trezirea, tunetul.

— Uiți cine a fost acolo, cu Michael.

La auzul numelui *lui* se oprește. Nu mai gândește, totul se suspendă.

— Uiți cine a avut grijă de tine, cine ți-a pieptănat părul, cine te-a îmbrăcat, cine i-a împiedicat pe „terapeuți" să-și înfigă dinții în tine. Uiți atât de multe. L-ai uitat și pe el, nu-i așa?

Ea scutură din cap, în semn că nu. Nu, nu-l uită nicio clipă. Axel îi ia mâna în mâna lui, e lipicioasă și caldă și o trage aproape de el. Încearcă s-o facă să se așeze în poala lui, însă ea se trage înapoi, iar el o lasă să stea în picioare.

— Îți aduci aminte fața lui? Cum l-am numit? Îți amintești?

Îi dă răgaz câteva minute, iar ea se pierde în amintirile despre fiul ei. Ziua în care l-au înmormântat. Corpul lui micuț.

Axel îi dă drumul la mână și își împletește degetele.

— Am o propunere.

Miriam procesează schimbarea de tempo și nu înțelege de unde a apărut bunăvoința asta a lui, cum de reușește să treacă atât de repede de la o stare la alta.

— Îți semnez actele de divorț chiar acum.

Ridică plicul pe care ea nu-l văzuse până atunci și scoate hârtiile dinăuntru.

— Dar tu semnezi de bunăvoie că te internezi în spital. Ce spui? Că o să primești tratamentul de care ai nevoie, iar eu voi fi liniștit, știind că ești în siguranță. Un compromis? Așa funcționează cele mai bune căsnicii, nu-i așa?

Găsește pagina, are stiloul pregătit. Miriam îl urmărește, pe punctul de a-i reda libertatea, și nu-și poate dori mai mult să-l vadă semnând. „Te rog", se gândește, „semnează."

— Deci.

Vocea lui e mai domoală acum.

— Ce spui?

E pe cale să spună ceva, deşi nu ştie exact ce anume, iar când deschide gura, tot ce poate rosti e:

— De ce?

— Ei bine, dă-mi voie să-ţi spun un mic secret.

O trage din nou spre el, dar ea opune rezistenţă.

— Bine, spune în clipa în care vede că ea nu vrea să se apropie.

— M-am cam săturat de statutul de soţ *grijuliu*, cred că m-ar prinde mai bine cel de soţ al *nebunei* închise la balamuc. A funcţionat excelent pentru foarte mulţi oameni până acum.

— Eşti nebun, zice ea atât de încet, încât pare că o spune pentru sine.

— Aş putea oricând să fiu şi văduvul *îndurerat*.

Îşi lasă capul într-o parte.

— Şi asta mi s-ar potrivi destul de bine.

Apoi, deodată, în timp ce Miriam încearcă să-şi dea seama ce spune, inima şi mintea ei se întorc mult prea mult în trecut, la mirosul ploii pe pământul proaspăt.

Tempoul discursului lui Axel se schimbă din nou, complet, traumatizând-o.

— Ştii, când te-am văzut prima dată am fost fermecat. Fermecat.

Ea se leagănă, iar el o prinde de mână şi de data asta reuşeşte s-o tragă în poala lui.

— Ce vezi când te uiţi acum în oglindă? o întreabă el.

— Nu mă uit în oglindă, răspunde ea sincer.

— De ce?

— Pentru că îți aud vocea, îți aud cuvintele.

— Și ce spun?

— Spui...

Nu are nevoie să audă cuvintele, le știe pe dinafară, le simte. Nu poate scăpa de răpăitul ploii pe umbrelă și se simte complet dezorientată.

— Michael, șoptește.

El vorbește clar și răspicat. Pe un ton monoton.

— Nu, nu spun Michael, dragostea mea. Ești tulburată din nou.

Apoi, cu voce dulce:

— Dar te iubesc oricum. Îți aduci aminte ce păr negru și strălucitor aveai, atât de lung și de întunecat? Cum mi-l înfășuram în jurul mâinilor.

Miriam își amintește felul în care el i-a smucit părul și gâtul.

— Cheleşti, Miriam. Ai chiar mai puțin păr decât tatăl tău.

E adevărat, își pune o mână pe cap.

— Mai auzi și altceva când te uiți în oglindă, și alte voci?

Ea scutură din cap, se ridică în picioare și se întoarce cu spatele la el.

— Întoarce-te, dragostea mea, dă-mi voie să te privesc.

Miriam se întoarce.

— Când te-am întâlnit erai micuță și imaculată, fără cusur. Frumoasă. Scoate-ți cămașa, îi ordonă, iar schimbarea de ton o împiedică să se concentreze la ce i se spune.

Miriam e încă sub umbrelă, cu ploaia ropotind pe materialul impermeabil, în fața coșciugului alb, care e coborât în groapa rece, umedă și cleioasă. Nu se poate desprinde de imaginea asta. Încearcă să rămână alături de Axel.

— Mai eşti aici? Îl vezi, atât de vânăt. Se spune că bebeluşii sunt rozalii, dar eu nu-l văd aşa; era aproape purpuriu, nu?

Se apropie de ea şi îi desface nasturii bluzei.

— Avea sprâncene, spune ea încet, şi unghiuţe.

Alunecase pur şi simplu afară din corpul ei; nu-i auzise niciodată inima bătând.

— Ce păcat că n-ai reuşit să-l păstrezi mai mult timp. Ştii tu, până la „termen". Cred că la asta se referă doctorii când vorbesc despre vinovăţie.

Îi scoate bluza, dezvelindu-i umerii, apoi braţele; materialul îi dă senzaţia că pielea îi e atinsă de cuburi de gheaţă, făcând-o să se înfioare.

— Deci ţi-a plăcut micul meu cadou? o întreabă el, ridicându-i braţul şi examinând pansamentul mare cu care e acoperit. O sărută pe obraz. Mă bucur, zice, periculos de încet.

Are barba nerasă, dar n-o zgârie, sau cel puţin nu simte c-o zgârie. El face câţiva paşi în spate, după care spune tare, pe un ton vesel:

— Cel puţin ştim amândoi că *eu* funcţionez.

Miriam a mai auzit aceste cuvinte, şi-şi acoperă sânii cu braţul.

— Dar tu n-ai fost în stare să-l păstrezi, nu-i aşa?

Miriam scutură din cap.

— Îmi pare rău, Axel.

— Ştiu că-ţi pare.

Lacrimile ei nu curg, durerea e mult prea adâncă. Cu ochii uscaţi, lacrimile îi curg din inimă.

32
MIRIAM

Axel se îndepărtează de ea, lăsând-o în derivă, ca pe o geamandură fără ancoră.

Ea priveşte în jos, către corpul ei gol pe jumătate. Îşi lipeşte palma de burtă, aşa cum făcea când înăuntrul ei creştea un copil. Aşa cum făcea după ce pântecul i s-a golit, iar mâinile îi erau pline de durere şi braţele îi erau goale.

Rămâne în picioare, auzind-l pe Axel învârtindu-se prin casă. Îi aşteaptă întoarcerea cu resemnare, el îi va spune ce să facă, ea va face, iar în cele din urmă el va pleca.

Când se întoarce, se aşază în faţa ei şi mănâncă nuci; îi oferă şi ei bolul, dar ea refuză. Şi se apleacă să-şi ia bluza de jos.

— Nu uita, Miriam...

Ia stiloul şi documentele şi trece peniţa pe deasupra a ceva ce pare a fi o linie punctată.

Poate îndura asta, crede ea, de dragul libertăţii. Se gândeşte la Eugenia şi la Wanda, amândouă agonizând, cărând-o pe Bunny legată de scaun, cu gardienele privindu-le şi râzând de ele. Au reuşit făcând-o pas cu pas; poate şi ea s-o facă. Să-l lase pe Axel să facă ce vrea, după care

totul se va sfârși, va pleca. Împăturește hârtiile și le îndeasă în buzunarul de la piept, împreună cu stiloul cu care le-a semnat.

— Erai atât de frumoasă pe vremuri. Dar acum, uită-te și tu.

Arată cu degetul spre poala lui.

— Se pare că nu mai reușesc s-o trezesc pentru tine, s-o țin trează, nu știu ce-ai făcut. Nu ți-aș face niciodată vreun rău, fetiță bătrână, știi asta, nu-i așa?

Ea încuviințează.

— Dar la spital, ei bine, e singura modalitate, vezi și tu.

Ea nu vede.

— Îmi pare rău, iubire. *Miriam!* urlă el, iar ea tresare. Îmi pare rău că s-a ajuns aici.

Scoate un plic din buzunarul pantalonilor.

— Întoarce-te, îi spune.

— Axel...

— În genunchi. Întinde-te.

Miriam se supune.

Aude un fermoar deschizându-se, cureaua lui desfăcându-se, îl așteaptă.

Cum a făcut întotdeauna. Cum va face întotdeauna.

În noaptea în care l-a părăsit, a făcut-o să plătească pentru faptul că ceruse să meargă să-și vadă tatăl. După ce primise telefonul prin care fusese anunțată că era la spital.

Axel o obligase să-l implore, iar el îi făcuse încă o fotografie blestemată, obținând încă o dovadă că era slabă, dezgustătoare și târfă. L-a implorat, pentru că în felul ăsta totul avea să se termine.

Ştia că acesta era sfârşitul, avusese un moment de conştientizare în care înţelesese că acela era sfârşitul. Avea s-o omoare, iar dacă n-o făcea el, urma s-o facă ea.

Într-o fracţiune de secundă, trecutul pare să se limpezească, iar ea îşi dă seama că este întinsă pe podea. A schimbat yalele, a intentat divorţul şi, cu toate astea, e din nou în acelaşi loc, exact în punctul din care a plecat.

— Nu, spune, gândindu-se la Eva.

„Ripostează." Miriam se ridică brusc, iar el e prins pe picior greşit.

— M-am gândit că asta te va face să te răzgândeşti.

El desface plicul şi presară deasupra ei bucăţele de hârtie. Miriam se scutură, neştiind ce sunt. Dar, în clipa în care hârtia pluteşte prin faţa ochilor ei, ştie, îi e cunoscută, chiar dacă ruptă.

— Ce e asta?

— Asta se întâmplă când pleci. N-am avut de ales, Miriam, trebuie să ştii că n-am avut de ales. Asta e cauza psihozei tale. Distrugerea asta.

Dar cuvintele lui se pierd, pe măsură ce înţelege ce se află în faţa ei.

Singura ei fotografie, urmele tălpilor imprimate pe o hârtie albastru-deschis. Şi fotografia de la spital, împrăştiată peste tot în jurul ei.

— Trebuia să cureţi casa de toată durerea. De amintirea care ne-a distrus. Ai luat prea multe medicamente şi... ei bine, a fost un noroc faptul că te-am găsit, nu-i aşa?

Deodată e prea aproape de ea, înconjurând-o ca un stup de albine, dar ea nu aude şi nu înţelege nimic din ce-i spune.

— Întoarce-te la mine, dragostea mea, îi șoptește. Nu e prea târziu să încercăm din nou. Un alt copil, ce spui? Nu ești prea bătrână încă, nu-i așa?

Ea se uită la bucățile de hârtie împrăștiate pe podea, apoi la bărbatul din fața ei. Și-a jucat asul din mânecă, pare cuprins de euforie.

— După Michael, spune ea pe un ton calm și liniștit. Nu am mai putut face asta. Noi doi nu vom mai avea niciodată un copil.

El pare confuz.

— Dar am încercat ani de zile.

— Am rămas însărcinată din nou la șase luni după Michael. Am întrerupt sarcina. Și mi-am legat trompele. Nu voiam să mai trec niciodată prin așa ceva.

Miriam izbucnește în lacrimi.

— N-am mai putut.

El o privește.

— O, Mim, ce-ai făcut?

Îi șterge lacrimile cu degetul mare. Se apleacă și o sărută cu tandrețe; un sărut din trecut. Ea îl sărută la rândul ei, plină de pasiune, durere și suferința pierderii copilului lor. Tânjind după o viață la care a sperat.

El o sărută lung, încet și adânc, lipindu-și corpul de trupul ei pregătit să-l primească, îi desface pantalonii, iar Miriam îi dezbracă. Se apropie și mai tare de el, încercând să se topească sub o atingere pe care n-a mai simțit-o de ani întregi; în iubirea bărbatului cu care s-a căsătorit; în propriile ei vise.

Dar el își pierde cumpătul și-o plesnește peste față. Miriam face un pas înapoi, șocată, însă el o lovește din nou, de data asta atât de tare, încât se prăbușește la podea.

— Mă scârbești, îi spune. Mincinoaso. Așa l-ai omorât și pe el?

— Pe cine?

Miriam își atinge obrazul, iar pielea o ustură, ca rănită de cioburi de sticlă.

— Pe Michael. Și pe el l-ai omorât ca pe celălalt? Avort?

— Nu! L-am iubit pe Michael, și știi asta.

— Dar nu l-ai putut ține până să-i vină timpul, l-ai născut prea devreme.

— N-a fost vina mea, am încercat. Îți aduci aminte ce mi-ai făcut în noaptea aceea, înainte să-l pierdem? Mi-ai făcut rău.

— Și nu m-am iertat niciodată pentru asta, dar doctorii au spus că n-a fost vina nimănui. Că n-am fi putut face nimic pentru a preîntâmpina ceea ce s-a întâmplat.

— N-ar fi trebuit să mă violezi, spune ea încet.

— Să te violez? *Să te violez?* Miriam, sunt soțul tău. Uită-te la tine, ești dezbrăcată și te arunci pe mine, și uită-te la *mine*.

Axel face gesturi ample.

— Nu te doresc absolut deloc.

— Tu vrei doar să-mi faci rău.

— Eu îți fac rău? Când *tu* ești cea care mi-a frânt *mie* inima?

— Nu mai pot asculta așa ceva, zice Miriam, trăgându-și pantalonii pe ea. Nu-mi pasă că n-am unde să mă duc. Nu mai pot sta lângă tine, Axel. Divorț, spital sau închisoare. Nu-mi pasă. Orice e o alternativă mai bună decât asta.

Se îndreaptă clătinându-se spre hol, luându-și haina din cuier.

Nu-l aude venind în spatele ei. Nu-i vede braţul ridicat în aer. Nu vede privirea din ochii lui. Dar îi simte palma transpirată în timp ce mâna lui o înşfacă de ceafă şi îi izbeşte faţa de uşă.

— Miriam, Miriam, Miriam, zice el în timp ce ea îşi revine din şocul loviturii şi e întoarsă cu faţa spre el.

Degetele lui sunt încleştate în jurul gâtului ei, Miriam e imobilizată. Mădularele ei au renunţat la luptă, iar cu cât încearcă mai mult să i se opună, cu atât mai tare o strânge el de gât, până când o ceaţă roşiatică începe să-i înceţoşeze privirea.

— Asta nu se va întâmpla, zice el în timp ce se apleacă atât de tare deasupra ei, încât se uită unul în ochii celuilalt.

Spinarea lui Miriam e lipită de uşă.

Într-o fracţiune de secundă se mişcă, întinzându-se înainte şi în sus, lovindu-l cu fruntea în nas. El se împleticeşte pe picioare, dându-se puţin înapoi, iar sângele îi curge printre degetele cu care îşi acoperă nasul. Miriam se ghemuieşte şi fuge pe lângă el, oprindu-se în camera tatălui ei.

E prinsă ca într-o cuşcă în propria casă.

Nasul lui Axel sângerează, ochii îi sunt negri.

— Eu... eu... se bâlbâie ea, dar nu-i iese niciun cuvânt.

— Dacă eu nu te pot avea, Miriam...

Se apropie de ea, iar Miriam se fereşte instinctiv, dar se împiedică de pragul uşii de la baie. Axel o prinde de glezne şi o trage sub el. Şezând pe pieptul ei, îi încolăceşte ambele mâini în jurul gâtului, cu sângele picurând pe faţa ei. O zdrobeşte cu greutatea corpului lui. Miriam nu poate respira şi, în ciuda faptului că loveşte din picioare şi îi zgârie braţele, în încercarea de a se mişca...

Nu se întâmplă nimic.

Negreala din ochii lui se scurge în ea, până când se simte înconjurată de beznă. Nu mai poate vedea nimic.

Ochii îi sunt deschişi, dar totul este negru.

Corpul ei renunţă la luptă.

Strânsoarea mâinilor ei în jurul încheieturilor lui Axel slăbeşte.

Pluteşte în derivă, pe o mare de catifea.

HENRYK

În toți anii ăștia, n-am găsit o cale pentru a afla cu certitudine dacă Frieda a murit.

Mă gândeam adesea la ea, dar nu vedeam decât uniforme. Auzeam râsete. Simțeam gustul flăcărilor și al cenușii umane. Picioarele îmi deveneau țepene și înghețate, iar corpul meu refuza să se miște. Stăteam așa ore întregi, rigid, cu mintea care-mi îmboldea trupul să se miște, fără a obține niciun răspuns. Îmi simțeam nările arzând și ochii apoși, apoi foarte uscați, așa încât, la fiecare clipire, pleoapele îmi păreau de șmirghel, provocându-mi lacrimi de sânge. N-aș fi reușit să mă mișc pentru nimic în lume, nici măcar dacă Frieda ar fi fost pe partea cealaltă a drumului.

În cele din urmă, după ani întregi în care m-am torturat, aplecat deasupra unui număr imens de hărți și cărți de memorii, în căutarea numelui ei, radioul mi-a venit în ajutor:

„Întrerupem programul nostru obișnuit pentru o ediție de ultimă oră a știrilor. Protestatarii distrug Zidul Berlinului. În ciuda faptului că forțele de poliție se află la fața locului, se pare că este vorba despre un protest pașnic. Oameni tineri și

vârstnici folosesc ciocane, pietre sau propriile mâini pentru a dărâma Zidul. Nimeni nu a fost rănit până în momentul de față, iar Zidul cade..."

Iar în clipa aceea, ca și cum vocea crainicului ar fi topit lanțurile care mă țineau legat de birou, m-am ridicat în picioare, mi-am pus câteva lucruri într-o geantă, am luat banii din seif și i-am pus în portofel, apoi am ieșit din casă, lăsând cheile apartamentului pe biroul lui Lionel.

Însă n-am ajuns prea departe.

33
MIRIAM

O voce o strigă. O voce de pe uscat, de foarte departe. Aude ecoul unei bubuituri puternice, iar zgomotul o buimăceşte, trăgând-o după el.

Presiunea din jurul gâtului ei slăbeşte. Simte covorul pe care stă întinsă pe spate, iar Axel, ale cărui mâini nu o mai sugrumă, se lasă moale peste ea. Miriam îl împinge, dar el e greu ca un mort şi nu-l poate mişca. Vede o umbră aplecându-se deasupra ei. Nu poate gândi limpede, însă îşi dă seama că mai e cineva în apartament.

Eva!

Eva ridică din nou în aer receptorul interfonului şi-l loveşte cu putere pe Axel. Plasticul se sparge, iar sunetul o face pe Miriam să întoarcă capul într-o parte şi să vomite. Trupul lui Axel se prăbuşeşte într-o parte.

Împingându-l cu totul de pe ea, Miriam se clatină.

Eva o ia de subsuori şi o ajută să se ridice în picioare, sprijinind-o. Miriam se împleticeşte şi se împiedică, apoi se sprijină de perete şi alunecă încet pe podea.

O priveşte pe Eva dezbrăcându-şi haina şi înfăşurând-o în jurul ei. Apoi îi curăţă faţa cu mâneca rochiei. Vederea îi

e încă înceţoşată de pete oarbe, dar e în braţele Evei şi stă încremenită, privindu-l pe Axel, întins pe burtă pe podea.

— E mort? întreabă ea în şoaptă.

— Nu, respiră, uite.

Îi vede pieptul ridicându-se şi coborând apoi din nou, iar respiraţia lui este acompaniată de un mormăit. Se ridică, dar imediat se împiedică din nou, călcând-o pe Eva pe picior.

Axel rămâne la pământ.

— Să chemăm poliţia?

— Poate o ambulanţă.

Miriam se uită la Eva, care pare foarte îngrijorată.

— Cred că ai nevoie de îngrijiri medicale, Miriam.

— Sunt bine, vine răspunsul ei reflex, deşi nu e sigură nici măcar că mai e întreagă.

Eva o înfăşoară în haina ei, pe care o încheie, după care, luând-o de mână şi susţinându-i cotul, o conduce pe Miriam afară din apartament şi jos, pe scări.

Se trezeşte în faţa uşilor de la intrarea în bloc, privind luminile de afară reflectându-se de mii de ori, asemenea unor stele captive în sticlă. Eva îi întinde un telefon şi îi face semn lui Miriam să vorbească.

— Bună ziua, ce urgenţă aveţi? întreabă o voce de femeie.

— Ambulanţă, îngaimă Miriam răguşită.

Priveşte cum Axel e încărcat într-o ambulanţă. Are o pătură albă întinsă pe picioare, o mască de oxigen pe gură şi sânge pe toată faţa, uscat şi negru pe pielea lui palidă.

Ea are o pătură pe umeri şi pe Eva lângă ea.

— Cum ai intrat? o întreabă Miriam; vocea îi e spartă şi guturală, foarte răguşită.

— Am trecut ieri pe aici, iar lăcătușul a crezut că ești tu și nu l-am contrazis.

— Deci ai o cheie?

Scoate cheia aurie și o ține în lumină.

— Îmi pare rău, eram îngrijorată pentru tine.

— Vă rog să mă scuzați, le întrerupe unul dintre paramedici, putem să vă consultăm acum?

Miriam se lasă verificată și palpată, răspunde la întrebările care i se pun, iar ca urmare i se spune că trebuie să meargă la camera de gardă, pentru a fi ținută sub observație. Îi palpează pielea umflată a gâtului, obrazul vinețiu și edemul de pe frunte și îi spun că există riscul ca inflamația să-i afecteze și mai mult corzile vocale, ba chiar trebuie luată în considerare o posibilă leziune în zona craniană.

— Axel a fost dus la spital, zice Miriam. Eu nu vreau să merg în niciun loc în care să fiu aproape de el.

— Ei bine, dacă prezentați simptome de amețeală, privire încețoșată sau dacă problemele cu gâtul se agravează, vă rog să veniți neapărat la control.

— O să mă asigur eu de asta, îi spune Eva paramedicului.

Miriam ia mâna Evei și o strânge între palmele ei.

— Mulțumesc că te-ai întors.

Paramedicii își adună instrumentele și spun „An Nou fericit!" înainte de a pleca.

În holul de la intrare se face deodată frig. Miriam tremură incontrolabil până când ajunge înapoi în apartament. Mirosul de vomă și rugină e copleșitor, iar Eva deschide toate ferestrele.

O ajută pe Miriam să-și curețe sângele de pe față și de pe mâini. Dezbrăcată, Miriam se simte expusă, așa că-și acoperă

brațul bandajat, dar Eva nu-i dă atenție, încălzind un prosop gros. Miriam se șterge și se îmbracă repede, cu mâinile Evei ajutând-o să-și încheie nasturii, în timp ce continuă să tremure. Înfășurată în straturi de tricouri și pulovere, Miriam își pune mănușile de mătase ale mamei.

— Sunt foarte frumoase, zice Eva.

— Sunt ale mamei.

— Tatăl tău nu i-a dat lucrurile după ce a murit?

Mâinile lui Miriam tremură, așa că Eva i le acoperă cu palmele ei.

— Frumoase, zice.

— Vreau să le păstrez așa, și pare că funcționează.

— Te referi la mâini?

—Da, sunt ceva mai bine, și i-am ținut piept lui Axel. Eva... Miriam sughite. Îmi pare rău.

Eva o ține pe Miriam de mâini multă vreme, după care spune:

— I-am văzut fața, chiar că i-ai ținut piept.

— Da. Da.

Tremurul și sughițul încetează abia când Miriam ține în mână o cană plină de cafea fierbinte, străduindu-se să nu o verse pe mănuși.

Eva adună bucățile mici de hârtie împrăștiate pe podea, fără să întrebe ce sunt, și le așază cu grijă pe masa din bucătărie, alături de scrisori.

— Unde vrei să pun astea?

Ridică în aer punga cu medicamente.

— Probabil că poliția va dori să stea de vorbă cu mine. Poate că astea sunt dovezi? Lasă-le acolo, cred...

— De ce ar veni poliția la tine?

— Pentru că Axel, mă rog, nu arată prea bine. Şi...

Vrea să spună că poate o vor crede acum, dar simte cum se tensionează înăuntrul ei firul incertitudinii.

— Nu crezi că a murit, nu?

— Nicidecum, va avea o durere zdravănă de cap şi un nas rupt de noi amândouă. Ar trebui să se considere norocos că n-a păţit-o mai rău.

— O să avem necazuri.

— Cu cine? Voia să te omoare.

— Vei spune asta la poliţie?

— Poliţia are treburi mai importante de făcut, spune Eva, pregătindu-se să intre în bucătărie.

— Opreşte-te, te rog, aşază-te undeva.

— Nu pot. Trebuie să fac lucruri, să termin de făcut lucruri, dacă mă opresc...

Eva face o pauză.

— Mi-a fost tare teamă că am ajuns prea târziu. L-am văzut pe Axel intrând, am sunat la interfon, dar nu ai răspuns. Portarul, care se crede de la nenorocitul de Stasi[1], nu mi-a dat voie să urc.

— L-a lăsat totuşi pe soţul meu s-o facă, spune Miriam, clătinând din cap.

După un moment de tăcere care pare să reverbereze în camera întreagă, Miriam stoarce un firicel de voce, atrăgând atenţia Evei.

— Ce mizerie.

Miriam scutură din cap.

---

[1] Serviciul secret şi poliţia politică din RDG, echivalentul Securităţii de la noi (n. red.).

— De fapt, cred că eşti foarte curajoasă. Când eram în închisoare, după ce am dat de necaz din pricina securităţii, eram dusă în mod regulat la interogatorii „de rutină." Izolare, privare de somn, lipsa luminii.

Eva trage adânc aer în piept, înainte de a continua.

— O dată pe lună eram arestată pentru patruzeci şi opt de ore. După moartea soţului meu, interogatoriile s-au rărit. Cred că încercau în felul ăsta să-mi consolideze loialitatea faţă de partid, zice ea, accentuând cu dispreţ cuvântul „partid". În timpul unuia dintre aceste „interogatorii de rutină", spune Eva, am crezut cu adevărat că ajunsesem la capătul puterilor, dar imediat apoi mi-am dat seama de ceva, ceva mai important decât ceea ce se întâmpla.

Eva face un gest larg.

— Era un lucru la fel de mărunt ca o particulă de aur. Lumina. Mi-a dat un scop, iar eu am văzut lumina în tine atunci, în timp ce stăteam amândouă în turla bisericii. Poţi ucide orice dacă-l închizi între ziduri.

Eva îşi atinge degetele mâinilor, presându-le unul de altul, pentru a forma o sferă.

— Dar dacă înăuntru pătrunde o lumină cât de mică, dacă e speranţă...

Eva îşi desface degetele.

— Poţi supravieţui în orice situaţie. Scrisorile şi faptul că ai descoperit-o pe Frieda ţi-au oferit un scop, iar eu îmi doream să te văd continuând să lupţi, indiferent ce s-ar fi întâmplat.

— Aşa că mi-ai spus că sunt un şoarece.

Miriam râde, dar vocea ei se aude ca un chiţăit şi zâmbesc amândouă.

— Voiam să continui să lupți, zice Eva. Îmi era teamă că nu o vei face. Clotilde n-a făcut-o.

— Clotilde, fiica ta? întreabă Miriam uluită. Ce s-a întâmplat?

— Nu știu. Cred că nu voi afla niciodată. A renunțat la luptă. N-a vrut să mă mai vadă, iar eu nu mi-am mai văzut niciodată nepoții. Filipe a fost bolnav o vreme, dar cred că, să-și vadă fiica supunându-se voinței soțului ei agent Stasi... a fost prea mult. N-am putut-o salva.

Miriam întoarce privirea, pentru a-i oferi Evei o clipă de intimitate, în care să-și șteargă ochii și să se reculeagă.

Miriam spune cu precauție:

— Pe mine m-ai salvat totuși, chiar dacă n-am făcut nimic să merit asta.

Niciuna din ele nu mai spune nimic vreme îndelungată.

— M-am gândit la ceva, zice Miriam în cele din urmă. Scrisorile ar trebui expuse într-un muzeu sau publicate, sunt niște obiecte neprețuite. Femeile, poveștile, nimic din toate astea nu ar trebui pierdut.

— Dar nu sunt pierdute, le porți cu tine acum.

— Da, însă ar trebui să le citească și alți oameni.

— Poate. Vezi ce simți după ce le vei fi citit pe toate, sunt ale tale, așa că tu hotărăști. Ți-am văzut anunțul din ziar, cel despre Frieda, zice Eva. De-asta am venit – trebuie să citești toate scrisorile. Cred că îți vei da singură răspunsurile.

— De ce? întreabă Miriam. A murit, nu-i așa?

— Cred, zice Eva, alegându-și cuvintele cu atenție, cred că ar trebui să le citești pe toate, apoi vei putea face cum crezi de cuviință.

Eva se ridică și îi aduce lui Miriam ultimele scrisori. Le așază pe masă, alături de rochia care se odihnește în geanta ei, pe scaun.

— Dar mai întâi, hai să mâncăm ceva. Mai pregătesc și un ceai.

Mai aruncă o privire spre geantă.

— E uluitor că a supraviețuit atât de mult timp.

Miriam o aude pe Eva trebăluind în bucătărie, umplând ceainicul, și se cufundă în canapea. Închide ochii, doar pentru o clipă...

HENRYK

Stăteam în autobuz, alături de toţi navetiştii care mergeau de la Charlottenburg la Punctul de control Charlie. Costumele negre şi servietele, ziarele pline de ştirile zilei trecute, iar conversaţia uşoară devenise fondul sonor al viitorului meu. Mă aflam în sfârşit în mişcare şi nu mă puteam abţine să zâmbesc, ba chiar îmi bâţâiam degetele de la picioare, cum stăteam înghesuiţi unii în alţii. Voi afla ce s-a întâmplat cu Frieda şi, fără niciun motiv concret, ştiam că această călătorie avea să înceapă la Zid.

Eram pregătit, după tot acest timp. Să înfrunt ce făcusem, să aflu, *în sfârşit*, când am simţit un vulcan de durere erupând în spatele ochilor. Şi dacă trăia? Mă va privi şi va vedea. Va vedea tot ceea ce am făcut.

Că am aruncat oameni în crematoriu, că n-am verificat niciodată dacă erau morţi sau vii.

Vulcanul mi-a erupt în faţă, arzându-mi pielea ca magma.

Că n-am ripostat, n-am luptat pentru ceea ce era drept.

Mi-a spintecat ţeasta.

Căldura care mă înghiţea cu totul, o singură bătaie de inimă şi m-aş prăbuşi în flăcări. Supt înăuntru, transformat în cenuşă.

Să fur puţină pâine, să supravieţuiesc nopţii.

Căldura pe care o simt în piept pâlpâie.

Atât de mulţi au murit. Pe câţi dintre ei i-am omorât chiar eu?

Arsura îmi coboară pe braţ.

Deci s-a sfârşit. Cu siguranţă s-a sfârşit.

34
MIRIAM

Alunecă sub luciul apei, în întuneric. Scrisorile Friedei plutesc în jurul ei asemenea unor bancuri minuscule de peşti. O ancoră neagră ruginită îi înconjoară gâtul, ţintuind-o de fundul mării. Scrisorile-peşte se împrăştie, ancora se ridică, iar ochii ei se deschid în clipa în care aude o bufnitură.

Se ridică brusc în şezut, pregătită, nici ea nu ştie pentru ce. Pătura care o acoperă îi cade în poală.

— Miriam Voight, strigă cineva.

— Da.

Vocea ei e atât de pârjolită, încât îşi duce ambele mâini la gât, după care le îndepărtează repede, ca şi cum ar arde-o.

Deschide uşa, iar doi ofiţeri, aceiaşi care o vizitaseră după „incident", se află de cealaltă parte a uşii. Îngrijorarea e întipărită pe feţele lor.

— Slavă Domnului, spune cel mai tânăr dintre ei, ofiţerul Snelling. Eram pe punctul de a sparge uşa.

— Eu... se căzneşte Miriam să rostească, după care spune în şoaptă, adormisem.

Cuvintele ei ies tumefiate şi inflamate.

— Cât e ceasul?

— E devreme, ne pare rău că am dat buzna, spune cel mai în vârstă, dar trebuia să verific dacă sunteți bine și să adunăm dovezi pentru a putea investiga incidentul care a avut loc aici noaptea trecută.

Miriam deschide larg ușa, iar ei urmează același traseu, se așază pe aceleași scaune și-și scot agendele negre. Poliție sincron.

— Aveți nevoie de îngrijiri medicale? întreabă ofițerul Snelling. Am auzit că și dumneavoastră ați fost rănită.

— Paramedicii mi-au spus că pot rămâne acasă, zice ea bâlbâindu-se. Îmi pare rău, gâtul meu e distrus.

Se uită în jur după Eva, dar n-o vede nicăieri.

— Ați văzut-o cumva pe prietena mea? Era jos, la scară?

Miriam se uită în jur, pe deasupra capetelor ofițerilor. Casa e curată, bucătăria strălucește.

Cei doi bărbați se privesc unul pe celălalt.

— Nu, n-am văzut pe nimeni.

— Vom încheia cât mai repede posibil. Suntem aici pentru că soțul dumneavoastră a făcut o plângere la spital. Spune că l-ați lovit în cap, nu știe cu ce anume, dar și-a pierdut cunoștința. Așa este?

— Da, dar...

— Ați chemat ambulanța și a fost transportat la spital.

— Da, e bine?

— Are câteva copci, nasul spart, iar în afara unei lovituri la cap, nimic serios.

— Asta e bine, spune Miriam, deși nu e foarte sigură ce vrea să spună cu asta.

— Cu ce v-ați lovit soțul?

— Nu eu l-am lovit.

— Dar cine a făcut-o?

— Prietena mea, ea a intrat în casă, l-a lovit și m-a salvat. Axel încerca să mă omoare.

Cei doi ofițeri își iau conștiincioși notițe în carnetele lor.

— Puteți să-mi arătați unde anume vă aflați?

Miriam se ridică, împleticindu-se pe picioare, tremurând.

— Vă simțiți bine, Miriam? Ați ingerat ceva? Băutură, droguri, poate?

Miriam scutură din cap.

— Nu, mi-e frig. Nu știu dacă îmi va mai fi vreodată cald.

Îi conduce în hol, le arată unde se afla și le explică celor doi că Axel stătea deasupra ei.

— Sângera peste mine.

Miriam privește covorul. Covorul bej.

— De ce sângera?

Miriam se întoarce și arată spre ușă.

— A încercat să mă stranguleze aici, lângă ușă, și s-a aplecat, să mă poată vedea. Cred că voia să mor, să mă privească murind.

Tremură din nou, dar nu de frig e data aceasta.

— L-am lovit în nas și am fugit.

Ofițerul Nikolls arată spre locul în care Snelling se chircise, la capătul holului.

— Da. Și apoi ce s-a întâmplat?

— Am vrut să mă încui în baie, dar m-am împiedicat de prag și m-a prins, după care s-a așezat pe pieptul meu și... și... am fost la un pas de moarte. Sângele lui picura peste mine.

— Ce s-a întâmplat după aceea?

— Prietena mea a intrat în apartament și l-a lovit în cap, el a căzut de pe mine și am fugit amândouă jos, să chemăm ambulanța.

— Cu ce l-a lovit?

— Cu receptorul interfonului.

Se întoarce şi priveşte din nou spre capătul holului, vede suportul în care se afla receptorul, dar locul e gol. Cele patru şuruburi care-l ţineau fixat de zid sunt încă acolo, dar receptorul nu mai e. Miriam se uită în jur, intră în bucătărie, aprinde lumina, iar neoanele lungi, fluorescente pâlpâie şi tremură. Se întoarce pentru a ieşi din bucătărie, dar se loveşte de ofiţerul cel tânăr.

— Unde e receptorul acum? întreabă el.

Miriam nu răspunde, intră în sufragerie, căutându-l. Verifică apoi în camera tatălui ei, a mamei şi în camera ei. Deschide uşa de la biroul tatălui ei, care se opreşte în rafturile de cărţi.

— Unde e receptorul? întreabă ofiţerul în vârstă.

Miriam deschide uşa de la intrare şi se uită pe casa scării. Nimic.

— Aşteptaţi o clipă, Miriam, veniţi, vă rog, înăuntru.

— Nu mai e, spune ea pe un ton hârâit.

— E în regulă. Veniţi înăuntru, să stăm de vorbă în continuare.

Miriam se întoarce şi se clatină de-a lungul holului, cuprinsă de ameţeală, privind spre locul în care Axel şezuse deasupra ei.

— Unde e sângele? întreabă ea. Axel sângera, era sânge pe tot covorul, în locul ăsta.

Arată spre podea.

Ofiţerul cel tânăr se apleacă din nou şi atinge covorul.

— E umed, spune el, ridicând degetele.

Se uită spre colegul lui, apoi spre Miriam.

— Când ați curățat locul?

— Nu l-am curățat.

Își scoate mănușile și-și scarpină pielea, de la degete și până la încheietură, atât de tare încât își provoacă răni.

Ofițerul își așază mâna pe mâinile ei.

— Haideți înapoi înăuntru, să o luăm de la capăt.

— Dar n-am făcut-o eu, m-am schimbat și l-am curățat de pe pielea mea. N-am făcut curat în casă. Probabil Eva a făcut-o.

— Prietena dumitale?

— Da, Eva.

— Eva și mai cum?

Miriam nu-și aduce aminte.

După o vreme și foarte multe întrebări, ofițerul Nikolls, care rămăsese tăcut până atunci, spune:

— Nu aveți niciun număr de telefon, iar singura rudă pe care o cunoșteți e un anume Jeffrey de la bibliotecă. Nu știți cum o cheamă. Nu știți absolut nimic despre ea, cu excepția faptului că o poți găsi la bibliotecă, că locuiește undeva în apropiere și că a trecut Zidul, venind din Est? Și că a tradus niște scrisori pentru tatăl dumitale?

Miriam încuviințează.

— Unde sunt scrisorile?

— Acolo.

Miriam arată cu degetul spre masă.

Masa e lucioasă ca o castană. De un maroniu strălucitor. Complet goală, cu excepția bucățelelor de hârtie pe care le recunoaște ca fiind fotografiile lui Michael și a pungii cu medicamentele tatălui ei.

Miriam se ridică și atinge masa, mângâind cu degetele suprafața netedă.

— Nu înțeleg, zice.

— Hai să ne întoarcem la ce s-a întâmplat noaptea trecută, ce spuneți? Soțul dumitale a venit aici...

Miriam are impresia că discuția cu polițiștii durează de ore întregi. Nu știe ce să mai spună.

— Prietena dumitale l-a lovit pe Axel în ceafă?

— Cu receptorul interfonului, adaugă Miriam.

— O dată?

Miriam încuviințează repede. Apoi își amintește că n-a fost așa, că l-a lovit de două ori. Nu se corectează. Se gândește la Eva, care a salvat-o. Unde e acum? Miriam e agitată și încordată și nu poate sta locului.

Le arată ofițerilor semnele de pe gâtul ei și i se pare o alinare faptul că vocea îi e atât de profundă și guturală, încât de fiecare dată când se aude vorbind are din nou dovada faptului că s-a întâmplat cu adevărat, că spune adevărul.

— Va trebui să veniți la secție mai târziu, spune ofițerul Snelling. Să facem câteva fotografii rănilor pe care le aveți la nivelul gâtului, și poate că după ce vă odihniți puțin, lucrurile vor căpăta ceva mai mult sens, fiindcă îmi dau seama că e devreme și sunteți încă în stare de șoc.

— Eu sunt dovada nu-i așa? A faptului că nu inventez. Nu sunt bolnavă. Am fost rănită, rănită fizic, am gâtul învinețit și vocea îmi e distrusă, zice ea, mai mult pentru sine, ceea ce îi aduce un pic de alinare: s-a întâmplat cu adevărat, n-a fost totul doar în mintea ei. Nu mă pot interna acum, nu-i așa?

— Unde să vă interneze?

— În spital. Axel a venit și a acceptat să semneze actele de divorț, cu condiția ca eu să semnez de bunăvoie documentele

prin care accept să fiu internată într-un sanatoriu de boli mintale. Am refuzat, nu sunt nebună.

Miriam se ridică în picioare şi ia punga cu medicamente de pe masă.

— A zis că mă va droga, că va face să pară că sunt nu ştiu cum şi că voi fi internată. Nu sunt nebună, zice ea, conştientă că a repetat asta de mult prea multe ori şi că ofiţerii se privesc din nou unul pe celălalt.

— Astea sunt medicamentele pe care v-a ameninţat că vi le administrează?

Ofiţerul ia punga din mâna lui Miriam şi se uită la flacoane.

— Henryk Winter.

Ofiţerul Snelling o priveşte.

— E tatăl meu.

— Cum au ajuns în posesia lui Axel?

— A zis că le-a luat de la azil.

— Tatăl tău a avut medicamente şi aici, acasă? În perioada în care aţi avut grijă de el? întreabă ofiţerul Nikolls.

— Pot să le iau? intervine ofiţerul Snelling.

Miriam încuviinţează.

— Mă credeţi, nu-i aşa?

— Trebuie să discutăm cu sergentul nostru, apoi să stăm de vorbă cu Axel mâine. Va trebui să veniţi la secţie şi să reluăm evenimentele din seara trecută, dar cred că acum ar fi mai bine să vă lăsăm singură. Vă descurcaţi?

— Da, spune ea către spinările lor, în drum spre ieşire.

După ce închide uşa, vede praful de pe blatul de bucătărie, petele rozalii de pe covorul bej. Probabil că Eva a făcut puţină ordine, dar ea îl va freca până va deveni bej din nou.

Deschide toate ferestrele şi curăţă fiecare suprafaţă în parte. Are de gând să pună casa în ordine. Ferestrele se deschid, aude strigăte de veselie de la petrecerile prelungite de Anul Nou. Aerul e rece şi negru.

Abia în clipa în care priveşte masa din sufragerie îşi aduce aminte că scrisorile au dispărut. A rămas doar singura ei fotografie, făcută grămadă, ruptă în bucăţi mici de tot.

Suprafaţa strălucitoare a lemnului pare străină acum, lipsită de marea de scrisori albe care devenise la un moment dat.

— Asta e, spune ea cu voce tare, adresându-se spaţiului din jurul ei.

Încearcă să pună cap la cap bucăţele de hârtie, ca pe un puzzle. Dar nu reuşeşte. Le introduce pe toate într-un plic luat din biroul tatălui ei, apoi scrie pe el numele lui Michael. Îl aşază pe birou, punând deasupra lui un prespapier. Se întoarce în sufragerie şi se aşază pe scaun, lăsând, în sfârşit, lacrimile să-i curgă şiroaie pe obraz.

35
MIRIAM

Soarbe din ceaiul de plante, verifică dacă vocea i se aude când vorbeşte, apoi ridică receptorul telefonului. În apartament e curăţenie-lună, ferestrele sunt larg deschise, iar aerul e rece şi curat.

— Bună, Sue, sunt Miriam Voight.

— An Nou fericit! spune ea.

— La fel şi ţie.

— E totul în regulă? Nu pare că te simţi prea bine.

— Sunt bine, spune ea răguşit. Cum e tata?

— Şi el e bine, n-a apărut nicio schimbare notabilă, deşi a întrebat din nou de Frieda astăzi. E numele mamei tale?

— Nu. Frieda e o veche prietenă.

— Starea lui a fluctuat de mai multe ori. E foarte dezorientat, dar i-am schimbat sonda naso-gastrică astăzi; arată foarte rău aşa, lipită de faţa lui, o să vezi cu ochii tăi când vii. Dar asta ne ajută să-l hrănim mai bine, cred că merită. Bietul om era înfometat de moarte. Nu înţeleg ce fac oamenii ăştia în spitale.

Apoi Miriam aude un ronţăit la celălalt capăt al firului.

— Îmi cer scuze.

Vocea lui Sue e înfundată.

— Tocmai intram în pauză şi m-am gândit să mănânc repede ceva, dar e puţin cam crocant.

Sue râde.

Miriam zâmbeşte.

— Mulţumesc, Sue.

— Ne vedem mâine?

— Da.

Dar, în timp ce pune receptorul în furcă, nu găseşte niciun motiv pentru care ar rămâne singură în apartament: Eva n-a mai venit, nu mai are scrisorile, nu ştie ce s-a întâmplat cu ele. Absolut nimic n-o mai ţine aici.

Ajunsă pe casa scărilor, dă nas în nas cu un ofiţer de poliţie, un bărbat înalt şi subţire, pe care nu l-a mai văzut până acum.

— Miriam Voight?

— Da.

— Vă deranjează dacă veniţi cu mine la secţie, să răspundeţi la câteva întrebări legate de evenimentele petrecute aici noaptea trecută?

Miriam scutură din cap.

— Nu vreau, începe ea.

Lionel apare lângă ea.

— E totul în regulă, Miriam?

— Da, mulţumesc, Lionel.

Trage adânc aer în piept, privirea ofiţerului e dură.

— Mi se va da voie să mă întorc acasă diseară? îl întreabă ea pe poliţist.

— Cred că da.

— Vrei să anunţ pe cineva unde eşti? întreabă Lionel.

— Numai dacă trece ea.

Miriam nu vrea să pronunțe numele Evei, nu i se pare corect s-o pună într-o situație dificilă, mai ales că ea a fost cea care i-a salvat viața. Speră că Lionel va înțelege.

Miriam e condusă la o mașină de poliție parcată afară, la volanul căreia se află un alt ofițer. Își așază geanta pe genunchi, peste care își pune apoi haina frumos împăturită. Mașina e curată, iar scaunele sunt moi. Drumul e scurt, dar Miriam se simte neliniștită și mai tensionată decât și-ar fi imaginat că ar putea fi vreodată.

Ajunsă la secție, ia loc pe un scaun de plastic. Îi sunt fotografiate gâtul și brațele, vânătăile și tăieturile, rănile și unghiile roase, care par atât de evidente pe fundalul alb, încât în clipa în care polițiștii termină de fotografiat totul, nu-și dorește nimic altceva decât să le acopere cât mai repede și să le ascundă.

E condusă într-o cameră de interogatoriu și e invitată să se așeze pe un alt scaun de plastic rece și tare, gri de data asta. Masa din fața ei pare ciupită de vărsat: arsuri de țigară, zgârieturi, pete. Pielea ofițerului seamănă cu suprafața mesei, părând să aibă aceeași vârstă. Bărbatul se așază în fața ei cu un oftat.

Niciunul din ei nu spune nimic pentru o vreme, apoi ușa se deschide și li se alătură încă o persoană, o cămașă albă, perfect călcată, o fustă plisată bleumarin și tocuri mici, ascuțite. Miriam o recunoaște imediat. Ofițerul Müller; femeia cu care stătuse de vorbă la spital. Îi zâmbește ușurată, în timp ce se așază pe scaun și pune pe masă un dosar.

Ofițerul cu pielea ciupită spune câteva cuvinte într-un reportofon, pe care îl așază apoi pe masă.

— *Frau* Voight, îmi puteți spune, vă rog, unde vă aflați în seara zilei de 31 decembrie, între orele 6 și 9 seara?

— Acasă.

— Singură?

— Nu, Axel, soțul meu, a venit la mine. Nu știu exact la ce oră, în jur de 8, cred. A forțat ușa.

— A forțat-o?

— Da, eu deschisesem, crezând că e altcineva, dar el s-a opintit în ușă și a forțat-o, a rupt lanțul. După care a încuiat-o pe dinăuntru.

— În casa tatălui dumneavoastră?

— Da.

— Și ce s-a întâmplat apoi?

Miriam nu găsește cuvintele pentru a continua. Mintea i se învârte în cercuri.

— Ați vorbit, v-ați certat, ați mâncat?

Ofițerul Müller îi întinde un colac de salvare, iar vocea ei e blândă și binevoitoare, în timp ce Miriam încearcă să aleagă cuvintele potrivite pentru a descrie în detaliu evenimentele din seara precedentă.

Îi vorbește direct polițistei și, deși aceasta rămâne rezervată, speră că înțelege.

— Axel a adus actele de divorț – am intentat divorțul după cele întâmplate la spital.

Ofițerul Müller încuviințează, iar Miriam interpretează gestul ei ca pe o încurajare de a continua și ca pe o confirmare a faptului că-și aduce aminte de ea.

— Mi-a spus că va semna actele cu condiția ca eu să-mi dau acceptul de a mă supune unui consult psihiatric. Vrea să mă interneze. Eu i-am cerut să plece.

— I-ai cerut să plece?

— Da, după ceea ce s-a întâmplat la spital, mi-am dat seama că, pentru a putea fi luată în serios, trebuia să fiu capabilă să mă împotrivesc lui Axel.

— Prin urmare, i-ai spus că nu-l vrei în casă, fiindcă un ofiţer ţi-a recomandat să faci asta dacă devine recalcitrant?

— Da, de fapt ofiţerul n-a spus că trebuie să fac asta, dar mi-a sugerat că am fost agresată pentru că n-am reacţionat. Nu i-am spus niciodată „Nu" în mod explicit lui Axel, pentru că oricum n-a contat niciodată cu adevărat ce voiam sau ce gândeam eu, nici măcar la început.

Miriam aşteaptă ca trecutul să se ridice, s-o învăluie şi s-o sufoce. Trage adânc aer în piept, aşteptând să fie trasă cu putere înapoi.

Dar nu se întâmplă nimic.

Continuă să stea de vorbă cu ofiţerul Müller, care stă aproape nemişcată. E tânără, are părul blond, strâns la spate într-un coc, şi pielea albă, iar mâinile îi sunt împreunate în poală.

Miriam, conştientă de faptul că vorbeşte mult şi incoerent, continuă. Gâtul şmirgheluit o doare, şi fiecare propoziţie pe care o rosteşte îi adânceşte şi mai mult rănile. Cu toate astea e trează. Stă pe un scaun de plastic, simte mirosul produselor de curăţenie şi aerul îmbâcsit de fum de ţigară şi cafea stătută. Nimic altceva.

Se simte oarecum ameţită de faptul că a spus „Nu". I-a spus „Nu" lui Axel, şi nu doar atât, le-a spus şi poliţiştilor că i-a spus „Nu", iar ei au înregistrat totul cu reportofonul lor. Aşa că oamenii vor auzi că ea, Miriam, a spus „Nu" şi a vorbit cât se poate de serios. Acest lucru mărunt, această scânteiere de lumină o face să-şi îndrepte spinarea.

— Şi a plecat?

— A refuzat. Mi-a spus că pot pleca eu, dar unde să mă duc? Aşa că i-am spus din nou să plece. Am încercat să rămân fermă. Aceasta este casa tatălui meu, şi a mea, până la urmă.

Celălalt ofiţer întreabă încet:

— Deci ai ales să rămâi?

— N-a fost o alegere. Unde aş fi putut să merg? La cine aş fi putut să mă duc? Mama a murit. Tata e pe moarte. Nu am pe nimeni. Nu am pe *nimeni*, repetă ea.

Ofiţerul Müller îi întinde o cutie de şerveţele. Miriam încearcă să se adune, în schimb hohoteşte, întreg pieptul pare că i se dezintegrează şi îşi simte gâtul inflamat şi făcut fărâme.

Simte o mână pe umăr, iar ofiţerul Müller se apleacă până în dreptul ochilor ei; miroase frumos, proaspăt.

— Îmi pare rău că a trebuit să treci prin toate astea, Miriam. Mai avem doar câteva întrebări pentru tine. Dă-mi voie să-ţi aduc ceva de băut. Ceai? Cafea? Apă?

Din gura lui Miriam iese un mic sughiţ.

— Ceai, te rog, cu puţin lapte, spune ea şi devine conştientă de această picătură căzută într-un ocean.

N-a aşteptat ca Axel să comande în locul ei, nici nu s-a consultat cu el înainte. A răspuns, zicând exact ce-şi dorea.

— Ceai, repetă şi zâmbeşte.

Nu e singură. Nu poate fi, pentru că, în cele din urmă, începe să se cunoască. În clipa în care poliţista revine cu o tavă plină de băuturi calde, Miriam îşi ia cana şi soarbe din ea, porţelanul ciobit încălzindu-i degetele.

— Îmi cer scuze, spune, regăsindu-şi vocea, cu gâtul alinat de băutura caldă.

— Nu ai pentru ce, ai trecut prin atât de multe.

Miriam zâmbeşte, ştiind că nu a trecut prin nimic, în comparaţie cu alţi oameni.

Celălalt ofiţer vorbeşte din nou:

— Să ne întoarcem la momentul în care Axel v-a oferit şansa de a pleca. Putem să revenim acolo? Mă întreb de ce nu aţi sunat la poliţie?

O vede pe ofiţer Müller privind spre el şi dându-şi ochii peste cap, ceea ce-i dă lui Miriam speranţa că poate vorbi sincer.

— De ce? Era în casa mea, nu făcea altceva decât să stea de vorbă cu mine, şi nu-l cunoaşteţi pe Axel, e un om care are foarte multă răbdare. Dacă aş chema poliţa când el nu-mi face nimic, aş părea mai nebună ca niciodată.

— Aşa că aţi rămas.

— Da, spune, simţind cum haina îi alunecă de pe umeri şi ascunzându-şi mâinile în căptuşeala ei. Altfel i-aş fi dat exact ce-şi dorea. M-a agresat acolo, la spital, mi-a făcut rău. S-a folosit de asta, mi-a spus că nu demonstrează decât că sunt nevrotică, mi-a spus că sunt bolnavă, s-a folosit de adevăr şi l-a transformat într-o minciună.

Ofiţerul bărbat deschide gura să spună ceva, dar Miriam continuă:

— Ştiaţi că sunt căsătorită de peste douăzeci de ani? Cu un bărbat care şi-a propus să mă distrugă. Mi-am pierdut slujba, mi-au fost administrate medicamente care îmi provocau somnolenţă, unele dintre ele îmi dădeau o stare atât de proastă, încât eram aproape inconştientă de ce se întâmpla în jurul meu. Unele pastile mă făceau să salivez şi-mi curgeau bale ca unui câine, altele îmi uscau gura atât de tare, încât

îmi simțeam limba ca pe o bucată de șmirghel. Și totul din vina lui. Mă obliga să le înghit și îi mințea pe doctori, pentru a continua să mi le prescrie. S-a proclamat îngrijitorul meu, m-a luat de lângă familie, iar eu eram mult prea drogată ca să-mi dau seama ce pierdeam. Așa că acum vreau să divorțez și stau aici, în secția de poliție. Mă veți aresta?

Vocea i se frânge și soarbe ultimele picături de ceai.

— Miriam, acesta e doar un interogatoriu prin care vrem să aflăm versiunea ta asupra evenimentelor, spune ofițerul Müller.

— *Versiunea* mea asupra evenimentelor *descrie* ce s-a întâmplat. Să știți că prefer să îmi petrec restul vieții în închisoare, decât să mai stau lângă omul ăla. M-aș duce de bunăvoie la azilul de nebuni, dacă n-ar fi medicamentele. Nu suport să nu fiu în stare să gândesc.

— Miriam, mă auzi?

Femeia își freacă palma de suprafața mesei.

— Nu ești în pericol aici. Am văzut vânătăile de pe gâtul tău, rănile, nasul lui spart, zgârieturile din zona încheieturilor lui, toate indică faptul că a încercat să te sugrume. Ceea ce trebuie să aflăm, iar ăsta e un lucru cât se poate de serios, e intenția din spatele atacului lui. El susține că l-ai lovit cu receptorul interfonului, e adevărat?

— Nu, eram pe punctul de a leșina, abia dacă mai puteam respira, eram convinsă că o să mor. Apoi probabil că Eva l-a lovit, pentru că strânsoarea a slăbit, iar Axel s-a prăbușit lângă mine. A durat foarte mult până am reușit să văd din nou, și atunci am observat că Eva stătea lângă mine. Ea mi-a salvat viața.

— Cum a intrat această Eva în apartamentul tău?

— Are cheie. Am schimbat yalele după ce Axel a intrat în apartament în urmă cu câteva zile. Eva are cheia nouă.

— De câtă vreme o cunoşti?

— De puţin timp, e o veche prietenă a părinţilor mei.

Deşi nu este tocmai adevărat, Miriam nu are nicio ezitare.

— Unde e Eva acum?

— Nu ştiu, zice ea.

— Ai o adresă a ei, un număr de telefon? Va trebui să-i luăm o declaraţie, pentru a confirma cele declarate de tine.

— Va avea probleme?

— Nu cred, dar într-o situaţie ca asta...

— Axel va face vâlvă?

— A făcut deocamdată o plângere, da, dar nu cred că vom putea face mare lucru pentru el, văzând modul în care te-a atacat.

— În propria ta casă, adaugă celălalt ofiţer. El susţine că a semnat actele de divorţ şi că ţi le-a lăsat ţie. E adevărat?

— Nu sunt la mine.

Miriam scutură din cap, copleşită de oboseală; plânsul e extenuant. Încearcă să se concentreze, dar ceaiul a reuşit s-o încălzească, iar în timp ce poliţiştii vorbesc, simte cum i se închid pleoapele.

— Vedem că eşti obosită, Miriam. Ţinem legătura.

Ofiţerul Müller atinge dosarul din faţa ei.

— Avem toate datele tale de contact. Şi te rog s-o anunţi pe prietena ta să vină la secţie, să putem sta de vorbă şi cu ea. Şi portarul – verifică documentele pe care le are în faţă – un *Herr* Lionel Ambrose, a pomenit de existenţa unui terţ, a unei femei, aşa încât ar trebui ca declaraţiile să coincidă. Dar trebuie totuşi să stăm de vorbă cu prietena ta.

— Sigur.

Miriam se ridică odată cu ofițerii.

— Mulțumesc.

Le strânge amândurora mâinile și înaintează clătinându-se pe picioare.

— Îmi cer scuze că am plâns, bâiguie ea, cu un firicel de voce.

— Va trebui să faci totuși un control la gât.

În clipa în care ușa se deschide, iar Miriam se chinuie să-și îmbrace haina, aude o voce familiară.

— Numele meu este Eva Bertrandt. Am încercat să-l ucid pe Axel Voight.

Miriam privește spre biroul de la recepție și o vede pe Eva. Vocea ei profundă și fermă umple încăperea goală. Ține în brațe receptorul, pe care i-l întinde ofițerului aflat de cealaltă parte a biroului ca pe un copil.

— Nu, Eva, zice Miriam, dar vocea ei nu se aude. Eva, încearcă din nou, dregându-și gâtul.

Face un pas către ea, dar ofițerul bărbat care o interogase a și traversat încăperea, în numai câțiva pași, conducând-o pe Eva de cealaltă parte a biroului, departe de Miriam. Ofițerul Müller o oprește pe Miriam, punându-i un braț pe umăr și împiedicând-o să se apropie de prietena ei.

— Dar nu l-a ucis, șoptește ea. Mi-a salvat viața. Axel n-a murit, nu-i așa?

— Nu, e acasă, se odihnește.

— Atunci spune-ți-i, vă rog.

— E important să auzim varianta ei.

— Dar încearcă să mă protejeze pe mine.

— De ce? Nu ești în niciun pericol.

— Ea nu ştie asta!

Miriam bâiguie un răspuns pe care nici măcar ea nu-l aude.

— Du-te acasă, odihneşte-te şi ţinem legătura.

— Ce se va întâmpla cu Eva?

Ofiţerul Müller se apropie de Eva, care îşi repetă întrebarea în şoaptă.

— Va fi interogată.

— Pot s-o aştept aici?

— Nu, mergi acasă. Totul se va rezolva.

Deschide uşa de la intrare, iar Miriam iese; uşa se închide în urma ei şi este înghiţită de după-amiaza târzie, la fel de neagră ca noaptea.

36
MIRIAM

Lionel doarme în scaunul lui, cu gura deschisă, iar sforăiturile zgomotoase fac ziarul de pe pieptul lui să tremure uşor.

— E cam târziu pentru tine? şopteşte Miriam, vocea ei sunând stranie şi străină.

Îl atinge pe umăr.

— De ce nu eşti acasă? întreabă încet. E Anul Nou.

— O, bună, micuţo, te simţi bine? Mă gândeam că nenorociţii de ofiţeri te-au arestat.

— Nu, sunt bine.

— Cu toate glumele proaste din zilele astea, mă gândeam că ar fi mai bine să rămân la post azi. Măcar până se întorc locatarii. Surorile Smyth au plecat la teatru şi am promis că rămân până se întorc ele. Ce s-a întâmplat cu soţul tău şi cu *femeia* aceea ne-a speriat de moarte. Toată lumea vorbeşte numai despre asta.

— Sunt sigură.

— Iar femeia aia e venită din Est, sunt sigur. Am mai zis-o eu, dar e posibil ca Zidul ăla să fi fost o binecuvântare, să ştii. Acum că a căzut, nu ştii niciodată cine poate veni încoace. Bietul tău soţ.

— Nu, Eva n-a făcut nimic greşit, mi-a salvat viaţa.

Dar fie că Lionel nu o ascultă, fie că nu aude vocea răguşită pe care Miriam se străduieşte din răsputeri s-o facă auzită.

— A venit din nou astăzi, neobrăzata, după tot ce-a făcut.

Se întinde în scaun, iar nasturii jachetei i se desfac, lăsând să se vadă vesta gri pe care o poartă pe dedesubt.

— I-am spus că doar ea e de vină, vezi tu, că ai fost arestată în locul ei. Piază rea.

Lionel scutură din cap.

— A luat-o la goană ca o mâţă care-a prins un porumbel.

Zâmbeşte.

— Aşa că, vezi tu, n-ai de ce să-ţi faci griji, floricică. Tu poţi urca liniştită, iar aici jos am eu grijă de toate. O să vezi că esticii fug de poliţie ca de dracu'. Pun pariu că e comunistă.

Bărbatul îşi sprijină spinarea de spătarul scaunului.

— Lionel, încearcă din nou Miriam, arătând spre gâtul ei şi atrăgându-i atenţia asupra faptului că nu are voce.

— Oh!

El se ridică şi se uită la gâtul ei, acolo unde eşarfa a alunecat puţin într-o parte.

— Oh, drăguţo, arată îngrozitor. Tot ea a făcut şi asta?

Miriam spune:

— Nu. Axel.

Dar el n-o aude şi scutură din cap.

— Ai grijă de tine, *Fräulein*, iar eu voi fi aici până se întorc surorile. Le place tare mult baletul. Noapte bună.

Miriam urcă treptele, desfăcându-şi eşarfa din jurul gâtului. Frustrată de lipsa vocii, se gândeşte la cum s-o scoată pe Eva de acolo, la cum s-o salveze. Casa e înecată în beznă, încuie uşa în urma ei.

Pe masa din sufragerie vede rochia.

Miriam aprinde lumina, iar scrisorile, împăturite într-un teanc micuț, sunt așezate pe banda din talie a rochiei și sus, în dreptul gulerului, se află un plic ce conține scrisorile traduse.

Nu înțelege intenția Evei. De ce ar fi luat rochia, pentru ca apoi s-o returneze? De ce să ia asupra ei vinovăția pentru o faptă pe care n-a comis-o? Poate că știe totuși ce face. Judecând după puținul pe care i l-a împărtășit, pare că femeia aceasta a trecut prin suferințe îngrozitoare, dar a continuat să meargă mai departe, și o face în continuare.

Se uită la cusăturile rochiei, e reparată, ca și cum Miriam nu ar fi atins-o niciodată cu foarfeca ei. Scrisorile, în ceea ce o privește, nu mai au legătură doar cu găsirea unei femei pe care tatăl ei a iubit-o, ci cu modul în care o femeie a reușit să supraviețuiască unor astfel de orori. Dacă a supraviețuit. Cuvintele Evei o fac să se gândească la faptul că ceea ce i-a mai rămas de citit nu va fi deloc ușor de parcurs. Lucrurile nu se vor termina bine.

Scrisorile sunt puse în ordine; Miriam le desparte și observă că mai are foarte puține de citit. Se înfășoară într-o pătură.

Henryk,

Bunny, deși tăcută, e o prezență aici, în lagăr, ca nicio alta.

Jumătate din piciorul ei drept lipsește, distrus în partea din spate, de la genunchi și până la gleznă și, chiar dacă e acoperit cu o pătură, îi vezi tendoanele pulsând când se mișcă. Osul i-a fost extirpat. Mai are unul singur, acolo unde ar fi trebuit să fie două.

Ca să-și țină degetele ocupate, Bunny coase. Peticește uniforme militare și coase buzunare. În încercarea de a lipi din nou oasele de carne.

O ține pe Stella în brațe ca pe un nou-născut, absorbindu-i inocența, căldura copilăriei.

Nimic nu ar fi putut să ne surprindă mai tare în dimineața aceea decât Zgomotul care a făcut întreg lagărul să se oprească în loc.

Când vaietul care ne-a rănit inimile mai tare decât urechile a venit dinspre Bunny.

Iepurii nu scot sunete. Sunt animale tăcute. Până în clipa în care țipă. Un iepure în suferință țipă. Un țipat cum n-am mai auzit niciodată până atunci.

Eu și Hani tocmai ne luaserăm supa în boluri și ne întorceam la baracă, moment în care le-am văzut pe gardiene chiar în fața intrării. Era cât pe ce să scăpăm bolurile din mână, dar ne-am continuat drumul, fără să dăm pe jos nici măcar un strop.

— Ce se întâmplă? Ne-am privit una pe alta.

Zgomotul mi s-a infiltrat în tot corpul, penetrându-l adânc. M-a lovit în profunzime, ca o fractură. Mi s-a întors stomacul, deși era gol.

Gardienele au scos-o afară pe Stella. Mâinile și picioarele ei loveau în toate direcțiile. Stella o striga pe Bunny. Hani și cu mine am aruncat bolurile cu supă și am luat-o la fugă. Către Stella, care era luată și scoasă cu forța.

Dar am fost oprite. Un foc de armă a răsunat în aer, sunetul rostogolindu-se într-o spirală care a devenit din ce în ce mai asurzitoare și mai cumplită, pe măsură ce se adâncea. Stella plângea, apoi s-a prăbușit, grea ca plumbul, iar gardienele se chinuiau s-o țină pe brațe.

Am alergat spre ea, iar fetița și-a încolăcit ambele brațe în jurul gâtului meu. Ca într-o încleștare.

— Bunny! a strigat ea.

Hani a trecut pe lângă mine, intrând în baracă. O legănam pe Stella în brațe, cu privirea ațintită asupra ușii. Gardienele vorbeau între ele.

Hani a ieșit clătinând din cap și ni s-a alăturat, la picioarele celor trei gardiene.

— Bunny, a zis Hani și s-a cuibărit și ea în brațele mele, alături de Stella.

Miriam simte cum se înfiorează, cum o furnică pielea de pe ceafă. Lacrimile îi curg în tăcere, în timp ce citește.

— Bunny, rostește ea în camera întunecată, scuturând din cap și suflându-și nasul.

Se uită la ceas, e târziu, dar gândul de a se plimba afară, pe întuneric nu o mai deranjează. Pune scrisorile necitite în geantă și pleacă la azil.

Azilul e închis, iar ea așteaptă multă vreme afară, ascultând vântul suflând prin frunzele copacilor din Parcul Ruhwald. În cele din urmă, o asistentă se apropie cu mers legănat de ușă și o deschide.

— E târziu, zice ea, iar Miriam recunoaște vocea guturală și nazală a asistentei cu care a vorbit la telefon în ziua în care încerca să afle ce se întâmplase cu tatăl ei după transfer.

— Sue mi-a spus că pot să stau, zice ea și se strecoară pe lângă asistentă, îndreptându-se spre camera tatălui său.

— E târziu, repetă asistenta, dar Miriam a intrat deja în cameră și închide ușurel ușa în urma ei. Cu numai o singură lumină de veghe montată undeva deasupra capului

lui, camera e îmbibată de somn şi întuneric. Miriam desface patul pliant cu un scârţâit şi clinchet de arcuri.

— Sunt eu, tată, zice Miriam. Vocea mi-e puţin răguşită, dar sunt eu. Sunt în regulă.

Îl ia de mână şi-l sărută pe frunte. Sonda naso-gastrică e mare şi îi iese dintr-o nară, a fost bărbierit şi pare mai tânăr.

— Îmi pare rău pentru Axel, îmi pare rău pentru foarte multe lucruri. Dar, tată, pot îndrepta totul.

El zâmbeşte, zâmbeşte cu adevărat şi loveşte uşor patul cu palma. Miriam se aşază pe marginea lui şi îi ia mâna în palmele ei amândouă; unghiile bătrânului sunt îngrijite, iar pielea lui e moale.

Miriam se apleacă să-l sărute pe cap, iar el ridică mâna şi îi atinge părul.

— Miriam, spune, mângâind-o cu delicateţe pe cap. Miriam a mea.

Ea îşi odihneşte îndelung capul pe pieptul lui, incapabilă să se dezlipească de el şi nedorind totodată s-o facă.

— Am dat un anunţ la ziar pentru tine, tată. Dacă trăieşte, va veni. Sunt sigură. Până atunci, o să-ţi citesc toate scrisorile de la ea, îţi promit, dar te rog – vocea i se frânge – te rog, dacă ea e singurul motiv pentru care te agăţi de viaţă, nu muri, te rog. *Eu* am încă nevoie de tine.

În clipa în care mâna lui alunecă grea, Miriam îşi şterge ochii, se aşază confortabil în fotoliu, gata să citească ultimele scrisori. Nereuşind să moduleze niciun sunet, şopteşte cuvintele, ca pe o promisiune în întunericul cald al camerei.

Henryk,
Numărul Stellei a fost selectat pentru transport. Bunny a fost ucisă pe priciul ei. Hani şi cu mine a trebuit să

luăm o decizie într-o fracțiune de secundă. Stăteam amândouă în praf. Eugenia a venit și ni s-a alăturat. Gardienele au încercat s-o ia pe Stella din brațele mele.

Eugenia, Hani și cu mine ne-am privit una pe alta.

Eu și Hani ne-am ridicat împreună cu Stella. Amândouă o țineam pe fetița care suspina. O striga pe Bunny. Gardiana a lovit-o, iar lacrimile îi curgeau pe obraz, dar mânuțele ei erau în mâinile noastre acum. Am plecat cu ea.

Eugenia s-a dat un pas înapoi. Nu avea de gând să facă această călătorie împreună cu noi. Am fost încolonate, dirijate, iar acum ne aflăm, încă o dată, pe drumul spre o destinație necunoscută.

Nu m-am gândit la copilul nostru, nici la viața mea sau la tine.

Henryk, îmi pare rău.

Eugenia s-a dat înapoi? Ce s-a întâmplat cu ea?

Miriam înțelege de ce Eugenia a rămas deoparte. De ce ar fi ales necunoscutul, de vreme ce cunoștea deja cum mergeau lucrurile în lagăr? De aceea rămăsese ea alături de Axel. Dacă sari afară din tigaie, ai putea nimeri direct pe foc.

Dar Frieda a ales și și-a asumat riscul. Citește următoarea scrisoare, o bucată minusculă de hârtie, de mărimea unui deget.

Când m-am urcat în tren împreună cu Stella, m-am gândit la mama ei, moartă de mult, sunt sigură, și la cât de mult mi-aș dori să fie cineva alături de copilul meu când e trimis la moarte. Înțelegeam, în sfârșit, ce

făcea Wanda cu bebeluşii aceia. Le oferea căldură şi iubire chiar în clipele morţii, ceva ce mamelor lor nu le era permis să facă.

Scrisoarea originală se răsuceşte ca un rulou. O ridică şi o desface. Hârtia e atât de mică şi de fină, încât îi e teamă să nu se rupă.

Am ţinut-o în braţe pe Stella, în timp ce plângea cu sughiţuri după Bunny; şi noi plângeam după ea. Şi după Eugenia, care rămăsese în urmă, şi pentru Wanda.

O îmbrăţişam pe Stella, care tremura de frică. I-am dat tot ce aveam, mâncare, poveşti şi cântece.

Apoi a făcut febră.

Am ţinut-o de mânuţe când a început să aibă frisoane. Ţine strâns în palmă o figurină din lemn în formă de iepuraş. Vorbea fără încetare de Bunny a ei.

Am ţinut-o în braţe când a murit. Am învăluit-o în dragostea noastră, dar a trebuit s-o lăsăm să se ducă. Pe drumul spre „Pitchi Poi".

Acum am rămas doar Hani şi cu mine. Tremurăm, suspinăm şi strigăm chinuite de angoasă către o lume uitată. Dar ne şi privim una pe cealaltă.

Ce urmează?

Miriam nu vrea să citească mai departe, nu vrea să ştie. Dar i-a făcut tatălui ei o promisiune şi trebuie să ştie *ce urmează*. Cu inima îngreunată de durerea pierderii lui Michael, ia în mână următoarea scrisoare.

Am ajuns la Auschwitz-Birkenau.

— Ați fost în același loc? zice ea. Tată, și Frieda a fost la Auschwitz. Mă întreb dacă nu v-ați văzut cumva acolo.

Îl ia de mână, iar el o strânge cu putere.

Aici iadul s-a dezlănțuit la un alt nivel. Bebelușii sunt aruncați în flăcări, de vii. Mamele și tații îi urmează imediat, toată lumea e împușcată. Fulgi negri din cer precum zăpada. Cenușă. Crematoriile ard aici zi și noapte. Ăsta e destinul nostru.

Dintr-o greșeală, noi două nu am fost nici dezbrăcate, nici examinate, nici trimise la duș. Ne-am păstrat hainele, am scăpat de duș și am rămas împreună. Ne-am trezit aliniate într-un șir. Eu și Hani avem câte o cruce roșie pe uniformele noastre din Ravensbrück. Am stat ore întregi aliniate acolo, așteptând, fără să știm ce anume. Un bărbat, un prizonier cu bonetă și uniformă ca a noastră, ședea singur într-o parte, cu un ac atașat de un instrument ce semăna cu un stilou. Încălzea stiloul la lumina unei lămpi, apoi îl înmuia în cerneală, după care tatua pielea deținuților, acoperind-o cu o serie de puncte.

Așteptam la rând, iar Hani s-a cutremurat.

— Nu-i pot lăsa să mă însemneze din nou.

— Nu, Hani, nu acum. Am nevoie de tine. Stai cu mine, vom fi bine.

Am împins-o în fața mea, am ținut-o pe loc cu amândouă mâinile și i-am vorbit tot timpul. Când a fost așezată pe scaun, și-a tras brațul atât de tare, încât aproape a răsturnat masa, dar am ținut-o cu putere. A durut. O procedură dureroasă. Mi-au însemnat din nou

pielea. De data asta cu cerneală, nu cu biciul. Şi mai multe cicatrici. Acum suntem 72828 şi 72829.

Dar cifra nouă din numărul meu seamănă cu un opt, iar optul de pe braţul lui Hani nu e bine făcut, semănând cu un nouă. Dacă ne priveşti braţele de la depărtare, pare că avem acelaşi număr.

După care am fost trimise la o baracă unde câte opt femei sunt obligate să împartă o singură saltea, sunt femei pe jos, peste tot; e o înghesuială atât de mare, încât îmi aminteşte de cortul în care am fost ţinute când am ajuns la Ravensbrück. Hani şi cu mine stăm una lângă alta, încercăm să ne dăm seama cum funcţionează lucrurile în locul ăsta.

Tot ce ştiu: e un lagăr al morţii. Nu vom ieşi vii de aici.

Ne uităm la numerele de pe braţele noastre, poate chiar ele ne vor salva. Dar ştim amândouă că, şi dacă există vreo şansă, ele ar putea-o salva doar pe una dintre noi.

HENRYK

Miriam trăiește. E în viață. Fetița mea trăiește.

Mă agăț de gândul ăsta, în timp ce-i aud vocea spartă; suferă, dar e în viață, iar Axel a dat greș.

Încerc să mă agăț de asta, de speranță, în timp ce o ascult pe Miriam citindu-mi prin ce a trecut Frieda. Nu pot face nimic. Aud totul acum. Strâng mâna micuță din mâna mea. Îi mulțumesc lui Miriam cu inima plină de iubire pentru sacrificiul pe care îl face. Știu că aceasta este pedeapsa mea. Trebuie să aud cum a murit Frieda din gura dulcii mele copile. Și nu doar cum a murit, ci și cum a fost chinuită. Și cum m-a iubit, în ciuda faptului că i-am făcut toate astea.

Am visat atât de des că aruncam în cuptor un cadavru, așteptând ca flăcările să-l cuprindă în vâlvătaia lor, pentru ca imediat apoi să-mi dau seama că era Frieda. După care mă împleticeam și cădeam la pământ, aruncându-mă în foc pentru a-mi găsi iubita și a căuta mântuirea. Pentru că sunt pierdut. Și mă tem că Frieda nu va mai fi găsită niciodată.

Pentru că am fost eu. A fost numele meu. Numele meu pe buzele ei pure. Viața ei s-a dus, pentru *mine*.

Sunt un nimic, pentru că iadul are un nume, și este numele meu.

37
MIRIAM

Se mută pe patul pliant când aude că respirația lui devine regulată și își dă seama că tatăl ei s-a cufundat în somn. Aprinde lumina și scoate ultimele scrisori. Prima e o scrisoare către mama ei:

Dragă Emilie,
Te rog să ne ierți. Știu că-l iubești pe Henryk, că ești mândră să-i stai alături, că-i porți de grijă.

Sper că acel colier de diamante ți-a cumpărat libertatea. În timp ce ți-l ofeream, mă uitam doar la el. Pentru că, dacă ai fi plecat spre un loc mai sigur, el te-ar fi urmat. Te-a ales zi de zi, iar pentru că a făcut asta, și tu ai avut toată dragostea mea.

Sper că sunteți împreună, sper că aveți un viitor înainte. Te rog să-l iubești cu tot ceea ce ești, nu există nicio rușine în a avea nevoie de o altă persoană, a o dori, a tânji după ea și a te simți împlinit de ea. Nu trebuie să faci față singură tuturor nevoilor tale.

Îți mulțumesc pentru faptul că mi-ai permis să intru în lumea ta, chiar dacă numai pentru o bătaie

de inimă. Ai grijă de Henryk și iubește-l cât pentru amândouă.

Cu sinceritate,
Frieda.

Cât de bine reflectă scrisoarea imaginea mamei și cât de sinceră este. Încearcă să-și potolească agitația din piept, pentru că mama ei n-a citit niciodată această scrisoare, deși poate că ar fi trebuit s-o facă. Mama a fost o femeie puternică, a avut grijă de tatăl ei, a iubit-o pe Miriam și a făcut totul singură. Avea nevoie ca să aibă cineva nevoie de ea, iar Miriam – micuță, fragilă, *petite* Miriam – avea mereu nevoie de ea. Tata a ales-o pe mama, dar sunt oare alegerile pe care le facem pentru ceilalți sau pentru noi înșine? Și dacă tata ar fi ales-o pe Frieda? Dacă n-ar fi fost niciodată nevoit să facă această alegere?

Ridică următoarea scrisoare, care e greu de citit la lumina din cameră, iar Miriam se concentrează asupra literelor minuscule, a cuvintelor înghesuite pe ambele fețe ale hârtiei.

Henryk,
Am fost trezită brusc. Eu, Hani și alte trei femei dormim pe un singur prici. Dormeam ținându-ne în brațe una pe cealaltă, ca să ne simțim în siguranță.

— Te rog, grăbește-te. Avem nevoie de tine.

Era o fată tânără.

— Mama mea e moașă; avem nevoie de ajutorul tău. Vorbești olandeză, nu-i așa?

— Da, și Hani la fel.

Mă speria gândul că am putea fi despărțite, așa că m-am agățat de ea.

Eu și Hani am plecat cu ea, urmând-o printr-un labirint de barăci, care sunt mai mari aici, cu mii de oameni înghesuiți înăuntru, nu doar sute. Nicio față nu mi-e cunoscută, deși le știu atât de bine pe toate. Privirea goală. Acuzatoare: ce anume ți-a permis ție să rămâi în viață, când mama mea, sora, fiica, nepoata au fost selectate? Ele au murit, iar tu trăiești. De ce? Toți facem asta. Pare involuntar. Încercăm să ne dăm seama dintr-o privire ce anume face pe cineva special. E vorba de noroc, doar asta poate fi.

Am auzit agitația înainte de a vedea ce se întâmplă.

O femeie, Matka, își ținea mâinile ridicate în aer, într-un gest menit să aducă liniște.

O tânără se uita la ea cu ochi sălbatici, inumani, dezvelindu-și dinții ca un animal. Era însărcinată și își atingea burta cu o mână, în timp ce cu cealaltă, întinsă în față, îi ținea pe ceilalți la distanță.

— Mamă, a zis fata, ea e femeia care vorbește olandeză.

— Trebuie să-mi dea voie să văd ce se întâmplă și să-i explic să rămână calmă, pentru că altfel bebelușul nu se va naște, iar durerile vor fi cumplite dacă va continua în felul ăsta.

I-am explicat tinerei că intrase în travaliu, că Matka era acolo ca s-o ajute, dar ea a început să vorbească într-o olandeză atât de stricată, încât nu eram sigură că reușesc să înțeleg prea multe din ce-mi spunea.

M-am uitat la Matka.

— Îmi pare rău, dar nu cred că vorbește olandeză; nu o pot înțelege.

— E romani, a zis Hani.

Hani a vorbit cu ea. Cuvintele treceau prin trei guri, de la fată la Hani, care îmi traducea apoi în olandeză, iar eu traduceam în germană pentru Matka, în timp ce fiica Matkăi, Sylvie, privea la tot ce se întâmplă.

Fata avea paisprezece ani, Elisabeth, și a sărutat-o pe Hani o dată, de două ori, de trei ori, după care a spus că nu știe ce se întâmplă.

— Germanii au pus ceva în mine, foarte dureros, a zis ea. O să explodez, e o bombă?

Hani i-a explicat că părea a fi în travaliu.

Hani și fata au stat de vorbă, iar expresia tinerei s-a schimbat în clipa în care a înțeles ce se întâmplă, și i-a permis Matkăi să se apropie.

Respirația ei a devenit mai regulată. Matka a avut foarte multă răbdare cu ea. Am privit-o gestionând întreaga situație, iar eu traduceam tot ce-mi spunea în olandeză, pentru Hani, după care Hani îi transmitea mai departe fetei, în romani. Hani o ținea în brațe pe copilă, o alina cu mângâierile ei și asta a ajutat. Elisabeth s-a calmat, iar imediat Matka a cerut ca salteaua de paie să fie așezată pe podea.

După câteva gemete lungi și apăsate, s-a născut un copilaș, albăstrui și acoperit de sânge. În prima clipă am crezut că era mort, dar a devenit imediat rozaliu și a început să plângă, anunțând baraca întreagă că venise pe lume. Matka a așezat copilul în brațele întinse ale mamei și a îndemnat-o să-l pună la sân.

A folosit fâșii de bumbac pentru a lega cordonul ombilical.

Fata a zâmbit, fruntea îi era acoperită de broboane de sudoare. S-a uitat la copil și a început să plângă; și Hani plângea. Era un bebeluș atât de frumos.

După câteva clipe, Matka i-a masat burta golită și au început noi contracții.

— Mai este unul?

— Nu, doar placenta.

A fost eliminată fără probleme. Matka a așezat-o pe o bucată de bumbac, iar ea și Sylvie au început s-o studieze.

— Ce faceți?

— Ne asigurăm că e întreagă. E important.

Bebelușul și mama se răsfățau unul pe altul, chipul tinerei era scăldat deopotrivă de vlăguire și extaz, iar Hani îi stătea alături.

Apoi a intrat Sora Klara.

Bebelușul a fost smuls din brațele mamei lui.

Bebelușul era băiețel.

Sora Klara a luat copilul de picioare, lăsându-l să atârne cu susul în jos. Gurița îi era deschisă – scâncea.

— Nu te uita, mi-a șoptit Matka, dar n-am putut.

Sora Klara a ieșit cu copilul din baracă.

Fata a încercat să se ridice și să meargă după ea, dar n-a reușit să se țină pe picioare. Hani și Matka au prins-o de subsuori, ajutând-o să se îndrepte clătinându-se spre ușa închisă.

La Auschwitz nu sunt copii.

Hani și cu mine ne-am întors în baraca noastră la răsăritul soarelui, din cer cădeau fulgi de zăpadă amestecați cu cenușă.

Inocența a devenit inutilă.

Ne mișcăm de-a lungul zilei întregi, incapabile să ne scoatem din minte imaginea bebelușului plutind în găleata din fața barăcii. Matka a înfășurat trupul micuț în placentă și le-a luat pe amândouă cu ea. Lăsând-o singură pe biata fată, biata copilă-mamă îndurerată.

Miriam simte un nod, greu și rece, instalându-i-se în piept. Încearcă să respire pe lângă el, dar, asemenea centrului unei pânze de păianjen, pare să țină laolaltă tot întregul. Dacă cineva trage de un singur fir, totul se destramă.

În ciuda faptului că Axel era mereu în preajmă, a fost singură după înmormântarea lui Michael, într-o lume a durerii despre care nu vorbea nimeni și pe care nimeni n-o împărtășea. Miriam alungă acest gând. Și vede scrisoarea prin ochii Friedei. Frieda, însărcinată și *știind* că asta i se va întâmpla și ei.

Următoarele două scrisori sunt transcrise de Eva pe hârtie frumoasă, de un alb imaculat. Originalul a fost scris în franceză, pe o bucată de hârtie triunghiulară, de mărimea palmei lui Miriam.

Pentru copilul dinăuntrul meu,
Ai fost creat din iubire și am iubit fiecare clipă în care te-am simțit crescând. Nu voi fi niciodată capabilă să te privesc împăcată. Noi doi nu avem niciun viitor, de asta sunt sigură. În orice caz, știu că într-o altă viață, într-o altă lume – ne vom regăsi. Mamă și copil.

Iubirea pentru tatăl tău și faptul că te-am cunoscut pe tine, chiar dacă nu te voi întâlni niciodată, au fost cele mai frumoase și mai dificile experiențe din viața mea.

Se spune că iubirea e frumoasă, că iubirea e tandră, dar nu e așa. Iubirea adevărată doare, ferocitatea ei unește doi oameni, chiar dacă o face numai pentru a-i despărți apoi. Iubirea e crudă.

Ești mai puternic decât mi-aș fi putut imagina vreodată că poate fi cineva și, prin simplul fapt că ai supraviețuit zi după zi, m-ai ajutat să văd cerul, puritatea unei picături de ploaie și scânteierea soarelui.

Îți mulțumesc că m-ai ținut în viață.

Îmi pare atât de rău că nu ne-a fost dat mai mult.

Nu voi auzi niciodată cuvântul „mamă" și nu te voi ține niciodată de mânuță. Îmi pare rău că a te naște înseamnă să mori. Viața nu are niciun scop și niciun sens. Dar vreau să știi că, în ciuda acestui haos, ești iubit. Și că ne vom întâlni – chiar dacă doar în spirit.

Ai fost un înger păzitor, salvându-mă de la propria distrugere.

Mulțumesc.

Mama ta.

Miriam își șterge lacrimile de pe obraz și simte bulgărele de emoție din piept. Îl privește pe tatăl ei, îi privește silueta liniștită dormind și se întreabă câtor orori le-a fost martor, înțelegând de ce a ales să lase totul în urmă.

Știe că el n-ar fi spus niciodată nimănui despre ele, ar fi dus povara de unul singur. Ținându-se strâns ca de-o cruce de durerea faptului că nu a reușit să se ridice la nivelul propriilor așteptări.

— Te-ai iertat vreodată? întreabă Miriam cu voce tare. Nimic din toate astea n-a fost din vina ta, tată. E atât de trist,

dar să știi că ești iertat pentru orice ai fi făcut; s-a întâmplat într-o altă viață. Viața mea și tot ce ai făcut pentru mine au fost suficiente. Te iubesc.

Miriam continuă să plângă. Luând în mână următoarea scrisoare, citește mâzgăliturile mărunte.

Dragă Henryk,

Bănuiesc că suntem terminați. Bănuiesc că s-a terminat cu noi. Numai ce începuserăm, iar acum nu mai putem fi.

Nu voi supraviețui acestui lagăr. Nu sunt sigură nici că voi supraviețui nașterii. În Ravensbrück eram optimistă, dar aici... Aici sunt atât de eficienți când vine vorba de a omorî, de a ucide. Știu că nu am nicio șansă. Mă rog, deși nu știu cui anume, să supraviețuiesc îndeajuns cât să-i văd fața. Fața copilului nostru. Vreau să te revăd; copilul e singurul lucru care mi-a rămas de la tine.

Mi-e dor de lucrurile aparte și mărunte pe care nu mi le mai pot aminti. Te văd în mintea mea, dar ești doar o umbră. Nu vei îmbătrâni și nu vei dispărea niciodată pentru mine.

Încă te simt, simt prezența ta ca pe o a doua piele, acoperind-o pe a mea. Mi-e dor de tine. Probabil că, dacă am fi față în față, cuvintele ar fi de prisos. Ne-am atinge fără să ne atingem, am vorbi fără cuvinte. O simfonie în tăcere. Aș părăsi lumea asta cu gustul tău pe buze. Cu degetele pline de atingerea ta, cu conturul feței tale împietrit sub mângâierea mea. Dacă aș fi știut ultima dată când te-am ținut în brațe că va fi ultima – m-aș fi uitat mai adânc în ochii tăi, mi-aș fi

mistuit sufletul în sufletul tău. Aș fi scânteiat sub atingerea privirii tale, strălucind cu putere din iubire pentru ea.

Mă voi gândi la tine la final. Te-am cunoscut și am fost cunoscută de tine.

Trăim în cercuri concentrice descrescătoare. Nu se vorbește despre libertate, despre Aliați sau despre eliberare. Nu vorbim decât despre casă. Vrem să ne împărțim viețile, oricât ar fi ele de scurte, cu un altul. Să găsim bucurie într-o poveste de iubire, de îndrăzneală, curaj și putere.

Când îmi va veni sfârșitul, mă voi gândi la tine și la toată speranța și posibilitatea pe care mi le-a adus clipa în care te-am cunoscut. Îți mulțumesc pentru că ești în viața mea. Nu mai am speranța de a te vedea vreodată îmbătrânind, de a te ține de mână sau de a avea un viitor alături de tine. Dar tu mă vei avea mereu pentru că ți-am dăruit inima mea. Pentru șansa la același destin, Henryk, aș traversa același drum. De o sută de ori, doar pentru a mă bucura de clipele petrecute pe furate.

Nu mai e hârtie.

Nu mai sunt scrisori.

Nu mai sunt cuvinte.

Miriam pune jos ultima scrisoare. Probabil că mina creionului șoptea ușor pe hârtie, în timp ce urmărea gândurile Friedei. Ce s-a întâmplat cu Frieda? Și cu bebelușul? În vreme ce privește colecția de scrisori, în ciuda faptului că știe atât de multe, Miriam își dă seama că s-ar putea să nu

afle niciodată. Pune scrisorile înapoi în geantă și se pregătește pentru ziua care urmează.

Dimineața devreme, cerul e greu, iar norii sunt încărcați de zăpadă. Se trezește din pricina zarvei din azil și sărută fruntea tatălui ei.

— Frieda, spune el.

— Nu, tată. Sunt Miriam. Încerc să-mi dau seama ce s-a întâmplat. Dar mai întâi... trebuie să merg să-mi ajut prietena.

Gândurile ei se îndepărtează de scrisori și de trecut și se îndreaptă către femeia care i-a salvat viața.

— Trebuie s-o ajut mai întâi pe Eva.

— Frieda, zice el din nou, iar vocea lui îi atrage atenția, după care se liniștește, mormăind „Frieda mea..."

E mult prea devreme ca să meargă la secția de poliție. Cu timpul de partea ei, rearanjează în ordine toate scrisorile și le așază înapoi în geantă, la loc sigur. Găsește ultima scrisoare tradusă de Eva și observă că originalul diferă de celelalte. Deși cuvintele sunt înghesuite unele în altele pe fiecare pagină, această scrisoare acoperă ambele fețe ale unei foi. Hârtia, chiar dacă îngălbenită și subțire, nu e ruptă dintr-o carte, iar cuvintele nu-și croiesc drum printre rândurile unui alt text. E hârtie curată; cel puțin a fost la un moment dat... în urmă cu peste patruzeci de ani.

38
MIRIAM

Dragul meu Henryk,
Hârtia şi stiloul sunt singura mea alinare. Ştiu că nu există viitor; dar acum trebuie să-ţi povestesc tot ce s-a întâmplat. Mâinile îmi tremură... însă nu-mi mai e frig. Am ajuns la final:

Ultima zi a început odată cu apelul de seară. Comandantul de la Auschwitz stătea nemişcat, apoi a început să se îndepărteze, cizmele lui străluceau în lumina reflectoarelor de căutare care au devenit luna noastră.

„Dreckhund!"[1] *Obscenităţile, crude şi reci, răsunau toate ca nişte clopote din turla bisericii. M-am gândit mult la familia mea în perioada aceea. Mi-i imaginam şezând în jurul mesei, servind Bratwurst la cină: auzeam cârnaţii sfârâind şi dansând pe un strat fin de grăsime, îmi închipuiam pieliţa lor devenind maronie, în aşteptarea cuţitului care să-i desfacă şi să elibereze sucul zemos dinăuntru. Îmbibând cartofii şi felia de pâine unsă cu unt pe una dintre feţele ei perfect albe.*

[1] „Câine jegos!" (în lb. germană, în original) (n.tr.).

Înfometată și înghețată, gândul la mâncare a fost adevărată poezie pentru un sufiet hămesit. A vorbi despre mâncare era o adevărată extravaganță, un lux. O astfel de descriere ne făcea să salivăm, ne umplea inimile, chiar dacă nu și stomacurile.

Dușurile fumegaseră de două ori în ziua aceea, așa încât comandantul era împăunat, mândru ca un cocoș. Pentru că stăteam mult prea aproape de el, simțeam mirosul țigării lui fumate pe jumătate, iar căldura ei îmi înțepa nările înghețate. S-a apropiat de mine. Era atât de aproape, încât i-am auzit pielea hainei de la uniformă scârțâind în clipa în care s-a aplecat deasupra mea, coborându-și fața până în dreptul ochilor mei. Apoi s-a întors către Hani.

— Zigeunerin, *a fost tot ce-a spus. Țigancă. Un lucru adevărat, dar otravă, venind de pe buzele lui.*

Am stat țeapănă, în timp ce țigara a sfârâit, stinsă pe fruntea palidă și rece a lui Hani. Bășicile provocate de arsură s-au întins ca acneea. I-a aruncat mucul în față, cu un bobârnac, iar cu un simplu gest al mâinii am fost concediați cu toții și alungați înapoi în barăci, cu boturile câinilor repezindu-se la călcâiele noastre și cu urechile pline de insulte. Am deplâns dogoarea țigării în clipa în care duhoarea vieții s-a revărsat din nou. Am întins mâna după mâna lui Hani în timp ce orbecăiam împreună, umăr la umăr sau lovindu-ne una de cealaltă. Ea s-a smucit și a fost purtată înainte de mulțime.

Îmi aduc aminte că m-am oprit din cauza presiunii pe care o simțeam traversându-mi abdomenul. Burta îmi crescuse precum aluatul și mi se întărea în mâini. Simțeam că nu mai pot să respir.

Venise timpul.

Am ajuns cu greu la baracă, dar m-am strecurat până în fundul încăperii. M-am întins cu grijă, pentru că simțeam durerea crescând din partea de jos a abdomenului, până în piept și radiind de acolo în tot corpul.

În ciuda faptului că-mi simțeam membrele epuizate, că aveam stomacul gol și sufletul tăbăcit, nu reușeam să mă odihnesc.

Lagărul era cufundat în somn, iar pacea luase locul urii, lumea se mai îmbunase un pic. Mi-am apăsat degetele pe abdomen, în partea dreaptă, sus, unde în mod normal dădeam de un picioruș, am așteptat, apoi l-am simțit împingându-se, drept răspuns, în degetele mele; am zâmbit și am repetat gestul. Nu aveam motive de îngrijorare, bebelușul era bine.

Presiunea a crescut din nou și burta mi s-a întărit iar sub atingerea mâinilor.

Șobolanii începeau să-și facă apariția, sătui să mănânce cadavre în timpul zilei, veneau noaptea să ciugulească din trupuri vii. În timp ce abdomenul mi se relaxa, m-am întors pe-o parte, să-i privesc. O nouă contracție. Burta mea adăpostea viață și dragoste. Îmi aducea aminte zi de zi ce poate face iubirea.

Hoardele de șobolani ieșiseră la vânătoare, zgâriind podeaua cu ghearele lor lungi, ascuțite de la cât desprinseseră carnea de oase. Hani s-a aruncat în fața mea, coborând de pe priciul de deasupra. M-a cuprins cu brațul ei înghețat, suspinând la căldura corpului meu. Luând căldură, fără să dea nici un strop, la schimb.

I-am lipit brațul de mine, cuibărindu-i silueta micuță la pieptul meu, având totuși grijă să-mi feresc burta, ca

de obicei. Erau multe burți umflate la Auschwitz, din cauza malnutriției, așa încât nimeni nu știa că sunt însărcinată.

— Sunt atât de... de... umilită, urăsc asta, a zis Hani.

Știam încotro ne îndreptam, același monolog, în forme diferite.

— Oamenii ăia sunt diabolici... De ce nu face nimeni nimic să-i oprească? Nu putem fi pur și simplu eliminați de pe fața pământului. Nu voi mai pleca niciodată de aici. Aș prefera să termine imediat ce-au început, să mă lichefieze, decât să mă tortureze așa.

Nu s-a schimbat nimic, testul timpului se manifesta în cât de multe arsuri putea îndura Hani înainte ca suferința să-i fie curmată.

Am strâns-o de braț, frecându-i pielea și alungându-i frigul din oase. Bebelușul m-a lovit cu forță, ca un val puternic, iar un scâncet de durere a țâșnit de pe buzele mele. Hani și-a așezat palma pe abdomenul meu și brusc mi-a împins brațul cu o forță comparabilă cu aceea a unui șoc electric, încât aproape că m-a dat jos de pe prici.

— Ce-i asta?

Vocea îi era distorsionată de teroare pură.

— Ești însărcinată?

Un alt val puternic mi-a invadat corpul și, chiar dacă mi-aș fi dorit s-o fac, n-am reușit să-i răspund. M-am concentrat asupra propriei respirații, așa cum îi spusese Matka acelei fete.

— Ce se întâmplă? Cum?

Îi simțeam ochii privindu-mă. Eram bucuroasă că reflectoarele de căutare se mișcau deasupra unui alt grup de barăci. Emoția din vocea ei îmi era de ajuns, nu era nevoie s-o și privesc.

— Un copil? Aici?

Îi simţeam frica din voce. Mă luptam cu un nod în gât.

— Ce ai de gând să faci?

Mi-a atins faţa, pentru a mă readuce la realitate. Gândul răscolitor la găleată şi la Sora Klara înecându-mi în ea îngeraşul mi-a provocat un cu totul alt tip de tremur în tot corpul.

Mi-am lipit buzele de creştetul lui Hani, în vreme ce ea rumega ceea ce tocmai aflase, ştiind că asta îi va provoca durere, dar simţindu-mă totodată uşurată de faptul că în sfârşit ştia.

Hani şi-a pus mâna pe abdomenul meu, dar sfâşierea, durerea şi zbaterea pe care probabil că le simţea în clipa aceea o îndepărtau de mine. O mână atingând o sobă a cărei flacără e neacoperită, simţind focul lingându-i pielea, dar ţinând-o totuşi pe loc. În cele din urmă am simţit-o cedând, pe când corpul meu executa un spectacol unic, încordându-se şi relaxându-se fără niciun efort conştient.

M-am trezit cântându-i lui Hani în şoaptă şi respirând în ritmul copilului meu.

Hani plângea, eu plângeam. Părea că venise sfârşitul, şi chiar era sfârşitul.

În noaptea aceea ne-am legănat, Hani mi-a stat alături, respirând şi mişcându-se în spaţiul îngust dintre priciuri, cu mâinile încleştate în mâinile mele. Reflectoarele, soarele nostru, zgomotul unui foc de armă tras într-un şobolan, o femeie, o umbră.

Ziua era înfăşurată într-o pătură de întuneric. Gâtul meu a eliberat un sunet profund, gutural, ceea ce mi-a provocat panică: zgomotul însemna expunere.

— S-o aduc pe Matka? a întrebat Hani, aplecându-se să-mi şteargă faţa cu rochia, în timp ce eu mă aşezam în patru labe. Dedesubt aşezasem o saltea de paie. M-a cuprins o frică incontrolabilă, la gândul că în curând această călătorie avea să se încheie. Copilul meu se năştea şi totul urma să se schimbe. Am prins-o de mână şi am forţat-o să se uite la mine.

— Nu, Hani. Copilul meu nu poate fi luat de lângă mine.

Hani a zis, cu atât de multă tandreţe:

— Dar, Frieda – asta se întâmplă doar dacă se naşte mort.

Cuvântul m-a şocat.

Nimeni nu înţelege cum un copil atât de neajutorat se agaţă cu atât de multă putere de viaţă, atunci când e scufundat în apă. Gâlgâie şi bolboroseşte, până se îneacă, făcându-i pe toţi cei care-l aud să se simtă devastaţi, profunzimile acestei răni adânci fiind imposibil de vindecat vreodată.

Am apucat-o pe Hani de braţ, iar ea şi-a ferit privirea.

— O să mor înainte să se întâmple asta, uită-te la mine şi-o să vezi.

Am tras-o mai aproape de mine.

— Asta. Nu. Se. Va. Întâmpla. Niciodată.

Cuvintele s-au strecurat printre contracţii, neîmblânzite.

— O să stau scut în faţa voastră.

Am dat drumul braţului ei, în timp ce o nouă contracţie mi-a îndreptat toate gândurile spre copil, spre copilul viu, care îşi croia drum prin pelvisul meu, atât de aproape de lume.

Supraviețuirea era o chestiune de zile sau, cel mult, săptămâni, după care sigur ar fi urmat moartea din pricina malnutriției sau a bolilor. Mamele legănau bebeluși scheletici, care n-aveau forță să sugă din sânii goi. Foamea nu era niciodată potolită, dar inima goală era cel mai greu de suportat. Șiruri întregi de bebeluși muribunzi. Unitatea 22. Atrocitățile; inocența; angoasa. „Te rog, nu", mi-am spus.

— Imploră-l pe doctor să-l ia și să-l crească. Va trăi în felul ăsta, te rog, sora mea, dă-mi voie să merg la spital și să-i rog în numele tău. Altfel va muri.

Lacrimile lui Hani erau atât de mari, încât mă atingeau în rostogolirea lor și am plâns împreună. Aceeași întrebare revenea iar și iar.

— Ce vom face?

O contracție puternică, diferită de celelalte, s-a năpustit asupra mea. Atât de intensă, încât am strigat, și nu de durere, ci din pricina șocului. Continuau să vină, puternice și tot mai profunde, apoi am simțit o greutate. Copilul meu ieșea. Un alt sunet gutural eliberat de gura mea a fost acoperit de difuzoarele care s-au pornit deodată, umplând aerul de sunete vibrante.

Începuse vânătoarea. Auzeam vag numerele rostite, ritmul morții.

Fiecare număr însemna un sfârșit. Difuzoarele s-au trezit, iar șobolanii și-au luat tălpășița. Toată lumea s-a schimbat brusc, trecând de la somnul unor aproape morți la vaietul viilor.

Ritmul numerelor înecate de strigăte, plânsete și mișcare.

Hani a scos un strigăt.

— Frieda!

M-a prins de încheietură, răsucindu-mi brațul. Numărul meu, 72829, scris negru pe alb. A țipat din nou și a coborât, pentru a se alătura panicii generale care cuprinsese baraca. Numerele curgeau în continuare. Gărzile urlau, femeile țipau ascuțit, asemenea unui balansoar: întâi una, apoi alta.

Totul părea să se întâmple atât de departe. Știam că bebelușul meu urma să se nască, nu mai era mult.

— Te-au strigat, a zis Hani, lipindu-și nasul de nasul meu.

Am răcnit din toate puterile trupului meu, care împingea, îmi împingea copilul în haosul de afară.

Un mic grup de femei s-a adunat în jurul meu. Figuri familiare. Difuzoarele au amuțit, strigătele păreau să se audă în depărtare.

Mi-am atins cu degetele zona de sub burtă; păr, moale și cârlionțat, în deschizătura corpului meu. Locul acela sacru și frumos care acceptase iubirea unui om bun.

O nouă contracție m-a făcut să simt creștetul umed și fierbinte. Copilul meu.

Hani era imaginea vie a disperării. Se învârtea în cerc, ținându-se cu mâinile de cap.

— Matka, a zis Hani și a ieșit din baracă.

Odată plecată, celelalte femei s-au apropiat. Conștiința faptului că eram femei, într-un loc în care toate atributele feminității fuseseră eliminate, a fost aceea care ne-a unit. Mâini reci, piele pe piele, o firimitură de pâine oferită. Cuvinte, cuvinte frumoase într-o limbă a iubirii, m-au ținut la adăpost de oroarea vânătorii.

Bucurie şoptită în clipa în care şi-a făcut apariţia o siluetă mărunţică. Calmul Matkăi s-a pogorât asupra mea. A dat instrucţiuni şi a îngenuncheat lângă mine. Mâinile îi erau calde. Copilul meu se va naşte în aceste mâini.

— Pot să mă uit? a întrebat ea.

Eu am încuviinţat în timp ce simţeam o nouă contracţie formându-se şi mi-am dat la o parte mâna sub care simţeam păr, pentru ca ea să poată vedea.

— Bebeluşul are păr – păr negru, a zis ea.

Cuvintele ei au fost o mângâiere pentru mine. Păr negru, ca tatăl lui.

Înăuntrul meu a izbucnit un foc puternic. A urmat o contracţie foarte rapidă, iar bebeluşul a alunecat în braţele pregătite ale Matkăi. Matka a făcut câteva mişcări dedesubtul meu, iar când m-am întors, a aşezat, sub cămaşă, pe pieptul meu gol un ghemotoc ud, fierbinte, lipicios şi surprinzător de greu.

— O fetiţă, a zis în timp ce ne acoperea pe amândouă cu o cămaşă; de dedesubt s-a ivit căpşorul copilei, încadrat de materialul cămăşii şi de mâinile Matkăi. Uşurare. Era frumoasă. Atât de micuţă, dar perfectă. Am simţit o nevoie copleşitoare de a o linge, mirosea a viaţă, a profunzimile fiinţei mele, a căldură şi sânge. S-a zvârcolit la pieptul meu, cu capul dat pe spate, pentru a mă privi.

Matka a scos o foarfecă. Am îndepărtat cu mâna metalul argintiu. Nu. Nu voi permite nimănui să ne despartă prea curând. Simţeam cordonul ombilical gros şi fierbinte pulsând pe abdomenul meu, în timp ce inima ei îşi lua pulsul de la inima mea.

Pentru noi două, a fi despărțite însemna a muri. O știam acum. M-am uitat la Hani, care tocmai se întorsese. Am tras-o aproape de mine, iar ea s-a așezat pe salteaua udă leoarcă, îmbibată de naștere, de lichidul amniotic care-mi hrănise și protejase copilul.

— Privește.

Am ridicat partea de sus a cămășii, iar copilul a deschis ochii, a scos o limbă micuță și rozalie dintre buzițele roșii, după care și-a întors din nou fața spre sânul meu umflat. Amândouă o priveam și o absorbeam înăuntrul nostru. A bâjbâit la sânul meu, mi-a luat sfârcul în gură și și-a pus mânuța pe inima mea.

Un sentiment de plenitudine. Acolo, în momentul acela.

Iubire.

Difuzoarele au continuat să urle șiruri de numere, când o Blockova dintr-o altă unitate, cu un baston în mână, a dat buzna înăuntru și a scos cu forța o femeie care se ascundea sub saltea, pe priciul cel mai de sus. Forța zguduia barăcile, iar vaietele și strigătele de frică au reînceput. Cercul protector al femeilor s-a spart, iar eu o priveam pe Blockova aruncând lovituri în stânga și-n dreapta. Chiar și după ce femeile s-au supus, a continuat să lovească. Cu una mai puțin la dușuri, direct în grămadă. Viața e atât de nevrednică. Târâtă de picioare, lăsând în urmă o dâră de roșu gros, singura dovadă a faptului că existase.

Și, văzând asta, am știut ce aveam de făcut.

M-am ridicat și am simțit cordonul ombilical trăgându-mă într-un fel ciudat de burtă. Hani a inspirat

adânc, șuierător ca zgomotul unui glonț care-ți trece pe lângă ureche. Matka ne-a binecuvântat, multe dintre femei au început să se apropie din nou, atingându-ne, susținându-ne, călăuzindu-ne. Trupul îmi era extenuat, tremuram. M-am împiedicat, dar n-am căzut. Ele o țineau pe Hani, îmbrățișând-o cu mâinile lor osoase.

Am sărutat creștetul lui Hani pentru ultima dată, inhalând mirosul prieteniei. M-am uitat în ochii ei plini de iubire. I-am simțit durerea. Eu și fetița mea nu vom fi separate în moarte, vom trece dincolo ca una singură. Își va petrece eternitatea alături de mine, în brațele mele, protejată și adorată.

Am trecut pe lângă Hani și Matka, cu pași înceți, și mi-am strecurat tălpile în saboți. Aveam picioarele dezgolite, cămașa ne acoperea pe mine și pe fetiță, coborându-mi doar până la pulpe. Urmam dâra de sânge.

— Frieda, a zis Hani.

Exprimând toată dragostea ei pentru mine într-un singur cuvânt. Am zâmbit și, în timp ce mă întorceam, a început să cânte. Apoi au început toate să cânte. Un cor întreg de voci i s-a alăturat, cuvintele pierzându-se într-o mare de limbi; se cânta un cântec de leagăn, în timp ce eu ne conduceam pe amândouă la moarte.

Lacrimile se preling pe obrajii lui Miriam, curgându-i de pe nas și înnodându-i-se în bărbie. Scutură din cap și își înăbușă un suspin, în timp ce citește ultima pagină.

N-am ajuns departe. Hani a venit alergând după mine, apoi m-a întrecut. Blockova, cu bastonul într-o mână

și cu listă în cealaltă, s-a năpustit asupra ei. I-a ridicat mâneca uniformei, după care a făcut un semn pe foaie și a împins-o înainte.

La dușuri.

În locul meu.

Mă mișcam cât de repede puteam, dar m-am împiedicat la ultimul pas și am căzut în genunchii goi, pe gheața de la picioarele Blockovei.

Și atunci s-a întâmplat ceva ciudat. Am simțit o nouă contracție, iar primul meu gând a fost că aveam gemeni. Doamne, mai e unul. Copilul era ascuns de privirea Blockovei, dar nu puteam să nasc în fața ei, fără să-i stârnesc o reacție. Matka mă urmase, păstrând totuși distanța. În clipa în care Blockova s-a întors cu spatele, mi-a ridicat repede cămașa și a tăiat cordonul ombilical. Când Blockova s-a întors din nou cu fața spre mine și a văzut sângele șiroindu-mi pe picioare și placenta care zăcea pe jos, a strigat: „Spital!"

Matka a luat placenta și a înfășurat-o într-o hârtie. Câteva femei mă sprijineau, ridicându-mă iar fetița n-a scos niciun sunet, odihnindu-și căpșorul pe sânul meu.

— Prietena mea! am zis către Blockova, iar în timp ce rosteam aceste două cuvinte mi-am dat seama că Hani fusese singura mea prietenă din lumea aceasta.

Nu o mai puteam distinge acum în masa aceea de dungi gri. M-am uitat după ea îndelung, stând și așteptând în fața Blockovei. Apoi Hani s-a întors și am văzut-o pentru ultima dată.

Am înțeles de ce Bunny n-a mai vorbit niciodată.

39
MIRIAM

Păşeşte în secţia de poliţie, ochii îi sunt obosiţi, iar inima îi e plină. Ajunge la ora 9 dimineaţa, iar uşile nu sunt încă deschise. Aşteaptă, bate din picioare şi îşi suflă aer cald în palme. Se gândeşte la scrisori, la Hani şi la Frieda.

Apare un ofiţer, care descuie uşile dinăuntru; aerul din încăpere e cald, iar Miriam simte cum degetele mâinilor, obrajii şi degetele de la picioare îi pulsează de viaţă.

— Trebuie să vorbesc cu cineva despre Eva, Eva Bertrandt, cred.

I se arată un scaun de plastic pe care să ia loc în sala de aşteptare, iar ofiţerul se ridică de la birou.

— Se află încă aici?

— Da, a fost reţinută peste noapte.

— A fost arestată?

— Nu, din câte ştiu eu. Tocmai am ajuns, aşa că vă rog să-mi daţi câteva minute, să mă pun la curent cu evenimentele. Cafea?

— Nu, mulţumesc.

Priveşte limbile ceasului mişcându-se şi şi-o imaginează pe Eva chircită pe un pat tare, într-o celulă micuţă, cenuşie,

înfrigurată și incredibil de singură. Închisă între alte ziduri. Se înfiorează, iar un val de teroare o inundă, după care, văzând că degetele încep să-i devină rozalii, își scoate haina și așteaptă.

— Deci sunteți prietena doamnei Bertrandt, nu-i așa?

— Da.

— Puteți să mă urmați, vă rog?

Are în mână un dosar, din care citește în timp ce înaintează.

Miriam se ridică și-l urmează pe tânărul ofițer, vorbind întruna.

— Am fost interogată ieri și, chiar când mă pregăteam de plecare, am auzit-o pe Eva mărturisind comiterea unui lucru pe care n-ar fi trebuit să-l facă. Cred că a făcut-o pentru a mă salva, dar nu aveam nevoie să fiu salvată. Niciuna din noi nu a făcut nimic greșit.

— Înțeleg, spune el și arată spre un alt scaun, aflat într-o cameră asemănătoare celei în care așteptase ziua trecută, doar că masa e de data asta albă, dintr-un plastic strălucitor.

— Din câte văd eu aici, zice el răsfoind dosarul, a fost interogată și reținută peste noapte. Va trebui să dea o declarație la momentul potrivit și să stea la dispoziția poliției în calitate de martor la agresiune. Agresiunea împotriva dumneavoastră, presupun.

— Nu împotriva lui Axel?

— *Herr* Voight pare incapabil să-și amintească ce i s-a întâmplat.

— De ce?

— Cred că faptele care i-au fost prezentate, inclusiv dovezile agresiunii asupra dumneavoastră, au făcut ca varianta lui să nu mai aibă impactul la care sperase, zice ofițerul

cu ironie. Am mai primit și o scrisoare de la o... Își consultă dosarul. ...o asistentă pe nume Hensher, care declară faptul că soțul dumneavoastră a manifestat tendințe agresive și că îngrijorările privind starea sănătății dumneavoastră psihice sunt nefondate, în contextul în care l-ați părăsit.

— Cum de știa Hilda lucrurile astea?

— Scrisoarea a sosit împreună cu *Frau* Bertrandt, zice ofițerul. Cred că se speră ca povestea aceasta, deși una cât se poate de serioasă, să fie încadrată la conflicte domestice și să nu fie întocmit niciun dosar penal. Vă previn, așa cum îl voi preveni și pe soțul dumneavoastră, să stați la distanță unul de celălalt.

— Mulțumesc.

Eva apare în sala de așteptare șifonată și micșorată. Fața i s-a stafidit și pare foarte bătrână. Părul ei blond-cărunt se vede gri în lumina fluorescentă.

— Ai venit după mine?

Miriam nu răspunde, ci își aruncă geanta și haina pe scaun și o îmbrățișează cu putere.

— Și tu ai venit după mine, spune și sărută obrazul rece al Evei.

Cele două femei stau în picioare, plângând. Polițistul pune pe birou o cutie de șervețele. Își șterg ochii și se privesc cu timiditate una pe cealaltă.

— Pot să te conduc acasă?

Miriam folosește telefonul din secția de poliție pentru a chema un taxi și călătoresc împreună într-o mașină supraîncălzită, în care miroase a piele și a fum de țigară.

Eva își freacă palmele, încercând să le încălzească.

— O să te superi tare pe mine? întreabă ea.

— Pentru ce?

— Am văzut ceva în dosarul de la secţie, e posibil să-l fi furat, mărturiseşte Eva încet, apropiindu-se şi mai mult de Miriam, în timp ce sunt legănate de maşină.

Scoate din mânecă un teanc mic de hârtii.

— Nu le puteam lăsa acolo.

Îi întinde hârtiile lui Miriam.

— Sunt actele de divorţ, zice Miriam atât de tare încât vocea i se sparge strident, după care tuşeşte.

-Şşş, spune Eva şi întoarce pagina. Priveşte.

Arată spre locul în care semnătura mare a lui Axel domină pagina.

Miriam se uită la foaia de hârtie, apoi la Eva.

— Crezi că...? începe ea, dar se răzgândeşte şi se întoarce spre şofer. Vă rog să mă scuzaţi. Îşi drege vocea, după care spune ceva mai tare: Putem să mai facem o oprire, vă rog?

Îi dă şoferului adresa, iar taxiul coteşte pe o stradă îngustă, croindu-şi cu greu drum printre maşinile parcate, înainte să iasă din nou în Neufertstrasse.

Miriam se uită la avizier şi sună la interfonul apartamentului de deasupra. Eva aşteaptă în taxiul al cărui aparat continuă să contorizeze cursa.

— Am închis, spune David Abbott, care e îmbrăcat într-un pulover gros, tricotat şi se freacă la ochi. O, *Frau* Voight, s-a întâmplat ceva?

— Îmi cer scuze că vă deranjez, dar am adus astea – îi înmânează hârtiile – şi n-am vrut să vi le trimit prin poştă.

— Le-a semnat? întreabă David Abbott, desfăcând hârtiile.

— Le-a semnat.

Înapoi în taxi, Miriam zâmbeşte.

— Mulţumesc, spune ea, chiar dacă vorbele nu sunt nici pe departe de ajuns.

— Sunt moartă de foame, spune Eva. Sărbătorim cu un mic dejun?

Miriam încuviinţează, incapabilă încă să înţeleagă că Axel a semnat actele de divorţ.

— Putem să trecem mai întâi pe la mine pe acasă? Am ceva pentru tine, dar a rămas acolo.

Eva îi dă şoferului indicaţii, explicându-i cum să ajungă la apartamentul ei. Miriam aşteaptă în taxiul pornit, cu fereastra deschisă, în timp ce Eva dispare în spatele unei uşi roşii dintr-o clădire exact ca aceea în care locuieşte şi ea. Atât de multe s-au schimbat într-un timp atât de scurt. În urmă cu numai câteva săptămâni, Zidul nu căzuse încă, ea n-o cunoscuse pe Eva, iar tatăl ei era sănătos. În orice caz, n-ar da timpul înapoi. Îl înţelege mai bine pe tatăl ei, are o prietenă, chiar şi Hilda a fost de partea ei, în cele din urmă, şi are o şansă la libertate, şi nu prin moarte.

— De ce ai luat scrisorile şi rochia? întreabă ea după întoarcerea Evei, care îşi schimbase între timp hainele, mirosind proaspăt, a pastă de dinţi.

— Mi-a fost frică.

— De poliţie?

— Da, dar nu doar de poliţie. Nu voiam să citeşti singură ultimele scrisori. M-am gândit că poate o să te trezeşti, o să le vezi şi o să începi să citeşti. Cred că voiam să te protejez.

— De ce?

— Mai e o scrisoare... Le-am tradus pe toate şi simt că pe parcurs am început să te cunosc şi pe tine...

Eva se întrerupe, în timp ce taxiul se opreşte la un semafor. Nu mai spune nimic, decât când maşina se pune din nou în mişcare.

— M-am întors a doua zi să-ţi aduc scrisorile înapoi, dar nu erai acasă. Când omul ăla mi-a zis că ai fost arestată, am fugit imediat, să văd ce puteam face ca să te ajut.

— Lionel ţi-a spus că am fost arestată?

— Da, şi ştiam că totul e din vina mea. M-am dus la medici. O întâlnisem pe Hilda în ziua în care lăcătuşul ţi-a schimbat yala, aşa că mă cunoştea puţin, şi i-am cerut o scrisoare, o dovadă a faptului că eşti sănătoasă, sperând că asta va fi suficient. Apoi am pus totul la loc în apartamentul tău şi m-am dus la secţia de poliţie.

— E suficient. Mi-ai salvat viaţa, m-ai ajutat. Eşti prietena mea. Asta înseamnă foarte mult pentru mine.

— Mulţumesc, şi pentru mine înseamnă foarte mult.

Eva nu mai spune nimic pentru o vreme, iar taxiul îşi croieşte drum prin trafic. Grădinile Palatului şi râul Spree sunt tăcute, imaginile de dincolo de fereastră, gri. Perspectiva unei vieţi diferite, de necrezut.

Plătesc taxiul şi înaintează încet pe străzile aglomerate. Traversează Neufertstrasse şi mai merg câţiva paşi. Pe colţ, între un atelier de reparat biciclete şi un restaurant italienesc, se află o clădire mare, cu faţada verde. Are o singură fereastră micuţă.

— Aici? întreabă Miriam, dând un pas în spate.

— Da, ce s-a întâmplat?

— Pe vremuri veneam aici cu mama, zice Miriam.

Eva deschide uşa, iar mirosul de aluat dospit face ca stomacul lui Miriam să chiorăie.

În cafenea e linişte, un cuplu în vârstă şade la o masă, sorbind ceai din ceşti de porţelan elegant pictate. Pereţii sunt decoraţi cu fotografii ale Parisului, iar mesele şi scaunele sunt aşezate într-un şir lung, de-a lungul încăperii. Căldura şi umiditatea au înceţoşat oglinda atârnată pe peretele din faţă, sub care tronează o vitrină plină de prăjituri şi sandviciuri.

— Ce ţi-ar plăcea? întreabă ea, arătând spre şirurile de prăjituri, iar chelneriţa se apropie de ele cu un carneţel, gata să le ia comanda.

Miriam verifică oferta, ştergându-şi mâna cu un şerveţel şi alege un banal *Lebkuchen*, care miroase a Crăciun, ghimbir şi căldură.

Eva alege o prăjitură mult mai mare, pudrată cu zahăr. Îşi iau farfuriile şi cafelele şi se aşază lângă fereastră.

Miriam se concentrează asupra farfuriei din faţa ei, încercând să nu privească în jur, dar conştientă de faptul că stă la fereastră. Că poate vedea strada.

— Ce s-a întâmplat? o întreabă Eva.

— Nimic.

Eva soarbe din cafeaua ei.

— Pentru libertate, zice ea.

— Veneam aici cu mama, spune Miriam, ignorând toastul Evei şi sorbind la rândul ei din cafea, simţind cum gustul amar i se usucă pe limbă.

Eva ia o gură din prăjitură.

— De fapt, ultima dată când am văzut-o, am luat prânzul aici, deşi n-am mâncat nimic, nici ea, nici eu...

Era o zi senină. Mama purta o rochie neagră, tivită cu gri; era frumoasă, cu părul ei alb coafat aşa cum îi plăcea. Amândouă plimbau mâncarea prin farfurie, împingând-o cu furculiţele. Amândouă se gândeau la acelaşi lucru.

— Tata de ce n-a venit?

— Ştii de ce. Ne-a fost îngrozitor de dor de tine. Locuieşti pe aceeaşi stradă, însă te vedem atât de rar. Nu vrea să pleci şi mai departe.

— Nu-mi ceri să rămân?

— Nu pot.

Mama a oftat zgomotos.

— Axel e soţul tău, trebuie să mergi cu el şi, la urma urmei, nu sunt decât câteva ore de mers cu autobuzul până acolo.

Tăcerea a devenit din ce în ce mai lungă, iar Miriam, uitându-se la petele de bătrâneţe care se adunaseră pe mâna mamei ei, încerca să nu se gândească la cât de mult îi va duce dorul, deşi nu reuşea să-şi scoată asta din minte.

— Mi-e dor de tine, a zis ea, cu ochii înecaţi în lacrimi.

— Şi mie îmi va fi dor de tine. Miriam, ce mă voi face fără tine?

A ridicat şerveţelul şi şi-a tamponat colţurile ochilor.

— Te rog să nu plângi, mamă. Ai trăit ani întregi fără mine; pe lângă asta, îl ai pe tata, a adăugat râzând. Nu vreau să plec.

Mama a tras adânc aer în piept. A împins farfuria într-o parte şi a luat-o pe Miriam de mâini.

— Uneori trebuie să suportăm anumite lucruri într-o căsnicie, pentru a o face să funcţioneze. Totul va fi bine. Vei fi

cu Axel, el te iubeşte. O veţi lua de la capăt în Wolfsburg – ar trebui să fie frumos acolo, iar după pierderea copilului, aerul curat e exact ce-ţi trebuie ca să-ţi regăseşti fericirea.

A zâmbit.

Miriam a sărutat-o pe obraz.

— Te iubesc.

— Haide să comandăm o budincă, ce spui? Să sărbătorim noile începuturi.

Miriam se uitase la strada din faţa ei, în timp ce mama plecase să comande o prăjitură. Maşina *lui* roşie era parcată pe partea cealaltă a drumului. Cu el înăuntru. Deschisese fereastra, în aşa fel încât să-l poată vedea.

Când mama s-a întors, a zis:

— Ne pregătesc o budincă de ciocolată cu îngheţată, durează doar câteva minute.

— Nu mai pot rămâne.

— De ce? a întrebat mama, în timp ce se aşeza şi-şi aranja şervetul pe marginea fustei.

— Axel mă aşteaptă afară.

— Dar a zis că te ia de acasă puţin mai târziu, ca să-l poţi vedea şi pe tata.

— Uite-l.

Miriam a arătat cu degetul spre fereastră. Când mama ei s-a întors să se uite, Axel stătea afară din maşină, cu mâinile pe caroserie şi cu ochii acoperiţi de o pereche de ochelari de soare.

— Îmi pare rău.

Figura mamei s-a întristat, avea o expresie plouată, în timp ce stătea acolo, cu şerveţelul aşezat strâmb pe genunchi.

Miriam s-a aplecat s-o sărute, dar mama nu a ridicat privirea spre ea, aşa că i-a sărutat doar părul moale şi pufos.

— Te iubesc.

— Să aveţi grijă pe drum, a spus, cu un nod în gât. Mă suni?

— Imediat ce ne instalăm. Promit.

Miriam şi-a luat geanta şi s-a îndreptat spre uşă.

— Şi eu te iubesc, ai grijă de tine, scumpa mea.

Miriam traversase drumul, cu ochii plini de lacrimi.

Fusese ultima dată când îşi văzuse mama. Locuise în Wolfsburg, la numai două ore distanţă, vreme de cinci ani, şi nu revenise decât o singură dată.

La înmormântarea mamei.

Miriam îşi pune *Lebkuchen*-ul pe masă cu zgomot.

— Îmi pare rău, Eva. Ce spuneai?

Îşi şterge ochii cu dosul palmei.

— Te simţi bine?

— Chiar dacă Frieda l-a iubit pe tata şi chiar dacă tata probabil a iubit-o, la rândul lui, lucrurile nu se schimbă pentru mine. O iubesc atât de mult pe mama şi doare, doare faptul că nu mai e aici.

Eva lasă jos cafeaua şi mănâncă ultima bucată de prăjitură, înainte să-şi ia geanta. Fără să rostească vreun cuvânt, îi întinde lui Miriam o bucată de hârtie. Scrisoarea acoperă o foaie A4 şi, ca toate cele scrise în franceză, are ataşată traducerea Evei.

Miriam trage adânc aer în piept.

— Ultima.

— Da.

Ia foaia de hârtie şi citeşte.

Henryk,

Hani s-a sacrificat pentru ca eu să rămân în viață. A fost atât de curajoasă, a murit în locul meu. Matka m-a ajutat. Hrană. Hrană. Hrană.

Apoi, într-o zi, gardienii au plecat, luând cu ei toți prizonierii care puteau merge pe picioarele lor, toată hrana și i-au încuiat pe toți ceilalți înăuntru. Nu mă puteam mișca. Nu puteam mânca. Am stat.

În următoarea zi, lagărul a fost eliberat.

Am fost eliberați, soldații vorbeau engleză, iar eu am stat liniștită. Am ajuns într-un spital, iar fetița a crescut! A fost un miracol.

Emilie a venit să mă viziteze. Sunt foarte bolnavă, dar copilul e bine și e îngrijit. Am văzut-o pe Emilie în ușa salonului. Părea nesigură. Probabil că nu arătam deloc ca Frieda pe care o cunoștea ea.

Asistenta care deschisese ușa a confirmat faptul că sufeream de tifos.

— Mai are doar câteva zile de trăit, a avertizat ea și a ieșit imediat.

E ciudat să aud, după ce am luptat atât de mult timp, că viața mea se reduce la doar câteva zile.

Sunt pe moarte, Henryk. Îți scriu această scrisoare în timp ce Emilie mă privește de departe, lipită de perete. Cu fiica noastră în brațe.

Simt miros de fiori de portocal, lapte dulce pentru bebeluși și văd fericire. Bucurie pură. Sunt pe moarte, dar las în urma mea ceva bun. Ai toate scrisorile mele, o ai pe fiica noastră și ai iubirea mea.

Te rog să nu mă uiți.

Tot ce mai am acum sunt imagini zărite pe furate și promisiunea lui Emilie că va avea grijă de copil și de tine.

Emilie vine adesea și fără copil și mă ține de mână. Plânge. Și tot ce știu e că aș vrea să fii cu mine înainte să mor.

Te vreau doar pe tine.

Ca să-mi pot lua rămas-bun...

40
MIRIAM

Aerul din jurul lui Miriam pare să-i vibreze în urechi, ca şi cum ar fi înconjurată de apă. Picioarele îi sunt amorţite, lipite de pământ.

— Nu înţeleg, zice.

— Întoarce-o, spune Eva.

Frieda a murit în data de 14 februarie 1945, la orele 4 dimineaţa. Copilul ei a supravieţuit.

— E scrisul mamei!

Miriam se mai uită o dată.

— Mama a ştiut?

Mintea îi e deodată confuză şi răvăşită.

— Ce înseamnă asta?

— Cred, zice Eva, întinzând mâna peste masă, cred că asta înseamnă că tu eşti copilul...

Miriam tace.

Zgomotul din cafenea creşte în jurul ei, dar priveşte chipul curat şi puternic al Evei, strânge mâna ei moale şi caldă, apoi se uită la scrisoare.

— Cum?

Se ridică brusc în picioare, dar tot sângele îi năvăleşte în cap şi încăperea pare să se învârtă în jurul ei.

— Adică – *nu!*

Se aşază. Aşteptând să se contureze o logică.

— Nu putem şti asta, zice Miriam. Nu ştim dacă fetiţa a supravieţuit sau dacă a luat-o mama.

Miriam o priveşte pe Eva.

— Asta e tot?

— Da, când am luat rochia, am vrut să verific dacă nu cumva mai e ceva în ea. Ceva care să te ajute, zice Eva.

— Şi...?

Eva scutură din cap.

— Nu o poţi lua de lângă mine. Adică asta, scrisorile... Am pierdut-o deja o dată, Eva. Te rog. Încetează, spune Miriam şi nu-şi doreşte nimic mai mult decât ca mama ei să fie în viaţă şi să pună capăt acestei nebunii.

Ştie că nu e vina Evei, dar ea a tradus scrisoarea.

— N-ar fi trebuit să-mi dai scrisoarea asta. Aş fi fost foarte bine dacă nu aş fi ştiut toate astea, spune Miriam în cele din urmă. De ce?

— Meriţi să ştii adevărul. Nu stă în puterea mea să iau decizia de a-ţi ascunde lucruri. Cred că părinţii tăi te-au protejat foarte mult. Nu e un lucru rău, dar, poate, poate eşti mult mai puternică decât crezi, îi spune Eva cu blândeţe.

— De ce nu mi-au spus?

— Nu ştiu. Dar gândeşte-te la asta, Miriam; dacă povestea e adevărată, dacă eşti fiica Friedei...

— *Dacă*, zice Miriam. E un mare dacă aici... pentru că şi dacă sunt, mama rămâne mama mea.

— Ea va rămâne mereu mama ta. Dar gândeşte-te la forţa pe care ai avut-o încă de la bun început, forţa care te-a ajutat să supravieţuieşti. Dacă asta eşti tu şi dacă aceasta este şi povestea ta... Eva nu-şi încheie propoziţia. M-am gândit că ar trebui să ştii.

Cu cât se gândeşte mai mult, cu atât mai multe înţelege Miriam. Tatăl ei o strigă pe Frieda. Poate... Dar poate nu pentru că o caută pe Frieda, aşa cum a crezut, ci poate că încearcă să-i spună că mama ei e Frieda. Sau... gândurile i se rostogolesc unele peste altele. Poate tata crede că ea e Frieda? A fost plecată atât de multă vreme... oare Miriam seamănă cu Frieda?

— Nu voi şti niciodată sigur, nu-i aşa?

— Îmi pare atât de rău, Miriam. Dacă e adevărat, atunci ai trecut prin atât de multe încercări şi ai fost atât de iubită.

Miriam scutură din cap.

— Nimic nu e adevărat, nu-i aşa? Singurul om care ar putea şti ce s-a întâmplat e tata. Mama a fost prietena mea cea mai bună... Ridică scrisoarea şi o scutură în aer. Nu mi se poate lua asta. Nu voi permite.

— Nimic nu-ţi va lua amintirile. Mama ta, sunt sigură, te-a iubit foarte mult.

— Şi Frieda?

Eva se ridică, ocoleşte masa şi o trage în sus pe Miriam, făcând-o să stea în picioare. Cuprinsă într-o îmbrăţişare atât de profundă, Miriam scoate un suspin care seamănă mai curând cu un vaiet. Când se retrage, Miriam vede ochii Evei reflectându-i propria durere. Ceilalţi clienţi ai cafenelei le privesc.

— Trebuie să plec, zice Miriam.

Eva achită nota de plată şi ies împreună în stradă.

Miriam se opreşte pe neaşteptate şi scoate din nou ultima scrisoare; durerea din scrisoarea Friedei pare să pătrundă prin pielea ei şi să i se împrăştie pe dinăuntru, ca şi cum ar fi propria ei durere. Oare tata s-a dus s-o vadă?

Femeia asta a murit singură, fără el?

În cele din urmă, după ce se mai linişteşte, se apropie de Eva, aşteptând puţin în spatele ei, apoi o ia de mână. Şi păşesc împreună în josul străzii.

Eva nu spune nimic, lăsându-i lui Miriam timp să se adune. Ornamentele de Crăciun atârnă încă asemenea unor bijuterii din copaci şi de pe stâlpii de iluminat.

Înaintează până când strada se aglomerează, blocată de oameni. Aerul e înţesat de conversaţii, iar ele traversează Parcul Ruhwald, apropiindu-se de azil. Capul lui Miriam pare pe punctul de a exploda din pricina gândurilor asurzitoare: scrisorile; vieţile pierdute...

Vocile oamenilor de pe stradă se pierd în depărtare, în timp ce o alta, limpede precum a unei păsări cântătoare, pluteşte pe cer. Oamenii privesc în sus, ca şi cum ar auzi vocea unui înger.

Eva o ia pe Miriam de braţ. Niciuna dintre ele nu spune nimic. Cântecul face timpul să se oprească pe loc şi-l ţine astfel pentru toţi cei care-l aud, iar mintea lui Miriam se limpezeşte. Niciun fel de acompaniament, doar o voce, cântându-le cerurilor. Transportând-o pe Miriam într-un alt timp şi într-un alt loc.

Îşi aminteşte un an în care tata s-a întors acasă târziu, la finalul trimestrului.

— Îmi pare foarte rău, aţi făcut totul fără mine? le-a întrebat el din hol.

— Aproape, i-a răspuns Miriam.

El s-a apropiat şi le-a sărutat pe amândouă; mama împodobea partea de sus a bradului, iar Miriam se juca cu panglica unui cadou micuţ, pe care îl pregătise pentru Axel. Tatăl ei şi-a dat jos cravata şi şi-a trântit servieta pe masă.

— E aici?

— Nu încă.

Vocea mamei era plină de entuziasm.

— Cum e?

— Minunat, a decretat Miriam chicotind. O să-ţi placă de el la nebunie, mamă.

Fremăta atât de tare din pricina emoţiei, încât nu se putea opri din zâmbit.

— Mie ce mi-a mai rămas de făcut? a întrebat tata.

— Steaua, ca întotdeauna, a răspuns mama.

Bradul era frumos, decorat cu podoabe aurii şi argintii. Colindele de la radio se auzeau în surdină. Miriam i-a dat tatălui ei steaua, iar el a aşezat-o în vârf.

— Numărătoarea inversă, a zis el, şi Miriam s-a dus la întrerupător şi a stins lumina, aşa că au rămas toţi trei în beznă.

— Trei... doi... unu, au numărat împreună, după care mama a aprins luminiţele, iar camera s-a umplut de strălucire.

Steaua din vârf arunca scântei de lumină. Miriam îl privea pe tatăl ei desfăcând cordonul de la şorţul mamei şi scoţându-i-l pe deasupra capului. L-a aşezat pe spătarul scaunului şi i-a luat mâna micuţă în mâna lui. Ea a păşit pe vârfuri în braţele lui şi au dansat împreună în jurul camerei.

— Grijă la decoraţiuni, a zis ea, zâmbind în ochii lui.

Miriam i-a privit în timp ce gravitau în jurul ei, plini de graţie, cu fusta mamei tălăzuind în jurul trupului şi făcând-o să semene cu o zână, gata să fie aşezată ea însăşi în vârful unui pom de Crăciun. Obrajii îi erau îmbujoraţi, iar părul dezordonat. Spera ca în curând să se simtă la fel ca mama, dar în braţele lui Axel.

— Crăciun fericit, Emilie, a spus tatăl ei, sărutând-o pe gură.

Miriam a văzut-o pe mama topindu-se în privirea lui.

— Crăciun fericit, a zis ea, oprindu-se să-şi aranjeze părul, în timp ce tata o trăgea aproape de el.

— Crăciun fericit tuturor, a spus apoi tata, sărutând-o pe Miriam pe obraz, iar inima ei era plină de veselie, bucuroasă că se apropia Crăciunul.

Aplauzele mulţimii sunt timide la început, dar ele devin din ce în ce mai puternice, acompaniate de fluierături şi strigăte de veselie, aducând-o pe Miriam înapoi în prezent.

Orchestra începe să cânte, iar oamenii se mişcă uşor, în ritmul muzicii. Vede un băieţel sorbind o gură de apă. E înconjurat de adulţi, dar vocea lui e cea care le produce încântare.

Miriam o ia pe Eva de braţ, în timp ce mulţimea se îndepărtează.

— Eşti bine? o întreabă Eva.

— Sunt mai mult decât binecuvântată. Dar în clipa asta nu sunt sigură că tata a ştiut şi merită să afle ce s-a întâmplat. Chiar dacă e sfârşitul. I-am promis.

Face câţiva paşi în faţă, lăsând-o pe Eva în urmă, apoi se întoarce.

Vocea mamei îi răsună în minte.

— Oamenii merită o moarte liniştită, neîmpovărată, îi zisese ea.

Aburii respiraţiei lui Miriam scânteiază în aerul rece. Poate face asta pentru tatăl ei.

La intrarea în azil, se opreşte şi priveşte spre cer. Luna e încă acolo, înconjurată de ceea ce par a fi stele strălucitoare. Şi pare, la prima vedere, că stelele stau să cadă, însă nu e decât zăpadă. Începuse să ningă.

Miriam întinde mâna şi prinde fulgii în palmă. Priveşte în sus şi admiră frumuseţea a ceva atât de efemer.

— Cenuşa lor se ridică neagră, dar se întoarce mereu albă pe pământ, zice ea. Tata spunea asta când ningea, cenuşa celor pe care i-am pierdut se întoarce cu fiecare fulg în parte, să hrănească pământul şi să se aştearnă peste cei pe care i-au iubit. Săruturile fulgilor, atingerile lor. Când eram mică, nu înţelegeam prea bine ce vrea să spună, chicoteam privind cum sărutările fulgilor de zăpadă se transformau în sărutările mamei şi ale tatei. Un lucru e sigur, m-au iubit.

— Sunt sigură de asta. Să te aştept aici, în caz că ai nevoie de mine? întreabă Eva, dar Miriam priveşte fulgii care i se topesc în palmă.

Aude vocea tatălui ei, mâna lui înmănuşată o ţine pe a ei, respiraţia lui aburindă amestecându-se cu zăpada albă şi proaspătă.

— Dacă fiecare fulg se topeşte, acea mică parte dintr-o persoană se dizolvă în tine. Dăruindu-ţi ceva din ceea ce a fost cândva, mai zicea tata.

Miriam se gândeşte la fetele iepuri, la Hani, la Frieda, la mama ei şi la toate celelalte femei pierdute şi uitate.

Ninsoarea se înteţeşte, iar ea se întreabă dacă nu cumva toate aceste femei au o mulţime de daruri de oferit.

Miriam simte că Eva deschide încetişor uşa şi îi cuprinde braţul. Înăuntru, Eva aşteaptă lângă bradul împodobit, în vreme ce Sue se apropie de ele, păşind pe coridor.

Asistenta ia amândouă mâinile lui Miriam în mâinile ei şi o întâmpină spunându-i:

— Tatăl tău e foarte prezent azi. Dar cred că problemele cu respiraţia s-au înrăutăţit din nou.

Sue o conduce pe Miriam în camera tatălui ei.

— Cred că e timpul, spune ea pe un ton grav.

În încăpere se simte un parfum vag de cuişoare, de Crăciun trecut. Sue păşeşte înăuntru, se apleacă deasupra patului şi-l ia pe bătrân de mână.

— *Herr* Winter, Henryk. A venit Miriam, zice ea.

Şi îi face lui Miriam semn să se apropie.

Sue se ridică.

— Vă las singuri. Aveţi aici şi câţiva biscuiţi, adaugă, mângâind braţul lui Miriam în timp ce trece pe lângă ea.

Miriam ştie că ar trebui să înceapă să vorbească. Ştie că ar trebui să explice tot ce a citit în scrisori. Ştie că ar trebui să-i spună tatălui ei că Frieda a murit. Ştie că ar trebui să întrebe dacă el a ştiut că poate, doar poate, ea este fiica Friedei.

În schimb se apropie de patul lui, se apleacă şi îi sărută uşor fruntea.

Se gândeşte la poezie, la cuvintele mâzgălite de Frieda pe foaia aceea de hârtie descoperită în biroul lui, care par dintr-o altă viaţă, şi ştie că îi poate aduce alinare.

Tatăl ei merită un final fericit.

HENRYK

E ea. Frieda.

Nu-mi pot deschide ochii, dar e ea.

După toţi aceşti ani.

Îmi sărută fruntea, iar eu simt săruturile din trecut; respiraţia ei e fierbinte şi electrică, atât de încărcată de prospeţime şi lumină, încât simt că mă învârt cu totul, iar singurul meu centru de gravitaţie sunt buzele ei, atingerea ei. Pe pielea mea. Cu atât de mult timp în urmă...

Ceaţă, negură, şi plutesc, lăsând în urmă un trup, o viaţă.

— Henryk.

O simt înghiţind, apoi buzele ei se subţiază, după care se lipesc din nou de pielea mea. Se apropie de urechea mea, respiraţia ei mă face să simt cum îmi dansează fiori pe tot corpul.

— Când se lasă întunericul, eu sunt lumina ta.

Şi da, este. Lumina şi întunericul meu. Trăieşte.

— Te iubesc, spune vocea, înecată în lacrimi. Totul e bine.

Frieda stă aşezată pe banca de sub pini, părul ei blond se răsfaţă în vânt, e lipită strâns de corpul meu. Mă ia

de mână, cu o mişcare tandră şi fermă. Miroase a zăpadă proaspătă, a trandafiri, a stele.

Şi, cu mâna ei în palma mea, o strâng cu putere. Înghit în sec şi inspir adânc. Vocea care se strecoară printre buzele mele uscate nu-mi aparţine, dar spun:

— Frieda.

Decembrie 1990

Zăpada cădea grea, aterizând în şoaptă pe sticla parbrizului, în timp ce Trabantul cel vechi se clătina către nord. Ambele femei erau tăcute, atente, pline de respect.

Traversând câmpurile albe, trecând pe lângă copaci şi ferme colective abandonate, indicatorul pe care scrie Sachsenhausen le arată că mergeau în direcţia bună; spre Ravensbrück.

Nu-i venea să creadă cât de aproape era, la mai puţin de două ore distanţă de Berlin, mergând spre nord.

A tras adânc aer în piept şi a arătat cu degetul spre Biserica Fürstenburg, când silueta ei s-a conturat în faţa ochilor lor. Au trecut de gara din Fürstenburg şi a scuturat din cap. A făcut asta tot drumul cât au traversat oraşul. O potecă pietruită prin pădure ducea către lagăr. La stânga se vedeau case cu acoperişuri înclinate, iar lacul se deschidea dinaintea lor alb, întins şi îngheţat, pe partea dreaptă.

Înfofolite în haine şi fulare, mână în mână, au păşit împreună spre intrare.

Ziduri înalte și indicatoare în limba rusă. N-au putut merge mai departe.

Porumbei de pădure uguiau deasupra capetelor lor, din coroanele bogate ale teilor aplecați sub greutatea zăpezii. S-au oprit în loc, privind lacul și turla neagră a bisericii, împungând pătura albă de zăpadă care acoperea întreg peisajul.

— Acum zac pe fundul acestui lac, a zis ea. Toate.

Vântul le biciuia obrajii și ochii. Niciuna din ele nu plângea. Au stat acolo în tăcere, până când mâinile și picioarele le-au amorțit de tot din pricina frigului.

O pană, micuță, pufoasă și albă, a plutit tremurând pentru o clipă prin fața ochilor lor, înainte de a fi purtată de vânt pe deasupra gheții.

MULȚUMIRI

Această carte nu ar fi putut fi scrisă fără sprijinul părinților mei, care au crezut în mine cu mult înainte de a o face eu însămi și de a avea ceva în care să merite să cred.

Vă datorez totul.

Îi mulțumesc lui Juliet Mushens, care a văzut ceva special îngropat în manuscrisul meu și și-a pus numele pe el, a lucrat împreună cu mine, m-a împins de la spate și m-a provocat. Cartea aceasta nu ar fi nici pe jumătate ceea ce este fără intervențiile tale de redactor, fără sprijinul și, nu în ultimul rând, fără hotărârea mea de a nu te dezamăgi.

Îi mulțumesc Laurei Deacon și tuturor celor de la Lake Union, pentru faptul că au scos romanul meu în lume.

Îi mulțumesc lui Arzu Tashin, ale cărui intervenții editoriale m-au făcut să devin o scriitoare mai bună.

N-aș fi reușit să duc această muncă la bun sfârșit fără tribul meu – prieteni, vechi și noi. Mulțumesc pentru faptul că m-ați ascultat; că m-ați hrănit; că v-a păsat; pentru că nu m-ați întrebat „Cum merge cartea?" când rescriam

(din nou); pentru cănile de ceai; cutiile cu mâncare; pentru „capse" și îndemnurile de a nu renunța.

Îți mulțumesc ție, Geamănul meu Malefic; Demo Dan; Shawn și familiei mele Krav. Le mulțumesc prietenilor mei Faber, Fran, Mandy și Louise; și noilor mei prieteni scriitori, Louise, Priscilla, Lina și Liz. Cu toții scriitori excepționali. Le mulțumesc prietenilor mei „materni", mai ales lui Beth Hollington, pentru faptul că m-a ascultat cu adevărat și a rămas lângă mine – când alții mi-ar fi spus să renunț.

În cele din urmă, îi mulțumesc lui Jane Reece pentru faptul că este o profesoară excepțională. Lui Fay Weldon, pentru că m-a ajutat să cred în mine, și lui Clint Badlam pentru că a văzut omul din spatele stiloului.